

Imperialios G. Poulos Gauras

Προς

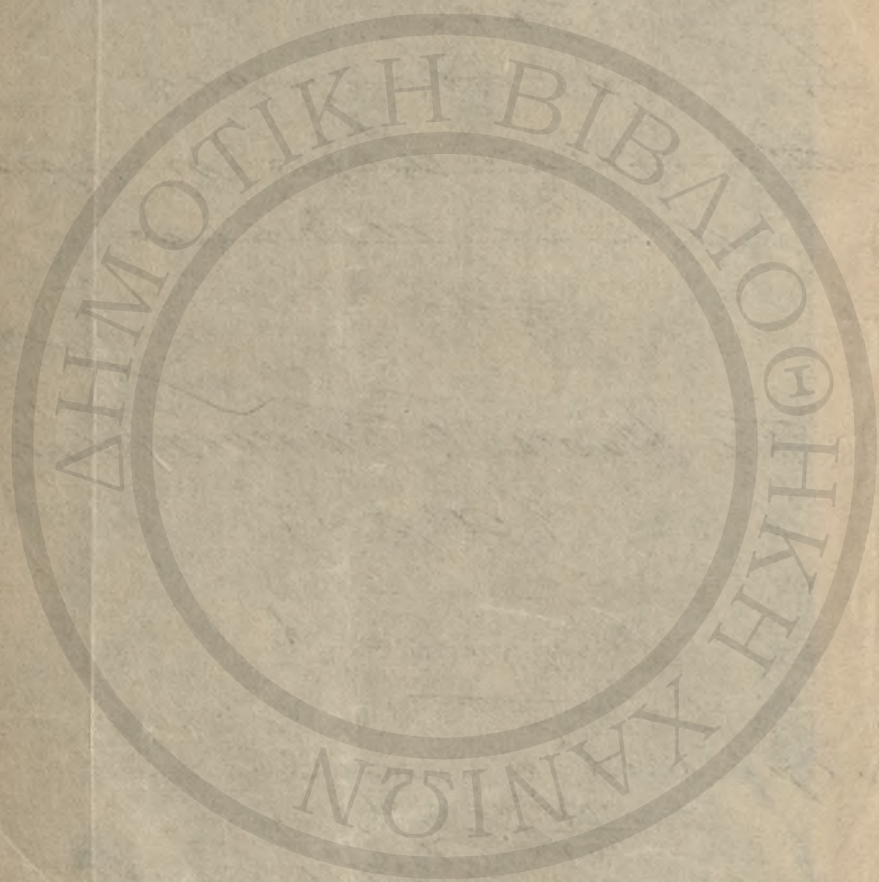
~~Κ. Γ. Παπαδοπούλου
καθηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
ἐπιπαιδείας~~

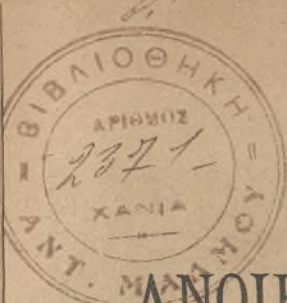
Κ. Γ. Παπαδοπούλου
καίρα.

Παρατίθεται

Ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐπιπέρας
ἐπιπέρας
ἐν Κρήτῳ - Κρήτις
1903.

ΚΡΗΤΙΚΑ 552

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΑΠΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΟΛΙΓΑΣ ΕΞΥΓΙΑΣΜΕΝΑΣ

ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΑΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
Αρ. αριθ. 27752α'
Χρονολ. Είσαγ. _____
Ειδικότης (στ. Κλάσης) _____
*Αριθ. 940.542/1807

Υπάρχουσι μερικοί άνθρωποι οί οποῖοι προτιμοῦν νά αναβιθασθῶσιν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ παρά νά υποστῶσιν ἐκχιασμόν τινα, παρά νά ἐξαναγκασθῶσι νά ὀμιλήσουν ὅταν αὐτοὶ δὲν θέλουν ἢ κρίνουν ὅτι δὲν πρέπει νά ὀμιλήσουν, παρά ἐπὶ τέλους νά ἀνεχθῶσι νά ὑποκαταστήσῃτε τὴν θέλησίν σας εἰς τὴν θέλησίν των. Τοῦτο δὲ ἀποδοτέον εἰς τὴν βαθυτέραν συναίσθησιν, ἣν οἱ μερικοὶ οὗτοι ἔχουσιν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς θελήσεώς των καὶ εἰς τὸν μεγαλειότερον σεβασμὸν τοῦ ἐγὼ των. Καὶ εἶνε βεβαίως μία ἀρχὴ ἠθικὴ καὶ ἴσως ἐκ τῶν ἠθικοτέρων τὸ νά εὐλαβῆτε τις περισσότερον τὰς ὑποδείξεις τῆς συνειδήσεώς του, παρά τὰς ἐκάστοτε ἀπαιτήσεις τοῦ ὄχλου, παρά τοὺς εὐτελεῖς παραλογισμοὺς τῆς κοινωνίας. Καὶ λέγομεν εὐτελεῖς παραλογισμοὺς, διότι δὲν εὐρίσκομεν ἐπιεικέστερον χαρακτηρισμὸν νά δώσωμεν εἰς τὴν ἀπαιτήσιν τῆς κοινωνίας, ὅταν αὕτη ἀπαιτῇ νά ἔχῃς τὴν γλῶσσαν σου ὅπως ὁ Ναστραδὶν Χόντζας εἶχε τὸν φουρνον του. Τὸ θέλει ὁ Α ; νά ὀμιλῇ μέχρι ξελαρυγγισμοῦ, τὸ θέλει ὁ Β ; νά σιωπᾷ μέχρι βουβαμοῦ.

Ἄλλὰ νά ὑπακούῃ τις εἰς μίαν συνείδησιν καὶ νά παρακούῃ εἰς χιλιόστομον ἢ μυριάστομον ἀπαιτήσιν, ὅσεν καὶ ἂν εἶναι τοῦτο ἐποικοδομητικὸν καὶ ἱκανοποιητικὸν διὰ τὸν ἐντὸς ἡμῶν ἠθικὸν

κόσμον, διὰ τὸν ἄνθρωπον, εἶνε ἀσύμφορον οὐχ' ἦττον διὰ τὸν κοινωνικὸν ἄνθρωπον καὶ ἔστιν ὅτε καταστρεπτικὸν διὰ τὸν μὴ προασπιζόμενον ἀπὸ τὴν ἀδιάρτυτον στιλβηδόνα τοῦ χρυσοῦ ἢ ἀπὸ τὸν ἐπιβλητικὸν ὄγκον τοῦ ἀξιώματος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐλαχίστους ἔχει τοὺς ὀπαδοὺς. Τὴν στιγμὴν δὲ ἐκείνην καθ' ἣν ἀπαξιώσης νὰ ἀφήσης νὰ ἐξευτελισθῇ καὶ νὰ κουρελιασθῇ πᾶν ὅ,τι ἐν ἑαυτῷ εὐγενὲς αἰσθάνεσαι, μεταβαλλόμενος εἰς ἀνδρείκελον καὶ νευρόσπαστον τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου, ὁ κόσμος εἶνε ἔτοιμος νὰ σὲ κηρύξῃ ἀποδιοπομπαῖον τράγον.

Μὰ ἐκάπνισε τοῦ πρώτου τυχόντος νὰ ὄρῃ κάποια ἐνασχόλησιν ὅταν δὲν ἔχῃ τί ἄλλο ἐντιμώτερον νὰ κάμνῃ καὶ νὰ σοῦ εἴπῃ: Μὰ κύριε, εἶσαι δεῖνος, κάποιος, μπήξιος κλπ.

Πρέπει ἀμέσως νὰ ἀποκαλυφθῆς, νὰ λάβῃς στάσιν ἰκετευτικὴν καὶ νὰ ἀρχίσῃς.

— Ἐλεος, Κύριε, δὲν εἶμαι οὔτε δεῖνος, οὔτε μπήξιος, οὔτε σάποιος. Πρὸς Θεοῦ! εἶμαι καλὸς κάγαθός.

— Μὰ εἶσαι τοιοῦτος καὶ τηλικούτος, θὰ πεταχτῇ ἄλλος κατόπι, ὅταν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξωτερικεύσεως τοῦ τοιοῦτου ἀγνοῦ πατριωτικοῦ του πόνου.

— Ἄμὰν γιὰ τὸ Θεό, Κύριε! Μὲ παρενοήσατε καὶ ἐπικαλοῦμαι τὸ ἔλεος σας καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν σας, νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ζῶ καὶ ἐγὼ ὑπὸ τὸν ὀρίζοντα ὑπὸ τὸν ὁποῖον καὶ σεῖς ζῆτε...

Ἴδού, Κύριοι, ἡ κοινωνικὴ ἀπαιτήσις. Σὲ θέλει εὐτελεῖ, κλαυθμυρίζοντα, ἐκλιπαροῦντα, ἰκετεύοντα, ἔρποντα καὶ πρὸ πάντων εὐτελεῶς κολακεύοντα. Ἐὰν τραβᾷς τὸν δρόμον σου τὸν στενὸν ἢ τὸν φαρδύ, χωρὶς νὰ σταματᾷς εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πρώτου ἀγύρτου καὶ νὰ ἀρχίζῃς νὰ κάμνῃς τούμπαις πρὸ αὐτοῦ, θὰ χρισθῆς ἀγροῖκος, βάνουσος, ἐλεεινός, ἄχρηστος καὶ ἴσως ἴσως ἀφιλόπατρις καὶ ἄτιμος ἀπὸ τοὺς εἰς ὑπερεκχειλιζούσαν πλησμονὴν αἰσθανομένους ἐν ἑαυτοῖς τὰς ἰδιότητας ταύτας.

Ἄλλως τε καὶ ἐκ στενοτέρας ἀπόψεως διὰ πάντα μὴ κοῦφον καὶ κενόδοξον καὶ ἀδειοκέφαλον πτωχολαζόνα, εἶνε πολὺ βαρὺ καὶ ἀνιαρὸν νὰ κάθεται νὰ κάμνῃ λόγον κάθε λίγο διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Μὰ εἶνε ἀναγκαῖον τοῦτο θὰ μὲν ἀπαντήσετε, διότι ἄλλως ἢ κοινὴ γνώμη τί θὰ εἴπῃ; ὦ κοινὴ γνώμη!

Ἦ κοινὴ γνώμη, μορμολύκιον καὶ φόβητρον τῶν χαλαρῶν διανοιωῶν καὶ πλαδαρῶν χαρακτήρων! Δὲν εὐρίσκω ὅτι ἀξίζεις περισσότερον ἀπὸ ἓνα ἀμείλικτον λάκτισμα καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ ὀδόντες

σου εἶνε τοσοῦτον χαλύβδιναι ὥστε ἐν ἀκαρεὶ νὰ θρυμματίσωσι καὶ νὰ κατασυντρίψωσι τὸν αὐθάδη λακτιστήν.

᾽Ω κοινὴ γνώμη! . . . Ἐχεις τὴν τόλμην νὰ ἀξιῶις σεβασμόν! Ἄλλὰ ποῖον εἶνε τὸ ὕφασμα δι' οὗ κατασκευάζεσαι διὰ νὰ δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἡ ἀξιώσις σου αὐτὴ δικαία; Ποῖοι εἶνε οἱ δημιουργοὶ σου καὶ οἱ γεννήτορες σου καὶ οἱ τροφεῖς σου; Ἄκουσέ τους: Ἐἶνε ἡ θρασύτης καὶ τὸ θράσος καὶ ἡ αὐθάδεια καὶ ἡ ἀγυρτεία καὶ ἡ ἀσυνειδησία καὶ ὄλαι αἱ ἐκφάνσεις τῆς ἐξαχρειωμένης δημοκρατίας καὶ ἡ ἀσέβεια πρὸς πᾶν ἱερόν καὶ ὅσιον καὶ τὸ κατακάθισμα πάσης ἠθικῆς καὶ τὸ ξεχειλισμα πάσης ψυχικῆς διαφθορᾶς καὶ περῶσεως, τῶν ὁποίων συλλήβδην αἱ ἰαχαί, οἱ κρωγμοὶ καὶ οἱ τρυγμοί, αἱ ἀπειλαὶ καὶ οἱ ἐκβιασμοὶ πληροῦσι τὰ καφφενεῖα, γεμίζουσι τὰς ὁδοὺς πλημμυροῦσι καὶ ἐπισκοτιζοῦσι τὸ πᾶν καὶ φεῦ καταπνίγουσι τὴν ἤρμενον φωνὴν τοῦ συνετοῦ, τὸν πρᾶον λόγον τοῦ τιμίου, τὴν ἐντιμον συμβουλὴν τοῦ ἀγαθοῦ, τὴν γλυκεῖαν διδασκαλίαν τῆς ἐξυγιασμένης διανοίας, τὴν ψυχραῖμον ἀντίληψιν, τὸν ὀρθὸν λόγον· καταπνίγουσι καὶ συσκοτιζοῦσι τὰ πάντα μέχρι τοῦ σημείου νὰ καταστῇ ἐπαρκὴς μόνον ἡ δυνάμις τοῦ Ἀρχιδιῦλιστοῦ Χρόνου καὶ ἡ ἀδρᾶ διάνοια τοῦ κριτικοῦ, ὅπως ἀποκαθάρῃ ταῦτα ἀπὸ τὸν ρύπον καὶ τὴν βρῶμαν μὲ τὴν ὁποίαν τὰ περιέβαλες καὶ συνεζύμωσες. Ἀξιῶις σεβασμόν!! ἀλλ' ἡ ἀξιώσις σου εἶνε μεγάλη διὰ πάντα μὴ ἐκμεταλλευτὴν σου. Ἀξιῶις σεβασμόν, σὺ ἦτις οὐδέποτε οὐδὲν ἐσεβάσθης. Σὺ ἦτις τὸ ἐναρετώτερον τέκνον σου, τὸν Σωκράτην, ἐπότιζες μὲ τὸ κώνειον, τὸν μεγαλεπιβολώτερον δοξαστὴν σου, τὸν Θεμιστοκλῆ, ἐξεπάτριζες, τὸν μεγαλοιδεάτην σου, Καποδίστριαν, ἐδολοφόνεις, τὸν ἐλληνικώτατον Βασιλέα σου Ὁθωνα, ἀπελάκτιζες· τὸν Βασιλέα σου Γεώργιον, τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐγένετο ὁ συντελεστικώτερος παράγων νὰ σοὶ ἐπκναδοθῇ ὅ,τι διὰ τῆς ἀφροσύνης σου ἀπώλεσθη καὶ νὰ ἐξευρεθοῦν τὰ λύτρα τοῦ ἐξαγορασμοῦ τῆς ἀνεξαρτησίας σου καὶ καθ' ἣν κατώρθου, διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ δευτεροτόκου του νιῶ ὡς Κυβερνήτου εἰς τέως δούλην Ἑλληνικὴν χώραν, ν' ἀναστηλώσῃ κατὰ μικρὸν τὸ καταρρακωθὲν ἐθνικόν σου γόητρον, ἐστόλιζες ἀνεπιφυλάκτως ὅσον καὶ ταπεινοφρόνως διὰ τοῦ τόσον ἀρεστοῦ σοι τίτλου τοῦ προδότου, ἐκσφενδονίζων χαιρεκάκως ἀρὰς καὶ ἀναθέματα καὶ αἰσθανομένη ἀπόλαυσιν εἰς τὸ νὰ κατασυντρίβῃς τὰς εἰκόνας του ἐν τοῖς καφφενείοις καὶ νὰ κατασπιλῶνῃς πᾶν ὅ,τι ἡ ἠθικὴ καὶ τὸ συμφέρον τοῦ Ἔθνους σου σοὶ ἐπέβαλε ἄθικτον νὰ τηρῆς· καὶ τέλος ἀνεβίβαζες εἰς τὰ τιμιώτερα σου ἀξιώματα, περιβάλλων αὐτὸν σὺν τού-

τοῖς μὲ τὴν τρυφερωτέραν λατρείαν σου καὶ μὲ τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου καὶ ἀγνοῦ πατριώτου τὸν ἤδη ἐν Γιλδίτζ σιτιζόμενον Λούπην σου καὶ τὰ τόσα ἄλλα ὅμοια αὐτῷ φυράματα, ἅτινα εἰς ἐξδῶλα σου λατρευτὰ ἀναγάγει ἐκάστοτε ἡ ἐπιπολαιότης σου καὶ ἡ ἀγυρτική αὐτῶν ἐπιτηδειότης.

Ἀπὸ χαρακτήρος λοιπὸν καὶ ἀπὸ ἀρχῶν εἶμαι κατὰ τῶν ἐξηγήσεων καὶ ἀπολογιῶν· διότι ἐπὶ τέλους δυσκολεύομαι νὰ πεισθῶ, ἐξαιρουμένων τῶν δημοσίων ἀνδρῶν, ὅτι ὁ σπεύδων πρὸς ἀπολογίαν, εἰς δὲν εἶνε ὑπὲρ μέτρον ψοφοδεὴς καὶ λιπόψυχος, δὲν συναισθάνεται ποιάν τινα ἐνοχὴν καὶ ἐλατήριον συνεπῶς τῆς σπουδῆς του εἶνε ἢ συγκάλυψις ταύτης. Τῆς ἀρχῆς μου ταύτης δὲν ἠθέλησα νὰ παρεκκλίνω καὶ ὅταν ἀκόμη ἐννοήσαντες ταύτην οἱ Μεγάλοι καὶ φλογεροὶ πατριῶται, τὴν ἐξεμεταλλεύθησαν ἱποτικώτατα μέχρι τοῦ μὴ περαιτέρω. Καὶ ἤρχισαν οἱ μύδροι οἱ πεπυρακτωμένοι τῶν ἐντίμων συνειδήσεων νὰ ρίπτωνται φανερᾶ καὶ κρυφᾶ, δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ κατὰ πρόσωπόν μου, περιστροβυλιζόμενοι περὶ τοὺς πόδας μου πολλάκις λίαν ἐπικινδύνως. Πλὴν ἐπιμόνως ἐσιώπουν. Καὶ τὸ ἐλατήριον τῆς σιωπῆς, ὅπερ ἐγὼ καὶ εἰς τὸν στενώτερον φίλον μου οὐδέποτε ἐξεμυστηρεῦθην, δὲν ἦτο εὐκολὸν νὰ ἐννοηθῆ. Διότι ἔστιν ὅτε ἀπαιτεῖται μεγάλη λεπτότης ἀντιλήψεως νὰ ἐννοήσῃ τις πότε ἕνας ἄνθρωπος δὲν θέλει νὰ πληρώσῃ καίποτε δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ. Εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι οὐδεὶς ψευτοπατριώτης καὶ ψευτοσωβινιστής, ὅτι οὐδεὶς αἰσχρὸς καὶ φαῦλος ἢ ἀγύρτης ἔμεινε καὶ νὰ μὴ βάλῃ κατὰ τῆς ράχεως μου ὅσα κτυπήματα καὶ ἂν ἤθελε ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς. Ἄλλ' εἶμαι ἐπίσης βέβαιος ὅτι πάντες οὗτοι ἐνόμιζον ὅτι δὲν τοὺς πληρῶνω ὄχι διότι δὲν τὸ καταδέχομαι, ἀλλὰ διότι δὲν δύναμαι. Δι' ὃ καὶ ἐπέτεινον ἀνυπόπτως τὰ κτυπήματα, ἐνῶ ἐγὼ ἔμεινα ἰχθὺς ἄφωτος. Πάντας τούτους θὰ παρακαλέσω νὰ μὲ παρακολουθήσουν εἰς τὸ Α' καὶ Β' φυλλάδιον καὶ θὰ πεισθοῦν πιστεύω ὅτι ἠπατήθησαν ἐκλαβόντες τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἀντὶ τῆς πρώτης. Ὑπάρχουν δυστυχῶς πολλὰ ἀντιλήψεις τόσον στεναὶ καὶ πολλὰ ψυχὰ τόσον ταπειναί, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀντιληφθῶσι καὶ ἐξηγήσῃσι ἄλλως πῶς τὰ ἐλατήρια μιᾶς σιγῆς ἢ ὡς ἐλατήρια ἀδυναμίας ἢ φόβου.

Πρὸ ὀκτώ ὄλων ἐτῶν εὐρίσκομαι ὑπὸ τὸ βάρος στηγερωτάτης καὶ εἰδεχθεστάτης κατηγορίας. Ὀκτὼ ἔτη εἶνε σχεδὸν μία ζωὴ καὶ ὅμως ἐτήρησα σιγὴν καὶ σιγὴν ἀπολύτως ἀπόλυτον. Τοῦτο μοὶ ἐπέβαλε καὶ ὁ χαρακτήρ μου ἀλλὰ καὶ ἡ προσωπικὴ μου τιμὴ.

Παρ' ὅλας τὰς ζημίας ἃς ὑφίστάμην ἐκ ταύτης, σεβόμενος καὶ

τὸ ἄτομον αὐτοῦ καὶ τὸ λεπτὸν ἀξίωμα ὅπερ κατεῖχε σεβαστόν μοι πρόσωπον, δὲν ἠθέλησα ποτὲ νὰ δυσχεράνω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον τὴν θέσιν του, δημοσιεύων πράγματα ἅτινα ὅσον καὶ ἂν ὠφέλουν ἐμὲ προσωπικῶς, ἔδει ὅμως νὰ μὴ δημοσιευθῶσιν ἐφ' ὅσον τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο κατεῖχεν τὴν θέσιν ἣν τέως κατεῖχεν. Ἡδὴ χύνων τὸ ἄγγον δάκρυ τοῦ εἰλικρινεστέρου καὶ βαθυτέρου ψυχικοῦ ἄλγους εἰς τὴν ἱεράν καὶ σεπτὴν μνήμην του, ζητῶ τὴν ἄδειαν παρ' αὐτῆς νὰ πράξω χωρὶς νὰ θεωρηθῇ τοῦτο ἀσέβεια ἐκεῖνο ὅπερ τέως εὐλαβούμενος τὸν ἐκλιπόντα καὶ ἐμαυτὸν δὲν ἔπραξα.

Καὶ διότι λοιπὸν ἤρθη ὁ ἀπαρέγκλιτος λόγος ὅστις μοι ἐπέβαλε τὴν σιωπὴν καὶ διότι ἀπεφάσισα νὰ ἐπιδοθῶ εἰς ἔργον δημοσίας χροιάς, ἐπιτραπήτω μοι νὰ παρεκκλίνω ἐπὶ μικρὸν καὶ τῆς ἀρχῆς μου καὶ τοῦ χαρακτήρος μου καὶ λύων τὴν σιωπὴν νὰ θέσω μερικὰ πράγματα καὶ μερικοὺς κυρίους εἰς τὴν θέσιν των.

Κατὰ τὸ 1893 κατεδικάσθη ἀδίκως εἰς συγγενῆς μου ὡς συνεργὸς ἀναιρέσεως εἰς ἕξ ἐτῶν φελάκισιν. Ἐνεκα τούτου μετέβην τὸ πρῶτον τότε εἰς Κων)πολιν, καὶ ἐνεργήσας κατώρθωσα νὰ ἀναιρεθῇ ἡ ἀπόφασις καὶ ἐπαναδικασθεῖς εἶτα ἀπὸ νέον Κακουργιοδικεῖον ἠθώθη. Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τῆς ἐν Κων)πόλει διαμονῆς μου ἔτυχε νὰ διαμένῃ ἐν τῷ αὐτῷ ξενοδοχείῳ ὅπου καὶ ἐγὼ διέμενον, πρόσωπόν τι ἀπὸ τὰς Κυδωνίας (Ἄϊβαλί). Μετὰ τὴν στενήν γνωριμίαν μας μοι εἶπεν, ὡς συνήθως, ὅτι ἦλθεν εἰς Κων)πολιν διὰ μίαν σοβαρὰν ἀπαιτήσιν ἣν ἔχουσι διάφοροι κάτοικοι τῶν Κυδωνιῶν ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν. Αὕτη εἶχε πρό πολλοῦ καταλάβῃ ἔνεκεν τοῦ μονοπωλίου τὰς Ἀλυκὰς τῶν Κυδωνιῶν μετὰ τοῦ ἐν αὐταῖς εὐρεθέντος ἄλατος ἐπὶ ἀποζημιώσῃ τῶν ἰδιοκτητῶν, ἀνερχομένη εἰς 30,000 λίρας ἄνευ τῶν τόκων· ὅτι τῶν εἶχον φάη οἱ δικηγόροι πολλὰ χρήματα χωρὶς νὰ κατορθώσουν εἰσέτι τίποτε. Ἐσχάτως μάλιστα εἶχε ἡ Ὀθ. Κυβέρνησις προβάλλῃ τὴν πρόφασιν ὅτι ἡ ἐκκαθάρισις τῆς ὑποθέσεως ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ ἀπὸ κοινοῦ παρ' ὅλων τῶν ἰδιοκτητῶν. Τοῦτο ἦτο πολὺ δύσκολον, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀδιαλλακτα κοινωτικὰ μίση ἐχώριζον τοὺς ἰδιοκτῆτας, δὲν ἐνεπιστεῦετο ἐξ ἄλλου ὁ ἕνας εἰς ἐκεῖνον ποῦ ἐξέλεγεν ὡς ἀντιπρόσωπόν του ὁ ἕτερος. Εἶχε ἔλθῃ λοιπὸν αὐτὸς ὁ κύριος εἰς Κων)πολιν διὰ νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὰ τῆς ὑποθέσεως. Μετὰ τὴν γνωριμίαν μας ἀμέσως ἐνόησα ὅτι εἶνε δουλειὰ τὰ μάλα ἐπικερδῆς

Τῷ παρέστησα ὅπως ἦτο καὶ ἡ ἀλήθεια ὅτι ἡ ὑπόθεσις οὕσα διοικητικῆς φύσεως ἀπαιτεῖ δύο κυρίως τινά: Πολλὰ μέσα καὶ μεγάλην δραστηριότητα. Οἱ πρῶην ὅμως ἰδιοκτῆται (καὶ ἦσαν περὶ τοὺς 15) τῶν Ἀλυκῶν, ἀπαυδήσαντες νὰ δίδουν ἐκάστοτε εἰς τοὺς δικηγόρους χρήματα, δὲν ἤθελον πλέον νὰ δώσουν λεπτόν καὶ πρὸ πάντων διότι, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀναθέσωσιν εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον (ἐὰν κατωρθοῦτο νὰ συμφωνήσουν εἰς τοῦτο) τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως, ἦτο ὅλως ἀδύνατον νὰ συμφωνήσουν ὡς πρὸς τὴν ἀναλογίαν τοῦ καταβλητέου παρ' ἐκάστου χρηματικοῦ ποσοῦ τῶν ἐξόδων. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν λοιπὸν πολλῶν καὶ πολλῶν ἀπεφασίσθη ὅπως ἐπιστρέψῃ οὗτος εἰς τὴν πατρίδα του καὶ φροντίσῃ νὰ κατορθώσῃ ὅπως πεισθοῦν νὰ διορίσουν ὅλοι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον πληρεξούσιον. Ἐὰν δὲ τοῦτο κατωρθοῦτο, ἐγὼ ἀνελάμβανον μὲ ἰδικὰ μου ἐξόδα τὴν ὑπόθεσιν. Συνεφωνήσαμεν λοιπὸν ὅτι ἐγὼ μὲν θὰ κατηρχόμην εἰς Κρήτην, αὐτὸς δὲ εἰς Κυδωνίαν· ὅτι θὰ ἐνήργει καὶ θὰ μὲ ἐκράτει ἐνήμερον τῶν ἐνεργειῶν του καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν κατώρθου νὰ συμφωνήσουν, θὰ μοὶ ἔγραφε. Ἐγὼ τότε θὰ μετέβαινον εἰς Ἀθήνας καὶ λαμβάνων ὅσα ἡδυνάμην περισσότερα συστατικά θὰ μετέβαινον εἰς Κων)πολιν. Καὶ ὄντως κατώρθωσε νὰ τοὺς πείσῃ νὰ μὲ κάμουν γενικὸν πληρεξούσιον ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ἀποπερατώσω μὲ ἰδικὰ μου ἐξόδα τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ λαμβάνω τὸ ἥμισυ τοῦ πληρωθησομένου ποσοῦ. Ἐκ τοῦ μεριδίου μου δὲ εἶχομεν συμφωνήσῃ, μὲ τὸν ἐν λόγῳ κύριον νὰ τῷ δίδω τὸ ἐν τρίτον. Ἐπώλησα τότε ἐν κτήμα τὸ ὁποῖον εἶχον εἰς Κεφαλαῖα, ἐδανείσθη παρὰ τοῦ Εὐθυμ. Μαριακάκη 40 εἰκοσάφραγκα, ἔλαβον ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Κουράκη 5 εἰκοσάφραγκα νὰ δικάσω τὴν ἀναίρεσίν των, ἀπὸ τοὺς Γαβριηλάκιδες 10 διὰ νὰ δικάσω ἐπίσης τὴν ἰδικὴν των, ἀπὸ τὸν Ν. Φραγκιαδάκη 35 εἰκοσάφραγκα ἅτινα μοὶ ὄφειλε καὶ τέλος λαβὼν περὶ τὰ 150 εἰκοσάφραγκα, διήλθον ἐξ Ἀθηνῶν, ἔλαβα πλεῖστα συστατικά μεταξὺ τῶν ὁπίων καὶ ἐν τοιοῦτον ἀπὸ τὸν πρῶην ὑπουργὸν των Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος κ. Στέφανον Σκουλούδη πρὸς τὸν τότε Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Κων)πόλει Ν. Μαυροκορδάτον καὶ ἕτερον τοιοῦτον ἀπὸ τὸ αὐτὸ πρόσωπον πρὸς τὸν ἐξέχουσαν θέσιν κατέχοντα καὶ τὰ μάλα ἐν Κων)πόλει ἰσχύοντα Παῦλον Στεφάνοβιχ Σκυλίτσην, στενὸν δὲ φίλον τοῦ κ. Σκουλούδη. Μετέβην εἴτα εἰς Κων)πολιν· ἀπεστάλη δὲ τότε κομιζὼν καὶ τὰ σχετικὰ ἐπίσημα πληρεξούσια ἅτινα μοῦ ἐχρειάζοντο εἰς συνάντησίν μου ὁ Παναγιώτης Ἐλευθεριάδης ἔμπορος, ὁ δὲ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος ἔμενον ἐν

Κυδωνίαις καὶ ἐχρησίμευεν ὡς μέσον συνενόησεως. Μὲ συνέστησε τότε ὁ Πρέσβυς δυνάμει τῆς συστατικῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Σκουλούδη εἰς ἰσχυρὸν τι πρόσωπον κατάλληλον δὲ δι' αὐτὰς τὰς ἐργασίας· ὁ δὲ κ. Π. Στεφάνοβιχ ἐπίσης εἰς ἕτερον καὶ εἰς τὸν γραμματέα τῆς Ἱταλικῆς Πρεσβείας μεθ' οὗ στενωῶς συνεδέετο. Μετὰ πολλὰς καὶ διαφόρους ἐνεργείας κατέληξα εἰς συμφωνίαν μὲ τὸ πρόσωπον εἰς ὃ μὲ συνέστησεν ὁ Πρεσβευτὴς Μαυροκορδάτος νὰ λάβῃ τὸ $\frac{1}{3}$ ἀπὸ τὸ ἐκκαθαρισθὲν ποσόν. Αἱ ὑπεράνθρωποι ἐνεργεῖαι δέκα μηνῶν εἶχα φέροι πλέον τὰ πράγματα περὶ τὴν λύσιν των. Μᾶς εἶχε προταθῆ νὰ κάμωμεν μὲ 5,000 λίρας συμβιβασμόν, ἀλλὰ τὸ μεσιτεῦον ἰσχυρὸν πρόσωπον ἐθεώρησε ἀσύμφωρον δι' ἡμᾶς τὴν λύσιν ταύτην καὶ συνεπῶς ἀπεκρούσθη καὶ ὑφ' ἡμῶν. Ἐνφὶ δὲ ἤμην προσηλωμένος μὲ ὅλην τὴν ἔντασιν τῶν δυνάμεών μου εἰς τὴν ὅσον οἶοντε εὐνεκιωτέραν ἀποπεράτωσιν τῆς ὑπόθεσεως ταύτης, αἴφνης μίαν ἡμέραν τοῦ Σηβρίου τοῦ 1895, λαμβάνω ταχυδρομικῶς ὀγκώδη φάκελλον. Ἐντὸς δὲ αὐτοῦ μεταξύ ἄλλων εὕρισκω καὶ ἓνα ἔγγραφο, φέρον τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Μ. Ρ. Κούνδουρου καὶ Γ. Μυλωνογιάννη τέως συμβούλων τῶν Ἑσωτερικῶν, Στυλ. Φωτᾶκη Νομάρχου ἤδη Χανίων, Μ. Δημητρακάκη Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν Χανίων, Γ. Λεκανίδου δικηγόρου καὶ τέως Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν Σφακιῶν, Παπα-Μαλέκου καὶ Παπα Γαβριήλ, Ἐμμ. Φραντζέσκου, Κ. Μαλινού, Ζερβοῦ, Καβροῦ καὶ λοιπῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Μεταπολιτεύσεως. Διὰ τοῦ ἔγγραφου ἐκείνου μοὶ εἰδίδετο ἡ πληρεξουσιότης ἐκ μέρους τῆς Μεταπολιτευτικῆς Ἐπιτροπῆς νὰ συλλέξω ἐράνους, νὰ διορίσω καὶ ἄλλους συμπληρεξουσίου εἰ δεῆση, καὶ νὰ κρατῶ ἐνήμερον τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν ἐν Κων)πόλει συμβαινόντων.

Δυστὶν θάτερον τότε. Ἡ ἔπρεπε νὰ γράψω εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν. « Ἀγαπητοί, λυποῦμαι πολὺ, καίτοι κατὰ πολὺ ἐπεθύμουν οὐχ ἤττον ὡς ἐκ τοῦ λίαν ἐπικινδύνου μέρους εἰ ὃ εὕρισκωμαι δὲν δύναμαι οὔτε νὰ πράξω τίποτε, οὔτε νὰ σᾶς φανῶ χρήσιμος. Τοῦτο πρὸς γινῶσιν ὑμῶν». Ἡ τοῦναντίον ἔπρεπε νὰ παραβλέψω τὰ πάντα, νὰ διακυβεύσω καὶ τὰ συμφέροντά μου καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν μου καὶ νὰ δεχθῶ τὴν ἐπικίνδυνον ἐντολήν. Ἀφοῦ ἀνέγνωσα τὸ ἔγγραφο νὴ πρώτη μου σκέψις ἦτο: Μοὶ ἐπιβάλλεται νὰ δεχθῶ καὶ θὰ δεχθῶ καὶ ὅ,τι ἔλθει ἄς ἔλθῃ. Μεταβαίνω ἀμέσως εἰς τὸν Πρεσβευτὴν Μαυροκορδάτον, τοῦ καθιστῶ γνωστὸν τὸ πρᾶγμα. Εὐρίσκω κατόπιν πάντας σχεδὸν τοὺς ἐν Κ)πόλει διαμένοντας Κρητὰς Ἰάκωβον Μοάτσον, Σταυρίδην ἰατρόν, Ὁρφانوδάκην καθη-

γητήν, τοὺς διακόνους Ἀθανάσιον Βασιλάκην, Γρηγόριον Χρυσουλάκην καὶ Διονύσιον Τακτικάκην, τοὺς ἐξιστορῶ τὴν γέννησιν τοῦ ζητήματος καὶ ζητῶ τὴν ἠθικὴν συνδρομὴν των, ὅπως τουτέστι μὲ συντρέξουν καὶ ἀποθανθῶμεν εἰς τινὰς τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἀγῶνος. Πάντες ἀνεξαιρέτως ἠρνήθησαν, προβάλλων ὁ μὲν τὸν κίνδυνον, ὁ ἕτερος τὴν ἀκαταλληλότητά του καὶ ἄλλος ἄλλα. Καὶ ὅταν τις γνωρίζῃ τί θὰ ᾖ πῆ Κ)πολις δὲν θὰ τοὺς ἀδικήσῃ. Κατὰ συγκυρίαν ἦλθε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Κ)πολιν καὶ ὁ κ. Γεώργιος Παπαδόπετρος δικηγόρος. Ὑπάρχουν ἐνίοτε βλέψεις καὶ φιλοδοξίαι τοιαύτης εὐρύτητος, ὥστε ὁ ὀρίζων τῆς δράσεως τοῦ δικηγόρου καὶ τοῦ πολιτευτοῦ νὰ πέφτῃ, ὡς φαίνεται, στενός. Καὶ ὁ κ. Γ. Παπαδόπετρος στενοχωρηθεὶς εἰς τὸν στενὸν ὀρίζοντα τοῦ δικηγόρου καὶ τοῦ πολιτευτοῦ ἐξεζήτησε τότε ἀλλαγῶν εὐρύτερους ὀρίζοντας δράσεως. Καὶ τοῦ ἐπῆλθεν οὕτω ἡ σκέψις νὰ προαγάγῃ τὸ ἐν Κρήτῃ ἐμπόριον καὶ συνέλαβε τὴν μεγαλειπίβολον σύλληψιν νὰ ἰδρῦσῃ καὶ ἐν Κρήτῃ τὰ Ἀμερικανικὰ Τράστ, τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων θὰ ἐξουυχίσωμεν ἀλλαγῶν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἠθέλησε τὴν ἰδρῦσιν τούτων εἰς πολὺ εὐρύτεραν κλίμακα τῶν Ἀμερικανικῶν καὶ ἀντὶ τῆς ἐνοποιήσεως τοῦ ὁμοειδοῦς ἐμπορίου, ἦν ταῦτα ἐπιδιώκουσιν, ἐπεχειρεῖ τὴν ἐνοποίησιν τῶν διαφόρων ἐμπορικῶν εἰδῶν. Διήρχετο λοιπὸν τότε ἐκ Κ)πόλεως ὁπόθεν θὰ ἐπρομηθεύετο τὰ πανικὰ καὶ μαλιφατουρικὰ εἶδη διὰ τοῦ κ. Ἰακώβου Μοάτσου, ὅστις ἔμεινε καὶ ἐγγυητὴς τοῦ νέου ἐπιχειρηματίου διὰ μέγαλον χρηματικὸν ποσὸν καὶ εἴμεθα περίεργοι νὰ ἐμανθάνομεν ὅποιαν ἰδέαν ἐσχημάτισεν ὁ κ. Μοάτσος περὶ τῶν τοιούτων τοῦ πελάτου του Τράστ καὶ ἐτράβα εἶτα διὰ τὴν Θεσσαλονικὴν, ὁπόθεν θὰ ἐπρομηθεύετο τὰ σιτηρὰ καὶ ἐσπεροειδῆ.

Αἱ φιλοδοξίαι μου οὐδέποτε φθάνουν μέχρι τῆς ἀξιώσεως νὰ ἔχω τὸ μονοπώλιον οἷας δὴποτε χρηστῆς πράξεως. Δι' ὃ καὶ ἔκρινα καλὸν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν παρεπιδημοῦντα τῆς Κρήτης πολιτευτὴν καὶ ἰδρυτὴν τοῦ ἄνω ἐμπορικοῦ οἴκου καὶ νὰ ζητήσω, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον τὰ συμφέροντα τοῦ νεοδημῆτου Τραστικοῦ οἴκου ἐπέβαλον τὴν ἐν Κ)πόλει διαμονὴν του, τὴν συνεργασίαν του, ἣν ἤμην βέβαιος ὅτι δὲν θὰ μοὶ ἠρνεῖτο, καθ' ὅσον ἐγνώριζα ὅτι εἶχε συνορκισθῆ μὲ τοὺς Μεταπολιτευτικούς τὸν ἱερὸν ὄρκον τοῦ συνωμότου κατὰ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας. Ἐγὼ δὲν ἤμην ὑπὲρ τοῦ κινήματος, διότι φρονῶ ὅτι ἡ ἐπιδιώξις τῆς λύσεως ἐθνικῶν ὑποθέσεων καὶ ζητημάτων πρέπει πάντοτε νὰ βαίνει ἐπὶ προδιαγεγραμμένου σχεδίου καὶ νὰ ἐπι-

διώκηται οὐχί μεμονωμένως, ἀλλὰ δι' ὅλων τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δυνάμεων ὑπὸ τὴν ἐνιαίαν διεύθυνσιν τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν τοῦ ἐλευθέρου Βασιλείου. Οὐχ ἤττον ὑφ' ἅπαξ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν καλῶς ἢ κακῶς, ἐδημιουργήθη τότε τὸ Κρητικὸν ζήτημα, ἐνόμισα ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς πάντα νὰ συντελέσῃ τὸ κατὰ δύναμιν ὅπως δοθῇ ὅσον ὅσον τε εὐνοϊκωτέρα λύσις, ἵνα οὕτω τηρηθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ἀλώθητον τὸ γόητρον τῆς Κρήτης, τὸ ὅποιον θὰ κατασυνετριβέτο καὶ θὰ κατερρακούτο, ἐὰν τὸ κίνημα κατεπνίγετο ἄνευ οὐδεμιᾶς ἰκανοποιήσεως καὶ ἡ Κρήτη θὰ ἔχανε πολὺ ἠθικῶς λαμβάνουσα καὶ ἕτερον ἐξευτελιστικὸν ράπισμα, ἐνῶ εἰσέτι ἔκαιε τὸ πρόσωπόν της ἀπὸ τὸ ἀμίλεικτον τοιοῦτον τοῦ 1889. Καὶ ἐνῶ λοιπὸν ἤμην ἀμέτοχος πάσης εὐθύνης διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κινήματος, ἐδέχθην νὰ τὸ συντρέξω ἐν πάσῃ δυνάμει· ἐνῶ ὁ κ. Παπαδόπετρος τούναντιον, ἐνῶ ἦτο ἐκ τῶν ὑποκινησάντων καὶ συνωμοτῶν καὶ δημιουργῶν τοῦ κινήματος, ἔκρουσεν εἴτα πρῦμναν, τὸ ἐγκατέλειψε καὶ τὸ ὑπέσκαπτεν ἅμα ὡς ἐνόησεν ὅτι τοῦτο δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς μεγέθυνσιν τοῦ πατριωτικοῦ του ἀναστήματος ὡς ἐκ τῆς συμμετοχῆς εἰς τοῦτο ἄλλων ἀναστημάτων ὑπερτέρων καὶ ἐπισκιαζόντων ἐντελῶς τὸ ἰδικόν του. Εἰς ταῦτα ὁ ἀναγνώστης δὲν θὰ κοπιάσῃ πολὺ νὰ εὔρη τὴν διαφορὰν ἣτις χωρίζει τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνός ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Εὐρον λοιπὸν τὸν κ. Παπαδόπετρον, ὠμιλήσαμεν καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ ἔλθῃ νὰ πᾶμε μαζὶ εἰς τινὰς ὁμογενεῖς νὰ τῶν ζητήσωμεν τὴν ὑποστήριξίν των. Ἐδέχθη μοὶ ὑπεσχέθη, ἀλλ' ἡ ὑπόσχεσις ἔλαβε τὴν τύχην τῶν ὑποσχέσεων, αἵτινες δίδονται ἀπὸ τοὺς πολιτευομένους ἐν ππραμοναῖς ἐκλογῶν. Τί εἶπε καὶ ποίας πληροφορίας ἔδωκε διὰ τὸ Κρητικὸν κίνημα εἰς τινὰς τῶν ἐκεῖ Κρητῶν φίλων του δὲν γνωρίζω. Τοῦτο μόνον γνωρίζω, ὅτι ἅμα ἐτελείωσε τὰς ἐμπορικὰς του ἐργασίας ἐν Κ(π)όλει καὶ ἐτράθηξεν ἐς τὸ καλὸ γιὰ τὴν Θεσσαλονίκην, ἤρχισαν τινὲς Κρητὲς τὰς διαδόσεις ὅτι τὸ κίνημα τῆς Κρήτης ἔγεινε δι' Ἀγγλικῆς ὑποκινήσεως καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν Ἀγγλικῶν συμφερόντων. Δυστυχῶς δι' ἐμὲ οὐδέποτε δύναμαι νὰ ὑποκρίνωμαι καὶ οὔτε εἰς τὰς ἰδέας μου καὶ σχέδια τῆς ἐργασίας μου δέχομαι εὐκόλως συμβιβασμοὺς καὶ ὑποχωρήσεις. Δι' ὃ καὶ ἅμα ἔμαθον τὰς διαδόσεις ταύτας καὶ δὴ ἐκ μέρους Κρητῶν, ἐφρόντισα νὰ τοὺς εὔρω, ἀρνηθεὶς ἀπεριστρόφως εἰς αὐτούς, τοιαῦτα διαδίδοντας καὶ δὴ εἰς μέρος ὅπου ζοῦν ὄλαι αἱ φυλαὶ καὶ ὄλα τὰ γένη, τὴν εὐρυτέραν ἐκ μέρους αὐτῶν ἀντίληψιν τῆς τιμῆς τῆς πατρίδος των. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἦτο βέβαιον καὶ ἐπακριβῶς ἀληθὲς ὅτι ἡ

κυφορουμένη τότε επανάστασις ἐν Κρήτῃ δὲν ἀπέρρεεν ἐκ τῶν σπλάγγνων αὐτῆς, ἀλλ' ἦτο ὑποβολιμαῖον ξένον δημοῦργημα, ὠφείλον αὐτοὶ τοῦλάχιστον, Κρήτες ὄντες, νὰ τὸ ἀπέκρυπτον χάριν τῆς ὑπολήψεως τῆς πατρίδος των. Οὐχ ἤττον ἀναγνωρίζω ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκτράχυσις τῶν πραγμάτων καὶ ὃ ἐπὶ ἡφαιστειώδους ἐδάφους, δὲν ἦτο πρᾶγμα συνετόν καὶ δι' ἐμὲ ὠφέλιμον. Μετὰ τὴν λῆσιν τοῦ πληρεξουσίου ἔγραψα ἀμέσως εἰς τοὺς Μεταπολιτευτάς, τῶν κατέστρωσα ἓνα σχέδιον ἐργασίας καὶ τῶν ὑπέδειξα ἐν τέλει ὅτι ἵνα ἀποβῇ ἡ ἐργασία μου τελεσφορωτέρα ἔδει νὰ γράψουν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πρεσβευτὴν κ. Μαυροκορδάτον ὡς καὶ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Κομητάτον, ὅπως καὶ τοῦτο γράψῃ τῷ ἰδίῳ. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐλάμβανον πολυσέλιδον ἐκθεσιν τῶν Μεταπολιτευτῶν περὶ τῆς δράσεως καὶ τῶν μαχῶν, ἃς νικηφόρος κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶχον συνάψῃ· πρὸς δὲ καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν ἐκ τοῦ Κομητάτου Ἀθηνῶν, ἐν ᾗ περιείχετο ἕτερον πληρεξούσιον τοῦ Κομητάτου, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Π. Περιδου, Α. Ευλινάκη, τῶν ἀρχηγῶν Χατζῆ Μιχάλη, Ματθαίου Μυλωνογιαννάκη κλπ. Περιέμενον ὀλίγον ὅπως λάβω εἰδοποίησιν ἐκ Κρήτης ὅτι ἔγραψαν εἰς τὸν Πρεσβευτὴν, ἀλλ' ἀφοῦ ἐβράδυναν μετέβην μόνος, τῷ ἐπέδειξα τὰ πληρεξούσια, τῷ ἀνέγνωσα τὴν ἐκθεσιν, τῷ ἔκαμα εὐρείαν ἀνάπτυξιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ζητήματος, ὡς θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἀλληλογραφίᾳ μου τῇ καταχωριζομένῃ κατωτέρω. Μοὶ ἐπέτρεψε νὰ πηγαίνω καθ' οἰανδήποτε ὥραν ἤθελον καὶ τοῦ λοιποῦ τὸν ἐπεσκεπτόμην καθ' ἐκάστην. Μίαν ἡμέραν εἰς τὸ μαγαζεῖον τοῦ κ. Ἀντ. Κανδαράκη, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε πάντοτε τὸ πρακτορεῖον καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχιπράκτωρ πάσης ἐθνικῆς ἢ πατριωτικῆς ἐνεργείας, ὁ Σπ. Φούμης, Παπαδογιάννης, Μαυρογέννης, Κολοκυθᾶς, μοὶ συνέστησαν ἓνα πατριώτην μας συμμαθητὴν των, ὅστις ἀπέλαυεν τῆς ἀπολύτου εὐνοίας καὶ ἐμπιστοσύνης τοῦ πολλοῦ Σακῆρ πασσᾶ, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου καὶ διέμενον. Ἦτο δὲ τὸσον τετραπέρατος, ὥστε ἦτο τὸ χαϊδεμένο παιδί ὅλων τῶν πασσάδων, πολὺ οἰκέος τοῦ πολλοῦ Ἰζὲτ βέη, τοῦ Γραμματέως τοῦ Σουλτάνου καὶ εἶχε τὸ μοναδικὸν προνόμιον νὰ πηγαίῃ καθ' οἰανδήποτε ὥραν ἤθελε καὶ νὰ εἰσέρχηται ἀκωλύτως εἰς τὸ Γιλδίξ. Μοὶ ἐγένετο δὲ καὶ μία ἰδιαίτερα σύστασις νὰ εἶμαι ὀλίγον ἐπιφυλακτικὸς πρὸ αὐτοῦ.

Ἐὰν εἶμαι καὶ κατὰ πόσον εἶμαι δὲν γνωρίζω, ἐκεῖνο δμως τὸ ὁποῖον γνῆρίζω θετικῶς εἶνε ὅτι καὶ διὰ τὴν ὀλιγολογίαν μου καὶ διὰ τὴν ἀπὸ χαρακτῆρος ἀποχὴν μου ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναμιγνύωμαι εὐ-

κόλως εἰς ὀμιλίας καὶ συζητήσεις μετ' ἀνθρώπων, μεθ' ὧν δὲν ἔχω μεγάλην οἰκειότητα, ἐκλαμβάνομαι εἰς τοὺς γνωρίζοντάς με τὸ πρῶτον ὡς πρώτης τάξεως βλάκας. Ἡ τοιαύτη δὲ παραγομένη περὶ ἐμοῦ πρώτη ἐντύπωσις με ἐβοήθησε πολλάκις νὰ σπουδάσω βαθύτερον πολλὰ πρόσωπα καὶ πράγματα. Ἢίμαι δὲ βέβαιος ὅτι καὶ εἰς τὸν ἐν λόγῳ κύριον μετὰ τὴν σύστασιν, ἀμέσως τῷ ἐγεννήθη ἡ ἰδέα ὅτι ἀπετέλουν ἐκμεταλλεύσιμον ἔδαφος καὶ ἀπὸ τὴν βλακίαν μου πολλὰ πράγματα ἠδύνατο νὰ ψαρεύσῃ.

Ἐκτοτε συνητηθήμεν πολλάκις εἰς τοῦ κ. Κανδαράκη τὸ κατὰστημα. Τῷ ἐδίδομεν πολλὰς πληροφορίας καὶ ἐγὼ ἤρχισα συστηματικῶς τοὺς φιλιππικούς κατὰ τῆς Ἐπιτροπῆς. Μίαν πρῶταν ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ δωμάτιόν μου· ἀπὸ ὧ μού τᾶφερε ἀπὸ καὶ μού τᾶφερε διὰ νὰ μπορέσῃ κἄτι νὰ πιάσῃ. Ἰδίᾳ δὲ ἐνδιεφέρετο νὰ μάθῃ τίνες ἐκ τῶν ἐν Χανίοις διαμενόντων ἦσαν βοηθοί. Ἐγὼ δὲ ὁς τοῦ φιλιππικούς κατὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, κατονομάζων αὐτῷ ὡς συνεργούς διαφόρους οἵτινες ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη ἐγνωρίζον ὅτι εὕρισκοντο.

Μὰ εἰς τὰ Χανιά δὲν γνωρίζετε κανένα; συχὰ μού ἔλεγε.

— Πρῶτον μὲν τοὺς Χανιώτας δὲν τοὺς γνωρίζω, ἀλλὰ καθὼς ἀκούω, ὅλοι οἱ Χανιώται εἶνε κατὰ τῆς Ἐπιτροπῆς.

Αἱ ἐπισκέψεις του ἐπανελήθησαν πολλάκις καὶ ἰδίᾳ ὅταν σοβαρόν τι συνέβαιεν ἐν Κρήτῃ. Ἡμέραν τινὰ λίαν πρῶτῷ με ἐπισκέπτεται. Μετὰ τὰ πολλὰ καὶ δὴ ἐθαρρυντικὰ ἐκ μέρους μου, διότι ἐνόησα ὅτι κἄτι συμβαίνει, μοὶ ἀναγγέλλει ὅτι τὸν στέλνει ὁ Σακῆρ πασσᾶς εἰς Κρήτην ποῦ θὰ κάμῃ 15 ἡμέρας διὰ νὰ φροντίσῃ νὰ μάθῃ ἐὰν ἔχῃ ὑποστήριξιν ἡ Ἐπιτροπὴ· διότι ἐνῶ τῶν γράφει ἡ Διοίκησις ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ παυσανίας καὶ θεσιθήρας καὶ δὲν ἔχει οὐδεμίαν ὑποστήριξιν ἀπὸ τὸν λαόν, οὐχ ἤττον καταγάγει θριαμβευτικὰς νίκας. Πρὸς δὲ νὰ ἔγῃ ἔξω εἰς τὰς ἐπαρχίας ποῦ ἔχει γνωστούς, νὰ βαλιδοσκοπήσῃ ὅποια ζητήματα ἐνδιεφέρουν περισσύτερον τὸν λαόν, τὰ ὅποια ἂν τῷ ἐδίδοντο, θὰ ἐξανάγκαζεν οὗτος τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ διαλυθῇ. Ἀμέσως ἐσκέφθην τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν. Τῷ λέγω ὅτι θὰ κάμῃ πολὺ καλὰ καὶ θὰ ὑπηρετήσῃ καὶ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ἐὰν συντελέσῃ καὶ αὐτὸς νὰ διαλυθῇ ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ὅτι θὰ ἤμην πολὺ εὐτυχῆς ἐὰν καὶ ἐγὼ ἤμποροῦσα νὰ συντελέσω. Μετὰ ἐλιγμούς δὲ τινὰς τῷ λέγω ὅτι καὶ ἐγὼ πιστεύω νὰ ἤμπορέσω νὰ τὸν συντρέξω εἰς τοῦτο, διότι αὔριον περιμένω ἀπὸ διαφόρους σημαίνοντας Κρήτας ἐπιστο-

λὰς καὶ θὰ μπορέσω νὰ τῷ δώσω πληροφορίας, αἱ ὅποια θὰ τῷ ἐχρησίμευον εἰς τὴν δουλειά του.

— Λοιπὸν νὰ περάσω αὔριον νὰ μοῦ τὰς δώσητε ; με ἐρωτᾷ περιχαρῆς.

— Ἄν θέλετε, τῷ ἀπαντῶ, με φαινομενικὴν ἀδιαφορίαν, ὅσον μέγα ἦτο τὸ ἐνδιαφέρον μου διὰ νὰ περάσῃ.

Μεταβαίνω πάραυτα παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ καὶ τοῦ ἐξιστορῶ τὰ πάντα.

«Φρόντισε νὰ ἐπωφεληθῆς τῆς γνωριμίας του ὅσῳ δύνασαι περισσότερον, μοὶ ἀπαντᾷ καὶ λέγε μου ὅ,τι δήποτε παρ' αὐτοῦ μαθηθάνεις».

— Ἐσκέφθην, Ἐξοχώτατε, ἓνα σχέδιον. Τὸ ταξιδιὸν του αὐτοῦ πρέπει νὰ ναυαγήσῃ ἀντὶ πάσης θυσίας (καὶ τῷ ἀνέπτυξα τὸ σχέδιον ὅπερ ὁ ἀναγνώστης βλέπει κατωτέρω).

Τῷ ἐπεδοκίμασε πληρέστατα, με μίαν παρατήρησιν ὅτι ὤφειλον διὰ νὰ μὴ φέρω καμμίαν εὐθύνην νὰ τῷ ἀνακοινώσω εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ λάβω τὴν συγκατάθεσίν της.

Τὴν ἐπομένην κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ὥραν ἀκριβῶς νὰ τὸν φίλον μου.

Τῷ ἀνέγνωσα μερικὰς ἐπιστολάς προλειαντικὰς τῶν σχεδίων μου καὶ εἶτα ἐν καταλλήλῳ σειρᾷ τῆς ὀμιλίας, τῷ λέγω.

Δὲν μοῦ λές, (θεῖνα), τὸ ξεύρουσιν πολλοὶ ὅτι διαμένεις εἰς τοῦ Σακῆρ πασσᾶ ;

Βέβαια, μοὶ ἀπαντᾷ, οὔλοι τὸ ξέρουσι.

Λοιπὸν, νὰ σοῦ ἴπῳ τὴν ιδέαν μου ; Φοβοῦμαι μήπως ἐγείρεις ὑποψίας ὅταν θὰ πάῃς κάτω καὶ ἔτσι δὲν θὰ κατορθώσῃς νὰ κάμῃς πρᾶμμα καὶ ὕστερα χάνουσι καὶ τὴν ιδέαν ποῦ ἔχουσι γιὰ σένα εἰς τὸ Παλάτι ὅτι εἶσαι ἓνας πολὺ ἄξιος ἄνθρωπος. Ἐμένα τοῦλάχιστον μοὶ φαίνεται ὅτι ἂν τυχόν δὲν σοῦ ῥθουσι τὰ πρᾶγματα καλὰ ἂν καταβῆς, ριψοκινδυνεύεις πολὺ τὴν φήμην σου. Ἀλλὰ πάλι ξιάσου.

Μὴ πῶς διάβολο θὰ γίνῃ τότε, ποῦ εἶνε ἀνάγκη ;

Τὸν ἀφῆσα ὀλίγον καὶ εἶτα τῷ λέγω. Ἐλῶ γὼ μίαν ιδέαν, ἢ ὅποια ἐὰν πραγματικῶς ἐπιτύχῃ καὶ ἀποτέλεσμα θὰ φέρῃ καὶ σένα θὰ ἀναδείξῃ. Πετᾶται ἀμέσως ἐπάνω.

Γιὰ πέσ μου τήνε, μοῦ λέγει.

— Ἐγὼ ἔχω πολλοὺς Δημάρχους φίλους καὶ δημοτικὸς Συμβούλους καὶ ἄλλους χωρικοὺς σημαίνοντας καὶ οἱ ὅποιοι γνωρίζω ὅτι δὲν συμφωνοῦν με τὴν Ἐπιτροπὴν· γιὰ τὸ χατῆρι σου λοιπὸν,

ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ χατῆρι τῆς ἡσυχίας τοῦ τόπου μας ἐπὶ τέλους, ἔμπροσθεν νὰ γράψω εἰς ὄλους αὐτοὺς καὶ νὰ τῶν εἰπῶ ὅρ' ἀδελφὰ ἐπὶ τέλους καὶ τὴν ἀλήθεια, ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ τὰ περισσότερα ζητήματα ποῦ ζητᾷ ὠφελοῦν αὐτοὺς τοὺς γραμματισμένους καὶ τοὺς μεγάλους μεγάλους καὶ ὄχι πολὺ πολὺ τὸν λαόν, λοιπὸν καὶ ὁ λαὸς πρέπει νὰ κυττάξῃ τὸ συμφέρον του καὶ νὰ μὴν ἀκούῃ τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ νὰ ζητήξῃ ὅσα ζητήματα βλέπει πῶς τὸν ὠφελοῦν αὐτὸν καὶ ὅτι εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ τῶν δοθῶν. Καὶ ἐπὶ τέλους νὰ τοὺς ἐρωτῶ ποῖὰ ζητήματα νομίζουσι ὅτι ἐνδιαφέρουσι τὸν λαόν περισσότερο καὶ τὰ ὅποια ἂν δοθῶν θὰ μένουσι εὐχαριστημένοι χωρὶς νὰ ἀκούσῃ τὴν Ἐπιτροπὴν. Ἄμα τῶν γράψω πιστεύω ὅτι σὲ 10 ἢ τὸ πολὺ 15 ἡμέρας θὰ μᾶς στείλῃ ἀπάντησιν καὶ μίαν ἐκθεσιν τῶν ζητημάτων περὶ τῶν ὁποίων ἐνδιαφέρεται περισσότερο ὁ λαός. Καὶ ἔτσι ἂν κατορθωθῇ νὰ ἐπέλθῃ μὴν λύσις χάριν σοῦ, δὲν θέλεις μεγαλεῖτερον θρίαμβον. Μόνον χρειάζεται νὰ καλλιεργήσῃς τὸ πρᾶγμα καὶ τὸ Παλάτι, γιὰ νὰ μὴ μείνῃ καμμιὰ ἀμφιβαλία ὅτι μὲ τὰς ἐνεργείας σου κατώρθωσες νὰ σοῦ σταλῇ ἡ ἐκθεσις τοῦ λαοῦ.» Περιττὸν θεωρῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἀπὸ ταύτης τῆς στιγμῆς μὲ ἐθεώρει τὸν μεγαλεῖτερον προστάτην τῶν συμφερόντων του καὶ ἀπεφασίσθη νὰ ἔλθῃ μετὰ 15 ἡμέρας. Καθιστῶ ἀμέσως γνωστὰ τὰ πάντα μὲ ὅλας τὰς λεπτομερείας εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ μεταβαίνω ἀμέσως παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ εἰς ὃν ἐκθέτω τὰ λαθόντα χώρον. Ἀφοῦ ἔλαβον τὰς ὁδηγίας του περιέμενον τὰς ὁδηγίας τῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ σχετικῇ ἀλληλογραφίᾳ μέχρι τῆς δωδεκάτης ἡμέρας. Ἀφ' οὗ ὁμοῦ ἐνεκα τῶν μεγάλων περιπετειῶν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ δυσχεροῦς τῆς μεταξύ ἐμοῦ καὶ αὐτῆς διεξαγωγῆς τῆς ἀλληλογραφίας δὲν ἔλαβον οὐδεμίαν ἀπάντησιν μέχρι τῆς δωδεκάτης ἡμέρας, μεταβαίνω καὶ αὖθις παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ, ἀνταλλάσσομαι γνώμας καὶ σχέδια καὶ τὴν 15 ἡμέραν παρόντος καὶ τοῦ φίλου μου ὁ γραμματοκομιστής μου ἔφερε τὴν ἀλληλογραφίαν μου ἣν ἀποσφραγίσας ἐνώπιον τοῦ φίλου μου, ἀνεγίνωσκον τὰ ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα καὶ τὰ νέα ζητήματα τοῦ λαοῦ, ἅτινα τῷ παραδίδω συστήσας αὐτῷ ἐπανειλημμένως ὅτι καὶ ἡ ἰκανότης του καὶ ἡ ἀξία του ἐκμηδενίζονται τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἄλλος τις πλὴν τῶν δύο μας καὶ τοῦ Θεοῦ γνωρίσῃ ὅτι αἱ ἐκθέσεις δὲν τῷ ἐστάλησαν ἐκ Κρήτης τῇ ἐνεργείᾳ του καὶ ἀπ' εὐθείας πρὸς αὐτόν.

Τὸ μόνον δὲ τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ πιστευθῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀπολύτως, ἦτο τὸ ὅτι ἡ ἀλληλογραφία προήρχετο ἐκ Κρήτης· ἀλλὰ

τοῦτο ἐπέτυχε τόσον, ὥστε εἰς οὐδένα ἠδύνατο νὰ ἀφήσῃ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, ὡς συμπεραίνω, ἔλαβεν ὁ πρεσβευτὴς καμμίαν ἢ δύο ἀνωνύμους ἐπιστολάς διὰ τὰ πληρεξούσιά μου ἦτο πλαστά. Τοῦτο δὲ τὸ ἐνόησα, διότι ἐνῶ ὡς τότε μὲ περιέβαλε δι' ὅλης τῆς ἐμπιστοσύνης του, ἡμέραν τινα ὅτε τὸν παρεκάλουν νὰ καλέσῃ ὡς ἄτομον τινὰς οὐκογενεῖς διὰ νὰ συνεισφέρουν ὅτι ἕκαστος ἐβούλετο, μοὶ λέγει ὅτι ἂν δὲν μὲ καλύψῃ τίποτε νὰ γράψῃ εἰς τὸ Κομιτάτον εἰς Ἀθήνας καὶ ἂν τὸ Κομιτάτον τοῦ γράψῃ νὰ μὲ συντρέξῃ ἠθικῶς τότε δύναται ὡς ἄτομον κατὶ νὰ πράξῃ. Ὅταν ὅμως ἐγὼ τῷ εἶπον ὅτι ὄχι μόνον κώλυμα δὲν εἶχον, ἀλλὰ ἐπέτεινον τὰς παρακλήσεις μου νὰ γράψῃ ἄνευ βραδύτητος, ἐκατάλαβα ὅτι τῷ διεσκεδάσθη πᾶσα ὑπόνοια.

Οὕτω δὲ οὐδεμίαν ἐβδομάδα παρήρχετο χωρὶς νὰ ἀποστείλω μακροσκελῆ ἐξ 8 καὶ 10 μεγάλων σελίδων πολλάκις ἐκθεσιν διὰ τοῦ ἐν Χανίοις τότε διαμένοντος ἰατροῦ Ἐμμ. Μουντάκη εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν.

Πρωτῶν τινά, μὲ ἐπισκέπτεται αἰφνης ὁ κ. Σπύρος Φούμης, ἀδελφὸς τοῦ πρώην Συμβούλου κ. Κωνσταντίνου, ὅστις εὗρισκετο τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει, συστημένος ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του εἰς τὸν Τουρχὰν πασσᾶ, τότε ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ ὁποίου Σπ. Φούμη ἦ ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Γαλατᾶ Σεράϊ φοίτησις, εὐ μόνον δὲν ἠμβλυνεν, ὡς θὰ ὑπέθετε τις ἴσως, ἀλλὰ τὸναντίον ὤξυνε τὸ πατριωτικὸν του αἴσθημα, ὡς τοῦτο συνέβη καὶ δι' ἅπαντας, μὲ μίαν καὶ μόνην ἐξαίρεσιν, τοὺς λοιποὺς Κρήτας μαθητὰς τῆς ἐν λόγῳ Σχολῆς, ἐνδεικτικὸν τοῦτο τῶν βαθέων καὶ στερεῶν ριζῶν τοῦ Κρητικοῦ πατριωτισμοῦ. Ἐφαίνετο ἀμέσως φέρων τὴν ἐξ εὐγενῶν ἐλατηρίων ἀνησυχίαν.

— Ἐχεις σχέσεις καὶ ἀλληλογραφίαν μὲ τὴν Ἐπιτροπὴν ; μὲ ἐρωτᾷ.

— Ὅχι, τῷ ἀπαντῶ.

Ταύτην τὴν στιγμήν ἔρχομαι, μοὶ προσθέτει, ἀπὸ τοῦ Τουρχὰν πασσᾶ καὶ μὲ ἠρώτα ποῖος Κρητικὸς εἶνε ὁδῶ ποῦ τοῦ ἔχουν χαρτιὰ στελεμένα ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν διὰ νὰ μαζεύσῃ ἐράνους. Καὶ ἐσκέφθην ὅτι ἐὰν ἔχουν σὲ κανένα στείλῃ θὰ εἴσθε σεῖς καὶ ἦλθα νὰ σὲ εἰδοποιήσω νὰ λάβῃς τὰ μέτρα σου.

Ἀπτότατα πλέον μοὶ ἐδίδετο νὰ ἴδω ὅτι ἡ θέσις μου δὲν ἦτο καθόλου καλὴ καὶ κατὰ συγκυρίαν ἐκείνες τὰς ἡμέρας ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ Γ. Κοντζαμπασάκη ἐξ Ἀθηνῶν ὅστις εἶχε πείραν τῆς

ἐν Τουρκίᾳ ἀσπρλείας, δι' ἧς μοι ἔλεγεν ὅτι, δὲν λυποῦμαι τὴν ζωὴν μου νὰ ἐκτίθεμαι τόσον, γράφων τοιαῦτα πρὸς αὐτούς; Ἄλλ' ὅταν τις εἶνε ἀπερροφημένος ἀπὸ μίαν ψύχωσιν, ὅταν δύναται νὰ ἀφιερῶται εἰς μίαν ιδέαν, ὁ κίνδυνος ἀντὶ φόβου τῷ ἐμποιεῖ θάρρος καὶ ἡ ζωὴ τοῦ φαίνεται ὡς ἐν εὐτελεῶς ἄχυρον. Κατέστησα τοῦτο γνωστὸν εἰς τὸν κ. Μαυροκορδάτον ὡς καὶ εἰς κ. Π. Σκυλίτσην, ὅστις ἀληθμονήτως μοι λέγει αὐτολεξεῖ «Νὰ φύγη; ἀμέσως, διότι ἂν σοῦ συμβῇ τίποτε, ὄχι μόνον ὁ Πρέσβυς, ἀλλ' οὔτε γὰρ θὰ ἔμπορέσω νὰ σε σώσω».

Ἐγὼ ὅμως ἐφαναζόμεν ὅτι ἠδυνάμην νὰ κάμω κάτι πλέον ἀπὸ μίαν φυγὴν.

Ἡ πολιτικὴ τότε τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως ἐξεδηλώθη ἐντονωτέρᾳ πρὸς καθυσχύασιν τῶν πραγμάτων καὶ διάλυσιν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὁ Πρέσβυς δὲν ἐτόλμα χωρὶς νὰ λάβῃ ὀδηγίαν νὰ ἀντιστρατευθῇ τὴν πολιτικὴν ταύτην τῆς Κυβερνήσεως του. Ἐλαβον λοιπὸν κατάλογον ὄλων τῶν ἐπὶ πλοῦτῳ διακρινομένων ὁμογενῶν καὶ ἀπεφάσισα νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ ἕστω καὶ μόνος καὶ ζητήσω τὴν ὑποστήριξίν των ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος. Ἔθεσα ὅθεν τὰ πληρεξούσια μου ἐντὸς φακέλλου μὲ μίαν ἰδιοχειρόν μου ἐπιστολήν, λέγουσαν τάδε: Πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Σουλτάνον. Μεγαλειότατε, Ἀποδοκιμάζων ἀπολύτως τὸ κίνημα τῆς Μεταπολιτευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑποβάλλω εὐλαβῶς εἰς τὴν Ἰμ. Μεγαλειότητα τὰ ἔγγραφα ἅτινα μοι ἀπέστειλε αὕτη καὶ τὰ ὅποια μετὰ μακρὰν περιπλάνησιν αὐτῶν, ἔλαβον ἤδη μόνον. Τὴν ὑπέγραψα εἶτα, ἐσφράγισα κατόπιν τὸν φάκελλον καὶ τὴν ἐπέγραψα ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν Σουλτάνον. Μετέβαινον λοιπὸν εἰς τὸν Α. ὁμογενῆ, ἔσχιζον τὸν φάκελλον, τῷ ὑπεδείκνυον τὰ πληρεξούσια καὶ μετὰ μακρὰν ἀνάπτυξιν, τῷ ἔλεγον ἂν θέλῃ νὰ σωθῇ τὸ γόητρον τῆς Κρήτης καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἀγῶνα, νὰ στείλῃ ὅ,τι βούλεται εἰς τὸ Κομητᾶτον Ἀθηνῶν ἀνωδύμως ἢ ἐνυπογράφως, δίδων αὐτῷ καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κομητᾶτου (διότι βεβαίως εἰς ἐμέ, ἄγνωστον πρόσωπον εἰς ὅλους τοὺς ἐπισκέπτας μου, οὐδὲ λόγος ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ οὐχὶ μόνον περὶ καταβολῆς εἰς ἐμέ συνδρομῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ μοι ἐμπιστευθῇ ἀκόμη τὴν γνώμην του ὅτι συμμερίζεται τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα). Ἔθετα εἶτα τὰ πληρεξούσια εἰς ἄλλον φάκελλον, ἔθετον ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἰδίαν ἐπιγραφὴν καὶ τὸν ἀπεχειρέτων. Εἷς μάλιστα ἐνθυμοῦμαι, ὁ Πρόεδρος τῆς Στοᾶς τῶν Τεκτόνων, ἅμα εἶδε τὴν ἐπιγραφὴν ἣν ἐπὶ τοῦ φακέλλου ἔγραψα, μὲ ἠρώτησεν τί σημαίνει τοῦτο. Τῷ εἶπον ὅτι τοῦτο γίνεται διὰ τυχὸν πονηρὰς ὥρας ἐνδεχομένης συλ-

λήψεώς μου καὶ μὲ συνεχάρη διὰ τὸ εὐφυὲς τοῦ σχεδίου. Ἀπεστάλησαν δὲ εἰς τὸ Κομητάτον Ἀθηνῶν 215 εἰκοσόφραγκα καὶ $\frac{15}{20}$ καὶ 10 λίραι ἀνωνύμως.

Ὅταν δὲ ἤθελον νὰ ἐξακριβώσω τι σοβαρὸν καὶ ἐπεῖγον, μετέβαινον ὁ ἴδιος εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Γαλατᾶ Σεράϊ πρὸς συνάντησιν τοῦ φίλου μου. Μιὰ ἡμέρα μοῦ λέγει: ξέρεις ἦντα λένε οἱ ἄλλοι συμμαθηταὶ μου εἰ Κρητικοὶ ποῦ εἶνε ἐδῶ μέσα; Πῶς κάνεις τὸν σπιουνο.

— Αἶ καὶ ψεύματα τὰ λένε; τῷ ἀπαντῶ ἀφελῶς.

Τοῦτο ὅπερ πάντα ἴσως ἄλλον θὰ ἀνησύχει τὰ μάλα καὶ θὰ τὸν ἔτρεπεν εἰς ἄτακτον φυγὴν, ἐμὲ εὐχαρίστησε, διότι μὲ προήσπισε καὶ μὲ συνέτρεχε νὰ κατορθώω ἀσφαλέςτερον τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν μου. Ἀδιάφορον ὅτι ἐγνώριζον ὅτι οὕτω σπείρεται καὶ ριζοῦται ἀεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ καὶ οἷ εἰς τὰς ἀπαλὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν ἐκείνων ἢ χειρίστη ἰδέα περὶ ἐμοῦ, ἣν οὐδεὶς χρόνος οὔτε διάψευσις θὰ δύναται κατόπιν ἐντελῶς νὰ τὴν ἀπαλείψῃ. Ἀλλὰ τοιαύτη θυσία θέλει πολὺ εὐαισθητότερα καὶ λεπτότερα αἰσθητήρια ὄργανα νὰ τὴν ἐννοήσουν καὶ νὰ τὴν ἐκτιμήσουν ἀπὸ τὰ ὄργανα ἐκείνου ὅστις εἶχε τὸν ὑψηλὸν ἵπποτισμὸν νὰ μὲ ἐγκαλέσῃ δημοσίᾳ. Νὰ πράττῃ τις κατὰ ἐντιμὸν διὰ τῆς ὑψίστης ἀταπαρνήσεως νὰ ἐνδέχεται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ τὸ πληρῶσῃ δι' αὐτῆς τῆς ζωῆς του, πρὸς δὲ καὶ ἐν πλήρει ἐπιγνώσει ὅτι ὁ κόσμος ἀντιλαμβάνεται τοῦτο ὡς πρᾶξιν εἰδεχθῆ καὶ φοῦλον καὶ συνεπῶς καὶ τοῦτον ταύτην διαπράττοντα οὐτιδανὸν καὶ ἀποτρόπαιον, εἶνε βεβαίως θυσία ἣτις ἐνέχει τόσον λεπτὸν ἄρωμα, ὥστε νὰ μὴ εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε αἰσθητὸν εἰς τὸ χονδροειδὲς ὄσφραντικὸν νεῦρον τοῦ τυχόντος καὶ θὰ ἔχανεν ἀναμφιβόλως τὴν ἀξίαν του ἐὰν ἠδύνατο νὰ ἐννοηθῆ καὶ νὰ ἐκτιμηθῆ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι τὸν σκοπὸν πάσης πατριωτικῆς ἐργασίας τὸν ἀντιλαμβάνονται κατὰ τρόπον, ὅστις νὰ ἐπιτρέπη εἰς αὐτοὺς τὴν ἰλλυγιώδη τὸλμην νὰ προκαλοῦν ἀνευθριάστως διὰ τῶν ἐφημερίδων οἰοιθῆποτε νὰ τῶν ἐπιδείξῃ μεγαλειτέρας θυσίας καὶ ἀγῶνας τῶν ἰδικῶν των!!!

Ἐνναῦθα ἐπιτραπέιτω μοι νὰ ἀναγράψω δύο λέξεις περὶ γεγονότος λαβόντος χώραν ἐν Κων)πόλει κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ διὰ τὰ σπουδαῖα καὶ ἀνεκτίμητα ἀποτελέσματα, ἅτινα ἔσχε σχετικῶς πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα καὶ διότι εἶνε καῖπως ἐνδεικτικὸν τοῦ μέτρου τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐργασίας μου ἐκάστοτε, ἦν, πλὴν τῶν ἄλλων εὐγενῶν λόγων οἵτινες παρῶρμησαν τὴν εὐαίσθητον πατριωτικὴν χορδὴν τοῦ Μεγάλου πατριώτου νὰ τὴν θεω-

ρήση ἀξίαν στιγματισμοῦ, εἶνε καὶ τὸ ἀφανὲς καὶ ἀθόρυβον μεθ' οὗ αὕτη γίνεται. Ἐπιτομή δι' ἣν κάμνω λόγον, ἵσως νὰ μὴ εἶνε ἡ φουσκομένη κενοδοξία, ἀφοῦ περὶ τῆς πράξεως ταύτης οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἔκμα εἰς οὐδένα λόγον.

Ἐτρωγα τακτικὰ εἰς ἓνα ξενοδοχεῖον « Ἀθηναί » κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην, ὡς καὶ ὁ κ. Κ. Ὀρφανουδάκης Κρής καθηγητῆς. Συνέπεσε δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ξενοδοχείῳ νὰ τρώγουν καὶ δύο Ῥουμῶνοι, πρῶν ὅμως Ἕλληνας, Χατζῆ Δημήτριος Ἀθανασέσκος καὶ Παπᾶ Χαράλαμπος, μισθωτοὶ τῆς Ῥουμανικῆς Κυβερνήσεως, ἀποτελοῦντες μετὰ τοῦ πολλοῦ Μαργαρίτου τὴν ἐπίφοβον εἰς τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα Ῥουμανικὴν προπαγάνδαν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἀπεσταλμένοι παρὰ τῶν Ῥουμάνων τῆς Μακεδονίας, ὅπως ἐνεργήσωσι νὰ ἐπιτραπῇ ἡ Ῥουμανικὴ γλῶσσα εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας των. Συνετρώγομεν ἐπὶ 10 μῆνας, συνήψαμεν στενάς σχέσεις καὶ πλειστάκις μετὰ τὸ φαγητὸν ἐμέναμεν συζητοῦντες δύο καὶ τρεῖς ὥρας. Μοὶ ἐπέδειξαν τὰ πληρεξουσία των, φέροντα 3.000 ὑπογραφάς, μοὶ ἀνεκοίνωσαν τοὺς σκοποὺς των καὶ ἡ ἀξίωσις τῶν Ῥουμάνων ἐν Μακεδονίᾳ ἀπετέλεσε πολλὰκις τὸ θέμα μακροτάτων συζητήσεων. Τοῦτο ἀνεφέρα μίαν ἡμέραν εἰς τὸν κ. Πρέσβυν, ἐξιστορήσας λεπτομερῶς τὰς συζητήσεις μας. « Φρόντισε, μοὶ λέγει, καὶ θὰ εἶνε μέγα κέρδος, ἐὰν κατορθωθῇ νὰ ἐγερθοῦν ἀντιζηλῖαι μετὰ αὐτῶν καὶ τοῦ Μαργαρίτη ». Συνεζητήσαμεν πλειστάκις κατόπιν, τῶν ὑπέδειξα, ὑποθέτω, ὅτι εἶνε οὐτοπία αἱ βλέψεις τῶν Ῥουμάνων ἐν Μακεδονίᾳ, ἐφ' ὅσον αὐταὶ δὲν συνοδεύονται μὲ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς κατακτῆσεως ὑπ' αὐτῶν τῆς Βουλγαρίας, ἥτις εἶνε ὁ φυσικὸς φραγμὸς καὶ τὸ ἐμπόδιον τὸ ἀνυπερέβλητον αὐτῶν, ὅτι μίαν ἡμέραν ἐκοῦσα ἄκουσα θὰ ἠναγκάζετο ἡ Ῥουμανία νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς φρούδας ταύτας βλέψεις τῆς καὶ τότε αὐτοὶ θὰ ἐγκατελείποντο, ἐφ' ἂν εἰργάζοντο ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας αἱ βλέψεις εἶνε καὶ δίκαιαι καὶ ἐδαφικῶς φυσικαὶ καὶ κατορθωταὶ καὶ ἐπομένως οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλειφθῶσι, θὰ ἦτο τοῦτο συμφερότερον καὶ ἀσφαλέστερον δι' αὐτούς· ὅτι ἐπὶ τέλους, ἐνῶ οὗτοι ὡς ἐγχώρια Μακεδονικὰ στοιχεῖα κάμνουν τὴν τελεσφορωτέραν ἐργασίαν καὶ ἀποτελοῦν τὴν ψυχὴν τῆς Ῥουμανικῆς ἐν Μακεδονίᾳ προπαγάνδας, ἄλλος, ὁ πανοῦργος Μαργαρίτης, καρποῦται καὶ ἐκμεταλλεύεται τὴν ἐργασίαν ταύτην, διότι καὶ ἡμεῖς καὶ ὅλος ὁ κόσμος μόνον περὶ τοῦ Μαργαρίτου ἀκούομεν. Αὐτὸς ἀπολαμβάνει καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὴν ὑλικὴν ἀμοιβὴν, διότι ὡς ὀργανωτῆς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ῥουμανικῶν σχο-

λείων λαμβάνει 50 λίρας κατά μήνα και διπλασίας εκ της διαχειρίσεως κατά βούλησιν του εκ των Μοναστηριακῶν τῆς Ρουμανίας κτημάτων προωρισμένου δια τὴν Μακεδονίαν χονδρῶν κονδυλίου, ἐνῶ αὐτοὶ μόλις λαμβάνουν 10 λίρας ἕκαστος, χρησιμεύοντες ὡς ὄργανα τοῦ Μαργαρίτου διὰ νὰ παχύνεται καὶ νὰ ὑψουται οὗτος, αὐτοὶ οἵτινες ἦτο δίκαιον νὰ ἐποτελεῦν τὴν κερκλήν τῆς προπαγάνδας, διότι καὶ ἐγγραμματώτεροι εἶνε καὶ περισσότερα μέσα ὧς ἐγγχώρια στοιχεῖα διαθέτουν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τοῦτο βεβαίως διὰ κάθε ἔχοντα φιλοτιμίαν καὶ συναίσθησιν τῆς ἀξίας του δὲν θὰ ἦτο ἀνεκτόν. Τέλος μετὰ πολλὰς ἀκόμη συζητήσεις καὶ ἀναπτύξεις καὶ κεντισμοῦ ἐν καταλλήλῳ τῆς φιλοτιμίας των, τῶν ἐπρότεινα ἂν θέλουν νὰ ἐπισκεφθῶμεν μαζί τὸν κ. Μαυροκορδάτον. Φοβούμενοι ὅμως μήπως τοὺς ἴδουσι μὲ ἐπεφόρτισαν νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ καὶ νὰ ἀνταλλάξωμεν γνώμας τινάς. Ὁ κ. Μαυροκορδάτος μοι εἶπεν ὅτι ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις προσφέρεται νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἕκαστον 15 λίρας, ἀποσπώμενοι τῆς προπαγάνδας τοῦ Μαργαρίτη. Μοι ἐπρότεινε δὲ πρὸς τούτους ὁ κ. Πρέσβυς νὰ μοῦ δώσῃ συνοδευτικὴν ἐπιστολὴν καὶ νὰ τοὺς συνοδεύσω, ἐὰν συγκατετίθεντο, νὰ κατέλθουν εἰς Ἀθήνας. Βεβαίως ἦτο εὐκαιρία, ἣν πᾶς ἄλλως θὰ ἐδράττετο. Ἀλλὰ συνηθισμένην ὅτι πλὴν τοῦ μεγάλου πατάγου, ὃν δι' ἐμὲ θὰ ἔκαμνον αἱ ἐφημερίδες καὶ τοῦ τίτλου τοῦ μεγάλου πατριώτου ὃν θὰ μοι ἀπένευμον, ἡ κάθοδος μου εἰς οὐδὲν ἄλλο θὰ συνετέλει, ἐνῶ μένων, ἐσκεπτόμην ὅτι ἴσως νὰ ἐπαρουσιάζοντο περιστάσεις νὰ ἐφαίνομην χρησιμώτερος εἰς τὴν πατρίδα μου. Ἀπήντησα λοιπὸν εἰς τὸν κ. Μαυροκορδάτον ὅτι μέχρις ὅτου τὰ ζητήματα τῆς Μεταπολιτευτικῆς Ἐπιτροπῆς δὲν λάβουν ὄρισμένην τινα λύσιν, μοι ἐπιβάλλεται νὰ μὴ ἐγκαταλείψω τὴν Κ)πολιν, διότι φρονῶ ὅτι ἐντεῦθεν δύναμαι νὰ ἐπιηρεάσω τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ τηρήσῃ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν στάσιν, ἀναλόγως τῶν δημιουργουμένων περιστάσεων. Ἐνῶ οὗτοι δύνανται νὰ συνοδευθῶσιν ἀπὸ ἑνα ὑπάλληλον τῆς Πρεσβείας. Τοὺς συνήντησα κατόπιν, ἀλλὰ πρὶν νὰ ἐξασφαλισθῶσι δὲν συνήνουν νὰ κατέλθωσι. Ἀνήγγειλα τοῦτο εἰς τὸν κ. Μαυροκορδάτον, μοι εἶπε τότε ὅτι θὰ γράψῃ εἰς Ἀθήνας, ἔγραψα δὲ καὶ ἐγὼ τότε μακροσκελεστάτην ἔκθεσιν εἰς τὸν τότε Πρωθυπουργὸν κ. Δεληγιάννην, ἐκθέτων ὅλην τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος, πρὸς δὲ κάμνων καὶ μακρὸν λόγον διὰ τὸ Κρητικὸν ζήτημα, προσθέτων, τῇ ὑποδείξει τοῦ κ. Μαυροκορδάτου, ὅτι ἐὰν ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις ἀπεφάσιζε νὰ συντρέξῃ τὸ ζήτημα καὶ νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἐπιρροήν της

ἐπὶ τῆς Τουρκίας δὲν θὰ εὔρισκεν ἐν Κ) πόλει μεγάλην ἀντίστα-
 σιν εἰς τὴν εἰρηνικὴν διευθέτησιν τούτου. Μετὰ ταῦτα περιεμέ-
 νετο ἡ ἀπάντησις. Ἐγὼ δὲ τὸν τεῦθεν οὐδεμίαν ἐσπέρα παρήρ-
 χετο χωρὶς ἐπιμελῶς νὰ φροντίσω νὰ ἐντείνω τὰς κατὰ τοῦ κ.
 Μαργαρίτη ἀντιζηλίας των καὶ νὰ ρίψω ὅσον τὸ δυνατόν περισ-
 σότερα ξύλα εἰς τὴν πυράν, ὥστε πᾶσα περαιτέρω συνεργασία μετ'
 αὐτοῦ νὰ καταστῇ ἀδύνατος. Καὶ ὄντως τοῦτο κατορθώθη. Μετ'
 ὀλίγας ἡμέρας μου λέγει ὁ κ. Μαυροκορδάτος. Ὁ Μαργαρίτης
 εἶνε μᾶλλον ἐπίφοβος τούτων δὲν εἶνε λοιπὸν δυνατόν νὰ τοὺς
 πείσωμεν νὰ μεταβοῦν δι' ἐξόδων μας εἰς τὸ Βουκουρέστιον καὶ
 νὰ δηλώσουν εἰς τὴν Ρουμανικὴν Κυβέρνησιν ὅτι δὲν ἀναγνωρίζου-
 ζουν πλέον τὸν Μαργαρίτην, καὶ ἢ θὰ τὸν διώξῃ ἀπὸ τὴν Μακε-
 δονίαν καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν Ρουμανικῶν
 σχολείων ἢ αὐτοὶ θ' ἀποσκιρτήσουν. Τοῦτο ἐν δέοντι καὶ καταλ-
 λήλως ἐκαλλιιεργήθη καὶ αὐτοὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνεχώρουν διὰ
 Βουκουρέστιον. Μοῦ ἄφησαν τὴν διεύθυνσιν των: Spitalne Col-
 thea, διὰ πᾶσαν περαιτέρω συνενόησιν. Ἐὰν δὲ ὁ μέγας καὶ εὐγε-
 νῆς πατριώτης, ὁ ἐγκαλέσας με, δὲν ἀπεροφᾶτο ἐπὶ τοσοῦτον ἀπὸ
 τὸ πατριωτικὸν ὄντως ἔργον τοῦ νὰ ἐκπληστηριάξῃ διὰ τῆς ἐφημε-
 ρίδος του τὴν τιμὴν τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου καὶ τοῦ ἔμενεν ἐπο-
 μένως ὀλίγος καιρὸς ἵνα τὸν διαθέτῃ ὅπως παρακολουθῇ τὰ τοι-
 αῦτα ἐπουσιώδη ζητήματα, θὰ ἀνεγίνωσκε πρὸ πολλοῦ εἰς ὄλιγας
 τὰς ἐφημερίδας ὅτι κατορθώθη ἡ παῦσις καὶ ἀπεμάκρυνσις ἀπὸ τῶν
 Μακεδονικῶν ὑποθέσεων τοῦ πολλοῦ Μαργαρίτη, τοῦ τετραπε-
 ρασμένου καὶ ἐπιτηδειοτάτου τούτου προπανταγαστοῦ κατὰ τῶν
 Ἑλληνικῶν συμφερόντων.

Τὸ γεγονός εἶνε γνωστὸν εἰς τὸν κ. Κ. Ὁρφανουδάκη, Θ.
 Δεληγιάννην καὶ ἀναμφισβύτως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτε-
 ρικῶν.

Ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Μαυροκορδάτου ἦτο μέγα πλῆγμα
 εἰς τὸ λείψανδρον ἔθνος ἡμῶν καὶ ἄφατος ἡ λύπη εἰς τοὺς γνωρίσαν-
 τας αὐτόν. Δι' ἐμὲ ὅμως ἦτο δυστυχῶς κατὰ πλέον. Διότι πολλὰ
 πράγματα, ἅτινα ἐγνώριζον μόνον ἐγὼ καὶ ἐκεῖνος, καὶ περὶ τῆς
 ἀξίας τῶν ὁποίων θὰ ὠμίλει ἡμέραν τινά, ὅτε δὲν θὰ τὸν συνέδεε
 τίποτε πλέον μὲ τὰ Τουρκικὰ πράγματα, ἀναγκάζομαι ἤδη, στε-
 ρούμενος ἀποδείξεων, νὰ ἀφήσω αἰωνίως ὑπὸ τὴν πλάκα τοῦ
 ἀγνώστου. Διότι οὔτε ἐν τῷ παρόντι οὔτε ἐν τῷ ἐπομένῳ φυλ-
 λαδίῳ, δὲν θὰ εἶπω τίποτε ἀπολύτως περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρ-
 χουν ἀναμφισβήτητοι ἀποδείξεις. Καὶ τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι ἐγὼ ὁ

ἀφανῆς καὶ ἄσημος, ὁ μὴ ἔχων εἰς τὴν διάθεσίν μου οὐδὲν οὔτε ὑλικὸν οὔτε ἠθικὸν μέσον, κατώρθωσα νὰ φανῶ πολλάκις χρήσιμος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πρεσβείαν, ἣτις εἶχεν ὅλα τὰ μέσα διὰ πᾶσαν ἐργασίαν εἰς τὴν διάθεσίν της. Τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι ἐὰν ὁ Μαυροκορδάτος ἦτο τολμηρότερος καὶ ἔθετε εἰς ἐνέργειαν σχεδίων τι, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐπρότεινα, ἀναμφιβόλως τὸ Κρητικὸν ζήτημα θὰ ἐλύετο λίαν αἰσίως καὶ ἰκανοποιητικῶς καὶ ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος ἐπομένως θὰ ἀπεσοβεῖτο καὶ τὸ ἠθικὸν γόητρον δὲν θὰ κατερρακοῦτο. Πλὴν ὁ πολὺκλαυστος ἀνὴρ εἶχε πολλὰς ἀρετάς, ἀλλὰ δὲν ἦτο οὔτε διὰ τὴν σύλληψιν, οὔτε διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μεγαλεπιβόλων καὶ παρατόλμων σχεδίων. Καὶ τὸ προτεινόμενον ἦτο λίαν παράτολμον καὶ ἂν καὶ προσελκύετο ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιτυχίας του, ἐδίσταζεν οὐχ ἦττον καὶ μοὶ ἔλεγε: «Ἐἶνε πολὺ σοβαρὸν καὶ χρειάζεται νὰ τὸ μελετήσωμεν πολὺ». Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς ὑφῆς του, δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ τὸ παραδώσω εἰς τὴν δημοσιότητα, μὴ ἐπιθυμῶν ὅμως νὰ ἐκληφθῶ ὅτι λέγω φουσκωμέναις μπουμπουλήθραις, ὑπόσχομαι δημοσίᾳ ὅτι θὰ ἀνακοινώσω τοῦτο προφορικῶς εἰς τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα, τὸν μόνον ἀρμόδιον νὰ ἐξακριβώσῃ περὶ τῆς ἀληθείας του, διότι εἶμαι βεβαιοτάτος, ὅτι ὡς ἐκ τῆς σοβαρότητός του, θὰ ὑπάρχῃ ἔκθεσις περὶ τούτου εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ σεπτοῦ πατρός του ἢ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Παρακαλῶ δὲ καὶ ἰκετεύω τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα, ὄχι χάριν ἐμοῦ, ἀλλὰ χάριν τοῦ δικαίου, ὑπὲρ οὗ πᾶσα θεία ψυχὴ ἐδάκρυσε καὶ ἐνδιαφέρον καὶ ἀφοσίωσιν καὶ στοργὴν ἐκάστοτε ἀκατάσχετον ἐξεδήλωσε, ὄχι χάριν ἐμοῦ, ὃν ἐγὼ αὐτὸς δὲν κρίνω ἄξιον τῆς προσοχῆς καὶ φροντίδος καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἀκόμη, ἀλλὰ χάριν τῆς φωνῆς τῆς ἀληθείας, τοῦ γνησίου τούτου τέκνου τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐχούσης τὴν ἰδιότητα καὶ τὸ χάρισμα νὰ καταυγάζῃ μὲ τὴν θείαν λάμψιν καὶ αἴγλην της τοὺς τολμῶντας νὰ τὴν ἀτενίσωσι καὶ νὰ τὴν λατρεύσωσιν, ὅπως εὐδοκῆσῃ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν ὑπ' ἐμοῦ γραφομένων ὅτι συνέβησαν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀειμνήστου Μαυροκορδάτου. Καὶ ἐὰν πεισθῇ ἐκ τῶν μέσων ἅτινα ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν Του ὅτι ταῦτα καὶ κατὰ κεραίαν δὲν εἶνε ἀληθῆ, τὸν ἐξορκίζω εἰς ὅ,τι ἀγαπητὸν καὶ πολὺτιμον ἐν τῷ κόσμῳ ἔχει, νὰ μὲ διαψεύσῃ ἐμμέσως ἢ ἀμέσως, πλαγίως ἢ ἐπισήμως. Ὑψηλότατε! Ἐχῶ κενώσει ἀγογγύστως μέχρι πυθμένος τὸ ποτήριον τῶν πικριῶν καὶ ἀναπολεγήτει φορτία ὅλα συκοφαντιῶν καὶ λυσσαλέων καταδιωγμῶν. Ἦδη, δὲν ζητῶ οὐδεμίαν ἄλλην χάριν ἢ νὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ θελήσητε νὰ

ἐρευνήσητε καὶ νὰ ἐξιχνιάσητε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐάν ποῦ εὔρητε ὅτι αὕτη σφαγιάζεται ὑπ' ἐμοῦ, ζητῶ τὴν μόνην χάριν νὰ μὲ διαψεύσετε. Ἐὰν ὑποτεθῆ, Ὑψηλότατε, ὅτι μὲ πιστεύετε καὶ ἀρκεσθῆτε εἰς τοῦτο, χωρὶς νὰ ζητήσητε πληροφορίας ἀπ' ὅπου δεῖ, εἰς ἐμὲ δὲν εἶνε τὸ παράπαν τοῦτο ἀρκετόν. Πικρὸν παράπονον θὰ αἰσθάνωμαι ἀκουσίως πάντοτε ταράσσον τὰ μύχια τῆς ψυχῆς μου.

Ἦτο ἤδη Ἀπρίλιος μῆν, τὸ Κρητικὸν ζήτημα ἐδραιούτο ὅσημέραι καὶ ἐκέρδιζεν ἠθικῶς ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ κόσμου διὰ τῶν γενναίων νικῶν τῶν νεαρῶν Μεταπολιτευτῶν. Συμβούλια ἐπὶ συμβουλίῳν ἐγένοντο καὶ ἤδη ὁ φίλος μου, μοὶ εἶχε ἀναγγεῖλῃ ὅτι ἐπρόκειτο ἐκείνας τὰς ἡμέρας ν' ἀποφασισθῆ ἂν ἔδει νὰ ὑποχωρήσῃ ἡ Πύλη ἢ νὰ ἀποστελῃ καὶ ἄλλον στρατὸν πρὸς κατάπνιξιν τοῦ κινήματος. Τοῦτο ἦτο τόσον σπουδαῖον πρὸ πάντων διὰ τὴν τύχην καὶ τὴν περαιτέρω ἔκθασιν τοῦ Κρητικοῦ ἀγῶνος, ὥστε ἐνόμισα ὅτι ἀντὶ πάσης θυσίας ἔδει νὰ καταστῶ ἐνήμερος ἐγκαίρως τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης τῆς Πύλης ἀποφάσεως. Τῷ ἀνέφερα εἰς τὸν κ. Μαυροκορδάτον, ἀλλὰ μὲ ἀπήλπισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ μοὶ φανῆ χρήσιμος, διότι αἱ τοιαῦται ἀποφάσεις τηροῦνται ἀπολύτως μυστικάι. Εἶχον ἀκούσῃ ἡμέραν τινα ἀπὸ τὸν φίλον μου ὅτι ἐν ἄρθρῳ τοῦ ἐξοχωτέρου καὶ σπουδαιότερου νεοτούρκου Μ., τὸ ὁποῖον εἶχε γράψῃ κατὰ τοῦ Σουλτάνου, εἶχε ταράξῃ σπουδαίως τοὺς κύκλους τοῦ Γιλδίξ· μοὶ ἐγεννήθη ἀστραπηδὸν μία ἰδέα. Ἐπρεπε διὰ νὰ ἔχω προθυμώτατον τὸν φίλον μου εἰς πᾶν ὅ,τι ἠθελον νὰ ἐξακριβώσω νὰ φαίνομαι ὅτι δύναμαι νὰ τῷ παράσχω γαργαλιστικόν τι ἀντιστάθμισμα, ἵκανόν νὰ διεγείρῃ τὴν φιλοδοξίαν του, ἥτις φιλοδοξία του ἔφθανε μέχρι τῶν βλέψεων τοῦ Πρωθυπουργικοῦ ἐδωλίου. Τῷ φέρω λοιπὸν καταλλήλως τὸ ζήτημα καὶ τὸν ἐρωτῶ πῶς δὲν κατορθώνει ὁ Σουλτάνος, ἀφοῦ τόσον φοβῆται τὸν Μ. νὰ τὸν φέρῃ ὀπίσω. Ἐχουν γίνῃ πράγματα γι' αὐτὸ τὸ πρόσωπον, ἀλλ' εἶνε ἀδύνατον, μοὶ ἀπαντᾷ. Δὲν μὲ φαίνεται ἀδύνατον, τῷ λέγω. Ἐχω μίαν ἰδέαν, ἐξακολουθῶ μετ' ὀλίγον, ἐνὸς σχεδίου καὶ δὲν μοῦ φαίνεται ἀδύνατον νὰ κατορθωθῆ ὥστε σὲ λίγον καιρὸ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν Πόλιν. Τὰς περαιτέρω λεπτομερείας καὶ συμβάντα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δι' εὐνοήτους λόγους καὶ ὡς τὰ μάλα διεξοδικὰς περιττὸν θεωρῶ νὰ παραθέσω ἐνταῦθα.

Καίτοι δὲ ἐγνώριζον ὅτι ὁ Μ. διαμένει εἰς Αἴγυπτον, οὐχ' ἦττον δὲν ἐγνώριζον ποῦ ἀκριβῶς, εἰς Κάϊρον ἢ Ἀλεξάνδρειαν. Νὰ ἐξακρι-

βωθῇ τοῦτο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἦτο δύσκολον καὶ ἐπικίνδυνον καὶ δὲν ἤθελον νὰ δώσω λαβὴν ὑπονοίας εἰς τὸν φίλον μου ὅτι δὲν ἐγνώριζον περὶ τοῦ Μ. ὅσα οὐδεὶς ἕτερος. Γράφω λοιπὸν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας εἰς τὸν φίλον καθηγητὴν κ. Ἀχ. Ευλινάκην νὰ μοῦ τηλεγραφίση ἀμέσως ποῦ εὐρίσκεται. Ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὸν ἐν Καίρῳ διαμένοντα καὶ ἤδη ὑπάλληλον τοῦ Κυβερνητικοῦ τυπογραφείου κ. Νικολ. Κ. Παπαδάκην· μετ' ὀλίγον δὲ ἐλάμβανον ἀμφοτέρων τὰ τηλεγραφήματα, δι' ὧν μὲ ἐπληροφόρουν ὅτι διέμενε ἐν Καίρῳ.

Τοῦ λοιποῦ καθ' ἐκάστην μὲ ἐπισκέπτετο ὁ φίλος μου διὰ τὸ φλέγον ζήτημα τὸ ὁποῖον τοῦ ἠνοιζα, ἐγὼ δὲ εὕρισκον εὐκαιρίαν νὰ γίνωμαι ἐνήμερος ὅπως ἀνυπόπτως ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τῶν συμβαινόντων. Δι' ὃ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐμάνθανον τὸ ἀκατόρθωτον καὶ δι' αὐτὰς τὰς πρεσβείας, ὅτι ἀπεφασίσθη νὰ σταλῇ πρὸς καταδίωξιν τῆς Ἐπιτροπῆς δέκα χιλιάδες στρατός, ὑπερσχυσάσης τῆς γνώμης ταύτης, τῆς ἐτέρας περὶ μερικῆς ὑποχωρήσεως, ἣν ἐπρότειναν τινὲς ὑπουργοί. Πλεῖστα δὲ γινώμαι ἀντηλλάσσοντο κατὰ τὰς ἐσπερίδας διὰ τε τὰ σοβαρὰ καὶ μὴ, ζητήματα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πολλοῦ Σακὴρ Πασσᾶ, ὁπότεν καὶ ὁ φίλος μου ἠδύνατο ἀφανῶς πλεῖστα ὅσα νὰ μαθαίῃ ὅταν ἤθελε. Καθιστῶ τὴν σοβαρὰν ταύτην εἰδήσιν γνωστὴν ἀμέσως εἰς τὸν Πρεσβευτὴν καὶ εἶτα τὴν ἀναγγέλω καὶ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἐγένετο κατόπιν ἡ πολιορκία τοῦ Βάμκου, ἣρθη ὁ περιφανὴς ἐκεῖνος θρίαμβος τῶν Κρητικῶν ὄπλων, ἔνεκα τοῦ ὁποῖου πλέον τὸ Κρητικὸν ζήτημα ἐχρίσθη μὲ ὅλην τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν αἴγλην τῶν ἀνδρικῶν ἀγώνων· κρούσματα σφαγῶν Ἀρμενίων ἀνηγγέλλοντο ἐκάστοτε καὶ ὁ βρυχηθμὸς τῆς φοβερᾶς λαίλαπος τοῦ φανατισμοῦ τοῦ Τουρκικοῦ ὄχλου, ἣτις κατέληξε μετ' ὀλίγον εἰς τὴν τρομερὰν ἐκείνην σφαγὴν τῶν ἐν Κων/πόλει Ἀρμενίων ἤρχισε πανταχόθεν προμηνυμένη.

Ἐν τῷ δεινῷ ἐκείνῳ ἀναβρασμῷ, ἡμέραν τινα κατὰ Ἰούνιον καὶ περὶ τὸν μεσημερινὸν καύσωνα, μεταβαίνω εἰς τὸ ἐν Πέραν παράρτημα τοῦ ταχυδρομείου, κομίζων μακρὰν ἀλληλογραφίαν πρὸς τε τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τοὺς ἐν Ἀθήναις. Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐξήγαγον ὅπως παραδώσω εἰς τὸ ταχυδρομεῖον τὰς ἐπιστολάς μου, κύριός τις μὲ ἄπταιστον περιβολὴν μὲ πλεισιάζει κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα του ἐπιστολὴν ἀνεπίγραφον καὶ μοὶ λέγει Γαλλιστί, ἐὰν καλῶς ἀντελήφθην καὶ τείνει συγχρόνως τὴν χεῖρα του πρὸς τὰς ἐπιστολάς μου.

« Πῶς ἐπιγράφετε παρακαλῶ τὰς ἐπιστολάς Σας Κύριε ; ».

Ἐὰν εἶχε ὁσίαν πρόθεσιν, ὡς τότε ἐξέλαβον νὰ ἴδῃ πρὸς ποίους ἀπευθύνω τὰς ἐπιστολάς μου ἢ ἰάν, ἄνευ ἄλλης τινος ὀπισθοβαλίας, ἤθελεν νὰ ἴδῃ εἰς ποίαν γλῶσσαν εἶνε αὐταὶ ἐπιγεγραμμέναι καὶ τῷ ἐπιγράψω τὴν ἰδικήν του, ὡς συνήθως τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰς Μεγαλοπόλεις, ὡς κατόπιν ψυχραιμότερον ἀναλογιζόμενος τὸ συμβάν, εὗρισκον ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ συνέβαινε, δὲν εἶνε εὐκολον νὰ καθορίσῃ ἀδιστακτικῶς τις οὐχῆτον ἐγὼ τότε ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου τῆς ἀπεράντου κατασκοπίας κατεχόμενος ἐξέλαβον τοῦτον, ὡς εἶνε καὶ τὸ πιθανότερον, ὡς ἓνα ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ διακεχυμένων κατασκοπῶν, τῶν μεταμορφωμένων καὶ ἀβρῶν, οἵτινες κατασκοπεύουσι, ἀντιλαμβάνονται τὰ πάντα, χωρὶς οὗτοι νὰ γίνωνται ἀντιληπτοί, ἐπιμελῶς φροντίζοντες νὰ μένωσιν ἄγνωστοὶ εἰς πάντας. Τὸ ἀποτρόπαιον φάσμα τοῦ κινδύνου εἰσέδυσεν ἀμέσως ἐν ἐμοὶ δι' ὅλων τῶν αἰσθήσεών μου, τὸν ὤθησα βιαίως πεσόντα ἐπὶ ἐνὸς καθίσματος καὶ βοηθούμενος ἀπὸ τὴν ἕνεκα τοῦ μεσημβρινοῦ καύσωνος σπάνιν τῶν ἀνθρώπων, ἐχώθην εἰς ἓνα ὁρμίσκον μὲ ἐλιγμοὺς καὶ παραδρομίσκους πρὸς τὸν Γαλατᾶν ἄγοντα καὶ διεπεραιώθην εἰς τὸ ἐξωθεν τῆς Κ(πόλεως Γεντὶ Κουλέ, εἰς φίλον μου τινά. Ὑπόγειον ἀνυποφόρου βρώμας μὲ ἐφιλοξένησεν 8 ἡμέρας· ὁπότε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀφίξεως ἀτμοπλοίου μὲ Ἑλληνικὴν σημαίαν, εὐὶ ὁ πλοίαρχος ἦτο γνωστός εἰς τινὰ φίλον μου, μοὶ ἀποστέλλοντα τὰ ἐνδύματα ἐνὸς ναύτου καὶ τῇ συνοδείᾳ τῶν ἄλλων ναυτῶν τραγουδῶντες ἐξαπατοῦμεν τὸν σκοπὸν καὶ ἐπιβιβάζομαι τοῦ πλοίου. Καθεὶς ἴσως θὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἀφίχθεις εἰς Ἀθήνας, θὰ ἐξεμεταλλεῖθην τὸ ἀτύχημα, θὰ ἐγένοντο μὲ παχέα γράμματα εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀφηγήσεις ἐπὶ ἀφηγήσεων καὶ συνεντεύξεις ἐπὶ συνεντεύξεων, ὅτι θὰ ἀνεστάτωνα τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τὸ Κομητάτον δι' ἄλληπαλλήλων γενναίων χρηματικῶν ἀφαιμάξεων καὶ τέλος, ἂν ὄχι περισσότερα, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ὅσα ἔπρεπε θὰ ἔλεγον καὶ θὰ διέδιδον. Πλὴν μιᾶς παρέας ἀπὸ φίλους μου, εἰς ἣν ἐξηναγκάσθην νὰ διηγηθῶ τὸ συμβάν τὴν πρώτην ἑσπέραν τῆς ἀφίξεώς μου, ὅπου ἀκόμη διετέλουν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐντυπώσεων καὶ τοῦ κινδύνου ὃν διέτρεξα, προκαλῶ πάντα οἷον δῆποτε νὰ εἶπῃ, ἂν ποτὲ οὔτε μίαν λέξιν, οὔτε εἰς τὰς ἐφημερίδας, οὔτε εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς, οὔτε εἰς ἄλλον οἰονδήποτε ἠθέλησα ποτὲ ρεκλαμαριζόμενος καὶ ἐκμεταλλευόμενος νὰ εἶπω, ἢ νὰ ἐπικαλεσθῶ κἂν τὸ γεγονός. Ὅταν ἐφόρεσα τὰ ἐνδύματα τοῦ ναύτου, ἄφησα βεβαίως τὰ ἰδικὰ μου, ὅπου εἰς τὴν τσέπη τοῦ σακακιοῦ μου ὑπῆρχε με-

ταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἐν λόγῳ ἀποδοκιμαστικὴ διὰ τὴν Ἐπιτροπὴν ἐπιστολή μου πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἦν πάντοτε μαζί μου ἔφερον. Τὰ φορέματά μου τὰ πῆρε ἓνας φίλος μου, παραπλεύρως τοῦ ὁποίου ἐκάθητο εἷς, Κρῆς Γ. Στρ. . ., ἀπόβρασμα κακοηθείας, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπάγγελμα δὲν μοὶ ἐπιτρέπει ἡ δημοσία αἰδῶς νὰ εἶπω, ἀλλὰ δύνασθε νὰ τὸ μάθετε ἀπὸ τὸν κ. Α. Κανδαράκη, πρὸς δὲ ἓνας καθαιρεθεὶς ὑπολαχαγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τὰ καθάρματα ταῦτα λαβόντα γνώσιν, ὡς ἔμαθον εἶτα, τῆς εὐρθείσης εἰς τὴν τσέπην τοῦ σακκακίου μου ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Σουλτάνον, τὴν λαμβάνουν δι' ἐκβιασμοῦ καὶ ἀπειλῶν παρὰ τοῦ φίλου μου, τὴν πηγαίνουν διὰ νὰ πουλήσουν ἐκδούλευσιν εἰς τὸ προξενεῖον καὶ γράφουν εἰς τὸ ἐν Ἑλλάδι Ὑπουργεῖον ὅτι διὰ τοῦ ἀγρόπνου πατριωτισμοῦ των ἀνεκάλυψαν ἓνα ὑπόπτον, ἐν πλήρει ἐπιγνώσει ὅτι ἔλεγον φαῦλα ψεύδη, διότι τὸ πληρεξούσιον ἔφερε ἡμερομηνίαν Σεπτεμβρίου καὶ τότε ἦτο Ἰούνιος, ὥστε δὲν ἐχρειάζετο μεγάλη σοφία διὰ νὰ ἐννέση τις ὅτι, ὁ ἔχων δολίαν προθέσει, δὲν περιμένει ὕστερα ἀπὸ δέκα ὅλους μῆνας κατὰ τοὺς ὁποίους τὰ κατεῖχε, νὰ ἀποστείλῃ πρὸς διαφώτισιν τοιαῦτα ἔγγραφα πρὸς τὴν ἐνδιαφερομένην Κυβέρνησιν.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο μᾶλλον ἀπλούστερον καὶ διὰ τὸν κοινότατον νοῦν, ἦτο ὅτι τὰ ἔγγραφα ταῦτα τὰ ἔφερον μαζί μου καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας πῶ εὐρισκόμην ἐν Γεντί Κουλέ καὶ κατόπιν τὰ ἄφησα ἐκουσίως ὁμοῦ μὲ τὰ φορέματά μου· ἐὰν λοιπὸν ἦτο καὶ κατ' ἐλάχιστον ἐπιλήψιμα δι' ἐμὲ δὲν θὰ τὰ ἔσχιζον καὶ δὲν θὰ τὰ ἐξηφάνιζον, ἀλλὰ θὰ τὰ παρέδιδα ὁ ἴδιος εἰς ξένας χεῖρας; Ἐγράψαν δὲ καὶ πρὸς διαφόρους εἰς Ἀθήνας ἐπιστολάς ἀναγγέλοντες τὸ μέγα γεγονός. Ἴδου δὲ ἡ ἀφετηρία ὅλων τῶν κατόπιν. Ἡμέραν τινὰ πηγαίνει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὁ Παπᾶ Μαλέκος καὶ Ἐμμ. Φρατζεσκάκης καὶ ὁ γραμματεὺς τοὺς ἐρωτᾷ: Δὲν μοῦ λέτε, τί πράγμα εἶνε ἓνας κάποιος Δημ. Βουτετάκις; διότι ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔχομεν ἐπιστολάς ὅτι εἶνε ὑπόπτος. Αὐτοὶ εὐτυχῶς ὡς μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγνώριζον ἦν εἶχον ἐντολὴν καὶ ἔδωσαν τὰς δεούσας πληροφορίας, ἀλλὰ πρὸ τούτων ἀπὸ πόσους ἄλλους ἄρα γε δὲν θὰ ἐζητήθησαν αἱ αὐταὶ πληροφορίες καὶ οἱ ὅποιοι μὴ γνωρίζοντες ὄχι μόνον τὴν ἐντολὴν τὴν ὁποίαν εἶχον παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὰς ἐνεργείας μου ἐπομένως, ἀλλ' οὔτε κἂν τὸ ἄτομόν μου, θὰ διετυμπάνισαν κατόπιν τὴν δηλητηριώδη διὰ τὴν τιμὴν μου ἐρώτησιν; Ἡμέραν τινὰ ἤμην εἰς τοῦ κ. Κ. Παινέση. Ἐρχεται ἓνας φίλος του καὶ ἀγνωστός μου καὶ τότε καὶ ἔτι καὶ

τὸν ἡρώτα ἐπὶ παρουσίᾳ μου, ὅτι τοῦ γράφουν ἀπὸ τὴν Πόλιν νὰ ἐξετάσῃ τί πρᾶγμα εἶνε ἓνας Βουτετάκης. Ἐκείνην τὴν στιγμήν ἦλθε καὶ ὁ κ. Φραντζεσκάκης. Τοῦ ἀπαντοῦν: νὰ τον καὶ ἐρώτησέ τον τί τρέχει. Ἴσως οἷος δῆποτε ἄλλος θὰ εὐχαριστεῖτο ὅτι τῷ ἐδίδετο εὐκαιρία νὰ διαλευκάνῃ τὰ πράγματα. Πλὴν καθεὶς μὲ τὸν χαρακτήρᾳ του καὶ μὲ τὰ ἐλαττώματά του. Τῷ ἀπαντῶ λοιπόν: Νὰ γράψετε, Κύριε, εἰς αὐτὸν ποῦ σᾶς γράφει ὅποιος δῆποτε καὶ ἂν εἶνε, ὅτι τὸν ἀπαξιῶ καὶ τῆς περιφρονήσεώς μου; Θὰ νομίζετε ἴσως ὅτι θὰ ἔσπευσα, ἅμα τῷ ἀκούσματι, δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ νὰ διαφωτίσω καὶ νὰ διαψεύσω τὴν ἄτιμον διάδοσιν, πρᾶγμα δι' ἐμὲ εὐκολώτατον. Ἄς εὐρεθῇ οὐχ ἦττον εἰς καὶ μόνον ἐξ ὄλων τῶν Κρητῶν νὰ εἴπῃ ὅτι μὲ ἤκουσε ποτὲ ἀποπειρώμενον κἂν νὰ διαψεύσω ἢ νὰ ἀναιρέσω ὅ,τι δῆποτε περὶ ἐμοῦ καὶ ἂν διέδιδον, ὅσον ἀποτροπαίως καὶ ἂν ἦτο νοθευμένον καὶ ἐπηυξημένον. Τὴν χονδροειδῆ ταύτην ἰδιοτροπίαν μου, ὡς πᾶς τις θὰ τὴν ὑποθέτῃ βεβαίως, θὰ δυναθῇ νὰ τὴν ἐννοήσῃ μόνον ἐκεῖνος, ὅστις ἔλαβε ἀπροσδόκητόν τι πλήγμα τόσον ἄδικον ὅσον καὶ ἄτιμον· μόνον ἐκεῖνος, ὅστις συναισθάνεται τὴν χαώδη διαφορὰν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν κατηγορῶν του καὶ εὐρίσκει ἐαυτὸν ἀνώτερον μιᾶς ἀποδιδομένης αὐτῷ βδελυρᾶς πράξεως. Μὲ ὄλον δὲ τὸν σεβασμὸν ὃν ἔχω πρὸς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, εὐρίσκω πολὺ ἀπρηχαιωμένην καὶ πολὺ δουλοπρεπῆ καὶ ἀναξίαν τῆς ἀνδρικῆς αὐτοπεποιθήσεως καὶ ὑπερφηφανείας τὴν ῥῆσιν: Φοβοῦ τὰς διαβολὰς κἂν ψευδεῖς ᾧσιν. Δέον λοιπὸν πᾶς τίμιος ἄνδρας νὰ μεταβάλλεται εἰς ταπεινὸν ὑπηρετήν τοῦ πρώτου διαβολέως; Νὰ κατέρχεται μέχρι τοῦ ψυχικοῦ καὶ φρονηματικοῦ ἐπιπέδου, ἐφ' οὗ οὗτος ἴσταται καὶ νὰ ἐξομολογῆται καὶ νὰ σταυροκοπῆται πρὸ αὐτοῦ; Αἶ, πρὸ τῆς τριαύτης, ἀνάνδρου λιποψυχίας καὶ φρονηματικῆς ταπεινώσεως, προτιμῶ τὴν καθήλωσιν.

Εἰς τὴν Μεταπολιτευτικὴν Ἐπιτροπὴν ἀπέστειλα περὶ τὰς τριάκοντα μακροσκελεῖς ἐκθέσεις καὶ ἐπιστολάς. Δυστυχῶς ἄλλαι μὲν τούτων ἀπωλέσθησαν καθ' ὁδὸν καὶ ἐκ τῶν ταχυδρομείων καὶ ἄλλαι κατὰ τῆς δυσχερεῖς ἀνὰ τὰ ὄρη περιπλανήσεις τῆς Ἐπιτροπῆς. Εὐτυχῶς δὲ αἱ διασωθεῖσαι εὐρίσκονται ἤδη εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ δὴ αὐτολεξεῖ πρωτοκολλημέναι ἅπασαι εἰς τὸ πρωτόκολλον αὐτῆς.

Παραθέτω ὅθεν κατωτέρω ἐπίσημά τινα ἀποσπάσματα τούτων καὶ παραπέμπω τὸν βουλόμενον νὰ ἀναγνώσῃ πλείονα ἐκ τῆς

πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ἀλληλογραφίας μου, καὶ νὰ διαφωτισθῇ περισσότερο, εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς.

Τὰς περισσοτέρας τῶν ἐπιστολῶν μου ἀπέστειλλον πρὸς τὸν ἐν Χανίοις ἱατρὸν Ε. Μουντάκην μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ τὰς ἀποστέλλῃ δι' ἀσφαλοῦς μέσου πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἴδού λοιπὸν ὀλίγαι τινὲς ἐκ τούτων.

Ἀγαπητέ μοι ἱατρέ,

Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν χαράττω τὰς γραμμὰς ταύτας ἡ ψυχὴ μου κατέχεται ὑπὸ μεγίστης ἀθυμίας, αἰσθάνομαι δὲ ἔμμαντὸν τόσον σινοχωρημένον, ὥστε νομίζω ὅτι ὑπόκειμαι εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ἀσφυξίας, ἀκούω δὲ τὸν ἑαυτὸν μου νὰ σκάσῃ. Τοῦτο δὲ δι' ἠθικοὺς λόγους. Ἐνιαῦθα συνέβησαν σκάνδαλα τινὰ ἀφορμὴν ἔχοντα τὰς ἐκ Κρήτης πληροφορίας τινῶν, συνεπεῖα τῶν ὁποίων πολεμεῖται τὸ ζήτημα. Ἐγὼ δὲ ἀκούω καὶ αἰσθάνομαι ἔμμαντὸν ἔχοντα τὸ σθένος καὶ τὴν δύναμιν ν' ἀντεπεξέλθω.

Ἐξηγοῦμαι. Ἐχθρὲς Δευτέραν ἤλθεν ἐξ Ἀθηνῶν ταχυδρομοῖον περιέμενον ἀπάντησιν ἀπὸ τοὺς κλπ. μετὰ τῶν ὁποίων μοῦ ὑπεδείξατε ὅτι ὀφείλω νὰ συνεργάζωμαι. Τῶν ἔγγραφα δὲ πρὸ 20 ἡμερῶν στείλας κλπ. Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν ἔπαυσα νὰ καλλιεργῶ τὸ ζήτημα. Κατέστρωσα δὲ σχέδιον οὕτω πως, ὥστε νὰ μὴ δύναται παρὰ νὰ μᾶς ικανοποιήσῃ. Αὐριον περιμένω ἀπάντησίν σας ἀναλόγως τῆς ὁποίας θὰ συμμορφωθῶ, καθ' ὅτι σᾶς ἔγραψον ἐν προηγουμένῃ μου*) τὸ σχέδιον μὲ τὸ ὁποῖον νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐργασθῶ πρὸς ἐπιτυχίαν μεγαλητέρων ἀποτελεσμάτων, εἰ δ' ἄλλως νὰ προβῶ καὶ ἄνευ αὐτοῦ καὶ ὅσα ὅσα. Σοῦ γράφω καὶ διὰ τοῦ κ. . . . (ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ λάβῃς 10 λίρας νὰ μοῦ τὰς στείλῃς) ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ μοῦ τηλεγραφήσῃς (συνθηματικῶς ὡς σοῦ ἔγραψον) ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξίν του ἂν πρέπει νὰ περιμένω ἕως οἴτου προπαρασκευασθῶσι τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου μου ἢ ὄχι· καὶ ἐνῶ

*) Δυστυχῶς καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἰς ἣν εἶχε καταστρωθῆ ὀλόκληρον τὸ σχέδιον τῆς ἐργασίας μου καὶ πολλὰ ἐνδιαφέροντα καὶ οὐσιώδη ὡς πρὸς τὸ καθ' ὅλου ζήτημα καὶ τὰς πρώτας βολιδσκοπήσεις καὶ ἐντυπώσεις, ἀπολεσθεῖσα, ὡς φαίνεται, δὲν εὑρέθη εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς.

ἐξάπαντος περιέμενον τηλεγράφημα, σὺ χαμπάρι ποῦ τὸ πῆρες
 Χθὲς εἰς τῶν δικηγόρων ὁ κ.
 Διοικητῆς ἄλλοτε ἐν Μολδοβλαχία μὲ ἠρώτα: Βρῶ ἀδελφέ, τί γί-
 νεται τὸ Κρητικὸν ζήτημα; ἐνῶ οἱ πρέσβεις ἔκαμαν ἐντόνους παρα-
 στάσεις εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ τώρα οὔτε λόγος γί-
 νεται εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Ἐφημερίδας». Τί γὰρ τοῦ εἶπω παρα-
 καλῶ; Τί τοὺς ἔχετε τοῦλάχιστον αὐτοὺς εἰς
 τὰς Ἀθήνας καὶ δὲν ξεσχίζονται εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Ἐφημερίδας;
 Ἐδῶ ὅπου ἐπὶ πάντων δεσπόζει ὁ τρόμος σχηματίζεται ἡ ἰδέα
 περὶ ἐκάστου ζητήματος ἐκ τῶν Ἑλλ. Ἐφημερίδων.

Εἶπε ὅμως ἀνάγκη καὶ ἀνάγκη ἐργασίας ἀόκνου ἵνα μὴ τὸ
 καταπνίξωσι, καθότι εἶνε πολλοὶ οἱ πολέμοι. Ἡ Διοίκησις, τὸ
 Προξενεῖον, πλεῖστοι ἐξέχοντες Κρήτες, ὥστε χρειάζεται ὁμόνοια
 καὶ ἐργασία μεγίστη διὰ τὰ μὴ καταπέση. Μὴν
 ἀπελπισθῶσιν ὅμως νὰ διαλύωνται διότι εἰς τὴν ἀρχὴν χρειάζεται
 μέγας πάταγος, ἵνα οὕτω ἐξαναγκασθῇ ὁ κόσμος νὰ τὸ ὑποστη-
 ρίξῃ. Ἐνθυμεῖσθε εἰς τὰ 89 ὅπου ἤρχισε μὲ 5 ἀνθρώπους καὶ
 εἶτα πόσοι τὸ συνεμερίσθησαν; Δοιπὸν ὅσον ἠμπορεῖτε ἐργασθῆτε
 εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Ἐφημερίδας καὶ Εὐρωπαϊκὰς. Πρέπει νὰ
 μαρθάνω ὅτι κάμνετε καὶ τι καὶ ἐγὼ αὐτὸ ἐπιτηδεύω καὶ τορ-
 νευτὰ τὸ μεγαλοποιῶ καὶ τὸ κάνω ἐποχὴ τοῦ 1821. Στείλε τὴν
 ἐπιστολήν μου εἰς τοὺς ἔξω, ἵνα ἐκεῖνοι σκεφθῶσι περὶ τῶν γρα-
 φομένων μου. Ἀῦριον ἀναλόγως τῆς ἀπαντήσεώς σας θὰ μεταβῶ
 παρὰ τῶ πρεσβευτῆ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ὅτι προχθὲς ἀνεκοίνωσα
 αὐτῷ ἐλάχιστα ὡς ἐκ τοῦ ἀκαταλλήλου χρόνου καθ' ὃν τὸν
 εἶδα καὶ μοῦ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ μὲ βλέπῃ ὅταν ἔχω
 εἰδήσεις. Μὲ γνωρίζει ἀπὸ σύστασιν τοῦ κ. Σκουλούδη ὅταν πρω-
 τοῦλθον.

Κωνσταντινούπολις 10 Ὀκτωβρίου 1895.

Σε φιλῶ ἔγκαρδίως

* Δημοσθένης Παπαδόπουλος

ἤτοι Δημήτριος Σ. Βουτετάκης.

* Πάσας τὰς ἐπιστολάς μου ὑπέγραψον μὲ τὸ ψευδώνυμον Δη-
 μοσθένης Παπαδόπουλος.

Πρὸς τὴν σεβαστὴν μοι Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Μεταπολι-
τεύσεως Κρήτης διὰ τοῦ Προέδρου αὐτῆς κ. Μ. Κούνδουρον.

Ἀγαπητοί μοι συμπατριῶται,

Θαρρεῖτε! Θαρρεῖτε! Τὰ πάντα αἰσίως βαίνουν. Διὰ τῆς ἐπι-
μονῆς καὶ ὑπομονῆς τὰ πάντα κατορθοῦνται. Ἔλαβον τὴν ἐκθεσιν
Ἑμῶν. Μὴ λαβὼν δὲ καιρὸν διὰ τοῦ προηγουμένου ταχυδρ. νὰ
Σᾶς γράψω, ἀπαντῶ εἰς αὐτὴν νῦν. Βεβαίως ὁ μὴ γνωρίζων καὶ
σπουδάσας τὰ ἐδῶ πράγματα δύναται νὰ νομίζῃ τὰ πάντα εὐκο-
λότατα. Πλὴν ἐγὼ ὅσους ἔλαβον πικρὰν πείραν τῶν πραγμάτων,
ὅσους μετέβην παρὰ τῷ παρεπιδημοῦντι ἐνταῦθα κ. Κουριζῆ ὡς
καὶ προηγουμένου σᾶς ἔγραψα*) καὶ μέ ἐξέλαβεν ἴσως ὡς βαγα-
πόντι. εἰπὼν μοι «τί θὰ κάμουν καὶ 5 καὶ 10 χιλιάδας λίρας ἂν
μαζεύσητε· ὁ Ναπολέων εἶπεν ὅτι ὁ πόλεμος εὐρίσκει τὰ χρήματα
καὶ μοὶ ἔστρεψε εἶτα τὰ νῶτα». Ἐγὼ ὅσους ἐπῆγα τρεῖς εἰς τὸν κ.
. ἕνα τῶν ἐξοχωτέρων ἐπὶ πλοῦτῳ καὶ δὲν κατώρ-
θωσα νὰ μὲ δεχθῆ καὶ ὅσους ἐσπούδασα ἀρκετὰ τὰ ἐδῶ πράγματα
καὶ ἐνόησα ὅτι μὲ τὰς δυνάμεις μου καὶ μόνας, ὡς μοὶ ἐγράφετε,
δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ πράξω σχεδὸν τίποτε, καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο
νὰ πράξῃ καὶ πᾶς τις ἐξ ἡμῶν ἐὰν εὐρίσκετο εἰς τὴν θέσιν μου,
. ἀπεφάσισα ὅπως παρὶ σθένει δημιουργήσω ἢ
ἐφεύρω βοηθητικὸν τι μέσον καὶ ἀφοῦ τὸ πρῶτον σχέδιον τῆς
ἐξ Ἀθηνῶν ἠθικῆς συνδρομῆς ἐνανάγησε, ὡς καὶ ἐκεῖθεν μοὶ
ἔγραψαν, δὲν ἀπηλπίσθην μ' ὅλας τὰς ἀποτροπὰς τῶν ἐν Ἀθήναις,
γραφόντων μοι ὅτι νὰ παύσω τοῦ νὰ κινδυνεύω ἀδίκα, καθότι
δὲν εἶνε ἀνάγκη εἰσεῖτι, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι σᾶς ἐξοικονομοῦν τὰ ἀναγκαῖα
πρὸς τὸ παρὸν καὶ μῶλας τὰς ἀποθαρρύνσεις τῶν ἐδῶ, καθότι
σᾶς διαβεβαίω διὰ τοῦ τρόπου καθ' ὃν διαβεβαίωσι ἕνας τίμιος
ἄνθρωπος ὅτι, οὔτε εἰς καὶ μόνος εὐρέθη ἐξ ὅσων ἐδῶ τὸ ἀνεκοί-
νωσα νὰ μὴ μὲ ἀποτρέψῃ, νὰ μὴ μὲ ἀποθαρρύνῃ καὶ νὰ μὴ μὲ
φοβίσῃ διὰ τῶν ζωνηροτέρων χρωμάτων. Δὲν ἀπηλπίσθην, λέγω,
ἄλλ' ἔθεσα εἰς καλλιέργειαν ἄλλο μέσον. Ἐσκέφθην ὅτι μόνος ὁ
Πρέσβυς ἐδῶ ἠδύνατο νὰ ἐργασθῆ ἀποτελεσματικῶς δι' αὐτὴν τὴν

*) Δυστυχῶς καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀπολεσθεῖσα δὲν εὐρέθη εἰς τὸ
ἀρχεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς.

υπόθεσιν. Πλὴν δυστυχῶς ὁ Πρέσβυς εἶνε ἐναντίος. Τί νὰ πράξω; μόνος μου νὰ ἐργασθῶ; Εἶμαι βεβαίωτος ὅτι θὰ ματαιοπονήσω Ἐσκέφθην ὅτι εἶνε ἀνάγκη ὅπως ἐφεύρω μέσον καὶ διαθέσω ὑπὲρ (τουλάχιστον ὡς ἄτομον) τὸν Πρέσβυν. Ἀφοῦ τειράκις τὸν ἐπισκέφθην, καλλιεργῶν τὰ πράγματα ἐκείνους, ἀφοῦ μετεχειρίσθην πλείστα μέσα, ἀφοῦ ἐπρολείνα τέλος τὴν ὁδὸν ἀρκετὰ, ἤλθεν ἡ ὥρα νὰ τῷ ἐκθέσω τὰ πράγματα καὶ νὰ τοῦ ζητήσω τὴν ὑποστήριξιν του. Πρᾶγμα κρῦο ξέρετε, διότι ἐκ τῶν προτέρων ἤμην βέβαιος περὶ τῆς ἀπαντήσεως, ἣν θὰ μοι ἔδιδεν. Μειέβην λοιπὸν παρ' αὐτῷ, τῷ ἀνέγνωσα προκαταρκτικῶς τὴν ἐκθεσιν Ὑμῶν καὶ εἶτα τῷ ἀνέφερα περὶ τῆς ἐπιτολῆς ἣν μοι ἀνεθέκατε. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν πολλῶν καὶ διαφόρων μοι λέγει: «Νὰ γράψῃς εἰς τὸν κ. ὅτι ἡ Σμύρνη (φενδώνυμον σκοπίμως τεθὲν) εἶνε κατάλληλον μέρος ὡς πρὸς τὴν μίαν αἰτησίαν του, τουτέστιν τὴν ἐξακριβῶσιν τῶν συμβαινόντων καὶ διενεργουμένων καὶ τὴν ἐξέλιξιν ἣν λαμβάνει καὶ θὰ λάβῃ τό ζήτημά Σας, ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὴν δευτέραν αἰτησίαν των (τῆς συλλογῆς τουτέστιν ἐράνων) ἡ Σμύρνη εἶνε ὅλως ἀκατάλληλον μέρος καὶ δὴ τὸ ἀκαταλληλότατον πάντων, διότι πάντες οἱ ἐδῶ ὁμογενεῖς ὡς ἐκ τῆς τελευταίας γενομένης οικονομικῆς κρίσεως ὑπέστησαν σημαντικωτάτας ζημίας καὶ διότι ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως, εἶνε πεφοβισμένοι πάντες καὶ ἐξ ἄλλου οἱ πλουσιώτεροι τούτων οἱ λείπουν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ δὲ κ. ὑπέστη τόσας ζημίας σημαντικὰς ἐσχάτως, ὥστε κατέστη ἀπροσπέλαστος» (αὐτὸς δὲ ἐγὼ ἀναφέρω ὅτι ἐπισκέφθην τρεῖς χωρὶς νὰ μὲ δεχθῆ).

Δὲν μοι ὑπελείπειτο πλέον ἢ νὰ λάβω τὴν σιάνην ἐκείνην ἣν λαμβάνει ὁ ἀπηλπισμένος καὶ νὰ τοῦ εἶπω εἰς ἐπισφράγιον ὅ,τι ἐν τῇ ἐξάρσει μου μοι ἐπῆλθε: «Δὲν λαμβάνετε ὑπ' ὄψει Σας, Ἐξοχώτατε, ὅτι οἱ Κρηῖτες εὐρισκόμενοι εἰς ἣν θέσιν εὐρίσκονται σήμερον καὶ μὴ εὐρίσκοντες οὐδαμῶθεν χεῖρα βοηθείας, δυοῖν θάτερον. ἢ εἶνε ἠναγκασμένοι νὰ προβῶσιν εἰς τὰ ἔσχατα τῶν διαβημάτων, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων θὰ εἶνε καταστρεπτικώτατα δι' αὐτούς, ἢ νὰ ὑποκύνωσιν εἰς ἐξευτελισμούς· νὰ ἐπιτρέψωσι νὰ καταπέσῃ τὸ γόητρον των, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Κρῆς αἰσθάνεται τὸ εἶνε του, τὴν ὑπαρξίν του, τὸν ἀνθρωπισμὸν του, καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου ἀπαξιοῖ νὰ ζῆσῃ, καθότι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀφομοιωθῆ μὲ τοὺς Ἀρμενίους καὶ ἄλλους ὁμοίους λαούς, οἵτινες καὶ ἂν τι πράττωσι, τὸ πράττουσι ἐξ ὀλικοῦ συμφέροντος ἢ ἐξ ὑποκινήσεως καὶ οἷτινες δὲν

ἔχουν τὴν συναίσθησιν καὶ ὑπερηφάνειαν τοῦ Κρητός, τοῦ ιστορικοῦ του μεγαλείου κλ. Ὁ Κρῆς, Ἐξοχώτατε . . . οὐδὲ ταπεινοῦται διὰ τῶν ἠτιῶν καὶ συμφορῶν, ἀλλὰ πάντοτε ὑπερηφάνως καὶ γενναιοφρόνως τὰ πάντα ὑπομένει ἀγογγύστως καὶ μόνον ὅταν βλέπει τοὺς ἀδελφούς του, ὑπὲρ ὧν ἐθνύσασεν ὁ τι πολίτημον εἶχε, ἐγκαταλείποντας αὐτὸν τόσον εὐλόγως, τότε αἰσθάνεται ἑαυτὸν καταβολλόμενον ὑπὸ ψυχικοῦ τοιοῦτου ἄλγους, οἷον ὑπάρχει εἰς τὰς γενναίας καὶ ὑπερηφάνους μόνον ψυχάς. Ἡμεῖθα ὁ ἀνυχέστερος πλὴν καὶ ὁ πολυπαθέστερος λαὸς τῆς ὑψηλίου. Δὲν ζητοῦμεν ἀδικίας, ζητοῦμεν ἐκεῖνα πρὸς ἀπόκτισιν τῶν ὁποίων χιλιάδες Κρηῖσαι μελανημονοῦσι νῦν. Ζητοῦμεν ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον πολὺ ἀκριβὰ ἐπληρώσαμεν. Ἐὰν μᾶς θεωρῆτε ἀναξίτους ὑποστηρίξεως, ἀφήσέτε μᾶς εἰς τὴν τύχην μᾶς, καὶ ἡμεῖς θὰ πράξωμεν οὐδὲν ἄλλο παρ' ὅ,τι ὁ ἐν ἀπογνώσει καὶ ἀπελπισίᾳ εδρισκόμενος δύναται νὰ πράξῃ. Ἐχομεν ἀρκετὸν θάρρος ὥστε νὰ ἀποδείξωμεν εἰς τὸν κόσμον ὅτι δύναται μὲν νὰ μᾶς ἐπιβάλλεται ὡς ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἰσχύος του, οὐχὶ ὁμως καὶ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ν' ἀποθάνωμεν ἐνδόξως».

Βεβαίως ἡ ἔξαψίς μου ἐνταῦθα ἐκορυφώθη καὶ ἐκεῖνος ὅστις εἶνε πραγματικῶς αἰσθηματίας, συνεκινήθη. Ὑπερ ἐγὼ ἐπεζήτηον, καὶ μοι λέγει :

— Ἐγὼ εὐχαρίστως προσφέρομαι νὰ πράξω πᾶν τὸ ἐπ' ἐμοί, ἀλλὰ δὲν εἶνε εὐκόλον ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις.

— Ἡμεῖς, Ἐξοχώτατε, δὲν ζητοῦμεν ἀδύνατα, ἀλλ' ὅ,τι εἶνε δυνατόν, διότι φρονῶ ὅτι δὲν ἐξέλειψαν οἱ ὁμογενεῖς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὡς πρόγραμμα ἐν τῷ βίῳ των ἔχουν τὴν ὑποστήριξιν παντὸς ἐθνικοῦ σκοποῦ.

— Τότε ἔμποροῦμεν, μοι λέγει νὰ πράξωμεν καὶ τι, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ προκαλέσωμεν δύο λέξεις ἀπὸ ἐνα σωματεῖον ἐπίσημον, ὅπως τὸ ἐν Ἀθήναις (τοῦ εἶχον εἶπη ὅτι εἶχε σχηματισθῆ τοιοῦτο ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὸν Ρενιέρην, Ρικάρην κτλ.) καὶ νὰ μοι λέγουν ὅτι νὰ συνδράμω ὁμᾶς πρὸς τοῦτον τὸν σκοπόν. Ἐγὼ δὲ τότε θὰ προσεκάλουν τινὰς καὶ θὰ τῶν ἔλεγον· Ἰδοὺ τί μοῦ γράφουν ἐξ Ἀθηναίων καὶ θὰ ἦνοιγα κατάλογον νὰ προσφέρῃ ἕκαστος ὅ,τι ἤθελεν. Ἐὰν δὲ δέν σας δυσκολεύῃ ἀναλαμβάνω νὰ γράψω εἰς τὰς Ἀθήνας, μάλιστα θὰ γράψω ὅτι ἤλθετε καὶ μοι ἐδείξατε τὰ ἐγγραφέα σας». Ἐγὼ δὲ βεβαίως δὲν ἠδυνάμην νὰ τοῦ πῶ καὶ ὄχι, διότι τότε θὰ διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ ἐκληφθῶ ὡς βγαπόντης καὶ ἐπομένως φοβοῦμαι νὰ γράψῃ ὅτι μετέβην καὶ τῷ

εἶπον οὐ μοι ἀναθέκατε τοιαύτην ἐντολήν. Ὡστε τῷ εἶπον Ἐὐχαρίστως νὰ γράψετε Ἐξοχώτατε. Ἐπειδὴ ὁμως ἐγὼ γνωρίζω οὐ καὶ ἂν γράψῃ δὲν θὰ τῷ ἀπαντήσουν εὐθύς, πιθανὸν ὁμως καὶ νὰ τὸ λησμονήσῃ νὰ γράψῃ, ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦ ἀπαντήσουν καὶ οὐ καὶ ἂν τοῦ ἀπαντήσουν ἐγὼ τῶρα ποῦ κατάλαβα . . . ἀρκεῖ νὰ συμμορφωθῆτε μὲ οὐ σὰς γράφω. Τοῦτέστιν ἅμα λάβετε τὴν παροῦσαν μου, ἀμέσως μὲ τὸ ἴδιον ταχυδρομεῖον (προλαμβάνετε διότι μεσολαβοῦν ἕξ ἡμέραι) νὰ γράψετε μίαν ἐπιστολήν ἔχοντες ἐπ' ὄψει σας πάντοτε . . . πρὸς αὐτὸν μὲ ὅσον ὅλον τε περισσοτέρας ὑπογραφὰς καὶ ἐπισημοτέρας . . . καὶ νὰ τὴν στείλετε εἰς τὸ ὄνομά του ἀπ' εὐθείας ἐπὶ συστάσει. Μοῦ γράφετε δὲ καὶ μὲ εἰδοποιεῖτε καὶ μεταβαίνω τότε παρ' αὐτῷ. Πλὴν καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνω, οὔτε λεπτόν μὴ χάνετε, διότι ὡς τότε ἐνδεχόμενον νὰ συμβῇ τι ἀπενκτῖον ἢ ἐγὼ νὰ προδοθῶ καὶ συλληφθῶ καὶ τότε τὰ πάντα ναυαγοῦν διότι σημειώσατε οὐ εἶνε πολὺ συντηρητικὸς καὶ ἄνευ μεγάλης ὑποκινήσεως οὐδὲν θὰ πράξῃ. Φαντασθῆτε ἀφοῦ μοῦ ἀπηγόρευσε νὰ θέτω καὶ ν' ἀναφέρω κἄν εἰς τὰς ἐπιστολάς μου τὸ ὄνομά του μὴ παραπέσουν καὶ ἐνοχοποιηθῇ . . . Πρὸ τριῶν ἡμερῶν κυκλοφορεῖ ἡ φήμη οὐ ὁ Καραϊθεοδώρης διορίζεται Πρέσβυς ἐν Λονδίῳ καὶ ἀντ' αὐτοῦ διορίζεται ὁ Τζεβὰτ, ἴσως δὲ καὶ διὰν λάβῃτε τὴν παροῦσαν μου ὁ τηλεγράφος νὰ σὰς ἔχῃ μεταβιβάσῃ ὀριστικόν τι. Οὐχ ἦτιον ὡς τῶρα οὐδὲν θετικόν. Ἡ ἐκρηξίς τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἑρμαίνης μεγάλως συνετάραξε τοὺς κύκλους. Ὁ Σουλτάνος ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ἀρμενίων, φοβούμενος τὸν φανατισμὸν τοῦ ὄχλου καὶ κυρίως τοῦ θρόνον του . . . Οὐδὲν ἐπίσημον διάβημα περὶ τοῦ κινήματός σας ἐγένετο, πλὴν τῶν γενομένων καὶ ὅπερ σὰς ἔγραψα¹ ἐπὶ τῆς ὑπουργείας Σαῦτ. . . . Το μόνον ὅπερ εἶνε θετικόν εἶνε οὐ, ὁμολογεῖται οὐ εἶνε συμφέρον νὰ ὑφίστασθε ὡς ἐπιτροπῇ, ἂν εἶνε δυνατὸν μᾶλλον συνησπισμένοι, ἕως οἷον περιστάσεις δημιουργήσουν νέαν φάσιν πραγμάτων, ἐξ ὧν καὶ ἡμεῖς θὰ ὀδηγηθῶμεν. Μὴν ἀμελήσετε ἐπιφορτίζοντες κανένα ἔχοντα καλὸν κάλαμον καὶ γνωρίζοντα καλῶς τὰ πράγματα νὰ γράψῃ ταχυτικὰ εἰς τὴν « Πατρίδα » τοῦ Βουκουρεστίου, ἥτις ἐδῶ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔξω μέρη θεωρεῖται τὸ πατριωτικότερον φύλλον. Στείλετέ μοι ἐν γράμμα μὲ δύο λέ-

1. Δυστυχῶς καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν διεσώθη.

Ξεις καὶ ὑπογεγραμμένοι ὑπὸ τινῶν, λέγοντες μοι ὅτι ἐμάθετε ὅτι γράφω ἐναντίον σας αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ συνιστῶ νὰ μὴ σᾶς ἀκούουν κλπ. καὶ νὰ μὲ ὑβρίζετε, ἵνα μοῦ χρησιμεύσῃ διὰ τὰς τυχόν πονηρὰς ἡμέρας. Σᾶς ἔγραφον καὶ ἄλλοτε ὅτι ἐδῶ εἶνε κάποιος ὅστις σᾶς κατατρέχει. Χθὲς λοιπὸν ἔλεγε, ὡς μανθάνω, καὶ μὲ ἡρώτων ἂν εἶνε ἀληθές, ἐπιδεικνύων μάλιστα καὶ ἐπιστολὴν τινὰ βουλευτοῦ ἐκ Χανίων, ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἤρχισε διαλυομένη καὶ δὴ φεύγουσα εἰς Ἀθήνας, διότι ἐνανάγησαν τὰ σχέδιά της. Ὅταν τὸ ἤκουσα μὲ ἔπιασε ῥίγος, ἂν καὶ δὲν τὸ ἐπίστευσα, καθ' ὅτι μεγαλύτερος πάλιν ἐξευτελισμὸς διὰ τοὺς Κρητὰς (καὶ μάλιστα μετὰ τὸ πάθημα τοῦ 89) δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Τόσον ἀνάνδρως νὰ ὑποχωροῦμεν; Τί συνέβη; Μήπως διηφώνησαν καὶ ἔφυγαν τινὲς εἰς Ἀθήνας, ἐξ οὗ ὠρμήθη ὁ ἐπιστολογράφος; Τὰ γραφόμενά μου ὁμῶς πρὸς Θεοῦ καὶ τὸ ὄνομά μου μὴ λέγετε εἰς κανένα, ἵνα μὴ περιέλθῃ εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν σπιούνων.

Ἐν Σμύρνῃ (ψευδώνυμον) ἤτοι Κ)πόλει 18 Ν)βρίου 1885.

Δημοσθένης Παπαδόπουλος
ἤτοι **Δημήτριος Βουτετάκης**

Ἀγαπητοί μου..... καὶ λοιπὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς.

Καθῆκον ἐπιβαλλόμενον θεωρῶ, ὅπως μεταδίδω ὑμῖν πᾶσαν εἶδησιν ἀφορῶσαν τὸ Κρητικὸν ζήτημα, ὅπως μέχρι τοῦδε ἔπρατον, ἂν καὶ ἀγνοῶ ἂν περιήλθον εἰς χεῖράς σας αἱ ἐπιστολαὶ μου ἐκεῖνα. Ἐχθὲς εἶχον μεταβῆ παρὰ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος κ. Μαυροκορδάτῳ, ὅπως φροντίσω καὶ μάθω νεώτερόν τι. Πληροφοροῦμαι, τῷ λέγω, κ. Πρεσβευτά, ὅτι οἱ Πρέσβεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, εἰς τοὺς προξένους τῶν ὁποίων ἐδόθη ἐν Χανίοις τὸ ὑπόμνημα τῶν Κρητῶν, ἔκαμαν παραστάσεις εἰς τὴν ἐνταῦθα Κυβέρνησιν περὶ τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος. Θὰ παρακαλέσω δὲ ὑμᾶς νὰ μὲ πληροφορήσῃτε ὅ,τι σχετικὸν περὶ τούτου γνωρίζετε. Ἐπὶ τῆς ὑπουργείας τοῦ Σαῖτ πασᾶ, μοι ἀπαντᾶ, ἐγένοντο παραστάσεις καὶ εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ Ἐμὶν πασᾶ, ἀρχηγοῦ τῆς χωροφυλακῆς τῶν Ἀλβανῶν, ὅπερ καὶ ἐγένετο, πρὸς δὲ καὶ ἡ σύναψις δανείου καὶ ἡ ἐπικύρωσις τοῦ Προϋπολογισμοῦ οὕτω δὲ τὰ πράγματα ἐφαίνοντο ὅτι ἔβαινον κανο-

νικῶς καὶ εἰσέρχοντο εἰς ὁμαλὴν ὁδόν. Πλήν, ἀνατραπέντος τοῦ Ὑπουργείου Σαῖτ καὶ ἰλθόντος τοῦ Κιαμήλ, ἐγένετο λόγος καὶ πάλιν ὑπὸ Ἰρέσβεως μιᾶς μεγάλης Δυνάμεως περὶ τῶν ζητημάτων τούτων. Ὁ Κιαμήλ ὅμως δυστροπῶν εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ὁ προϋπολογισμός, ὅπερ δὲν ἐγένετο ἔτι (ἐλησμόνησα νὰ σᾶς εἶπω ὅτι ἐπὶ Σαῖτ πασοᾶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐξώσεως τῆς Ἀλβανικῆς χωροφυλακῆς ὁ Τουρχὰν πασοᾶ ἦτο πολέμιος τοῦ ζητήματος τούτου). Ἀνατραπέντος ὅμως τοῦ Ὑπουργείου Κιαμήλ, εἰσέτι ἐπὶ τούτου δὲν ἐγένετο λόγος· πλήν θὰ σᾶς κρατήσω ἐνήμερον ἐπὶ ὄλον τῶν συμβησομένων καὶ ἂν μάλιστα αἱ διαπραγματεύσεις ἀρχίσουν πυρτωδέστερον θὰ σᾶς θέσω εἰς συνάφειαν μεθ' ἑνὸς τῶν διαπραγματευθησομένων προσώπων, ὥστε εὐκολώτερον καὶ συντομώτερον νὰ μαθᾶνετε τὰ συμβαίνοντα.» Ἄλλα περὶ τοῦ πολιτικοῦ ζητήματος δὲν μοι εἶπετε, Ἐξοχώτατε, ἂν ἐγένετο λόγος, τῷ λέγω, καθότι ὡς γνωρίζετε τὰ αἰτήματα τῶν Κρητῶν δὲν περιορίζονται εἰς αὐτὰ μόνον τὰ ζητήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ πρῶην καθεστῶτος καὶ δὴ βελιωμένου, καθόσον ἐκ τῆς πείρας ἀπεδείχθη τὸ πλημμελὲς τούτου. Οἱ συμπατριῶται μου, ἐξοχώτατε, ὑπέκρινες εἰς τὰς συμβουλάς τῶν ἐν Ἀθήναις ἐξεχόντων Κρητῶν, (δείξας αὐτῷ τότε τὴν ἐπιστολὴν τὴν εἰς τὰ «Λευκὰ ὄρη» καταχωρηθεῖσαν τοῦ Ρενιέρη, Ρικάκη, κλπ.) ἐθεώρησαν κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν ὅπως δημιουργήσωσι πολιτικὸν ζήτημα καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν συνέλθη εὐρωπαϊκὸν συνέδριον πρὸς κανονισμόν τῶν ἐκκρεμῶν ζητημάτων τῆς Ἀνατολῆς νὰ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα καὶ ἡμεῖς νὰ ἐγείρωμεν φωνὴν ὅπως ληφθῶμεν ὑπ' ὄφει, καθ' ὅτι, ἐξοχ., ἀφοῦ οἱ Ἀρμένιοι, οὔτινες οὐδέποτε ἤγειραν βλέμμα ν' ἀτινίσουν τὸ πρόσωπον Τούρκου, δικαιοῦνται νῦν νὰ ἐλπίζον νὰ τύχουν προνομίων, ἡμεῖς οὔτινες πολὺ ἀδρότερον τούτων ἔχομεν πληρώση, οὔτινες ἐπὶ τέλους εἶχομεν κεκτημένα δικαιώματα δυνάμει τῆς Βερολινείου συνθήκης καὶ τοῦ συμβολαίου τοῦ γενομένου μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Σουλτάνου κατὰ τὴν σύμβασιν τῆς Χαλέπας καὶ ὅπερ οὗτος παρανόμως καὶ ἀδθαίρετως ἠκύρωσε, καθ' ὅτι ἂν κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ 1889 ἐπταίσαυ 50 ἢ 100 πρόσωπα, ἔπρεπε ἢ Κυβέρνησις νὰ ἔχη τὸ σθένος καὶ τὴν δύναμιν νὰ τιμωρήσῃ. ἂν ἤθελεν, αὐτοὺς τοὺς ἐνόχους καὶ ὄχι τὰς 200 χιλ. τοῦ ἡσύχου λαοῦ, ἀφαιρῶν ἀπ' αὐτοῦ ἐκεῖνο ὅπερ δικαιοτέρον παντὸς ἄλλου ἐδικαιοῦτο νὰ ἔχη, ἡμεῖς, ἐπαναλαμβάνω, ἐξοχ. δὲν νομίζετε ὅτι ἔχομεν δίκαιον νὰ ζητῶμεν ὅ,τι ζητοῦμεν;—Ναί, μοι ἀπαντᾷ, ἀλλὰ διὰ τοῦ διορισμοῦ Χριστ. Γεν. Διοικητοῦ καὶ

τῆς ἐξώσεως τῶν Ἀλβανῶν, τὸ φερμάνιον ἀρχίζει νὰ καταρρέη, ὅπερ ἐπέθετεν Χριστ. Διοικητήν. — Οὐχ ἦτιον, ἐξοχ., αἱ διατάξεις ἐκεῖναι τοῦ φερμανίου, αἱ θίγουσαι τὰ κυριώτερα προνόμια τοῦ τόπου, μένουσιν εἰσέτι ἐν ἰσχύει καὶ οὔτε ἡ ἐξοσις τῶν Ἀλβανῶν εἰσέτι ἐγένετο καὶ περὶ τούτου ἐσφαλμένως σᾶς ἔχουν πληροφορησῆν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἐμὴν πασσᾶς ἐπαύθη, διότι ἀπεδέχθη ὅτι αὐτὸς διενεργεῖ μετ' ἄλλων τινων μπέηδων τὰς δολοφονίας κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ μόνον ὅπως ἐπιτύχωσι τὸ ὄνειροπόλημά των, τὸν διορισμὸν Διοικητοῦ Ὀθωμανοῦ. Κοινὸν τῆς Παιδείας δὲν ὑπάρχει καὶ ἡμεῖς ἠγαγκάσθημεν νὰ κλείσωμεν τὰ σχολεῖα μας τὰ περισσότερα ἢ νὰ τὰ συντηρῶμεν ἰδιαίτερος, καθότι διὰ φερμανίου δριζέται ὅτι ἡ Παιδεία θὰ πληρώνεται ἐκ τοῦ περισσεύματος, ὅπερ ὁμοῦ δὲν ὑπάρχει. Ὁ στρατὸς κατὰ τὸ φερμάνιον δικαιοῦται νὰ εὐρίσκειται καὶ ἐκτὸς τῶν φρουρίων, διαπράττων οὕτω τόσα ἐγκλήματα καὶ ἀποθρασύνων διὰ τῆς παρουσίας του τοὺς Ὀθωμανοὺς. Αἱ εἰσπράξεις τοῦ τελωνείου διὰ τοῦ φερμανίου εἰσέρχονται εἰς τὸ Ἀδιοκρατορικὸν ταμεῖον. Τὰ Δικαστήρια διορίζονται ἀπὸ τὴν διοίκησιν· ὁ Ὄργανισμὸς τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τόσαι ἄλλαι διατάξεις τοῦ φερμανίου οὐσιώδεις ἰσχύουσιν ἔτι. Τὴν διόρθωσιν ὄλων αὐτῶν ζητοῦμεν καὶ ὄχι μόνον τὴν ἐπιυρήφισιν τοῦ προὔπολογισμοῦ καὶ τὸ δάνειον. Μοῦ εἶπε τότε ἂν δύναμαι νὰ τῷ κάμω μιαν σύντομον ἐκθεσιν τῶν ζητημάτων μας, ἐγὼ δὲ προβλέψας τοῦτο εἶχον μαζύ μου τὸ ἐντυπον ὑπόμνημα ὅπερ τῷ ἔδωκα. Τὸ μόνον ὅπερ μᾶς ἠλίβει, ἐξοχ., εἶνε ὅτι ἔχει σχηματισθῆ ἡ ἰδέα παρὰ τοῖς Κυβερνητικοῖς κύκλοις ἐν Ἑλλάδι, ὅτι οἱ Κρηῖτες ἀνακουφιζόμενοι ἀπὸ τὰ δεινὰ των καὶ ἀποκτιῶντες περισσότερα προνόμια, θέλουσιν ἀποσπασθῆ τῆς Μεγάλης ἐκείνης Ἰδέας, ἣτις ὑπῆρξε τὸ ὄνειροπόλημα παντὸς Κρητός, ὅτι θὰ παύσωσι ζητοῦντες τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος Ἑνωσίν των. Αὕτη δὲ ἡ σκέψις πολὺ ἀδικεῖ τὸν Κρητὰ καὶ ἴσως ἐπιτρέπεται διὰ κάθε ἄλλον λαόν, (ἐδῶ ἐφάνηκα πολὺ ἐγωιστῆς ἀλλὰ τὸ εἶδα ἀργά), νὰ ὑποθέσῃ τις τοιοῦτον τι καὶ ὄχι διὰ τὸν Κρητὰ, διὰ τὸν ὅποιον δὲν ἐπάρχουν τόσα ὑλικά ἀγαθὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ὥστε ν' ἀποσπάσωσι τοῦτον τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ἣτις ἐβανκάλισε τόσους ἥρωας· ὑπῆρξε ἡ ζωὴ καὶ τὸ γλυκὺ ὄνειρον τῶν μαρτύρων. Οὐδὲ ἐνθυμοῦνται τὸ ἱστορικὸν γεγονός οἱ οὕτω σκεπτόμενοι ὅτι κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας, προτιμηθεῖσθαι ταύτης τῆς Κρήτης, ὁ ἀείμνηστος Κομμουνδοῦρος προσεκάλεσε πολλοὺς Κρητὰς, τοὺς ἐπιφανεστέρους, εἰπὼν αὐτοῖς: Κρητῆες! εἰσθε λαὸς ἀνδρείος καὶ ἄξιος τῆς Ἐλευθερίας του. Ἡ Κρήτη

εἶνε ἰδική μας. Θὰ τὴν πάρωμεν διὰν θέλωμεν. Τοῦτο ὁμως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τὴν Θεσσαλίαν». Οἱ δὲ Κρηῖτες πάντες τότε ὑψηλοφρόνως σκεπτόμενοι, καίτοι ἢ πρᾶξις αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως ἠδίκει αὐτούς, ἀπήντησαν αὐτῶ: Κύριε Πρόεδρε, επικροτοῦμεν τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς Κυβερνήσεώς, ἀφοῦ τὴν ὑπεγόρευσαν λόγοι ὑψηλοτέρων ἐθνικῶν συμφερόντων. Τὴν αὐταπαρηγικήν ταύτην ἀπάντησιν, κ. Πρεσβευτά, τῶν Κρητῶν, λησμονοῦσιν ὡς φαίνεται οἱ σημερινοὶ Κυβερνήται τῆς Ἑλλάδος, σκεπτόμενοι οὕτω πως διὰ τοὺς Κρηῖτας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τί ἄλλο νὰ πατήσουν εἰς τοὺς οὕτω περὶ αὐτῶν σκεπτομένους, παρὰ νὰ ἐπαναλάβωσιν ἐκεῖνο ὅπερ πρὸ αἰῶνων ἀπήντησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς αὐτῆς ὑψηλοφροσύνης ὁρμώμενοι, ὅτι ἐν ὄσῳ ὁ Ἥλιος διατρέχει τὴν αὐτὴν τροχίαν οἱ Κρηῖτες δὲν θέλουσι παύσει ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Ἑθνικοῦ ἰδέας καὶ συντελοῦντες πάσῃ θυσίᾳ εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τοῦ Ἑλλ. ὀνόματος. Ἐξ αὐτῆς τῆς ἐσφαλμένης ἰδέας, κ. Πρεσβευτά, ὁρμώμενοι οἱ ἐν Ἀθήναις Κυβερνήται ἔδωσαν διαταγὰς εἰς τὸν ἐν Χανίοις κ. Γεν. νάδην, ὅστις πολεμεῖ τὸ ζήτημα, τοῦτέστιν τὴν καλλιτέρευσιν τῆς τύχης ἡμῶν. Ὅχι, μοι λέγει, δὲν πιστεύω νὰ συμβαίῃ αὐτό, διότι τῶν Κρητῶν τὰ φρονήματα καὶ αἱ θυσίαι εἶνε γνωστὰ εἰς ὅλους, πλὴν ἢ Κυβερνήσις ἴσως ἐνόμισεν ὅτι βοηθοῦσα ἡμᾶς, ἴσως μᾶλλον ἐβλαπτε ἢ θὰ ἀφέλει καὶ θὰ ἴδῃτε διὰ τὴν δημιουργηθῶν περιστάσις, ἢ Κυβερνήσις θὰ προτρέξῃ πάντων καὶ θὰ πρᾶξῃ πλέον τοῦ ὅτι σεῖς ζητεῖτε σήμερον, καθ' ὅτι τὸ Ἀρμενικὸν ζήτημα δυνατὸν νὰ λάβῃ δύο φάσεις: ἢ μία εἶνε ὅτι ἢ Ῥωσσία θὰ κατέλθῃ νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀρμενίαν καὶ ὁ Ἀγγλικὸς σιόλος τότε θὰ εἰσέλθῃ ἐνταῦθα καὶ τότε οἱ Κρηῖτες πρέπει νὰ ἐκδώσουν ψήφισμα κηρύττοντες τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνωσίντων καὶ ὅπερ νὰ κοινοποιήσουν εἰς τοὺς προξένους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς δε καὶ εἰς τὸν Βασιλέα Γεώργιον, λέγοντες αὐτῶ ὅτι ζητοῦν τὴν προστασίαν του. Ὁ δὲ Βασιλεὺς Γεώργιος δι' ἐγγράφον του πρὸς τὰς Δυνάμεις θὰ εἴπῃ ὅτι λαὸς ὁμοῦ καὶ ὁμοδόξος τοῦ ζητεῖ τὴν προστασίαν του, δι' ὃ καὶ δὲν δύναται νὰ τοῦ ἀρνηθῇ ταύτην καὶ συγχρόνως νὰ στείλῃ 2 ἢ 3 πλοῖα ὅπως παρεμποδίσουν τὴν ἀποβίβασιν στρατοῦ, καὶ παραλάβουν δὲ καὶ τὸν ἐκεῖ στρατὸν καὶ τὸν Διοικητὴν καὶ τοὺς μεταφέρον ἀλλοχοῦ ἐντὸς δὲ 8 ἡμερῶν νὰ συνέλθῃ ὁ λαὸς νὰ ψηφίσῃ εἰς τὰς κάλπας ἂν θέλῃ τὴν Ἑνωσιν ἢ οὐ». Αὕτη ἡ στιγμή θὰ εἶνε ἡ εὐτυχεστέρα τοῦ βίου του, Ἐξοχώτατε, διὰ κάθε Κρηῖτα, πλὴν τοῦτο εἶνε

ἢ μία λύσις τοῦ ζητήματος. Ἄν δὲν συμβῆ ὁμως τοῦτο; Ἀῖ, τότε, μοι λέγει, θὰ τραπῶμεν τὴν συνδιαλλακτικὴν ὁδόν, θὰ γίνουν αἱ μεταρρυθμίσεις καθ' ὃ μέτρον θὰ ἀναγκασθῆ ὁ Σουλτάνος νὰ παραδεχθῆ. Τότε, τῷ λέγω, τί πρέπει ἡμεῖς νὰ κάμωμεν; Δὲν φρονεῖτε τοῦλάχιστον ἀτομικῶς ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ ἔχωμεν δημιουργήσῃ ἐκκρεμὲς ζήτημα, ὥστε νὰ δικαιούμεθα νὰ ζητήσωμεν ὅπως ληφθῶμεν ὑπ' ὄφει;

— Τότε, μοι λέγει, θὰ εἶνε κάλλιον νὰ συνεννοηθῆτε μὲ τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν, ἢ ὁποῖα καὶ ἂν παρεγνώρισε τὸ δίκαιόν σας, ἴσως ἦτο ἄλλος λόγος ».

— Ἄλλως τε καὶ ὁ φόβος εἶνε ἐδῶ μέγας. Χθὲς ἤμην εἰς ἑνὸς Διακόνου Κρητός, ὅστις εἶνε Διάκονος εἰς τὴν ἀριστοκρατικωτέραν ἐκκλησίαν ἐπὶ 25 ἔτη καὶ ἔχει 3—4 χιλ. λίρας. Τῷ ἐξέθηκα τὰ πάντα. Τῷ εἶπον νὰ μὲ συνοδεύσῃ αὐτὸς ποῦ γνωρίζει, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποπιενθῶσι, καὶ νὰ μεταβῶμεν εἰς πολλοὺς πλουσίους καὶ ζητήσωμεν παρ' αὐτῶν τὴν συνδρομὴν των, ἀναπτύξας αὐτῷ τὸ πρόγραμμα Σας. Τί μοῦ ἀπαντᾷ, νομίζετε; — Ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ! Ἐγὼ μὰ φορὰ ποῦ ἦτο ὁ Σκαλίδης ἐδῶ ἐκινδύνευσα καὶ ἀφοῦ ἐγλύτωσα τότε, οὔτε ἓνα βῆμα ξανακάνω γι' αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἐργάσου τώρα μὲ τοιοῦτους. . . . Ἐγὼ δὲ ἐπροδόθην, ἀλλ' ἀπορῶ πῶς μέχρι τοῦδε ἔν μοι ἐγένετο καμμία ἔρευνα ἢ καμμία σύλληψις. Πρὸ ἡμερῶν ἦτο ὁ Σπῦρος Φούμης εἰς τοῦ Τουρχὰν πασσᾶ. «Ποῖος Κρητικὸς εἶνε ἐδῶ, εἰς τὸν ὁποῖον ἔστειλαν ἀπὸ τὴν Κρήτην χαρτιὰ διὰ νὰ μαζεύσῃ συνδρομὰς; τὸν ἐρωτῶ.» Αὐτὸς δὲ τοῦ ἀπαντᾷ: «Δὲν ξεύρω, ἐξοχώτατε», καὶ ὄντως δὲν ἤξευρε, ἀλλ' ἐξ ὑποφίας ἤλθε εὐθὺς καὶ μοι τὸ ἀνήγγειλε, ἂν ἤξεύρω τίποτε νὰ λάβω τὰ μέτρα μου. Συμπεραίνω δὲ ὅτι ἀπ' αὐτοῦ ἐπροδόθη τὸ πρᾶγμα, δι' ὃ καὶ ἂν συμβῆ τίποτε μόνον ἢ ἀνδρική σας φωνὴ καὶ στάσις δυναται νὰ μὲ σώσῃ. Ἐδῶ σᾶς ἀποκαλοῦν Ἀγγλικὸν κομητάτον, πρᾶττοντες τὰ πάντα τῇ ἐξαγοράσει καὶ ὑποθάλπει τῆς Ἀγγλίας....

Ἐν τῶν συντελεστικωτέρων μέσων πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος εἶνε νὰ γίνεταί πολὺς ὅσον τὸ δυνατὸν λόγος εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐνῷ τοῦναντίον συμβαίνει. Ὡστε φροντίζετε νὰ γράφετε. Προχθὲς, ὁ... καὶ ὁ... καὶ ὁ... ἀρχηγὸς τοῦ Ἰωκειμικοῦ κόμματος, φίλοι μου, μοι λέγουσιν: Τί κάμνουν τὰ ἰδικὰ Σας; ἠσύχασαν; Φαντασθῆτε τώρα οἱ ἄλλοι τί μποροῦν νὰ λέγουσιν

Θάρρος καὶ τὰ πάντα πιστεύω ν' ἀποβοῦν κατ' εὐχὴν ἄλλὰ φροντίζετε συγχρόνως νὰ γίνεταί καὶ κάποιος λόγος καὶ πάταγος

περὶ τοῦ κινήματος, διότι μὲ αὐτὸ μόνον ἐξυπνᾶ ἡ κοινὴ γνώμη, ἥτις πολλάκις βοηθεῖ καὶ λύει ἂν θέλετε πολλὰ ζητήματα.

Σὲ ἀσπάζομαι ἐκ καρδίας

Ἐν Κ)πόλει 30 Ὀκτωβρίου 1895.

Δημοσθένης Παπαδόπουλος
ἤτοι **Δημήτριος Βουτετάκης**

Ἀγαπητοί μοι συμπατριῶται,

Ἐπὶ 15 ἡμέρας οὐδὲν ἔμαθον περὶ ὑμῶν, τοῦτο δὲ πολὺ μὲ στενοχωρεῖ, καθ' ὅτι καθ' ἑκάστην ἀκούω τοὺς καλοθέλητάς Σας διαδίδοντας ὅτι μὲν ὅτι διαλύσθε, ὅτι δὲ ὅτι ναυαγεῖτε, ἀναλόγως τῶν εἰδήσεων ὡς αὐτόθεν λαμβάνουσιν. Ἐγὼ δὲ εὐρίσκομαι εἰς τὴν στενόχωρον θέσιν νὰ μὴ δύναμαι νὰ τοὺς διαφεύσω ἐπισήμως, λέγων αὐτοῖς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἔδῶ ἢ ἐκεῖ εὐρίσκεσθε αὐτὰς τὰς 15 ἡμέρας.

Ταύτην τὴν ἐβδομάδα ἀλληλοδιαδόχως ἔλαβον χώραν σοβαρὰ συμβάντα ἐνταῦθα, αἵτινα καὶ μόνον ἀρκοῦσι ὅπως πείσωσί τινα ὅτι εὐρισκώμεθα ἐπὶ θύραις κλπ.

Σὰς ἔγραφα¹ τὴν παρελθοῦσαν ὅτι ὁ πρῶτον Μέγας Βεζύρης Σαῖτ πεισθᾶς κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Πρεσβείαν τὴν παρελθοῦσαν Τετάρτην (ἐνταῦθα ἐξιστορεῖται διὰ μακρῶν τὸ συμβᾶν καὶ ἡ συνθηκολόγησις τῆς ἐξόδου του)..... Ἐπίσης καὶ τὸ σκανδαλῶδες τῶν διπλῶν φυλακίδων τῶν Πρεσβειῶν ἐλύθη μὲ τὸ ἐξῆς τέχνασμα (ἔπεται ἐξιστορήσις τοῦ συμβάντος)..... Ἐτερον συμβᾶν οὐχ ἦτιον ἀνάξιον σημασίας συνέβη τὴν Πέμπτην (ἔπεται μακρὰ ἐξιστορήσις τῆς συμπλοκῆς τῶν Σοφιάδων καὶ Χοντζάδων μετὰ τῆς ἀστυνομίας, καθ' ἣν ἐφρονεῦθησαν 80 καὶ ἀνεστατώθη ἡ Κ)πολις)..... Τοῦτο ὁμως δὲν εἶνε εὐάρεστον προμύνημα, παρέχει δὲ τὸ δικαίωμα εἰς τινα νὰ φέρῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ πράγματα θὰ χειροτερεύσουν, ὅτι τὰ πράγματα δὲν εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς ἐξομαλύνσεως, δι' ὃ καὶ ἐπιβάλλεται Ἰ Γμῖν, ὅπως καὶ ἄλλοτε Σὰς ἔγραφον, νὰ καταβάλωμεν πᾶσαν φροντίδα, συσ-

1. Δυστυχῶς καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν εὐρέθη εἰς τὸ ἀρχεῖον ἀπολεσθεῖσα.

πειρωμένοι και ἔτοιμοι πρὸς δράσιν κατὰ πᾶσαν ὥραν. Χρειαίε-
ται ὅπως δοθῆ ἡ ἐννοήσουν οἱ συμπατριῶται ἡμῶν ὅτι αἱ περι-
στάσεις αὐταὶ οὐδέποτε ἄλλοτε ἐδημιουργήθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν
ἡμῶν, καὶ ὅτι οὐδεμία σύγκρισις ὑπάρχει πρὸς τὰς τοῦ 89. Διὰ
τὴν Ἀνατολὴν παρασκευάζεται μαγεύρευμα καὶ μακάριοι οἱ δυνά-
μενοι ἡ ἀσμετάσχωσι τούτου. Δὲν φαίνεται δὲ ὅπως ἀπίθανον
ὅτι ὅπως βαίνουν τὰ πράγματα καὶ ὡς ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν περι-
σπασμῶν τῆς Τουρκίας, ἐγγίζει (ὡς λέγουσιν) ἡ ὥρα, καθ' ἣν θὰ
λάβῃ πέρας τὸ πολυθρόλλητον ζήτημα τῆς Ἀνατολῆς. Δὲν ἤ μὴν
καὶ δὲν εἶμαι τῆς ἰδέας ταύτης. οὐχ ἦτιον πᾶσα
ὑπόθεσις ἔχουσα πιθανότητάς τινας ἔστω καὶ μικρὰς δὲν πρέπει
ἡ παρορᾶται "Ἄς τὸ ἐννοήσωμεν αὐτὸ καὶ ἐν τῇ ὁμοφω-
νίᾳ ἂς παρασκευάσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς δυναμένους ἡ ἐπωφεληθῶ-
μεν πᾶσαν πιθανὴν ἢ καὶ ἀπρόοπτον περίστασιν. Φρονῶ ὅτι τὸ
ὀλιγώτερον τὸ ὁποῖον ἔχομεν ἡ ἐπιτύχωμεν καὶ ἂν τὰ πράγματα
λάβουν τὴν αἰσιότεραν τροπὴν καὶ εἰρηρικώτερον λύσιν. ἔαν ἡμεῖς
ἐνεργοῦμεν ἐσκεμμένως καὶ ἐν ὁμοφωνίᾳ, πρὸς Θεοῦ! εἶνε ἡ ἐπά-
νοδος τοῦ πρῶτον καθεστῶτος βελτιωμένον. "Ἄν καὶ ἐγὼ εἶμαι
(ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἡμῶν) ὁ μᾶλλον αἰσιόδοξος, ἐλπίζω καὶ πε-
ρισσότερον. Διότι πᾶσα διαφωνία τῶν Δυνάμεων ἀποβαίνει πρὸς
ἄφελος τῶν μικρῶν κρατηθῶν εἰς τὰ ὁποῖα κλπ. "Ἐὰν δὲ
ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ ὁρίζοντος ἐμφανισθῶσι γεγονότα σοβαρότερα
καὶ σπονδαίτερα, εἰς ἡμᾶς τότε πραξικόπημά τι δὲν θὰ ἀπε-
τύγχανεν ὀλιγώτερον παρ' ὅσον τὸ πρὸ 10ετίας τῶν Βουλγάρων.
Δὲν γνωρίζω πῶς ἀντιλαμβάνονται οἱ αὐτόθι τῆς σημερινῆς πολι-
τικῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων. οὐχ ἦτιον ἐδῶ ὑπὸ πάντων
ἀνομολογεῖται λίαν σοβαρά. ἐξ ἧς θὰ ἐπωφεληθῶσιν οἱ δραστη-
ριώτερον καὶ φρονιμώτερον ἐργασθέντες. Νομίζω δὲ ὅτι δὲν εἶνε
καιρὸς ἢ ὑπνον καὶ ἀδιαφορίαν. διότι πρόκειται ὁ κῆνος περὶ τῶν
ἄλων. Τὸ ἐπίσημον ὄργανον τοῦ Σαλισβουρη, ἔγραψε ἀρκετὰ περὶ
τῆς αὐτόθι καταστάσεως ὑπερασπίζον ἡμᾶς

"Ἐπίσης καὶ Ἰταλικὴ τις ἐφημερίς ἔγραψε μὲ μεγάλα γράμματα
«Μεγάλη ἐπανάστασις ἐν Κρήτῃ» Ἐρωτᾷ δὲ τὴν Τουρκίαν διατι
δὲν ἀνακαλεῖ τὸ φρικάνιον. Ἐν γένει ὁ Εὐρωπαϊκὸς τύπος ἐση-
μείωσε τὰ αὐτόθι γεγονότα οὐχὶ δυσμενῶς. Ἐδῶ οὐδεὶς λό-
γος ἐπισήμως γίνεται περὶ τῶν Κρητικῶν πραγμάτων, διότι
ὑπάρχουν ἄλλα πολὺν σοβαρότερα καὶ συμφερότερα δι' αὐτοὺς.
Τὰ συμβάντα δὲ προχθὲς αὐτόθι, φρονῶ, ὅτι οὐκ' ὀλίγον μᾶς
ἄφελῃσαν, διότι ἡ δράσις ἡμῶν ἔγινε αἰσθητοτέρα φρονιζόντες

δὲ ὅσον οἶον τε περὶ τῆς γενικεύσεως τοῦ ζητήματος καὶ ἀκονόμενοι οὐκ ὑπάρχετε, ἐπιδιώκοντες οὐχὶ παράλογον σκοπόν, νομίζω ἐπίσης οὐκ δὲν θὰ ὠφέλει ὀλίγον. Τελευτῶν ἐκφράζω τὴν ταπεινὴν μου γνώμην οὐκ αἱ περιστάσεις εἶνε λίαν κατὰλληλοι, κατὰλληλότεραι δὲ ἀπὸ κάθε ἄλλης παρελθούσας, φοβοῦμαι δὲ πολὺ μήπως δὲν σταθῶμεν καὶ πάλιν ἱκανοὶ νὰ ἐπωφεληθῶμεν τοῦτων. Αὐτὸς δὲ εἶ σοφὸς Ἕλληνας ποῦ σὰς ἔγραψα,¹ μοῦ ἔμαθε μίαν Ἕλλητικὴν παροιμίαν, ἣν ἐν νομίζω ὕσκοπον νὰ παραθέσω ἐνταῦθα. . . .

« Ἡ τύχη ἔχει μαλλιά μόνον ἀπὸ τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῆς κεφαλῆς της. ἀπὸ τὸ ὄπισθεν δὲ εἶνε φαλακρά· λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἐπιτηδειότητα ἀκριβῶς διὰ τὴν θὰ διέρχεται ἔμπροσθεν του νὰ τὴν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὰ μαλλιά, καθότι ἂν ἀκριβῶς ἐκείνην τὴν στιγμήν καθ' ἣν διέρχεται ἔμπροσθεν του δὲν τὴν συλλάβῃ, ἀμα στρέφει τὰ νῶτα της ματαίως θὰ τὴν καταδιώκῃ, καθότι μὴ ἔχουσα ἐκ τῶν ὄπισθεν μαλλιά δὲν θὰ δυνηθῇ οὐδέποτε νὰ τὴν συλλάβῃ ». Εἰς τὴν σαφεστάτην καὶ σοφωτάτην ταύτην παροιμίαν νομίζω πᾶν σχόλιον περιττόν. Δύο ἐπαγγελμάτων ἄνθρωποι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ σφάλλονται ποτέ. Οἱ ἱατροὶ καὶ οἱ πολιτικοί. Καθότι τὸ σφάλμα καὶ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἐτέρου φέρει ζημίαν ἀνεπανόρθωτον. Ὁ ἱατρὸς δὲν δύναται νὰ εἴπῃ : ἀνοστήσατε τὸν ἀποθανόντα νὰ τοῦ δώσω αὐτὸ τὸ φάρμακον, εἰς οὗτο ἔκαμα λάθος. Οὔτε ὁ πολιτικὸς νὰ εἴπῃ : Γυρίσατε ὀπίσω τὴν ἐποχὴν τοῦ 1878 διότι ἔκαμα λάθος καὶ ἔπρεπε νὰ μῦθω εἰς τὴν Μακεδονίαν. Δοιοὶ ἂν ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς πολιτικούς ὀφείλουσαν νὰ σταθμίζουσαν τὰς περιστάσεις καλῶς, ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι μεταμέλλουσαν ἀδίκως καὶ ἀκαίρως, ὁπότε ἡ εὐκαιρία, ἡ τύχη, θὰ ἔχη στρέψῃ τὰ νῶτα. Εἰς τὸν Πρέσβυν ἐπήγα χθὲς νὰ μάθω τι νέον, ἀλλὰ δὲν τὸν εἶρον Χθὲς ἐπισήμως ἀνήγγειλεν ὁ τηλεγράφος νέας κατὰ τῶν Χριστιανῶν Ἀλβανῶν σφαγὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὸ Πρεζερέν. Τὴν δὲ ἀπόρρητον τῆς αἰτήσεως τῆς Κυβερνήσεως (τῆς Τουρκικῆς) ὑπὸ τῶν δύο σωμάτων τῆς ἐκκλησίας περὶ ἐκδόσεως εὐχαριστηρίου ἐκ τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν καὶ δηλώσεως συνάμα οὐκ συμμετέχομεν ἐν ἴσῳ καὶ δικαίῳ μέτρῳ τῶν δημοσίων πραγμάτων, πρὸς δὲ τὴν συνηγορίαν τοῦ Πατριάρχου ὑπὲρ τῆς ἐκδόσεως, θεωρῶ περιττόν νὰ σὰς ἀναγράψω λεπτομερῶς, καθότι σὰς εἶνε

1. Καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δυστυχῶς ἀπωλέσθη

γνωστά. Τὸ ὄνομά μου μουσικὸν ἀπὸ πάντα ὑπο-
πιον καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἀκόμη.

Ἐν Κων)πόλει: 4 Δ)εβρίου 1895

Δημοσθένης Παπαδόπουλος
ἤτοι Δημήτριος Βουτετάκης

Ἀγαπητέ μοι ἰατρέ,

Ἔλαβον ταύτην τὴν ἐβδομάδα ἀμφοτέρας τὰς ἐπιστολάς σου. Ἐχω γὰρ σοῦ γράψω πολλά καὶ σοβαρότατα, πλὴν φοβοῦμαι ὑπερ-
μέτρως Ταύτην τὴν σιγμὴν, Τρίτην, λίαν πρῶτῃ, διὲ ἀκόμη ἤμην εἰς τὸ κρεββάτι· ἐκτύπησαν εἰς τὴν θύραν μου· πολὺ γνωστός μου ἦτο ὁ ἐπισκέπτης· μοι ἀναγγέλλει ὅτι χθὲς προσεκλή-
θη εἰς τὸ Παλάτι, ἔνθα παρέμεινεν ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐπαρουσιά-
σθη. . . . τὸν ἐξέτασαν ἐπὶ 4 ὥρας, τὸν ἐξέτασαν ὅλας τὰς φάσεις τοῦ Κρητικῆς ζητήματος, καθ' ὅτι καὶ αὐτὸς εἶνε Κρήσις, κάμνων δυστυχῶς. . . . Τῷ εἶπον πολλά· τῷ ἀνέθηκαν πολλά γὰρ ἐξακρι-
βώση, καθ' ὅτι οἱ ἐν τῷ Παλάτι δὲν δίδουν πλήρη πίστιν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους των. Προσπαθοῦν πρὸ πάντων γὰρ ἐξακριβώσουν τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι συνεργοὺς καὶ βοηθοὺς. Φοβοῦμαι θύελλαν, ἣτις πρῶτη κατ' ἐμοῦ θὰ πέσῃ ἴσως. Ἦλθεν αὐτός, καθ' ὅτι ἐγὼ τοῦ κάμνω τὸν ἐναντίον τοῦ κινήματος, γὰρ λάβῃ πληροφορίας παρ' ἐμοῦ. Τοῦ τὰ διέστρεψα ὡς ἐνόμισα καλόν. Ἀλλὰ τί τὰ θέλεις· ἐφοβήθη. Γνωρίζουν, μοι λέγει, ὅτι ἐξ Ἀθηνῶν ἔστειλαν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν πλεῖστα ἔγγραφα, δι' ὧν τῇ λέγουν διὲ ἢ Ἑλλ. Κυ-
βερνήσις θὰ τῶν βοηθήσῃ. Τὴν Τετάρτην στέλλεται (μοι λέγει) πλοῖον εἰς τὴν Κίσαμον διὰ γὰρ φυλάτῃ μήπως βγάλλον φυσίγ-
για. Αὔριον θὰ γίνῃ Συμβούλιον περὶ τούτου καὶ θὰ προσκληθῇ καὶ αὐτός, ὡς μοι εἶπεν. Ἡ γνωριμία του ἴσως μὲ ὠφελήσει. Δὲν εἶμαι καλά, ἰατρέ. Αὐτὸ ἀρχίζω γὰρ σκέπτομαι. Πνέουν τὰ μένεα καθ' ἡμῶν καὶ ἂν τις δώσῃ ὑπονοίας καὶ ἀπαξ συλληφθῇ, ἀλλοίμονον. Οὐχ ἦττον ἄς ἔλθῃ ὅτι ἔλθῃ. Τὸ ὄνομά μου δι' ὄνο-
μα Θεοῦ κρύπτε καὶ λέγε ὅτι εἶμαι ἐναντίος, καὶ δεῖχγε μάλιστα καὶ πλαστὰς ἐπιστολάς μου εἰς ἐκείνους ποῦ ἤξεύρεις ὅτι θὰ τὸ ποῦν, δι' ὧν γὰρ σοὶ λέγω ὅτι γὰρ φροντίσετε γὰρ ἡουχάσουν καὶ γὰρ μέμφωμαι τὴν Ἐπιτροπὴν κλπ. κλπ.

Χθὲς ὁ Τηλέγραφος ἀνήγγειλε τὴν σφαγὴν 2,000 Ἀρμενίων

εἰς τὸ Μπυλαιζίκι 2,000 !!! Ἐξεμάνησαν! Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς
σώσῃ. Ἀποτελέσματα τῆς πρὸ 40 ἡμερῶν ἐπιστολῆς μου.....

Πρόσεχε καὶ φρόντισε καὶ περὶ ἐμοῦ ἐν ἀνάγκῃ.

Ἐν Κων)πόλει 26 Δεβρίου 1895.

Σὲ φιλω

Δημοσθένης Παπαδόπουλος

ἦτοι **Δημήτριος Βουτετάκης**

Υ. Γ..... Ρωσσία καὶ Γαλλία ἔκαμαν παραστάσεις ὅπως λάβῃ
εἰρηνικώτερα καὶ καταλληλότερα μέτρα ἢ Κυβέρνησις πρὸς καθ-
ησύχασιν τῶν ἐν Κρήτῃ. Ἐρωτᾷ ὁ Σουλτάνος, τί θέλει ὁ λαὸς
καὶ ὄχι ἡ Ἐπιτροπή. Ἄς ἐπιμένουν ὅσον δύνανται.....

Ὁ ἴδιος.

Ἀγαπητέ μοι ἰατροέ,

Ἐλαβον τὴν ἐπιστολὴν σου καὶ ταύτην τὴν ἐβδομάδα..... Ἐν
τῇ ἐπιστολῇ σου εἶδον ὅτι δὲν μὲ ἐνόησες καλῶς καὶ μοῦ λέγεις
ὅτι σὰς¹ ἔγραφα νὰ μοῦ ἀπαντήσετε ἂν θέλετε ἢ μᾶλλον ἂν τὸ
ἐγκρίνετε νὰ ὑπάγω εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ νὰ τοῦ εἶπω τὰ θέ-
οντα. Οὐχ ἦτιον ἐγὼ τοῦτο δὲν σὰς ἔγραφα, καθ' ὅτι βεβαίως δὲν
χρειάζεται ἄδεια εἰς τὸ νὰ πράξῃ τις ἐκεῖνο ὅπερ ὀφείλει νὰ πράξῃ
καὶ ὅπερ προλείπει τὴν ὁδὸν ὡς πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματός
μας καὶ ὅπερ διευκρινίζει καὶ τὸ ἐκκαθαρίζει....., ἀλλὰ σὰς
ἔγραφα ἂν συναινῆτε νὰ ὑποβάλω τὰ ζητήματα εἰς τὴν Α. Μεγα-
λειότητα ἐκ μέρους δῆθεν τοῦ λαοῦ (κατὰ τὸ σχέδιον ποῦ σὰς
ἔγραφα) ὅπερ καὶ ἔπραξα, καθ' ὅτι δὲν ἔλαβα τὸ συνθηματικὸν
τηλεγράφημά σας ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν συναινέετε καὶ ὡς ἐκ
τούτου ἐνόησα ὅτι συμβαίνει τὸ ἐναντίον. Τὴν παρελθούσαν λοιπὸν
ἐβδομάδα ὑπέβαλον τὰ ζητήματα διὰ τοῦ προσώπου ὅπερ σὰς
ἔγραφον, ἀναπτύξας προσέτι ἐγγράφως τοὺς λόγους τῶν παραπό-
νων τοῦ λαοῦ, τὰ αἷτια αἷτινα παρακινοῦν αὐτὸν εἰς ἐξεγέρσεις συ-
χνάς, πρὸς δὲ καὶ τὸ τί ἂν πράξῃ ἢ Κυβέρνησις θ' ἀποκαταστή

1 Καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἡ περιέχουσα πολλὰ ἄξια λόγου καὶ τὴν δια-
τύπωσιν σχεδίου ὀλοκλήρου ἀπωλεσθεῖσα, ὡς φαίνεται, δὲν εὑρέθη εἰς τὸ
ρχεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς.

σχετική ήσυχία και ταῦτα πάντα δι' ἀκαταμαχίτων ἐπιχειρημάτων
 ἄτινα ἄλλοτε σοὶ ἐκθέτω

Τὰ δὲ ζητήματα ὧν ἄνευ οὐδέποτε θὰ ήσυχάσῃ ὁ λαός, περιώ-
 ρισα εἰς τὰ ἐξῆς, νομίσας οὕτω συμφερότερον, ἵνα μὴ δώσω ὑπό-
 νοιαν ἰνὰ ὅτι προέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς. Α'. Ν' ἀποσυρθῆ
 ὁ σιροτὸς καὶ νὰ περιορισθῆ ἐντὸς τῶν φρουρίων ὡς καὶ πρότε-
 ρον. Β'. Ν' ἀφεθῆ τὸ ἡμίον τῶν τελωνείων ὡς καὶ πρότερον
 ὑπὲρ τοῦ τόπου, ἵνα μὴ καταστραφῆ ἡ Παιδεία καὶ τὰ δημόσια
 ἔργα ὡς νῦν. Γ'. Ν' ἀντικατασταθῆ ἡ Ἀλβανικὴ χωροφυλακὴ
 δι' ἐμπορίας καὶ ἀναλογίαν τῶν ἐμπορίων στοιχείων καὶ πάντες
 οἱ ὑπάλληλοι νὰ διορίζωνται κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ Ὀθω-
 μανῶν καὶ Χριστιανῶν καὶ ὄχι ὅπως νῦν ἐξ ἡμισείας. Γενικὸς
 Διοικητῆς νὰ εἶνε πάντοτε Χριστιανός. Καὶ τὴν διαρρῦθμῖσιν τῶν
 Δικαστηρίων ἀπὸ δικαστῆς ἐπιστήμανας ἀνεξαρτήτως τοῦ στοι-
 χεῖον εἰς ὃ ἀνήκουσιν οὗτοι. Διὰ πειστικῶν δὲ ἐπιχειρημάτων
 ἀνέπτυξα τὸν λόγον τὸν προκαλοῦντα τὴν ἀνάγκην τῆς ἐφαρμογῆς
 ἐνδὸς ἐκάστου τῶν ζητημάτων τούτων. Διὰ τῆς ὁδοῦ δὲ αὐτῆς ἀφ'
 ἐνδὸς καὶ ἀφ' ἐτέρου διὰ τῆς διπλωματικῆς, ὑποσχεθέντος μοι
 τοῦτο τοῦ Πρέσβεως, ἀφοῦ προηγουμένως λάβει τὴν γνώμην τῶν
 ἐν Ἀθήναις, πιστεύω ὅτι θὰ ἐπέλθῃ αἰσία λύσις. Εἰς τὸν Πατριάρ-
 χην ἐπήγα δις· δὲν κατώρθωσα νὰ τὸν ἴδω ἕνεκα τῶν ἑορτῶν,
 οὐχ ἦτιον δὲν θὰ ἀφήσω παρὰ νὰ τὸν ἴδω καὶ θὰ φρονίσω
 παντὶ σθένει ὅπως τὸν πείσω νὰ μεσολαβήσῃ πάσῃ δυνάμει ὑπὲρ
 τῆς λύσεως. προσθέτων αὐτῷ ὅτι κατ' οὐδὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ήσυ-
 χάσωμεν ἄλλως ἢ νὰ ἀκούσωμεν εἰς κανένα. Φρόντισε ὁμοῦς
 γράψε καὶ σὺ ἔξω εἰς τοὺς ἰδικούς μας νὰ μὴ γελαστοῦν νὰ ὑπο-
 σκεθοῦν ὑποχώρησιν, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ Κυ-
 βέρνησις πρὸ τῆς ὑποχωρήσεως εἰς τὸ νὰ δώσῃ τὰ ζητήματα, θὰ
 τοὺς βολιδοσκοπήσῃ καὶ ἐὰν ἐννοήσῃ ὅτι δὲν ἔχουν ὄρεξιν νὰ ἐπι-
 μείνουν, περιτὸν θεωρῶ νὰ σοὶ εἴπω ὅτι οὐδὲν θὰ δώσῃ. Σύστησε
 τῶν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπιμονήν, ὁμόνοιαν καὶ δρᾶσιν καὶ ἄς ἐλπί-
 ζωμεν πρῶτον εἰς τὸν Θεὸν καὶ δεύτερον εἰς τὰς ἐνεργείας ὅτι
 καὶ θὰ γίνῃ. Προτίθεμαι νὰ γράψω εἰς τὸν κ. Κ. Μητσοιάκη
 καὶ νὰ τοῦ ἐκθέσω τὴν ἐδῶ κατάστασιν, δεύτερον τοὺς λόγους
 δι' ὅς ὀφείλει νὰ συμπράξῃ ὡς καὶ πάντες, ὑπὲρ τῆς Ἐπιτροπῆς,
 τὴν κατάλληλον περίστασιν ἣν θὰ χάσωμεν ἕνεκεν τῆς διαιρέσεώς
 μας. Οὐχ ἦτιον ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι εἶχεν στενὰς σχέσεις μὲ τὸν Κα-
 ραθεοδωρῆ, διατάζω μήπως ἕνεκεν τούτου μοῦ συμβῆ κανὲν δυ-
 στύχημα, ἕνεκα ἐπιπολαϊότητος βεβαίως τοῦ κ. Μητσοιάκη, διότι

ἐκ κακῆς προσθέσεως οὐδέποτε θὰ τὸ κάμῃ. Γράψε μου λοιπὸν χωρὶς ἄλλο εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκονται αἱ σχέσεις του μετὰ τοῦ Γεν. Διοικητοῦ, διότι ἔχω πεποιθήσιν ὅτι θὰ τὸν πείσω μὲ τοὺς λόγους μὲ τοὺς ὁποίους θὰ τοῦ ἐκθέσω τὰ πράγματα. . . . Σοῦ γράφω ἐν μεγίστῃ βίᾳ. Πρὸς Θεοῦ! ὄχι μόνον νὰ μὴ πράξετε, ἀλλ' οὔτε ν' ἀκουσθῆ ἑκείνο ὅπου μοῦ ἔγραψες, ὅτι θ' ἀναγκασθοῦν νὰ ζητήσουν ξένην προστασίαν, διότι τοῦτο ἐπιρρωννύει τὸ θρόλλημα τὸ κυκλοφορῆσαν ὅτι ἡ σημερινὴ κατάστασις εἶνε ὑποκίνημα ξένων. Μὴ πρὸς Θεοῦ, διότι τότε θὰ τύχωμεν τῆς περιφρονήσεως πάντων. Σοῦ ἔγραφα ὅτι δ κ. Μητσοτάκης ἔγραψε εἰς τὸ κατάστημά του καὶ ἔδωσε διαταγὴν νὰ σοῦ μετρήσουν 25 μετρήτριά (δάνειον ἰδικόν μου¹) καὶ ἂν τυχὸν δὲν τὰ ἔλαβες ἀκόμη, λάβε τα καὶ στείλε τα διότι εἶνε ἀπόλυτος ἀνάγκη.

Κωνσταντινούπολις 7 Φεβρουαρίου 1896.

Σε φιλῶ

Δημοσθένης Παπαδόπουλος
ἤτοι **Δημήτριος Βουτετάκης.**

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον καὶ λοιπὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς
τῆς Μεταπολιτεύσεως.

Κύριε Πρόεδρε,

Μετ' ἀφάρτου μου χαρᾶς καὶ ἀνεκφράστου ἀγαλλιᾶσεως τῆς ψυχῆς μου ἔρχομαι νὰ Σᾶς ἀναγγεῖλω τὸ αἴσιον τέλος καὶ παρὰ τὰς προσδοκίας μου ἴσως, ὅπερ οἱ πάντες προσδοκοῦν ὅτι θὰ στέφῃ τοὺς ἱεροὺς ὑμῶν ἀγῶνας. Ἐσχηματίσθη ἀκράδαντος πεποιθήσεις τοῖς πᾶσιν ὅτι τὸ τέρμα τῶν δεινῶν τῆς ταλαίνης ὑμῶν πατρίδος ἐγγίξει καὶ ὅτι δεξιὰ καὶ περισκεμμένη διεξαγωγὴ τοῦ

1) Μυρίας χάριτας ὀφείλω εἰς τὸν εὐγενῆ συμπατριώτην κ. Θ. Μητσοτάκην, ὅστις χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὴν πατριωτικὴν ἐντολὴν ἣν ἐξετέλουν, μὲ διευκόλυνε πολλάκις εἰς ὑπερτάτας ἀνάγκας μου, δανείζων με χρήματα ἅτινα δὲν εἶχε οὐδεμίαν βεβαιότητα, ὅτι θὰ ἔπερνε ἀσφαλῶς ὀπίσω, πράττων οὕτω πρᾶξιν, αὐτὸς δ' ὑπὸ τῆς κοινωνίας τιτλοφορούμενος ὡς Μέγας φιλάργυρος, ἣν ἀναμφισβόλως δὲν θὰ ἔπραττον αὐτοὶ οἱ φουσχωμένοι πατριῶται ἐὰν εὐρίσκοντο εἰς τὴν θέσιν του.

ἀγῶνος δὲν δύναται ἢ νὰ φέρῃ αἰσιωτάτην λύσιν. Ἡ μέχρι τοῦδε διεύθυνσις ὑφ' Ὑμῶν τοῦ ζητήματος μοι παρέχει τὴν πεποιθήσιν ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ ὑπάρξῃ τοιαύτη, οἷα παρὰ πάντων ἐναγωνίως περιμένεται· οὐχ ἦτιον καίτοι τοιαύτη ἢ πεποιθήσις μου ἐκτελῶν παρακλήσεις ὁμογενῶν σὰς γράφω ὀλίγας λέξεις, διερμηνεύουσας τὸ ἐδῶ φρόνημα μικρῶν καὶ μεγάλων, ἐκφραζόντων τὸν φόβον τῶν μήπως ἀπατηθῆτε ὑπὸ τῶν μετημφισμένων ὑποσχέσεων τῆς Πύλης καὶ τῶν Δυνάμεων καὶ ἀφήσετε ν' ἀπολεσθῆ ἢ τόσον εὐνοϊκῆ δι' ἡμᾶς δημιουργηθεῖσα εὐκαιρία ἢ μήπως διασπασθῆ ἢ ὁμοφωνία ὑμῶν ἔνεκεν τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ποικίλων καὶ πολυαριθμῶν στοιχείων καὶ κατὰ συνέπειαν ἢ διεύθυνσις καὶ διεξαγωγή τοῦ ζητήματος εἰς τὸ μέλλον δὲν ὑπάρξῃ ὁμοία τῆς μέχρι τοῦδε. Μὲ ὅλας δὲ τὰς διαβεβαιώσεις μου, ἐμοῦ ὅστις τόσον καλῶς σὰς γνωρίζω, περὶ τοῦ ἐναντίου, πολλῶν οἱ φόβοι μοῦ ἐκλῶνισαν ὀλίγον τὴν πεποιθήσιν, δι' ὃ καὶ πρῶτων ἐπιβαλλόμενόν μοι καθῆκον σὰς διερμηνεύω τῶν ἐδῶ ὁμογενῶν τὸ φρόνημα ἐξορκίζων ὑμᾶς, ὅπως μὴ πτοηθῆτε ὑπὸ ὑποσχέσεων, ἀλλὰ πολιτευόμενοι ὅπως μέχρι τοῦδε, κατορθωθῆ ν' ἀνυψωθῆ τὸ καταπεδὸν γόητρον τῆς Κρήτης μας εἰς ἣν θέσιν πάντοτε εὐρίσκειτο. Ὁ ἐνθουσιασμός τῶν ὁμογενῶν ἀκράτητος διὰ τὰς νίκας τῶν ὀπλων Σας. Ὑπερήφανον ἤρχισε νὰ προβάλλῃ καὶ πάλιν τὸ ὄνομα τῆς Κρήτης. Οἱ πάντες περιμένουν ὀριστικὴν λύσιν Ἐγὼ δὲ πολὺ πλεον πάντων τούτων. Δὲν δύναμαι ἢ ἐκ βάθους καρδίας νὰ σὰς συγχαρῶ διὰ τὴν μέχρι τοῦδε πολιτείαν καὶ ἀνδρείαν σας. Μὴ ἐπηρεάσουν ὅμως τὸ πρόγραμμα καὶ τὰ προστεθησόμενα πολυαριθμὰ μέλη ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ. Ἀπορρίψετε περιφρονητικῶς πᾶν διδόμενον, ἐκτὸς τοῦτο ἂν εἶνε τὸ μέγα οὐροπόλημα διὰ πάντα Ἑλληνα καὶ θὰ ἐξέλθῃτε νικηταὶ ἐν τέλει. Μὴ διασπασθῆτε καὶ ὁ Θεὸς καὶ αἱ εὐχαὶ καὶ παρακλήσεις τῶν ἀπανταχοῦ εὐγενῶν Ἑλλήνων θὰ Σὰς συνοδεύσωσι. Πλὴν πολὺ φοβοῦμαι τὴν πολυμελείαν τῆς νέας Ἐπιτροπῆς. Ἡ Πύλη ἤρχισε νὰ πτοῆτε καὶ νὰ πτοῆτε ὑπὲρ τὸ δέον. Ἐχθρὸς ἐγένετο ἀνακτορικὸν οὕτως εἰπεῖν Συμβούλιον ἐκ τῶν ἐμπιστῶν τοῦ Σουλτάνου, εἰς ὃ ὡς ἔμαθον . . . ἢ γνώμη τοῦ Σουλτάνου ἦτο νὰ δοθῶσι πάντα τὰ αἰτήματα ὑμῶν πρὶν ἢ γενικευθῆ ἢ ἐπανάστασις, τὴν μμηθῶσιν δὲ καὶ ἄλλοι ὑπήκοοι ἄλλων μερῶν. Πλὴν ἢ γνώμη τοῦ μεγάλου καὶ πολλοῦ Ἴτζετ βέη, τοῦ νὰ περιμένουν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Βέροβις διὰ τῆς δοθείσης συμβάσεως, ὑπερίσχυσε καὶ τὰ θάρρη των θὰ ἀναθέσουν τῶρα εἰς τὴν

δεξιότητα τοῦ Βέροβιτο. Γνωρίζω ὅτι οἱ πλείστοι τῶν ἐν τῷ Παλατίῳ ἦτο ἐξ ἀρχῆς ἐνδοτικοί. Μόνος δὲ ὁ Ἰζζέτ ὁ μᾶλλον εὐνοούμενος μέντινας ἄλλους ἀντιπᾶσει πᾶσαν ἄρνησιν οὐχ ἦτιον ἐπειδὴ ἡ γνώμη τοῦ Σουλτάνου ἦτο καὶ εἶνε ὑπὲρ τῆς ὑποχωρήσεως δὲν δύναται ἢ νὰ καταρριφθῇ καὶ κατασυντριβῇ μετ' ὀλίγας μάλιστα ἀκόμη ἀποτυχίας, τὸ κῦρος τῆς γνώμης τοῦ Ἰζζέτ. Δοιπὸν ἐπιμονή, θάρρος καὶ ἐλπίς ὡς εἶνε οἱ ἀχώριστοι σύντροφοι Ὑμῶν. Ἐχω ἀπόλυτον πεποίθησιν εἰς τὸ τέως Σωματεῖον Σας πλὴν τοὺς προστεθησομένους πολὺ φοβοῦμαι. Πλὴν, ὁ Θεὸς εἰς τὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις Σας.

Ἀπὸ ἐδῶ ἐνήργησα καὶ ἐστάλησαν
 215 λίραι εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἀμύνης εἰς Ἀθήνας Προσέτι εὐρον καὶ μέσον ὅπερ μᾶς δίδει καὶ 5,000—10,000 ὄπλα τελευταίου συστήματος δωρεάν· ἔγραφα εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐπιτροπὴν νὰ σταίη ἓνα ἰσιοφόρον νὰ τὰ παραλάβῃ ἐξ Ἰταλίας καὶ τὰ μεταφέρει ὅπου δεῖ, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε οὐδεμία ἀπάντησις μοῦ ἐδόθη ἐκ τῆς Ἐπιτροπῆς. Μέχρι τοῦδε ἔχομεν ἀποστείλῃ ἄνω τῶν 50 ἐθελοντῶν ἐντεῦθεν, ὑπάρχουσι δὲ καὶ περὶ τοὺς 100 ἐκ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος καταδεδικασμένοι τοὺς ὁποίους παρασκευάζωμεν ν' ἀποστείλωμεν ταύτην τὴν ἐβδομάδα δι' ἰσιοφόρον Θάρρος, Θάρρος, Θάρρος. Μὴ ἀπαιτηθῆτε, μὴ παραπλανηθῆτε, μὴ σαγηνευθῆτε. Ζητήσατε δεξιῶς ἐκεῖνὸ ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ τερπνὸν ὄνειρον παντὸς Ἑλλήνου καὶ περιφρονήσατε τὰ ράκη, συμβάσεις καὶ προνόμια. Ἡ Τουρκία εὐρίσκειται εἰς ἐλεεινὸν σημεῖον, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν τῆς ἐπιτρέπεται καὶ εὐκόλως, ἀλλὰ καὶ δὲν δύναται νὰ ἀποστείλῃ καθ' ἡμῶν ἄλλον στρατόν. Παντοῦ ἠφαίστειον καὶ ἐκρήξεις τὴν περικυκλοῦν, οἱ δὲ ἐν τῷ Παλατίῳ εἶνε καταθρομβημένοι ὥστε πᾶνε νὰ τὰ χάσουν· οὐχ ἦτιον καὶ οἰκονομικῶς δὲν πᾶνε καλλίτερα. Ταύτην τὴν ἐβδομάδα ἔκοψαν οἱ τροφοδοῖται τοῦ στρατοῦ τὴν τροφήν, ἔνεκεν τῆς καθυστερήσεως πολλῶν χρημάτων. Ὡστε αὐτὰ ὅλα λάβετε ὑπ' ὄψει.

Σὰς ἀσπάζομαι καὶ διατελῶ

Δημοσθένης Παπαδόπουλος

ἦτοι **Δημῆτριος Βουτετάκης.**

Ἐπικυρῶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀνωτέρω ἀποσπασμάτων, εἰλημ-

μένων ἐκ τοῦ εἰς χεῖράς μου εὑρισκομένου ἀρχείου τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Μεταπολιτεύσεως.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Μεταπολιτεύσεως

ΙΩΣΗΦ ΛΕΚΑΝΙΔΗΣ

καὶ ἤδη Πρόεδρος τοῦ Πρωτοδικείου Σφακίων.

Ἰδού, Κύριοι, ἡ ἐργασία ἐφ' ἧς ἐθέλησαν ὄλαι αἱ μεγάλαι ἐντιμότητες νὰ ἱεροσυλήσουν καὶ τὴν ἱεράν ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐπιβαλλομένην μοι μυστικότητα καὶ σιωπὴν τόσον ἀνοσίως νὰ ἐκμεταλλευθῶν, ὅπως διὰ τοιοῦτου ἐντίμου ἔργου προσδόσουν εἰς τὸ ἠθικόν καὶ πατριωτικόν αὐτὸν ἀνάστημα ἀπατηλὴν μεγεθυνσιν καὶ ἐπίδειξιν. Δὲν ἔχω τόσῃ ἀφέλειαν σκέψεως, ὥστε νὰ ἀχθῶ νὰ ἐρωτήσω ὄλους αὐτοὺς τοὺς κυρίους ἐὰν ἠδύναντο νὰ ἐνεργήσουν καὶ νὰ πράξουν εἰς τοιοῦτον μέρος, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπραξα καὶ κατόρθωσα· ἀλλὰ θὰ τοὺς ἐρωτήσω ἐὰν θὰ εἶχον τὸ ψυχικὸν θάρρος, ἐὰν ποτὲ ταῦτα τυχαίως εἰς γινῶσιν των περιήρχοντο, νὰ λάβουν τὸ κάλαμον εἰς τὴν χεῖραν των καὶ νὰ τὰ διατυπώσουν εἰς ἐπιστολάς, ἐκάστη λέξις τῶν ὁποίων ἐγνώριζον θετικῶς ὅτι ἤρκει νὰ τοὺς παραπέμψῃ ἀνεξετάστως εἰς τὸ ἀνθρωποφάγον βάραθρον τοῦ Βοσπόρου ;

Οὔτε εἶπον ποτέ, οὔτε δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ἐπραξα διὰ τῶν ἀνωτέρω τι ἄξιον λόγου· πλὴν εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν λεπτότητα τῆς ἀντιλήψεως νὰ διακρίνωσιν εἰς πᾶσαν πράξιν τὴν ἀξίαν τῆς προθέσεως, ἴσως ἐξαναστοῦν καὶ ἐκραγῶν εἰς διάτορον διαμαρτυρίαν τὰ εὐγενῆ τῆς ψυχῆς των ἔνστικτα ὅταν ἀκούσουν ὅτι ἀπειτολήθη τόσον βαναύσως ἢ νοθεῖα καὶ ἐκμετάλλευσίς τοιαύτης ἐργασίας.

Ὅσοι γνωρίζουν τὰς ἰδέας μου περὶ ἐγῶιστῶν, γνωρίζουν δὲ καὶ τί ἐστὶ Κων]πολις, δὲν θὰ ἀποδώσουν ἴσως εἰς ἐγῶισμὸν ἐὰν εἶπω: ὅτι ὑπὸ τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς εὐρέθη ἐν Κων]πόλει, ἴσως οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἐνήργει καὶ θὰ κατόρθου περισσότερα, οὐδὲ τολμηρότερον ἄλλος τις θὰ ἐπαιζε τὴν ζωὴν του.

Μετὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος τὸ Προεδρεῖον τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως μοι ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας εἰσέτι εὑρισκομένῳ, τὸ κάτωθεν ἔγραφον :

Τὸ Προεδρεῖον τῆς Γεν. Ἐπαναστατικῆς τῶν Κρητῶν
Συνελεύσεως.

Πρὸς τὸν Κύριον Δημήτριον Βουτιεῖάκην.

Τὸ ἡμέτερον Προεδρεῖον γινώσκον ὅτι ἡ κεντρικὴ Ἐπι-
τροπὴ τῆς Μεταπολιτεύσεως Κρήτης εἶχεν ἀναθέσει Ὑμῖν
ειδικὴν ἐντολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εὐχαριστεῖ Ὑμᾶς διὰ
τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν μεθ' ἧς ἐδέχθητε τὴν ἐντολὴν
ταύτην καὶ Σᾶς συγχαίρει διὰ τὴν δεξιὰν διεξαγωγὴν καὶ
ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Ἐν Βάμῳ τῆ 3 Σεπτεμβρίου 1896.

(Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ Προεδρείου).

Ὁ δὲ ἀείμνηστος Μαυροκορδάτος, εἰς ὃν ὡς θὰ ἴδῃ παρακατιῶν
ὁ ἀναγνώστης, ἀπεστάλησαν σωρεῖα ἀνωνύμων καὶ μὴ, ἐπιστολῶν,
μετὰ τὴν φυγὴν μου ἐκ Κων|πόλεως, δι' ὧν δι' ὄλων τῶν φαύλων
καὶ ἀνηθίκων μέσων καὶ ραδιουργιῶν ἠθέλησαν νὰ δηλητηριάσουν
τὴν πρὸς με ἐκτίμησίν του, πριστῶντες αὐτῷ ὅτι, ζητήσαντες ἐκ
Χανίων πληροφορίας ἔλαβον τοιαύτας, ὅτι οὐδεμίαν ποτὲ εἶχον
σχέσιν με τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ ἂν τῷ ἐπαρουσίασα τυχὸν πληρε-
ξούσια ἔγγραφα ἦταν ἀναμφιβόλως πλαστά, ἰδοὺ ποίαν θέσιν μοι
εἶχε ὀώσει ἐν τῇ συνειδήσει του, ἥτις θέσις ἀπετέλει οἶονεὶ τὴν
μόνην κατάλληλον ἀπάντησιν εἰς τὰ ἀνωυμογράφα ἔθνικὰ ἐκεῖνα
ἀποβράσματα, ὠθούμενος ἀπὸ τὴν μυροβόλον ἀβρότητα τῆς ἀρω-
ματώδους ψυχῆς του καὶ τὴν εὐώδη λεπτότητα τῆς εὐγενοῦς ἀνα-
τροφῆς του εἰς τὴν συγκατάθεσιν νὰ με θεωρῇ φίλον του. Ὡς ἐκ
τοῦ θανάτου του δὲ εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ φωτοτυπῆσω
καὶ καταχωρῆσω αὐτόγραφον φιλικὴν ἐπιστολὴν του, ἵνα μὴ οἱ

εἰθισμένοι νὰ πλαστογραφῶσιν ἑαυτοὺς ὑποθέσωσι ταύτην πλαστήν.
Ἴδου αὕτη ἐν τσιγκοφωτοτυπία :

Ἰερμῶς εὐχαριστῶ ὑμᾶς,
 εἰς Κύριε, ἐπὶ τῆ ἀποστολῆ τῶν
 ἡμετέρων ἀξιωματικῶν πομπῶν.
 Ἰὸ εἶπον ἤδη ἐπιδομένους περὶ
καθημόνων βιβλίων ᾗται ἄξιον
 πανός εἶναι. Ἵως ἰδύνατο τὰ
 ἀρχῆ" ἢ ἀρχῆ" συνταγματῶν, ἀπὸ
 οὐδὲν προσλήθουσι, καὶ μεταδίδοι χροῖαν
 ποδῶν. — Ἐύματον εἶνα ὁ ἔργον,
 εἶτε ἐνός εἶτε ἐπὶ τῆ βασιλείᾳ,
 ᾗτε συνταγματῶν, ἢ μὴ, τὰ ἀπομύτῃ
 ὑπο' τῶν ἀρχῶν ἀπ' ἐποσύρον μαλῶ
 εἰσέρει ἰὸ ἡμέτερον βιβλίον. —

Προθυμοῦμαι Φίλος
 Ν. Μανουσοπούλου

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὀλίγον μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας κάθοδόν μου, ἔληγεν ἡ πρώτη περίοδος τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, ὑποχωρησάσης τῆς Πύλης διὰ τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον ἐπέπρωτο πρὶν ἢ ἐφαρμοσθῆ νὰ καταλυθῆ.

Διὰ τῶν γνωστῶν ὁλοφρονιῶν, σφαγῶν καὶ πυρκαϊῶν τῶν Χαρίων, ἤρχισε ἡ δευτέρα ἐπανάστασις, γενικευμένη ἤδη, ἐξαπλωθεῖσα ἐφ' ὅλων τῶν σημείων τῆς νήσου καὶ πᾶς Κρῆς ὤφειλε νὰ συντρέξῃ τὴν αἰσίαν αὐτῆς ἐκβασιν κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων του καὶ ἐφ' ᾧ ἐκαλεῖτο.

Εὐρισκόμην τότε ἐν Ἀθήναις καὶ ἐσκέφθην πού μᾶλλον εὐσυνειδήτως προσηρμόζοντο αἱ μικραὶ μου δυνάμεις. Χρόνιον ἐκζημα ἐπὶ τινῶν σημείων τοῦ σώματός μου καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν, ἔνεκεν τοῦ ὁποῖου καὶ εἶχον ἐξαιρεθῆ κατὰ τὰς γυμνασιακάς μου σπουδὰς τῶν στρατιωτικῶν γυμνασίων, ἀπελπιστικῆς ἐνοχλήσεως πολλάκις μὲ καθιστᾷ ἄχρηστον ὡς στρατιώτην. Μοὶ ἐπεβάλλετο λοιπὸν ἢ νὰ λάβω ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν ὄχι πολὺ κοσμητικὸν τίτλον τοῦ ἀπαλλαγέντος εὐσυνειδήτως, ἢ νὰ ἐμπαίξω ἐμαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους, νὰ διακωμωδῆσω τὸν στρατιώτην καὶ νὰ κάμω τὸν στρατιώτην ἢ τὸν ψευτοκαπετάνιον ἀσυνειδήτως. Διότι ἔχων πλήρη συναίσθησιν τῆς ἀνεπαρκείας τῶν στρατιωτικῶν ἀρετῶν μου, θὰ ἠδύναμην μὲν ἴσως νὰ πείσω τὸν κόσμον, ἀλλ' οὐδέποτε ἐμαυτὸν, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπραττον ἦτο εὐσυνειδήτον καὶ σύμφωνον μὲ τὰς πεποιθήσεις μου καὶ ὅτι ἀπέβαινε πραγματικῶς ὠφέλιμον· φαινομενικῶς ; βεβαίως. Ἀλλὰ πολλάκις εἶνε τόσοσιν ντιλικάτα τὰ γνωρίσματα τῶν πατριωτικῶν πράξεων ὥστε καὶ ἡ βεβηλοτέρα ἀγυρτεία νὰ περνᾷ διὰ πρώτης τάξεως πατριωτισμός. Γνωρίζω συμπατριώτην μου ἐκ τῆς καλῆς τάξεως τῶν ἐγγραμμάτων, κατελθόντα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως διὰ πλοιαρίων τρεῖς εἰς Κρήτην, ἐπώλει κατὰ τὴν ἐκ Κρήτης ἀναχώρησίν του τὸ ὄπλον του καὶ ἐπιστρέφων εἰς Ἀθήνας μὲ τὰ ἐπαναστατικὰ στιβάνια κατῶρθου γενναίας ἀφαιμάξεως ἐκ τῶν διαφόρων ταμείων. Σήμερον φέρει τὸν τίτλον τοῦ καπετάνιου καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν ἀγωνιστῶν δὲν γνωρίζω, ἀλλ' ὁ κόσμος ἀναμφιβόλως τὸν ἔχει κατατάξει ἐν τῷ πανθέφ τῶν ἀκραιφῶν πατριωτῶν. Δύναμαι νὰ στοιχηματίσω μυριάκις τὴν ζωὴν μου, ἐὰν εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀναβοκατεβάσματα

καὶ τὴν φασαρίαν τοῦ κυρίου ἐκείνου, ὑπῆρχε κόκκος κᾶν ἐκ τοῦ καλῶς ἐννοουμένου πατριωτισμοῦ καὶ εἰς τοὺς σκοπούς του στοιχεῖον ξένον τῆς στενοτέρας ἰδιοτελείας. Ἄλλὰ κάτωθεν τῶν φαινομένων ὀλίγα ὄμματα διεισδύουν. Πῶς τὰ βλέπει τὰ πράγματα ὁ κόσμος καὶ ἔπειτα πῶς ἔχουν, ποῖον ἐνδιαφέρει; Στενός φίλος μου μοὶ ἔλεγεν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Ἀθήνας. «Ἐχασες, φίλε μου, νὰ μὴν καταθῆς εἰς Κρήτην, θὰ ἐβάστας καὶ σὺ ὅπως ὅλοι ἓνα τουφέκι διὰ νὰ σὲ βλέπῃ ὁ κόσμος». Καὶ ἐν τῇ παρατηρήσει ταύτῃ, εὐρίσκω ὅτι ἐξεπροσωποῦντο αἱ παρατηρήσεις ὅλης τῆς κοινωνίας. Καὶ τὸ πόρισμα; ὅτι ἐφ' ὅσον ὁδὸν ἔχαις ἀετείους πτέρυγας, πᾶσαν πρᾶξιν σου ὀφείλεις νὰ τὴν χρωματίζῃς μὲ ἀγυρτικὸν χρῶμα τὸ μᾶλλον χτυπητὸ καὶ τὸ μᾶλλον ἀρεστὸν εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, ἵνα τύχῃ εὐπροσδέκτου ὑποδοχῆς.

Συνησθασιμὴν λοιπὸν εἶν κάπου καὶ κατὰ τι ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσω, τοῦτο δὲν ἦτο τὸ στρατιωτικὸν πεδῖον καὶ δὴ εἰς τόπον ὅπου μετὰ τὴν ξενικὴν κατοχὴν ἐνεδεικνύετο ὅτι ἡ δρᾶσις καὶ ἡ περαιτέρω διεξαγωγὴ τοῦ ἀγῶνος θὰ ἐγένετο οὐχὶ δι' ἐνσφαιρῶν πυρῶν καὶ ἐπομένως ὑπηρεσία ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ οὐχὶ ἡ συμπύκνωσις ἀλλὰ ἡ ἀραιώσις τῶν κατοίκων, ἵνα μὴ ἡ θέσις ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ μένουν ἢ δὲν ἡδύνατο παρὰ νὰ μένουν ἐπὶ τόπου, καὶ δὴ μετὰ τὸν ἀποκλεισμόν, ἔνεκεν τῆς ἐλλείψεως τῶν τροφίμων, ἐπιδεινωθῇ. Πηγαίνω λοιπὸν εἰς τὸν κ. Στ. Σκουλοῦδην καὶ Α. Σιμόπουλον καὶ τῶν προτείνω νὰ ἰδρῦσωμεν μίαν ἐφημερίδα ἀποκλειστικῶς ὅπως ὑπηρετήσωμεν καὶ τὸν ἀγῶνα καὶ τὸ Κρητικὸν ζήτημα, καταστρώνων αὐτοῖς τὸ πρόγραμμα, ἐφ' οὗ ἐργαζομένη ἀπαρεγκλίτως, ἡδύνατο ὄντως νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ Κρητικὰ καὶ Ἑλληνικὰ συμφέροντα. Ὁ κ. Σκουλοῦδης ἐπεδοκίμασε τὸ πρόγραμμα, ὁ δὲ κ. Σιμόπουλος μετὰ διαφόρους συζητήσεις, μοὶ εἶπεν νὰ τῷ παρουσιάσω κατάλογον τῶν κεφαλαίων ἅτινα ἀπαιτοῦντο. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κ. Ε. Φραντζεσκάκης τῷ ἦτο γνωστός, ἀφ' ἧς εἶχε μεταθῆ εἰς Ἀθήνας ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Μεταπολιτευτικῆς Ἐπιτροπῆς, τὸν προσεκάλεσε καὶ τοῦ ἐζήτησε πληροφορίας περὶ ἐμοῦ καὶ ἂν γνωρίζω τὰ Κρητικὰ πράγματα καλῶς ὥστε νὰ δύναμαι νὰ διεξαγάγω τοιοῦτον ἔργον. Εἰς ἐμὲ ὁμως δὲν διέφευγεν ὅτι ἐκείνο τὸ ὅποιον τοὺς πρῶρα εἰς τὴν συναίνεσιν, ἦτο ἡ καταπολέμησις τῆς πολιτικῆς τοῦ ὑπουργείου Δεληγιάννη. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁμως ἐπῆλθον τὰ θλιβερὰ γνωστὰ συμβάντα, ἡ πτώσις τοῦ κ. Δεληγιάννη καὶ ἡ πρόσκλησις ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐπὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ οὕτω ἡ διοργανουμένη ἰδρυσις τῆς ἐφημερίδος ἐναυάγησε οὐχ'

ἦτον ὁ ἀποκλεισμός καὶ ἡ ἐκεχειρία τῶν ἐν Κρήτῃ ἐχθροπραξιῶν, περιώριζον πλὴν μικρῶν ἐξαιρέσεων, τὸ πεδῖον τῆς δράσεως διὰ πάντα μὲν ταρταρινίζοντα, εἰς στενότατα ὄρια. Καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εὗρισκον εὐσυνειδήτως ὅτι ἡδυνάμην νὰ πράξω ἦτο νὰ ἰδῶ καὶ εἰς τὸν κ. Ρέπουλην, τὸν Διευθυντὴν τότε τῆς Ἀκροπόλεως καὶ εἰς τὸν τοῦ Νεολόγου κ. Βουτυρᾶν ὃ,τι πληροφορίας καὶ γνώμας ἐνόμιζον ὅτι κάπου ἡδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι. Ἐκαμνον τὸν ἀντιγραφέα, τὸν διορθωτὴν καὶ τὸν ἐπόπτην ἐπὶ τῆς ἐκτυπώσεως καὶ ἐκδόσεως ἔργων τινῶν διὰ νὰ συντηροῦμαι. Ἴσως δὲ ἐκπλήξει τινὰς ἡ ἐξῆς ὀήλωσις, ἣν ἐπισήμως καὶ δημοσίᾳ τὸ πρῶτον ἤδη κάμνω.

Καθ' ὄλον τὸ τριετές διάστημα τῶν δύο ἐπαναστάσεων ὅπου διέμενον εἰς Ἀθήνας, ἔλαβον ὡς βοήθημα τὰ ἐξῆς ποσά· ἀπὸ μὲν τὸ Κομητάτον τὸ προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Ρενιέρη τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκ Κ' πόλεως ἀφίξίν μου 75 ὄλας καὶ ὄλας δραχ., τῇ εἰσηγήσει τοῦ κ. Ἐμ. Φραντζεσκάκη, ὅστις ἐγνώριζε ὅτι ἐστερούμην καὶ τῆς δεκάρας. Ἀπὸ δὲ τὴν κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς δευτέρας ἐπαναστάσεως, ἣν οὔτε ἐπισκέφθην καὶ παρ' ἧς οὔτε ἐζήτησα ποτέ τι, δρ. ὄλας ὄλας καὶ ἐφ' ἅπαξ καθ' ὄλην τὴν διετίαν 50 καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζω τοῦτο· ἀλλὰ μοὶ τὸ ἀνήγγειλεν ὁ Γραμματεὺς αὐτῆς κ. Στεφανίδης «ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ μοῦ ἐψήφισε 50 δρ. πρὸ 10 ἡμερῶν, ἀλλὰ δὲν ἤξευρον ποῦ μένω νὰ μοῦ τὰς στείλῃ». Ἀπὸ τὸ τὰ μείον τοῦ Βασιλέως, οὐδέποτε οὔτε λεπτόν. Καθ' ὄλον λοιπὸν τὸ διάστημα τῶν δύο ἐπαναστάσεων ἔλαβον ἀπὸ τὰς τρεῖς αὐτὰς πηγὰς τῶν παχέων βοηθημάτων δραχ. 125 ὄλας καὶ ὄλας. Καὶ τὰ μέλη καὶ τὰ βιβλία τοῦ Κομιτάτου διασώζονται, καὶ τὰ μέλη καὶ τὰ βιβλία καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κεντρικῆς ἐπίσης. Προκαλῶ λοιπὸν οἷον δῆποτε καὶ ἰδίᾳ τὸν κ. Γ. Παπαδοπέτρον, ὅστις εὐτυχῶς εὕρισκεται εἰς φιλικὰς σχέσεις μὲ τοὺς ταμίαις καὶ τοὺς γραμματεῖς τῶν ἀνωτέρω Ἐπιτροπῶν καὶ ἐπομένως εὐκολοὺς ἡ ἐξακρίβωσις, νὰ μὲ διαψεύσωσι· καὶ ἐὰν ἔστω καὶ ἐν λεπτόν γνωσθῇ ποτέ, ὅτι ἔλαβον περισσώτερον, δίδω τὸ δικαίωμα εἰς πάντα οἷον δῆποτε ἐν μέσῳ πληθούσης ἀγορᾶς νὰ μὲ πτύσῃ καὶ νὰ μὲ ἀποκαλέσῃ φαῦλον ψεύστην· ἐγὼ δὲ αὐτὸς ἀπονέμω ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἑμαυτῷ προκαταβολικῶς τὸν τίτλον τοῦ αἰσχροῦ καὶ οὐτιδανοῦ, τοῦ ἀναξίου καὶ νὰ καλημερίζεται ἀπὸ τιμίους ἀνθρώπους. Ἐγὼ λοιπὸν ὅστις θέτω εἰς ἐνέργειαν τὰ μέσα ἅτινα ἡδυνάμην νὰ διαθέσω, ἡδυνάμην νὰ ἔχω λάβῃ ἐκ διαλειμμάτων κατὰ τὸ τριετές διάστημα τοῦλάχιστον 5,000 δρ., ἔλαβον 125 καὶ

μόνον. Θὰ ἴδουν μετ' ὀλίγον ἴσως τὸ φῶς τὰ Ἀπομνημονεύματα τῶν προσφύγων, ἅτινα ἀναμφιβόλως θὰ παρουσιάσουν πολλὰς ἐκπλήξεις. Γνωρίζω πρόσωπα ἅτινα κατ' ἐπανάληψιν ἔλαβον ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ Βασιλέως 500 δρ. καὶ ἅτινα δὲν ἐδικαιοῦντο νὰ λάβουν ἢ 500 μούντζαις. Γνωρίζω πρόσωπα, ὧν αἱ θυσίαι καὶ αἱ σκέψεις καὶ οἱ πόθοι οὐδέποτε ἀπεμακρύνθησαν τῆς φροντίδος νὰ κρατῶσι ὅσον οἴοντε σφιγκτὰ καὶ νὰ γλύψωσι τὰ κόκκαλα τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὅμως ἔλαβον ἐκ διαλειμμάτων ἄνω τῶν 2,000 δραχ. Γνωρίζω 13 πρόσωπα ἅτινα ἔλαβον ἐν συνόλῳ ἄνω τῶν 5,000 δραχ. καὶ πολλὰ ἄλλα, ἐξ ὧν τινὰ μὲν δὲν ἐδικαιοῦντο καὶ τινὰ καὶ ἂν ἐδικαιοῦντο δὲν ἔπρεπε νὰ καταδεχθῶσι νὰ λάβωσι. Καὶ ὅμως τὰ πλεῖστα τούτων ἔβαλον ἴσως τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος κατ' ἐμοῦ. Πλὴν θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα ποῦ κάθε πρᾶγμα θὰ τεθῇ εἰς τὴν θέσιν του. Ὁ βίος δ' ἠδηλοῦν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ τριετές τοῦτο διάστημα εἶνε βίος ἀπιστεύτως μαργυρικός. Τὰς ταλαιπωρίας μου καὶ τὰς στέρησεις μου οὐδεὶς πρόσφωξ θὰ τὰς ὑπέστη, οὔτε θὰ τὰς πιστεύσῃ ἐν ταῖς λεπτομερείαις. Ὅταν ἡ τράπεζά μου ἀπετελεῖτο εἰς τι ὑπόγειον ἀπὸ μιᾶς δεκάρας μαρίδας, μιᾶς δεκάρας ψωμί καὶ μιᾶς ρετσίνας, τὴν ἐθεώρουν τράπεζαν πολυτελεῆ καὶ ἔμενα λίαν εὐχαριστοημένους. Αἱ νύκτες καθ' ἃς κατεκλίθην νῆστις δὲν εἶνε εὐκόλον ν' ἀριθμηθῶσι. Διήλθον ἡμέρας, ἃς ὅποτεν οἶηποτε καὶ ἂν ἐνθυμηθῶ θὰ φοικιῶ. Πλὴν τὸ ἐγνώριζα ἐγὼ καὶ μόνος. Οὐδέποτε διετυμπάνιζον, οὔτε ἐξωτερικεον οἶανδῆποτε θλίψιν τῆς ψυχῆς μου ὡς οἱ πολλοί, οἵτινες ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ ὥραν διεξετραγώδουν μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ τὴν δυστυχίαν των.

Ὅταν ἔχῃς τὴν ὑπερφηάνειαν νὰ καταπνίγῃς τὸν πόνον σου καὶ νὰ μὴ μεταδίδῃς καὶ εἰς τὸν ἄλλον τὴν θλίψιν σου, ὁ κόσμος σὲ νομίζει εὐτυχῆ καὶ παραξενεύεται, καθ' ἣν ὥραν ἀκριβῶς σὺ τήκεσαι ἐνδομύχως, ποῦ εὖρες αὐτὴν τὴν φαινομενικὴν εὐτυχίαν καὶ εὐμάρειαν· καὶ ἵνα ἐξηγήσῃ τὸ δυσνόητον φαινόμενον εἶνε ἔτοιμος νὰ σὲ ἀποκαλέσῃ μυστηριώδη! Ποσάκις καθήμενος μετ' ἄλλων ὅπου ἕκαστος ὑπερεθεμάτιζε εἰς τὰς ἀφηγουμένας ταλαιπωρίας, δὲν μοὶ ἦλθεν αὐτὴ ἡ σκέψις, ὅπου τοὺς φρικώδεις νυγμοὺς τοῦ στομάχου μου ἐκάλυπτε μία ἀπόλυτος σιωπὴ, ἣτις οὐδὲν ἄλλο θὰ διερμήνευεν εἰς τοὺς παρακαθημένους μου διεκτραγωδιστὰς ἢ μίαν κατάστασιν ἐν ἐμοὶ ἀπολύτως εὐχάριστον καὶ εὐτυχῆ. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅσοτον μὲ ἔκαμνε πολλάκις νὰ ὑποφέρω περισσότερον παντός ἄλλου, εἶνε τὸ δύσκολον τοῦ χαρακτῆρος μου εἰς τὸ ν' ἀπο-

τανθῶ εἰς μίαν μεγάλην ἀνάγκην μου εἰς ἓνα φίλον μου ἢ γνωστόν μου. "Ὡ πόσον ἐναγώνιον εἶ εἰς νὰ ἀποφασίσῃς νὰ τείνης τὴν χεῖρα! "Ὅτε δὲ ποτὲ εὐρέθην εἰς θέσιν ἀκατανοήτως ἀπὸ πάντα μὴ παθόντα δεινὴν, ἐνθυμούμαι ἀλησμονήτως τί ἐδοκίμασα ἕως ὅτου νὰ εὕρω τὸ θάρρος νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν ἐν Ἀθήναις καφεπώλην Κρήτα Γεώργιον Κατσίγαρην δύο δραχ. δανεικὰς. Μοῦ τὰς ἤρνήθη καὶ ἔπιον καὶ δευτέρον ποτήριον ἀπεριγράφτου στενοχωρίας διὰ νὰ τὰς ζητήσω ἀπὸ τὸν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐξερχόμενον τοῦ καφφενείου τοῦ Ἰωσήφ Λεκανίδην δικηγόρον, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ οὗτος δὲν εἶχε! Ἡ μόνη μου περιουσία ἦτο μία ὀμβρέλλα. Σὰς βεβαίῳ ἐν εἰλικρινίᾳ ὅτι θὰ διήλθον ἴσως πεντάκις φθάνων μέχρι τοῦ κατωφλίου καὶ ἐπιστρέφων πάλιν ὀπίσω, τὰ σαρὰφικα καὶ ἐνεχειροδανειστήρια ἕως ὅτου ἀποτολμήσω νὰ παρακαλέσω ἓνα ἐκ τούτων καὶ ὡς τοιοῦτος ἔτυχε ὁ ἐν τῇ ὁδῷ Αἰόλου ὑπ' ἀριθ. 99, Ἰ. Τσομάκος, ἀργυραμοιβός, νὰ μὲ δανείσῃ δύο δραχ. με τὸκον, κρατῶν τὴν ὀμβρέλλαν μου ὡς ἐνέχυρον. «Δὲν κάμνω ἐγὼ τέτοιαις δουλείαις», ἦτο ἡ ἀπάντησις του· ἀλλὰ δὲν γνωρίζω ποῖαν ἔκφρασιν θὰ ἔλαβεν τὸ πρόσωπον ἐκείνην τὴν στιγμὴν καὶ ἀναχωροῦντα μὲ φωνάζει· «Μὰ σὰς κάμνουν πολὺ ἀνάγκην;» Καὶ μοὶ ἔδωκε τὰς δύο δραχ. κρατήσας τὴν ὀμβρέλλαν μου καὶ δι' ἧς δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὸκον μετὰ τινὰς ἡμέρας ὅτε τῷ τὰς ἐπέστρεψα.

Εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἐξ ἧς ὁ πολὺς Οὐγγῶ θὰ ἔλαβε ἀναμφιβόλως πολλὰς εἰκόνας τοῦ βιβλίου του καὶ ἐν τῇ ὑπερτάτῃ αὐτῆς ἐπιδεινώσει εὐρέθην ὅτε ἀπετόλμησα νὰ παρακαλέσω τὸν φίλον κ. Μ. Κούνδουρον ἐλθόντα τότε εἰς Ἀθήνας, ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ φίλῳ του κ. Ἰωάν. Ἡσυχάκη νὰ μὲ δανείσῃ 50 δραχ. Εἶχε τὸ πανταλόνι μου φθαρῆ καὶ τὰ παπούτσια μου ἐντελῶς καταστραφῆ. Καίτοι δὲ ὁ κ. Κούνδουρος τῷ προσέφερεν ἐπιπροσθέτως καὶ τὴν ἐγγύησίν του, ὁ κ. Ἡσυχάκης ἤρνήθη, διότι λέγει καὶ ἐκεῖνος ὁ καυμένος εὐρίσκετο εἰς οἰκονομικὰς στενοχωρίας. Ὑποθέτω δὲ ὅτι τότε ἴσως θὰ ἔκαμε λόγον ὁ κ. Κούνδουρος εἰς τι μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς ἢ καὶ ἐμμέσως πως καὶ μοὶ ἀπέστειλεν αὐτὴ τὸ ρηθὲν ἀνωτέρω ποσὸν τῶν 50 δραχ. Μὲ ὅλας τὰς ἀθλιότητας δὲ ἧς εἶχεν ὁ βίος ἐκεῖνος ἐκ μιᾶς μόνον ἀπόψεως ἦτο ἀπολύτως εὐχάριστος δι' ἐμέ. Συνησθανόμην ὅτι δὲν ἐνέπαιζον κανένα, ὅτι δὲν διεκωμῶδουν τίποτε, ὅτι δὲν ἔπραττόν τι τὸ ὅποιον δὲν μοὶ ὑπηγόρευον αἱ πεποθηθεῖς μου· θὰ ἦτο βεβαίως ἀσυγκρίτως ὁ βίος ἀνετώτερος καὶ εὐχарιστότερος δι' ἐμέ, ἐάν καὶ ἐγὼ ὅπως καὶ τόσοι

ἄλλοι, μὲ ἓνα ὄπλον ἐπ' ὤμου διέμενον ἐν Κρήτῃ, ἀφοῦ μάλιστα ἐγνώριζον ὅτι εἶχον ἀπαγορευθῆ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν αἱ ἐχθροπραξίαι καὶ ἔχων μαζύ μου 10 ἢ 20 χωριανούς μου καὶ συγγενεῖς μου νὰ τὸ ρίχνωμε πότε 'στοῦ συντέκνου τὸ σπῆτι, πότε 'στοῦ 'Ξαδέρφου τὸ πυθᾶρι καὶ νὰ τρῶμε πότε τοῦ φτωχοῦ τὰρνι καὶ πότε τῆς χήρας τὴν προβατίνα καὶ πότε τὰ ἄλευρα τῆς 'Ἐπιτροπῆς, ἀμέριμνος καὶ ἄφροντις διὰ τὴν αὔριον, μεγεθυόμενος ἐπιπροσθέτως πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ κοινοῦ καὶ σμικρυνόμενος μόνον πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς συνειδήσεώς μου. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον καὶ ἂν τὸ ἔπραττον, θὰ τὸ ἔπραττον ἐν πλήρει συνειδήσει ὅτι δὲν ἐξυπηρετῶ τίποτε ἐνῷ διαμένων εἰς τὰς Ἀθήνας ἐνδεχόμενον καὶ νὰ μὴν ἐπαρουσιάζετο, ἐνδεχόμενον ὅμως καὶ νὰ ἐπαρουσιάζετο εὐκαιρία ἥτις θὰ μοι ἐπέτρεπε κάτι θετικώτερον νὰ πράξω, ἀφανέστερον μὲν ἀλλὰ πάντως εὐσυνειδητότερον. Καὶ ὄντως ἡ εὐκαιρία παρουσιάσθη καὶ δύναμαι νὰ ἔχω ἐπαναπεπαυμένην τὴν συνειδήσίν μου ὅτι **ἠθέλησα** νὰ χρησιμοποιήσω ταύτην ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἡ θέλησίς μου πολὺ ἢ ὀλίγον ἢ καθόλου ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ τῆς. Τοῦτο πλέον δὲν ἐξήρτάτο ἀπὸ μέ.

Κατὰ τὴν ἀλησμόνητον ἐκείνην ἀποφράδα Τρίτην τοῦ Πάσχα, ὅτε ὁ μαινόμενος συφερτός τῶν Ἀθηνῶν διήρπαξε τὰ ὄπλα ἀπὸ τὰ καταστήματα τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ, παρέτυχον ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην μετὰ δύο ἀκόμη Κρητῶν εἰς τὸ μέρος τῆς διαρπαγῆς. Τὸ πλῆθος εἶχε διεύθυνσιν πρὸς τὰ Ἀνάκτορα καὶ ὁ κ. Πετροπουλάκης ἐφ' ἀμάξης ἐφρόντιζε νὰ τὰ καταπραύνη. Γέρων τις κρονόληρος, διδάσκαλος ὡς ἔμαθον κατόπιν, μὲ μακρὰν λευκὴν γενειάδα, ἀνέρχεται ἐπὶ ἐτέρας ἀμάξης καὶ ἤρχισε νὰ ρίπτῃ ξύλα εἰς τὴν πυράν. Ὁ μαινόμενος ἐκεῖνος συφερτός μόνον τὸ ἔναυσμα ἤθελε. Ἡ μόνη ἀσέβεια ἦν ἕκαμα εἰς τὴν ζωὴν μου κατὰ τῶν λευκῶν τριχῶν εἶνε ὅτι τον' κατρεκύλησα τῇ βοήθειᾳ καὶ τῶν ἀκολούθων μου κάτω ἀπὸ τὴν ἄμαξαν. Τὴν στιγμὴν δὲ ἀκριβῶς ἐκείνην καθ' ἣν ὁ γέρων ἐκεῖνος ἔτεινε τὴν χεῖρά του πρὸς τὸ Παλάτι, ζητῶν νὰ παρορμήσῃ τὰ πλῆθη νὰ πορευθῶσι καὶ νὰ ζητήσωσιν ἐκεῖθεν τὸν λόγον τῆς ἀνάνδρου ὑποχωρήσεως, μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα τῆς διὰ βιβλιαρίου διευκρινήσεως τῶν πραγμάτων, ἵστίι ἄλλως ὁ ἀλληλοσπαραγμὸς καὶ ὑψιστα ἐπομένως ἐθνικὰ συμφέροντα ἐξήρτητο τοῦ λοιποῦ ἀπὸ ἓνα οἶον δῆποτε κρονόληρον ἢ ἀφιλόπατριν. Μεταβαίνω εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ ἐντὸς 15 ἡμερῶν εἶχον ἑτοιμον πρὸς ἐκδοσιν τὸ γνωστὸν ἤδη ἔργον μου «**Ὁ Βασιλεὺς μας ἔνοχος**

τῆς ἥττης μας ; » Ἄλλὰ μὲ στόμαχον κενὸν πόσον δύσκολα γράφει τις καὶ πόσον δυσκολώτερον σκέπτεται. Ἐστερούμην ὅμως τῶν ἐξόδων τῆς ἐκδόσεως καὶ εὐρεθὴν εἰς τὴν ἀναγκὴν νὰ μὲ ἐκμεταλλευθῆ εἰς ἐκδότης, εἰς ὃν εἰσέτι ὀφείλει 50 δρ. ὡς ἐκ τῆς μὴ συμπληρώσεως τῶν ἐξόδων τοῦ ἐκ τῆς γενομένης εἰσπράξεως.

Ἀπεστείλαμεν εἰς ὅλα τὰ ὑποπρακτορεῖα τῆς Ἑλλάδος πωληθέντα χάριν εὐρυτέρας κυκλοφορίας πρὸς 20 λεπτὰ τὸ βιβλιάριον τὴν δὲ κυκλοφορίαν ἐν Ἀθήναις ἐνήργησε δι' ἐμοῦ καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ, ἧτις ὅμως διέψευσε τὰς ἐλπίδας τοῦ· διότι ἐνῶ ἀπεστείλαμεν εἰς 1000 ἄτομα, μόνον οἱ ἐξῆς μᾶς ἔστειλαν τὸ ἀντίτιμον καὶ μόνον· Ἄντ. Παπαδάκης σῶμ. 3 δρ. 6, Ἰ. Παινέσης δρ. 2, Ἰ. Ἡουχάκης δραχ. 2, Μητροπολίτης, δραχ. 19, Μεγάλη Κυρία τῆς τιμῆς Θεοσχάρη δρ. 2, Κυρία Σαπουντζάκη δρ. 4, Α. Σκουζῆς δρ. 2. Οὐδεὶς δὲ ἕτερος, οὔτε μᾶς τὸ ἐπέστρεψε, οὔτε μᾶς ἐπλήρωσε. Ἐγὼ δὲ διένειμα δωρεὰν τοῦτο εἰς πλείστους πρόσφυγας καὶ εἰς ὅλον ὀλίποτε μοὶ ἐζήτησε τοῦτο καὶ εἰς ὅλα τὰ λαϊκὰ κέντρα, καφενεῖα καὶ ξενοδοχεῖα. Ἐὰν δὲ ἓνα καὶ μόνον ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ βιβλίου ἐκεῖνου μετέπεισα, ἐὰν καὶ κατὰ μυσιοστημόριον τὸ ἔργον μου ἐκεῖνο συνετέλεσεν εἰς τὴν συγκράτησιν τῆς ἐκρήξεως τοῦ βράζοντος τότε ἡφριστίου καὶ εἰς τὴν παρεμπόδισιν τοῦ νὰ στραφῆ κατὰ τὰς διευθύνσεως πρὸς ἣν ἐφαίνετο μαιραλίως διευθυνόμενον, μένω λίαν εὐχαριστημένος καὶ θεωρῶ τοῦτο ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντός μου πολὺ μείζονα καὶ εὐσυνειδητοτέραν μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἀπαλλαγέντος, παρὰ ἐὰν ἐτσαλαπηθούσα μὲ τὴν πανοπλίαν τοῦ στρατιώτου καὶ τοῦ πατριώτου, μὲ τὸν τίτλον τοῦ καπετάνιου. Μετὰ τὰ εὐμενῆ δὲ καὶ μακρὰ σχόλια τῶν ἐφημερίδων μᾶς ἐζητήθησαν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἀρκετὰ σώματα, ἅτινα ἐκάλυψαν σχεδόν, πλὴν τῶν ὀφειλομένων εἰσέτι 50 δρ., τὰ ἐξόδα.

Ἡ δὲ Α. Μεγαλειότης ἡ Βασίλισσα ἠδύοχησε νὰ μοὶ ἀποστείλῃ διὰ τοῦ κ. Λαμπάκη 200 δρ. Οὔτε ἐν λεπτόν δὲ ἔλαβον ἄλλοθεν. Καὶ ὅμως ὁ κόσμος τρέφεται μὲ τὴν κακογλωσσίαν. Ὁ μακαρίτης Κ. Μητσοτάκης μοὶ ἔλεγε μίαν ἡμέραν: — «ξέρεις τί λέει ὁ κόσμος ; ὅτι ὁ Βασιλεὺς σοῦ ἔδωσε 10,000 δρ. διὰ νὰ βγάλῃς αὐτὸ τὸ βιβλίον, διότι ἄλλως, ἐσὺ Κρητικὸς, ἀπὸ ποῦ κι' ὡς ποῦ σοῦ κάπνισεν αὐτὴ ἡ ἰδέα.» Ἴδου τὸ μέτρον τῆς λογικῆς τοῦ λεγομένου κόσμου ! Ἴδου πῶς εἶνε ἕτοιμος νὰ μετρήσῃ τὸ ἠθικὸν ἐλαττήριον πάσης σου πράξεως ! ὦ κόσμε ! κόσμε !! Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ κακεντρέχεια καὶ ἡ κακογλωσσία καὶ ἡ προστυχία νὰ σὲ τρέφῃ, θὰ εἶχες ψοφήσῃ πρὸ πολλοῦ ἐξ ἀτροφίας.

Ἄφου ἅπαξ ἀπεφάσισα νὰ ὀμιλήσω δὲν θέλω νὰ ἀφήσω τίποτε ἐν τῷ κρυπτῷ, τίποτε ἄγνωστον καὶ ἐξ ἐκείνων ἐτι ἄτινα δύναται νὰ ἀποβῶσι κατ' ἐμοῦ καὶ παραδίδω ἤδη εἰς τὴν δημοσιότητα ἀπείρωσ θλιβερόν συμβάν δι' ἐμέ, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε ἦτο γνωστόν εἰς ὀλιγίστους καὶ εἰς λίαν περιωρισμένον κύκλον. Θέλω νὰ τὸ παραδώσω εἰς τὴν δημοσιότητα ἐξιστορῶν τοῦτο πρώτην ἤδη φοράν ὅπως ἐπακριβῶς συνέβη. Πιστεύω ἀκραδάντως καὶ ἐλπίζω νὰ πεισθῇ καὶ πᾶς, ὄχι μόνον κατὰ τὰ φαινόμενα, ἔντιμος ἄνθρωπος καὶ πᾶσα ἐξυγιασμένη συνείδησις ὅτι ἡ κατ' ἐμοῦ ἀπόφασις ἦν παραθέτω κατωτέρω, ἀποτελεῖ τὸν τιμητικώτερον τίτλον δι' ἐμέ, ὡς ἀποτελοῦν τιμητικὸν καὶ αἰγλήεντα τίτλον πᾶσαι αἱ καταδιώξεις ποιναι καὶ ἀδικίαι τόσων καὶ τόσων διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπέστησαν ταύτας χάριν τῶν φιλάλλων καὶ ἀλτροῦστικῶν αὐτῶν τάσεων καὶ πράξεων. Θὰ ἀποδείξω τὴν ἀλήθειαν ὄχι διὰ σοφισμάτων καὶ κενῶν λόγων, ἀλλὰ διὰ ἀναμφισβητήτων καὶ ἀπτοτάτων ἀποδείξεων καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι πᾶς οἷος δῆποτε, καὶ ἐχθρὸς μου ἀκόμη, ὅστις ἔλαβε παρὰ τοῦ Μεγάλου Δημιουργοῦ τὸ προνόμιον νὰ αἰσθάνηται, νὰ παθαίνηται καὶ νὰ θλίβηται διὰ πᾶσαν ἀδικίαν, νὰ αἴρηται ὑπεράνω τῶν κτηνωδῶν καὶ βαναύσων ἀνθρωπίνων παθῶν, θὰ αἰσθανθῇ γεννώμενον αὐτομάτως ἐν τῇ ψυχῇ του τὸν θεῖον πόνον καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς του τὸ εὐγενές καὶ ἀόρατον δάκρυ.

Ἦτο ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ Ἀστυνομία Ἀθηνῶν ἀνανέωνε τὰς ἐγγραφὰς τῶν προσφύγων οἰκογενειῶν. Ἐπιτροπαὶ μετὰ τῶν οἰκείων ἀστυνόμων τῶν Τμημάτων περιήρχοντο τὰς κατοικίας τῶν προσφύγων, καταμέτρων τὰ ἄτομα ἐκάστης καὶ ἐνέγραφον ταῦτα. Αἱ οἰκογένειαι ἦτο πολλαὶ καὶ διεσπαρμέναι καὶ ἀπητεῖτο πολυήμερος ἐργασία ὅπως καταμετρηθῶσι τὰ μέλη αὐτῶν. Διὰ διαταγῆς τῆς διευθύνσεως εἶχε παύσει ἡ μισθοδοσία ὄλων τῶν προσφύγων μέχρις ὅτου θὰ ἐτελείωνεν ἡ καταμέτρησις. Πλὴν εἶχον παρέλθει 20 ὄλαι ἡμέραι καὶ ἡ καταμέτρησις δὲν εἶχε λήξει ἀκόμη. Εἴκοσι δὲ ἡμέρας νὰ μὴν λάβῃ οὐδὲν βοήθημα μία πτωχὴ οἰκογένεια ἐννοεῖται ὅτι θὰ περιήρχετο εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Τεσσάρων οἰκογενειῶν, ἐκ Χαλέπας εὐτυχῶς, περὶ ὧν καὶ δι' αὐτοψίας δύναται νὰ πεισθῇ πᾶς τις, ἤμην πάντοτε ὁ μόνος προστάτης· αἱ πρὸς αὐτὰς ὑποχρεώσεις μου ἦσαν μεγάλαὶ καὶ ἐθεώρουν μεγίστην εὐτυχιάν μου ὅποταν μοι ἐδίδετο εὐκαιρία νὰ φαίνομαι πολὺ ἢ ὀλίγον εἰς αὐτὰς χρήσιμος. Αὗται δὲν εἶνε ἡ γνωστὴ οἰκογένεια τοῦ Νικολάου Γαρεδάκη, Ἀντωνίου Σφακιωτάκη, ἀδελφοῦ τοῦ γνωστοῦ

προηγούμενου Γερασίμου, Παναγιώτου Ἀλισαβίκη καὶ Ἐμμαν. Σφακιωτάκη. Διαμένουσιν εὐτυχῶς πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Α. Β. Ὑψηλότητος ἐν Χαλέπα καὶ αἱ τέσσαρες καὶ αἱ μὲν τρεῖς πρώται ἔχουσι πρὸ τριακονταετίας ὄλης ἔλθῃ εἰς γάμον καὶ εἰς τεκνοποιίαν, ἡ δὲ τελευταία δύο ἔτη πρὸ τῶν γεγονότων ἄτινα ἐξιστοροῦμεν. Συγγενεῦσαι πρὸς ἀλλήλας στενότατα, καθ' ὅσον ἡ μὲν σύζυγος τοῦ Ν. Γαρεδάκη, Α. Σφακιωτάκη καὶ Π. Ἀλισαβάκη εἶνε ἀδελφαί, τὸ γένος Καβουλάκη, ἡ δὲ τοῦ Ἐμμ. Σφακιωτάκη νύμφη τοῦ Ἀν. Σφακιωτάκη ὡς ἐκ τῆς στενῆς δὲ αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας συγγενείας συγκατόικον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μαζῇ καὶ ζοῦν πάντοτε ἐν πρώτοφανεῖ ὁμοσίᾳ καὶ ἀγάπῃ. Εἶνε δὲ οἰκογένειαι, ὡς τοῦτο δὲν δύναται οὐδεὶς ἀπολύτως κάτοικος τῆς Χαλέπας νὰ τὸ ἀρνηθῇ, μικρὸς ἢ μεγάλος φίλος τῶν ἢ ἐχθρός, οὐ μόνον ἐντιμώταται, ἠθικώταται καὶ εὐύποληπτόταται ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον χριστιανικαί, εὐλαβεύταται καὶ θεοσεβέσταται.

Καὶ αἱ τέσσαρες δὲ αὐταὶ ἀδελφικαὶ οἰκογένειαι, ἐν πατριαρχικῇ ἀρμονίᾳ πάντοτε ζῶσαι, ἀναγνωρίζουσι ὡς διενθυνητὴν αὐτῶν εἰς τὰ οἰκιακά των διὰ τὰ ἔκτακτα αὐτῆς πλεονεκτήματα, τὴν Καλλιόπην Σφακιωτάκην ἢ Καβουλάκην. Ὅλα δὲ ταῦτα ἐρωτήσατε τὸν πρῶτον Χαλεπιανὸν νὰ σᾶς τὰ βεβαιώσῃ. Ταύτην τὴν λεπτομέρειαν ἐθεώρησε ἀναγκαίαν, διότι ὁ τε κ. Ποταρόπουλος ἰσχυρίσθη καὶ τὸ δικαστήριον ἐδέξατο ὅτι αἱ τέσσαρες αὐταὶ οἰκογένειαι ἀποτελοῦσι μίαν καὶ μόνην, αἱ δὲ τρεῖς ἄλλαι εἶνε ἀνύπαρκτοι καὶ ἐπομένως ἐδικαιοῦντο νὰ ἔχωσιν ἐν δελτίον καὶ ὄχι τέσσαρα.

Αὐταὶ λοιπὸν αἱ οἰκογένειαι, οἰκογένειαι πτωχαὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Πειραιᾶ ἄνευ ὀβολοῦ· οὐδέποτε δὲ θὰ λησμονήσω τὴν ἀπεριγράπτως σπαραξικάρδιον στιγμὴν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς των, καθ' ἣν ἡ σχετικῶς εὐήμεροῦσα οἰκογένεια τοῦ Ν. Γαρεδάκη εὐρέθη στερουμένη καὶ αὐτῆς τῆς ξηρᾶς κουραμάνας καὶ μετέβην ἐγὼ αὐτὸς εἰς ἐτέραν οἰκογένειαν καὶ ἐμάζευσα ὅλα τὰ ξεροκόμματα ἄτινα μὲ μεγάλην δυσκολίαν τῆς ἐπερίσσευον καὶ τὰ ἐπέηγα εἰς τὴν πεινῶσαν οἰκογένειαν, τὰ ὅποια καταβρέξασα μὲ τὸ πικρὸν δάκρυ τοῦ ξεσπιτωμένου καὶ ἐγκαταλελειμμένου, κατεπράϋνε τὴν πείναν τῆς. Εἶχον λοιπὸν παρέλθῃ 20 ἡμέραι χωρὶς νὰ λάβουν αἱ ἐν λόγῳ οἰκογένειαι οὐδὲν βοήθημα καὶ ἤρχισαν νὰ ὑποφέρουν φρικωδῶς. Μετέβην κατὰ παράκλησίν των εἰς τὸν ὑπογραμματέα τῆς ἀστυνομίας κ. Π. Ποταρόπουλον καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ ἐπισπεύσουν τὴν καταγραφὴν καὶ τὴν πληρωμὴν τοῦ ἀναλογοῦντος βοηθήματος εἰς αὐτὰς τὰς οἰκογενείας, διότι ὑποφέρουν πολὺ. Καὶ ὁ κ. ὑπο-

γραμματεὺς μοι εἶπεν ὅτι ἅμα τελειώσῃ ἡ ἐγγραφή των προσφέρεται νὰ δώσῃ ἐκάστη ἀμέσως τὸ ἀναλογουὴν βοήθημα, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ ἀμέσως ἡ πληρωμὴ των με παρεκάλεσε, ἐπειδὴ ὡς ἰσχυρίσθη, δὲν ἐγνώριζε τὰς οἰκογενείας αὐτάς, νὰ ὑπάγῃ ἐγὼ τὰ δελτία των καὶ νὰ λάβω τὸ βοήθημα δι' αὐτάς. Ἐγὼ ἠρνήθην παρόντος καὶ τοῦ Διευθυντοῦ κ. Λευκαδίου, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ με ἀπαλλάξῃ τοῦ τοιοῦτου κόπου, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπέμεινε καὶ ἐγὼ συνεμορφώθην πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν του. Τὸ ὅτι δὲ ἐπέμεινε ὅπως ἐγὼ ὁ ἴδιος μεταβῶ καὶ λάβω τὰ διὰ τὰς ἀνωτέρω ~~α~~ οἰκογενείας ἀναλογουὴνα βοηθήματα, δὲν ἔχει οὐδεμίαν βαρύτητα ὡς πρὸς τὴν ἐνοχλὴν ἢ ἀθωότητά μου καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὀρκίζομαι εἰς ὃ, τι ἱερὸν καὶ λατρευτὸν ἔχω ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὅτι ὁ ὑπογραμματεὺς ἐπέμεινε ἀνευδότης νὰ μεταβῶ ὁ ἴδιος. Διότι δὲν θὰ πιστεῦσῃ ἴσως κανεὶς ὅτι ὁ κύριος οὗτος, ὅστις ἡμέραν τινα προώρισται νὰ ὀδηγήσῃ τὰς στρατιάς τοῦ ἔθνους νικηφόρους κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος, κατόπιν εἰς τὸ Δικαστήριον ὅταν τὸν ἐξώρισαι εἰς τὸν ὄρκον, τὸν ὁποῖον ἔδωκε καὶ εἰς τὴν στρατιωτικὴν του τιμὴν, νὰ μαρτυρήσῃ ἂν ὁ ἴδιος δὲν ἐπέμεινε εἰς τὸ νὰ μεταβῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ λάβω τὰ βοηθήματα, **ἠρνήθη** τὸ τοιοῦτον! Ὅταν δὲ ἤκουσα ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον δὲν ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἢ ἀπολύτως εὐθὺν καὶ τίμιον, κατασπιλώνοντα τὴν στρατιωτικὴν του τιμὴν, εἰς ἣν ὠρρίζετο ὡς καὶ τὸν ἱερὸν ὄρκον ὃν ἔδιδεν διὰ τῆς ἀπαρνήσεως μιᾶς ἀληθείας, με κατέλαβεν ἡ πρώτη σκοτοδείνη καὶ τὰ μυαλά μου συνεσκωτίσθησαν καὶ ἀνακατόθησαν, ὥστε νὰ αἰσθάνωμαι ὅτι οἱ λόγοι καὶ σκέψεις μου δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιπροσωπεύσωσιν ἐπαρκῶς καὶ πιστῶς ἑμαυτὸν κατὰ τὴν ἀλησμόνητον ἐκείνην διαδικασίαν.

Κατὰ κακὴν σύμπτωσιν ἡ Μαρία Ν. Γαρεδάκη μήτηρ τῆς οἰκογενείας, εἶχεν ἀσθενήσει τότε καὶ οἱ ἰατροὶ τὴν εἶχον διατάξει ν' ἀλλάξῃ ἐπὶ τινα χρόνον τόπον διαμονῆς. Καὶ εἶχε κατέλθῃ εἰς Κρήτην· εἶχε δὲ ἀφήσῃ τὸ δελτίον τῆς εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Καλλιόπην Σφακιωτάκην, ἧτις δι' ἐμοῦ τὸ εἶχε παραδώσει εἰς τοὺς μετερχομένους τὸν μεσίτην τότε ἀδελφούς Διγενάκην καὶ τὸ εἰσέπραττον μέχρις ὅτου θὰ ἐπέστρεφεν διὰ λογαριασμόν τῆς. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ ἀνανέωσις τῶν δελτίων, ἡ ἀδελφὴ τῆς Καλλιόπῃ μοι λέγει νὰ φροντίσω πρὸς Θεοῦ νὰ ἀνανεώσω καὶ τῆς ἀδελφῆς τῆς τὸ δελτίον. Πηγαίνω καὶ εὐρίσκω τὸν οἰκεῖον ἀστυνόμον, τοῦ ἐξιστορῶ τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸν παρακαλῶ ἂν θέλῃ νὰ ἀνανεώσῃ τὸ δελτίον τῆς οἰκογενείας Γαρεδάκη, ἧτις λόγῳ ἀσθε-

γείας δὲν εὐρίσκετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς Ἀθήνας. Ὁ εὐγενὴς ἐκεῖνος στρατιωτικὸς, ὁ ἀντίπους κατὰ τὰ φίλαλλα αἰσθήματα πρὸς τὸν κ. ὑπογραμματέα, μοὶ λέγει : Κύριε, ἄνθρωπος εἶμαι καὶ ἐγὼ καὶ δύναμαι νὰ καταλαβαίνω τὴν θέσιν Σας καὶ δύναμαι ἀκόμη νὰ καταλαβαίνω ὅτι μὲ ~~4~~ δεκάρες ποῦ πέρνει ἐν ἄτομον τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἀπ' ἄλλου πουθενὰ κανὲν στήριγμα, δὲν δύναται νὰ ζήσῃ καὶ δι' αὐτὸ εἰς πᾶσας οἰκογενείας ὅπου γνωρίζω ὅτι δὲν ἔχουν ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει, ἔχω προσθέσει τρία καὶ τέσσαρα ἄτομα, ἀλλὰ πάντοτε μὲ μεγάλην ἐπιφυλακτικότητα, διότι δυστυχῶς ἔχομεν καὶ ἡμεῖς μεταξύ μας τὰς ἀντιζηλίας μας, ἐπιβλέψεις καὶ ὑποβλέψεις. Λοιπὸν ἐὰν μοῦ δώσητε τὸν λόγον σας ὅτι δὲν θὰ κάμετε λόγον πουθενὰ περὶ τούτου, τότε μπορῶ νὰ τὸ ἀνανεώσω ἄλλ' ἐπειδὴ μὲ παρακολουθεῖ κατὰ τὴν καταμέτρησιν καὶ Ἐπιτροπὴ εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάγῃ ἢ ἀδελφὴ τῆς Καλλιόπῃ εἰς κανὲν ἄλλο σπῆτι καὶ ἐκεῖ νὰ ἀνανεώσῃ τὸ δελτίον τῆς ἀδελφῆς τῆς ἐπ' ὀνόματις τῆς. Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο. Ἡδὴ κάμνω καὶ μίαν ἄλλην ὁμολογίαν, ἣν ἠδυνάμην καὶ νὰ μὴ κάμω χωρὶς νὰ γνωσθῇ ποτέ. Ἡ ἀπέριττος εὐγένεια τοῦ στρατιωτικοῦ ἐκείνου καὶ ἡ βαθεῖα συναίσθησις ἣν ἐφαίνετο ὅτι εἶχε τῶν δεινῶν τῶν προσφύγων, μὲ παρῶρησαν νὰ τοῦ ζητήσω ἄλλην μίαν χάριν : Προστατεύω ἐτέρας τρεῖς οἰκογενείας πτωχοτάτας, τῷ λέγω· σὰς βεβαίῳ ὅτι πλὴν τῶν ~~40~~ λεπτῶν οὐδένα ἄλλον πόρον ἔχουν καὶ ὑποφέρουν ἔστιν ὅτε φρικωδῶς· ἐὰν θέλετε φροντίσετε νὰ προστεθοῦν καὶ εἰς αὐτὰς δύο ὀνόματα καὶ σὰς δίδω τὸν λόγον μου ὅτι περὶ τούτου οὐδέποτε οὐδαμοῦ θὰ κάμω λόγον. Συνήνεσε καὶ κατὰ τὴν ἐγγραφὴν, ἐνήργησε νὰ προστεθῶσι εἰς τὰς ἀνωτέρω οἰκογενείας δύο ὀνόματα ἐπὶ πλέον.

Ἐτελείωσε λοιπὸν ἡ καταμέτρησις τῶν προσφύγων καὶ ἡ ἐγγραφὴ καὶ ἀφοῦ εἶχεν ἐπιμείνει ὁ κ. ὑπογραμματεὺς νὰ μεταβῶ ὁ ἴδιος νὰ λάβω τὰ βοηθήματα τῶν ~~4~~ προστατευομένων μου οἰκογενειῶν, ἐπραξα τοῦτο καὶ μεταβὰς ἔλαβα παρὰ τοῦ κ. ὑπογραμματέως τὰ ἀναλογοῦντα βοηθήματα εἰς τὰς ~~4~~ οἰκογενείας 22 ἡμερῶν, ἥτοι δραχ. 156 ἅς τινὰς καὶ παρέδωκα εἰς αὐτάς.

Κατὰ δυστυχίαν μου ὅμως ἀκριβῶς ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας ὁ εὐγενὴς ἱππότης ἐκεῖνος κ. Π. Ποταρόπουλος, ὁ καὶ ὑπογραμματεὺς τῆς Ἀστυνομίας, ἡ ἐνσάρκωσις καὶ προσωποποίησις τοῦ ὑπερτάτου μισοκρητισμοῦ, εἶχε ραπίσῃ μίαν γυναῖκα Κρήσσαν καὶ εἶχεν ἐξυβρίσῃ ἐν τῷ ἀστυνομικῷ καταστήματι ἐνώπιον 500 ἀνθρώπων τοὺς Κρήτας ὡς ψεύστας καὶ κλέφτας. Συνεπεία δὲ τῆς ἀπανθρώ-

που και τοσοῦτον μισοκρητικῆς διαγωγῆς του (διότι δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχη Κρήσσα, ἡ ὁποία νὰ μὴν εἶχε ὑβρισθῆ καὶ στραπατσarisθῆ ἀπὸ τὸν κ. ἐκεῖνον), κατεχωρήθη τότε ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 25 'Ιουνίου τοῦ Νεολόγου κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ κ. Λευκαδίου ἡ κατωτέρω διατριβή.

Ἄριθμὸς Ἐφημερίδος 310.

Οἱ πρόσφυγες Κρήτες.

Συνελθόντες σήμερον κλπ. ἐν τῇ Πλατεῖᾳ Ἁγίων Θεοδώρων οἱ ἐν Ἀθήναις διαμένοντες πρόσφυγες Κρήτες καὶ λαβόντες ὑπ' ὄψει

Ψηφίζουσι

1) Ἐκφράζουσι τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος διὰ τὴν παρεχομένην περιθαλψιν.

2) Ἀποδοκιμάζουσι τὴν διαγωγὴν τῶν συμπατριωτῶν των ἐκείνων, οἵτινες διαπράττουσι ἀτακτήματα καὶ ἀνθίστανται κατὰ τῆς ἐξουσίας.

3) Διαμαρτύρονται κατὰ τῆς διακηρύξεως τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς κ. Λευκαδίου ὅτι ἡ Κρήτη κατέστρεψε τὸ Ἑλλ. Ἔθνος, θεωροῦντες τὴν διάδοσιν ταύτην ὡς ὕβριν Ἑθνικὴν.

4) Ἀποδοκιμάζουσι τὸν ἴδιον Γ. Λευκαδίον διὰ τὰς κατὰ τῶν Κρητῶν ὑβρεῖς του καὶ τὴν διαγωγὴν τῶν ὑπαλλήλων του Ποταροπούλου καὶ Κατζαρῶ (τοῦ μὲν α' Ποταροπούλου βλασφημῆσαντος τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ τῶν λέξεων καὶ κατενεγκόντος ἀνθηθίκως ράπισμα ἐπὶ τοῦ στόματος πρόσφυγος Κρήσσης, τοῦ β' ὑβρίσαντος τοὺς Κρήτας διὰ τοῦ «Πᾶς Κρῆς ψεύστης», τοὺς ὁποίους καταγγελθέντας δὲν ἐπανάφερον εἰς τὸ καθήκον των) καὶ διὰ τὴν πρὸς μόνους τοὺς Κρήτας ἀποδιδόμενην ὑπ' αὐτῶν εὐθύνην τῶν καταχρήσεων τῶν δελτίων, ἐνῶ εἶχεν ἐπανειλημμένως δηλώσει εἰς τοὺς Κρήτας ὅτι ἀναγνωρίζει τὴν **συμμετοχὴν** τῶν ὑπαλλήλων του εἰς τὰς ἐν λόγῳ καταχρήσεις.

5) Ἐκφράζουσι τὴν ἀγανάκτησίν των διὰ τὰ ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων διαπραττόμενα καὶ τὸν ὑπ' αὐτῶν ἀπὸ σκοποῦ ἐπιδιωκόμενον ἠθικὸν ἐξευτελισμὸν καὶ τὴν παραβίασιν τοῦ οικογενειακοῦ ἀσύλου, τὴν λύπην των δὲ διὰ τὰς ἐν τῷ συνοικίᾳ Πετράλωνα λαβούσας χώραν σκηνᾶς καὶ τὰ τερατουργήματα.

6) Καθικετεύουσι τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα καὶ τὸν Πρόεδρον

τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως ὅπως χάριν τῆς ἠθικῆς ἀξιοπρεπειας, λάβωσι πλέον οἶκτον καὶ θεωρήσωσι τοὺς πρόσφυγας Κρήτας οὐχὶ ὡς ἀδελφοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὡς ξένους καὶ προστατεύσουσι τοῦλάχιστον τὸ ἠθικὸν τῶν οἰκογενειῶν των, **κινδυνεῦον** ἐκ τῆς διαγωγῆς τῶν ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἔχει ἀφεθῆ, ἀντικαταστήσωσι δὲ τοὺς ὑπαλλήλους ἐπὶ τῶν βοηθημάτων τῶν Κρητῶν δι' ἄλλων εὐγενέστερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον πρὸς τοὺς πρόσφυγας φερομένων, παρὰ τοὺς ὁποίους νὰ παρακάθηνται κατὰ τὴν πληρωμὴν καὶ Κρήτες, διατάξωσι τὴν ἐγγραφὴν εἰς καταλόγους τῶν οἰκογενειῶν ἐκείνων, ὧν τὰ ὀνόματα παρελείφθησαν, χορηγομένου αὐταῖς τοῦ βοηθήματος, οὕτινος πρὸ μὴνὸς ἐστερήθησαν καὶ κινδυνευσῶν ν' ἀπεθάνωσι τῆς πείνης, ἄλλως τὴν καθ' ὀλοκληρίαν ἀποκοπὴν τοῦ βοηθήματος πρὸς ἅπαντας ἀνεξαιρέτως τοὺς πρόσφυγας.

Ὅριζουσι ἐπιτροπὴν ὅπως ἐπιδώσῃ τὸ παρὸν πρὸς τε τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα ἡμῶν καὶ τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως καὶ διὰ ζώσης ἐκθέσωσι καὶ ὑποστηρίξωσι τὰ δίκαια παράπονα των.»

Συνεπεία τῆς διατριβῆς ταύτης ἐγένοντο πικραὶ παρατηρήσεις ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου πρὸς τὸν κ. Λευκάδιον καὶ Σας καὶ ἔκτοτε τὸ θηρίον ἐξεμάνη καὶ ἐζήτει ἐκδίκησιν καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δράστου ἐπὶ πίνακος. Μετὰ πέντε δὲ ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς διατριβῆς ταύτης ἐγὼ συναλαμβανόμην διὰ τῆς σκηνωρίας, ἣν ὁ ἀναγνώστης θὰ ἴδῃ κατωτέρω.

Μάρτυς μου ὁ Θεὸς ὅτι ἐγὼ δὲν ἤξευρα τίποτε οὔτε ἐνεχόμην εἰς τὴν σύνταξιν καὶ δημοσίευσιν τῆς διατριβῆς ἐκείνης. Διότι ἐὰν ἐνεχόμην θὰ τὴν ἔγραφα πολὺ δρυμύτερον. Οὐχ ἤττον εἰς τὸν κ. Ποταρόπουλον καὶ Λευκάδιον κατηγγέλην ὁ' ἀνωνόμων ἐπιστολῶν ὅτι ἐγὼ ἤμην ὁ δράστης καὶ ὑποκινητὴς τῆς διατριβῆς ἐκείνης, ὡς ὠμολόγησεν ὁ ἴδιος ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου, ὅτε παρὰ τοῦ κ. Προέδρου ἠρωτήθη πόθεν ἔλαβε τὰς πληροφορίας ὅτι τὰ δελτία ἅτινα ἔφερον ἀνήκον εἰς μίαν οἰκογένειαν καὶ αἱ ἄλλαι τρεῖς ἦσαν ἀνύπαρκοι; Ἐπῆντησεν: ἐξ ἀνωνόμου ἐπιστολῆς ἧτις μοι ἐστάλην». Καὶ εἰς ἣν, Κύριος οἶδε, ποίου βάθους καὶ ποίου ὕψους συκοφανταίαι καὶ πληροφορίες περὶ ἐμοῦ τῷ ἐδίδοντο.

Ἐχω τὴν ἀρχὴν πάντοτε, διότι τοῦτο νομίζω ἐντιμώτερον καὶ σωστικώτερον, ὡσάκις ἔκτροπὸν τι ἐκ μέρους οἰαςδήποτε ἀρχῆς περιέλθῃ εἰς γνῶσιν μου, ἀντὶ νὰ κάθηναι εἰς τὰ καφφενεῖα καὶ δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ καὶ δημοκοπῶν νὰ ὀλολύζω καὶ νὰ ὀλοφύ-

ρωμαι διὰ τὸ ἔκτροπον ἐκεῖνο, καταρρίπτων οὕτω τὸ γόητρον τῶν Ἀρχῶν παρὰ τῷ λαῷ, τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο στοιχεῖον πάσης εὐδοκίμησεως καὶ παντός ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ σεβασμοῦ καὶ ὑπακοῆς, νὰ καθιστῶ τοῦτο γνωστὸν ἀμέσως πρὸς τὰς ἀρμοδίας προϊσταμένας ἀρχάς. Τοῦτο πολλάκις ἔπραξα καὶ πρὸς τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα. Καὶ εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν Δικαστηρίων καὶ εἰς τοὺς διορισμοὺς τῶν Δημάρχων καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, καθ' ἃς δὲν ἦτο εὐκολος ἢ ἄμεσος ἀκρόασις, δι' ἐπιστολῆς μου διερμήνευσα ὄχι μόνον τὴν ταπεινὴν γνώμην μου, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινὸν φρόνημα, ὅπως ἐγὼ τὸ ἀντιλαμβανόμεν. Ὅσον δὲ βαθυτέρα καὶ στερωτέρα καὶ ἀδιασειστοτέρα εἶνε ἡ ἀφοσίωσις μου πρὸς τὴν Α. Ὑψηλότητα, τόσο ἀπεριστροφωτέρα καὶ γυμνοτέρα ἦτο ἡ ἐξωτερικεῖσις ἐν ταῖς ἀνωτέρω περιπτώσεσι τῆς ἀντιλήψεώς μου καὶ ἀναμφιβόλως φράσεις τινές, καὶ δὴ ἐν τῇ τελευταίᾳ πρὸς Αὐτὴν ἐπιστολῇ μου ἀπὸ ἑνα ἐλαφρὸν παρατηρητὴν ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῶσιν ὄχι ὡς ἡ ἀγνοτέρα εἰλικρίνεια καὶ ἡ πιστοτέρα ἐξωτερικεῖσις τῶν φρονημάτων τοῦ γράφοντος καὶ ἡ ἀπεριστροφωτέρα διερμήνευσις τοῦ κοινοῦ φρονήματος, ὡς οὗτος τὸ ἀντιλαμβάνεται, ἀλλ' ὡς ἀλαζωνικὴ ἀνευλάβεια.

Πλὴν οὕτω ἀντιλαμβάνομαι τῶν καθηκόντων μου.

Ἄλλὰ ἡ τοιαύτη περὶ τοῦ καθηκόντος ἀντιλήψις ὅσον ἐπαινετὴ καὶ σωστικὴ δύναται νὰ κριθῇ ἀπὸ ἑνα ἐντιμον ἄρχοντα, τόσο κολάσιμος καὶ στραγγαλιστέα ἀπὸ ἑνα ἄτιμον. Τὸν τότε διευθυντὴν ὁμως τῆς ἀστυνομίας κ. Λευκάδιον δὲν εἶχον κανένα λόγον τότε, διότι δυστυχῶς δὲν εἶχε ἀποκαλυφθῆ ἀκόμη ὁποῖος ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο, νὰ μὴ θεωρῶ ἀπολύτως ἐντιμον. Διότι πρὸς Θεοῦ τίς ἐφαντάζετο ὅτι ἄνθρωπος ὑπερβὰς τὸ 60 ἔτος τῆς ἡλικίας του, σύζυγος, οἰκογενειάρχης, τιμημένος ὑπὸ τῆς πατρίδος του μὲ μιά ὀκτὰ χρυσᾶ γαλόνια καὶ τεταγμένος ὑπὸ τῆς πολιτείας εἰς τὴν τιμητικωτάτην θέσιν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας, τοῦ φρουροῦ δηλοσίτου καὶ προστάτου τῶν ὄρφανῶν παρθένων καὶ ἀπροστατευτῶν ἀποκλήρων τῆς τύχης, τίς ἐφαντάζετο, λέγω, καὶ τίς ἐπίστευεν ὅτι ὁ τοιοῦτος, ὁ τηλικούτους λόγους ἔχων νὰ εἶνε ἀπολύτως εὐθύς καὶ ἐντιμος, θὰ ἀπεδεικνύτο τόσο ἀσυλληπτοῦ κατανοήσεως τέρας, ὅμοιον τοῦ ὁποίου οὔτε τὰ χαμηλὰ τῶν μᾶλλον ἐκπεπορευμένων καταγωγίων δύναται νὰ ὑποθέσῃ τις καὶ εἶον βλέπετο ἐν τῇ ἐπομένῃ εἰκόνι.

Σὰς παραθέτω ᾧδε τὴν ἐν περιλήψει ἐπίσημον ἐπὶ τοῦ Δικαστηρίου γνώμην τοῦ Βασιλικῆ Ἐπιτρόπου τὴν καταχωρηθεῖσαν

εις τὸ φύλλον τῆς 16 Μαρτίου 1902 τῆς « Ἀκροπόλεως » Καίτοι δὲ μόνον περίληψιν τῆς ἀγορεύσεως τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου δημοσιεύει ἢ ἐν λόγῳ ἡμερίς, οὐχ' ἦττον δὲν δύναται ἢ νὰ φρίξῃ καὶ σύρῃ τὰ μαλλιά του πᾶς τίμιος ἄνθρωπος, ὅτι εἰς χεῖρας τοιαύτης ἐντιμότητος ἐδόθησαν τόσαι ἐξουσίαι. Ἴδου ἐπὶ λέξει ἢ ἐπίσημος γνώμη τοῦ Βασ. Ἐπιτρόπου ὡς ἐν τῇ « Ἀκροπόλει » εὐρίσκεται (καὶ τὸ φύλλον τοῦτο τὸ περιέχον τὴν ἐπίσημον γνώμην τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου καταθέτω εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Νομαρχίας), εἰλημμένη ἀπὸ τὰ ἐπίσημα πρακτικά τοῦ δικαστηρίου.

« Βασιλικὸς Ἐπίτροπος. Ἡ πρώτη κατηγορία ἀφορᾷ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἄμμου (ἀποδεικνύει ἐνταῦθα ὁ Β. Ἐπίτρ. ὅτι ὁ Μικαρόνας, φίλος στενὸς τοῦ κ. Λευκαδίου ἐπαιρνε τὴν ἄμμον τῇ διαταγῇ πρὸς τὰ ὄργανα τοῦ κ. Λευκαδίου, ἐνῶ ἀπηγόρευον τοῦτο δύο ἀστυνομικαὶ διατάξεις). . . . Ἄλλ' ἐγώ, λέγει ὁ Βασ. Ἐπίτρ., ἐμόρφωσα τὴν πεποιθήσιν ὅτι αἱ καταγγεληθεῖσαι πράξεις (κατὰ τοῦ Λευκαδίου ὡς πρὸς τὴν ἄμμον) τρώντι συνέβησαν.

Βασιλ. Ἐπίτροπος. Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν (Σημ. « Ἀκροπόλεως » ἀναπτύσσει καὶ ἀφηγεῖται τὰ ἐκτυλιχθέντα κατὰ τὴν ἐνοικίασιν, ἐπιδιόρθωσιν καὶ παραλαβὴν τοῦ κτιρίου (τῆς Ἀστυνομίας). Ἀναφέρει διάφορα ποσὰ τὰ ὅποια ἐδαπανήθησαν, ὑπέρογκα εἰς ἐλάχιστα, ὡς π. χ. δι' ἀγορὰν κλειθρῶν 669!! δραχμαὶ καὶ ἄλλα ὅμοια ποσὰ ὑπὸ τοὺς σαρκασμοὺς τοῦ πλήθους).

Μετὰ διακοπὴν ὁ Βασ. Ἐπίτρ. ἐξετάζει τὴν τρίτην κατηγορίαν τῆς δωροδίας τῶν ἀστυφυλάκων ὑπὸ τῶν κοινῶν γυναικῶν. Ἀποδεικνύει τοῦτο στηριζόμενος ἐπὶ τῆς καταθέσεως τῶν μαρτύρων καὶ λαμβάνει ἀφορμὴν ἐκ τῆς καταθέσεως τοῦ ἱατροῦ λέγει: Βασ. Ἐπίτρ. Βεβαίως, κ. στρατοδίκαί, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ δεχθῶμεν ὅτι εἰς ἀστυφύλαξ κτιζεῖ οἰκίαν ἐκ τῶν οἰκονομιῶν τοῦ μισθοῦ του, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνοσίων κερδῶν τὰ ὅποια προσεπορίσατο, λαμβάνων παρὰ τῶν ἀθλίων ἐκείνων πλασμάτων 25 καὶ 30 δρ. καθ' ἐκάστην. Κατόπιν ἀναπτύσσει τὴν κατηγορίαν τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν αἰσχροὴν ὑπόθεσιν τῆς Μ. Κονταράτου. Β. Ἐπίτρ. Ποῖον δικαίωμα ἔχει ἡ ἀστυνομία νὰ συλλαμβάνῃ τὰς γυναῖκας εἰς τὸν δρόμον; Ὁ νόμος ἐπιτρέπη τὴν σύλληψιν γυναικῶν μόνον ἐὰν αὗται εὐρεθῶσιν ἀσχημονοῦσαι. . . . Καὶ ὁ κ. Λευκαδίου διέταξε τὴν σύλληψιν τῆς παρθένου ἀλλ' ἀπροσιατεύτου Μαρίας Κονταράτου καὶ τὴν ἀπέλυσε καὶ πάλιν τὴν συνέλαβε, μέχρις οὗ τὴν διέφθειρε!! Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μετέδωκεν

εἰς αὐτὴν νόσον φρικώδη ὅπως καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὴν Κορέλλη καὶ τότε ἐνασκῶν τὸ δικαίωμα ὡς Διεθνητοῦ ἀπέστειλε τὸ **Θῦμα** του εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Πού ἠκούσθη, πού ἀναγράφεται, ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα ἢ ἀστυνομία νὰ κρατῆ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας ἀθῶα νήπια, ἢ ἄλλην οἰανδήποτε γυναῖκα ἐνῶ ἔχει καθήκον ἐντὸς 24 ὥρῶν ν' ἀποστείλῃ ταύτην εἰς τὸν εἰσαγγελεῖα ;¹

Ἡ πέμπτη κατηγορία ὑποστηρίζεται ὑπὸ τοῦ Βασ. Ἐπιτρο. ὅτι τὴν Ἀγλαΐα Δοῦκα ὑπηρετρίαν του ὁ κ. Λευκάδιος προεπό-νει διὰ τὸ ἐπάγγελμα εἰς ὃ προωρίσθη (τῆς πόρνης φεῦ!) (χαῖρε δυσθεώρατον καὶ ἀκατανόητον ὕψος ἀτιμίας καὶ αἰσχροτήτος).

Ὁ Βασ. Ἐπίτρο. ἐρευνᾷ τὴν ἕκτην κατηγορίαν περὶ τῆς κατὰ τῆς Ἀγγελικῆς Κωνσταντίνου ὑπηρετρίας ἐπιθέσεως τοῦ κ. Λευκαδίου.

Τὴν ἐβδόμην κατηγορίαν τῆς διαφθορᾶς τῆς Εἰρήνης Πατρινοῦ ἀναπτύσει δρυμίτατα ὁ Β. Ἐπίτρο. κατὰ τοῦ κ. Λευκαδίου . . . καὶ ἐπιλέγει. Καὶ παρεπονήθη τὸ ἄθλιον πλάσμα κ. Δικασταὶ διότι ὁ κ. Λευκάδος τὴν ἀπήλαυσε, τὴν **ἐμόδλυνε** καὶ τὴν ἀπέστειλεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ὅποθεν ἐξελθοῦσα τὴν **παρέδωκεν** εἰς τὴν Ἀριστέαν (μεσίτριαν πορνῶν) χωρὶς μὲν νὰ διαμαρτυρηθῆ ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ ἔχη συνείδησιν τῆς θέσεώς της, ἐνῶ ὁ κ. Λευκάδιος ὤφειλε νὰ τὴν νοουθῆσῃ, νὰ τὴν σώσῃ καὶ οὐχὶ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὸν οἶκον τὸν ἐναγῆ τῆς εὐνοουμένης του **μαυλιστρίας**.

Ἡ ὀγδόη κατηγορία εἶνε ἡ ἐξαφάνισις τῆς Πρινέα. Καὶ εἰς τὴν ὀγδόην κατηγορίαν, κ. Δικασταί, βλέπομεν παρερχομένης ἄλλας γυναίκας διὰ τοῦ χαρεμίου τοῦ κ. Λευκαδίου, εἰς ὃ **παρεπέμπετο** πᾶσα γυνή, μεταβαίνουσα εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας ἵνα **παραπονεθῆ**. Καὶ μεταξὺ τούτων τὴν **ἐξαφανισθεῖσαν ! ! !** κόρην, **δεκατετραετῆ ! !** Ἑλένην Πρινέα. Καὶ ὁ Β. Ἐπίτρο. κ. Γενήσαρλης ἀμείλικτος, ἀκαμπτος, τραχύς, ὡς στρατιώτης μᾶλλον παρά ὡς λεπτός εἰσαγγελεὺς συμπληρώνει τὴν περίοδον ταύτην τῆς τόσον νευρώδους ἀγορεύσεως του μὲ τὴν ἐξῆς φράσιν, **Βασ. Ἐπίτρο. Ἡ Ἑλένη Πρινέα, κ. Δικασταί, ἐξηφανίσθη ! ! ! Δὲν ἀνευρέθη οὐδεμοῦ ! ! ! ἀποδημήσασα ἴσως εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἴσως δὲ τίς εἶδεν ; καὶ παθοῦσα ἄλλο τι δυστύχημα**» (ὁλοφωρηθεῖσα του-

1. Τί λέτε, κ. Βασιλικὲ Ἐπίτροπε ; 24 ὥραι ἀρκοῦν νὰ κορέσῃ τὸ κέφι του ἓνας ἀχρεῖος καὶ νὰ πλέξῃ μίαν σκευωρίαν ἑνασ φαῦλος ; Ἐμὲ μόλις τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπέστειλαν εἰς τὴν εἰσαγγελίαν.

τέστι). Αὐτὰ ὅλα εἶνε αὐτολεξεί ἀντιγεγραμμένα καὶ πρῶ, τρανώσ ἀποδεδειγμένα.

Τώρα, σὰς ἐρωτῶ, ποῦ ἀνθρώπινο μυαλὸ ἠδύνατο ποτὲ νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ἡ πολιτεία καὶ ἡ κοινωνία ἀνήγαγον εἰς τοιαύτην περιωπὴν, ὄχι μόνον ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτελέσῃ, ἀλλ' οὔτε κἀν νὰ διανοηθῇ τοσαύτας ἀσυλλήπτου βδελυρότητος ἀτιμίας ; Καὶ ὅμως δυστυχῶς ἔτσι εἶνε τὰ ἀνθρώπινα· ὅταν αὐτὸς ὁ κύριος διέθετε καὶ ἐξώδευε κατὰ βούλησιν τὸ δημόσιον χρῆμα καὶ περιῶν εἰς τοὺς λογαριασμοὺς του εἶτα ὅτι ἐξώδευσε διὰ τὰ κλειδιά ἐνός σπιτιοῦ **669** δρ. (ὦ τὸν ἀθεόφοβον ! οὔτε μπουρλαντένια εἶν ἦτο) καὶ ἐκτιζε κατόπιν μέγαρα, ὅταν αὐτὸς ὁ κύριος διεπόρευε καὶ διέφθειρε τὰς ἀπροστατεύτους καὶ ὄρφανὰς κόρας ποῦ πῆγαιναν νὰ τοῦ παραπονεθῶσι, ὅταν αὐτὸς ὁ κύριος ἀφοῦ ἐγέμιζε ἀπὸ ἀφροδίσια νοσήματα τὰ ἄθλια θύματα ἅτινα διεκόρευε καὶ κατέστρεφε, τὰ ἔστελνε κατόπιν εἰς τὰ πορνεῖα, ὅταν αὐτὸς ὁ κύριος ἐξετέλει τὸ ἀπανθρωπότερον καὶ τερατωδέστερον καὶ φρικωδέστερον ἐγκλημα νὰ ἐξαφανίζῃ πρὸς Θεοῦ τὰς δεκατέτραπτεις ἀγνάς παρθένους, ἀφοῦ πρότερον τῶν ἀφήρει μὲ τὰς σαπισπένας γεροντικὰς σάρκας του τὴν ἀγνότητα τῆς παρθενίας τῶν, ὅταν, λέγω, αὐτὸς ὁ κύριος καὶ συντροφία ἔκαμνε ὅλα αὐτὰ τὰ ὄργια, τότε ἀκριβῶς ἔστελνε ἐμὲ εἰς τὰ μπουντρούμια τῶν λωποδυτῶν καὶ μὲ ἐστιγματίζεε καὶ μὲ ἐσάπιζε εἰς τὰς φυλακάς, διὰ τί φρικῶδες ἐγκλημα νομίζετε ; διὰ **156** δρ.!! Μοῦ ἔβαλε τὴν τρικλοποδιὰ διότι ἐτόλμησα νὰ τοῦ εἶπω ὅτι θὰ σύρω τὸν πέπλον τῶν καταχρήσεών των. Καὶ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ποῦ αὐτὸς ἐξετέλει τὰ ἀκατανόμαστα ταῦτα ὄργια, ποιὸς μπορούσε νὰ πιστεύσῃ ὅτι αὐτὸς δὲν ἦτο κολοσσὸς ἀδιαφιλονεικῆτου τιμιότητος, ὥστε οἷον ἐήποτε ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ ἂν ὑπεδείκνυε ὅτι εἶνε ἄτιμος καὶ ἀγύρτης, νὰ μὴν πιστευθῇ ὡς τοιοῦτος ; Δοξάζω τὸν Θεὸν ποῦ δὲν ἐσκέφθη ὁ ἱππότης αὐτὸς τῆς Μεγάλης Τιμῆς μετὰ τῶν ὀπαδῶν του νὰ μὲ περιπλέξῃ εἰς καμμίαν ἄλλην ἀτιμωτέραν πρᾶξιν. Διότι καὶ τὰ μέσα εἶχε καὶ ὁ κόσμος θὰ τὸν ἐπίστευε καὶ ὁ ἀπότομος καὶ ἀποκρουστικὸς χαρακτῆρ μου θὰ τὸν ὑπεβεῖθαι.

Καὶ ὅμως τὸ χαϊδεμένο παιδί τοῦτο τῆς πολιτείας καὶ κοινωνίας, ὁ ἐντιμος κ. Λευκάδιος, κατόπιν τῆς διαπράξεως τῶσων ἀνοσιουργημάτων ἀποδειχθέντων καὶ Κύριος οἶδε πόσων μυρίων ἄλλων μὴ ἀποκαλυφθέντων, διότι μὲ τοιαύτην ἐξουσίαν εἶχε ὅλα τὰ μέσα νὰ τὰ ἀποκρύπτῃ, δὲν ἔκαμεν οὔτε μίαν ὥραν εἰς τὰς φυλακάς, ἐκτισε παλάτια, τῶ προσετέθησαν χρυσᾶ γαλόνια καὶ

δύναται νὰ περιφέρεται ὑψαύχων πρὸς χλεύην τῆς ἐγκοσμίου δικαιοσύνης, κορδονώμενος καὶ τεντονώμενος εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Συντάγματος. Ὁ δὲ βοηθὸς καὶ ὑπογραμματεὺς αὐτοῦ ἀξιολογώτατος κ. Ποταρόπουλος, νὰ διατελῆ εἰσέτι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀστυνομίας ! προωρισμένος νὰ προστατεύῃ τὴν τιμὴν τῶν ἀδυνάτων !!! Κρύψου καὶ κατὰπνιξον ὦ ἄψυχος φύσις, ἀφοῦ ἡ ἔμψυχος ἀπώλεσε τὴν δυνάμιν τοῦ ἠθικῶς αἰσθάνεσθαι, τὴν ἀγανάκτησίν σου καὶ τὴν φρίκην σου Νὰ τοὺς χαίρῃσαι, ὦ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, τὸ χάριμα τοῦτο καὶ καμάρωμα τῆς τιμῆς σου !

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν λοιπὸν ἐν τῷ «Νεολόγῳ» τῆς διατριβῆς τῶν Κρητῶν κατὰ τοῦ κ. Λευκαδίου καὶ Ποταροπούλου, ἀπηύθηνα πρὸς τὸν κύριον τοῦτον, τὸν καὶ Λευκαδίον (ὦ πόσον ἀρμοστόν ὄνομα καὶ ἀδιάφυστος λευκότης) ἐπιστολὴν μου, δι' ἧς τῷ κατήγγειλον πλεῖστα ὅσα ἔκτροπα, ἅτινα συνέβαινον. Ὁ ἐν Βίμφῳ δικηγόρος κ. Γεώργ. Παπαδάκης μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Κρητὸς δικηγόρου Ἰωάν. Κατσιγάρη εἶχον ἐπιθεωρήσῃ τὰ βιβλία τῶν ἀστυνομικῶν, ἐν οἷς κατεγράφοντο τὰ βοηθήματα τῶν Κρητῶν, καὶ εὔρον ὅτι, οἱ ἀθεόφοβοι, σὰν νὰ μὴ τοὺς ἐφθάναν τὰ ἄλλα, εἶχον περᾶση καὶ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον ὡς ἔχοντα 31 ἡμέρας· καὶ τὸ βόηθημα τὸ ὁποῖον ἀνελόγει εἰς τὴν μίαν ταύτην προσθετὴν ἡμέραν, ἀνερχόμενον ὡς ἔγγιστα εἰς 3,000 δραχμ., μετωχετεύετο φυσικὰ τόσον ἐπιτηδεῖως εἰς τὰ θυλάκια τῶν ἀστυνομικῶν. Πλεῖστοι ὅσοι ἀστυφύλακες καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι (οὗς κατήγγελλον ὀνομαστικῶς) εἶχον συνεταιρισθῆ μετὰ Κρητῶν πρόσφυγας, εἰς οὓς δίδοντες δελτία, ἐμοίραζον εἶτα τὰ βοηθήματα. Πολλοὶ ἀστυφύλακες παρῶρμον καὶ διευκόλυναν πολλοὺς πρόσφυγας εἰς τὸ νὰ λαμβάνουν ἀνυπάρκτων προσώπων δελτία, οὓς αὐτοὶ οἱ ἴδιοι κατήγγελλον δῆθεν κατόπιν πρὸς τοὺς προϊσταμένους των, κατέσχοντο ταῦτα, δὲν διεγράφοντο δὲ ἀμέσως ἀπὸ τὰ βιβλία τὰ ἐν τοῖς κατασχεθεῖσι δελτίοις πρόσωπα, ἀλλ' ἀφίνοντο 10 καὶ 15 ἡμέρας καὶ τὰ ἀναλογεῖντα κατὰ τὰς 10 ἢ 15 ταύτας ἡμέρας ποσὰ λίαν τεχνιέντως κατεχρῶντο αὐτοί. Οἱ πλεῖστοι ἀστυφύλακες εἶχον ἐγγράφῃ τὰς ἐρωμένας των καὶ τὰς πόρνas των ὡς πρόσφυγας. Εἶχον συλλάβῃ κάποιον Παπαδάκην ἀπὸ τὸν Νομὸν Ρεθύμνης, ὅστις ἐλάμβανε 300 ὀνόματα καθεκάστην· τὸν ἀπέλυσαν ὅμως ἀμέσως διὰ νὰ μὴ ρεζίλευθοῦν, διότι ὡμολόγησεν ὁ ἄνθρωπος τοὺς συνεταιροὺς του καὶ πλεῖστα ἄλλα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Πάντα ὅσα λοιπὸν εἶχον περιέλθῃ τότε εἰς γνῶσιν μου τὰ κατήγγειλα, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς δημοσιευθείσης ἐν τῷ «Νεολόγῳ» διατριβῆς, διὰ τῆς ἐπι-

στολῆς μου ἐκείνης εἰς τὸν κ. Λευκάδιον καὶ τῷ ἔλεγον ἐν τέλει ὅτι ἂν τυχὸν δὲν διορθωθῶν θ' ἀναγκασθῶμεν νὰ τὰ καταγγειλωμεν καὶ εἰς τοὺς ἀνωτέρους του καὶ διὰ τῆς δημοσιογραφίας, καὶ κατέληγον ὅτι εἶμαι πρόθυμος, εἰάν θέλῃ, νὰ μὲ καλέσῃ νὰ τῷ δώσω πλείστας ἄλλας λεπτομερείας.

Ἄφῃ ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν μου θὰ προσεκάλεσε βεβαίως τοὺς συμμορίτας του καὶ θὰ κατέστρωσε τὰ ἐντιμα σχέδιά του καὶ εἶτα μοὶ στέλλει ἰδιόχειρον ἐπιστολὴν του, δι' ἧς μὲ προσεκάλει εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ παρήγγειλε μάλιστα εἰς τὸν ἀστυφύλακα νὰ τὴν δώσῃ ἀπ' εὐθείας καὶ μόνον εἰς τὰς χεῖράς μου.

Ἐπάρχουν περιστάσεις τινές, καθ' ἧς καὶ ὁ ἀπολύτως μὴ δεισιδαίμων ἀναγκάζεται νὰ παραδεχθῇ κατὶ τι μοιραῖον, τὸ ὅποιον ὡς θέλετε ὀνομάσετε, καὶ τὸ ὅποιον δημιουργεῖ μίαν ἄλυσσον εὐμενῶν ἢ δυσμενῶν συμπτώσεων συνεχῆ καὶ ἀδιάσπαστον. Ὁ Πολὺς Σαίξπηρ εἶπε μίαν μεγάλην ἀλήθειαν, ὅταν εἶπεν: Ἐπάρχουν ἀθῶοι μὴ δυνάμενοι νὰ διαφύγῃσι τὸν κεραυνόν. Ἀπαραλλάκτως ὅπως ἀντιστρέφως ὑπάρχειν φοῦλι καὶ ἐνχει ἀκολουθούμενοι ἀπαύστως ὑπὸ τῶν εὐνοιῶν καὶ εὐτυχῶν. Τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, ἣτις θὰ εἶδιδε τὸν μῦτον εἰς τὸ δικαστήριον νὰ εἰκάσῃ τὴν φαῦλον σκευωρίαν, τὴν εἶχον δυστυχῶς χάσει. Καὶ ὅταν εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ εἰς τὴν ἀνάκρισιν δὲν τὴν κατέθεσα, εἶχον πεισθῆ πλέον ὅτι τὴν εἶχον σχίσῃ ἢ ἀπολέσῃ· διότι ἅμα τὴν ἔλαβον τὴν ἔθεσα εἰς τὸ τραπέζι μου ἐπάνω. Ὅταν δὲ συνελήφθη, ὡς θὰ ἴδῃτε κατωτέρω, ἀπροόπτως καὶ ἐφυλακίσθη, καὶ παρήλθον καμμιά δεκαριὰ ἡμέραι, ὁ σπιτονοικοκύρης μου ἐμάζευσε ὅλα τὰ χαρτιά μου, τὰ ἔθεσε εἰς ἓνα σάκκον μέσα καὶ ἐνοίκιασε τὸ δωμάτιον. Τότε εἰς τὸ ἀτακτομάζευμα ἐκεῖνο τὸ ἐπιστολάριον τοῦ κ. Διευθυντοῦ ἐμπῆκεν εἰς ἓνα βιβλίον μέσα μὲ ἄκοπα φύλλα. Καὶ ὅταν ἐζήτησα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὴν ἀστυνομίαν μετὰ τὴν σύλληψίν μου νὰ ὑπάγω εἰς τὸ σπίτι μου μὲ συνοδίαν καὶ δὲν μοῦ ἐπέτρεψεν, ἠναγκάσθην νὰ παρακαλέσω κάποιον νὰ μεταβῇ καὶ ψάξῃ τὰ βιβλία μου διὰ νὰ εὑρῇ τὸ ἐπιστολάριον τοῦ Διευθυντοῦ. Μετέβη, ἔψαξε, ἔψαξε, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ τὸ εὑρῇ, καὶ οὔτε ἐγὼ κατώρθωσα μετὰ ταῦτα, παρὰ μόνον πρὸ ὀλίγου χρόνου τυχαίως, ὅταν ἔκοψα τὰ φύλλα τοῦ βιβλίου ἐκεῖνου διὰ νὰ τὸ ἀναγνώσω. Εἶνε, φαίνεται, Θεοῦ οἰκονομία, ἵνα μὴ οὐδὲν κρυπτόν ὃ μὴ φανερόν γενήσεται. Εἶνε εὐτυχῶς γεγραμμένον μὲ τὴν ἰδίαν χεῖρα τοῦ Διευθυντοῦ καὶ τὸ καταχωρίζω κατωτέρω τσιγκοφωτοτυπωμένον, ἵνα μὴ ἀμφισβητηθῇ ἡ γνησιότης του· τὸ καταθέτω

δὲ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Νομαρχίας πρὸς κοινὸν ἔλεγχον. Ἄμα λοιπὸν ἔλαβα τὸ αὐτόγραφον ἐπιστολάριον τοῦ κ. Λευκαδίου, δι' οὗ μὲ προσεχάλει νὰ μεταβῶ εἰς τὴν ἀστυνομίαν, οὐδέποτε σκεπτόμενος ὅτι ὁ προσκαλῶν με ἦτο τοιοῦτον ἀπόβρασμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εὐχαριστήθην, διότι ἐσκεπτόμην ὅτι μοι ἐδίδετο ἢ εὐκαιρία νὰ συντελέσω εἰς τὴν ἄρσιν τῶσων εἰς βᾶρος τῶν προσφύγων πατριωτῶν μου ἀδικιῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε φθάσῃ καὶ ἡ δευτέρα πληρωμὴ καὶ ὁ Ἄντωνιος Σφακιωτάκης, ὡς θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ κατωτέρῳ ἐνόρκῳ καταθέσει του, μετέβη εἰς τὴν ἀστυνομίαν παρὰ τῷ ἄρμοδιῳ κ. Ποταροπούλῳ διὰ νὰ λάβῃ τὸ βοήθημα τῆς οἰκογενείας του. Ἀλλὰ ἡ ἐπιστολὴ μου ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ εἶχε ληφθῆ ὑπὸ τοῦ κ. Διευθυντοῦ καὶ ἡ σκευωρία εἶχε πλεχθῆ δι' ἐκεῖνον, ὅστις ἐλάμβανε τὸ θράσος νὰ ἀποτολμήσῃ νὰ καταγγείλῃ τὰ αἵσχη των. Καὶ ἀπεφασίσθη νὰ τὸν στραγγαλίσουν διὰ νὰ μὴ γίνῃ πιστευτὸς καὶ ἐὰν ἐν τῷ μέλλοντι ἐτόλμα νὰ εἶπῃ τι καὶ διὰ νὰ κορέσουν τὰ ἄγρια τῆς ἐκδικήσεώς των πάθη, διὰ τὴν κατ' αὐτῶν καυστικὴν ἐκείνην διατριβήν, ἱκανοποιούμενοι οὕτω ἀπέναντι τοῦ κοινού, ὅτι δῆθεν αὐτοὶ δὲν πταῖνε, ἀλλὰ οἱ παρανομοῦντες πρόσφυγες, ὡς ἐγράφη τοῦτο μακροσκελῶς μετὰ τὴν σύλληψίν μου εἰς τὰς ἐφημερίδας. Ὁ πολὺς **Λοῦϊν** εἶχε μέγα δίκαιον ὅταν εἶπεν : Ἡ εὐλικρίνεια διὰ τοὺς μικροὺς εἶνε πολλὰκις ὄπλον δι' αὐτοκτονίαν. Λέγει λοιπὸν ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν δελτίων κ. Ποταρόπουλος εἰς τὸν Ἄντ. Σφακιωτάκην ὅτι : Νὰ δώσῃς τὸ δελτίον σου εἰς τὸν κ. Βρυτετάκην καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν τὰ προχθεσινὰ δελτία ποῦ ἤλθε καὶ ἐξαργύρωσε· διότι ἂν δὲν τὰ φέρῃ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν, δὲν πληρώνομεν σὲ κανένα πεντάρα. Τῷ ἔγραψα καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ τοῦ κόπου τούτου, ἀλλ' ἐκεῖνος καὶ πάλιν ἐπέμεινε, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἕως ὅτου τακτοποιηθῶσιν ὅλα τὰ δελτία πρέπει νὰ τὰ ἐξαργυρώω ἐγὼ ποῦ εἶμαι γνωστός του.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβον καὶ τὸ προσκλητήριο τοῦ κ. Λευκαδίου καὶ ἐπροθυμοποιήθην νὰ μεταβῶ κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν μοι ὥραν εἰς τὴν ἀστυνομίαν. Καὶ ἀφοῦ οὕτως ἢ οὕτως ἐπρόκειτο νὰ μεταβῶ, ἔλαβον καὶ τὰ δελτία ἅτινα ὁ κ. Ποταρόπουλος ἐπέμεινε ἀνευδότης νὰ κομίσω ἐγώ. Ὅλως ἀνύποπτος λοιπὸν μεταβαίνω εἰς τὴν ἀστυνομίαν κατὰ τὴν 11 ὥραν ὡς ἔγραφε τὸ προσκλητήριο, ὁ κ. Ποταρόπουλος μὲ περιέμεινε ἔξωθεν καὶ μετὰ ἓνα ἀθρόν χαιρετισμὸν μὲ ἐρωτᾷ ἂν φέρω τὰ δελτία καὶ ἐπὶ τῇ καταφατικῇ

ἀπαντήσῃ μου, μοὶ λέγει νὰ περάσω πρῶτα ἀπὸ τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ ποῦ κάτι μὲ θέλει. Μεταβαίνω ὅπως ἀνυπόπτως εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ, ὅστις **ἀπουσίαζε**, ἀλλὰ μοὶ λέγει εἰς ἀστυφύλαξ νὰ περιμείνῃ ὀλίγον καὶ ἀμέσως θὰ ἔλθῃ. Ἐν τῷ μεταξύ φθάνει ὁ κ. Ποταρόπουλος, μὲ φωνάζει εἰς τὸ παραπλευρώως δωμάτιον ὅπου εἶχε συναθροίσῃ ὅλους τοὺς φίλους του ἀστυνόμους, ἔξε, ἂν δὲν ἀπατῶμαι τὸν ἀριθμὸν, εἶχε καλέσῃ δημοσιογράφους καὶ ἐνώπιον ὅλων αὐτῶν ἐπὶ τὸ θεατρικώτερον καὶ ὅπως πουπωδέστερον μὲ ἐξευτελίσῃ καὶ ἐκυτὸν ἱκανοποιήσῃ, μὲ πλησιάζει καὶ χαμηλῇ τῇ φωνῇ μοὶ λέγει νὰ τῷ δώσω τὰ δελτία. Ἐξάγω τὰ δελτία προθύμως καὶ ἀκόμη ἀνυπόπτως καὶ τῷ τὰ δίδω. Ἐκεῖνος δὲ τότε ἀποτεινόμενος κομπαστικῶς πρὸς τὸ παριστάμενον φιλομάζεμα λέγει μεγαλοφώνως : Εἴσθε μάρτυρες, Κύριοι, ὅτι κατὰσχω εἰς χεῖρας αὐτοῦ τοῦ κυρίου 4 δελτία τὰ ὅποια ἔφερον ἀποπειρόμενος νὰ μὲ ἀπατήσῃ.

Καὶ ἀκούσατε καλά, διότι δὲν θὰ τὸ πιστεύσητε ! !

Πρὸ πολλοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, εἶχον ἀναλάβῃ τὴν ἔκδοσιν ἐνὸς βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον : **Τί ἐστὶ ἄνθρωπος** ὑπὸ Ν. Δοβλέτη κατοικοῦντος ὁδοῦ Λεοχάρους ἀριθ. 25. Ἦτο οὗτος ζωγράφος καὶ κτηματίας, ὀλιγίστων γραμμάτων, τῷ ἐπῆλθε μία ἰδέα πολὺ ἀλλόκοτος περὶ τῆς υπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἠθέλησε νὰ τὴν ἀποθανατίσῃ εἰς τὰς σελίδας ἐνὸς βιβλίου. Τὸν ἐγνώριζον καὶ μοὶ ἀνέθεσε τὴν σύνταξιν καὶ ἐκκαθάρισιν τῆς ὕλης τὴν κατὰταξιν αὐτῆς, τὴν ἐπιδιόρθωσιν καὶ ἐν γένει ὅλην τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου ἐργολαβικῶς ἀντὶ 500 δραχ. Ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐργασίαν μοῦ εἶχον μείνῃ 200 δραχ. καὶ οὕτω τότε εἶχον ἀνέλθῃ εἰς τὸ ζεῖθ τοῦ πλουτισμοῦ μου. Εἶχε φέρῃ τότε ἕνας πατριώτης μας Κρητικὸ κρασί καὶ ἐγὼ εἶχον ἀγοράσῃ κόμποσο διὰ τὰς πονηρὰς ἡμέρας. Διότι ὁ μεγαλείτερος στῦλος τῆς πείνης εἶνε τὸ κρασί. Τὸν κ. Ποταρόπουλον ἐγνώριζον πρὸ πολλοῦ, μοῦ ἔκαμνε τὸν φίλον καὶ ἐγὼ πολλάκις τὸν ἐφορτωνόμην διὰ μερικὰς εὐκολίας τῶν προσφύγων καὶ πολλάκις εἰς τὸ γραφεῖον του μὲ εἶδε καὶ ὁ κ. Θ. Ηιπαδάκης καὶ ὁ κ. Χ. Καλοειδᾶς, δικηγόρος, ὅστις ἐζήτησε καὶ τὴν μεσολάβησίν μου διὰ μίαν νόμιμον εὐκολίαν ποῦ ζητοῦσε ἀπὸ τὸν κ. Ποταρόπουλον. Τέσσαρας ὀκάδας λοιπὸν ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ κρασί ποῦ ἠγόρασα κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς εὐημερίας μου, τὸ ἔβαλα εἰς 10 μπουτίλιες τῆς μπύρας καὶ τῷ εἶχον στείλῃ εἰς τὸν κ. Ποταρόπουλον διὰ τὰς ἐνοχλήσεις ποῦ τοῦ ἔδιδον καὶ ἐπειδὴ ἦτο ἀπὸ τὰ ἐξαιρετικὰ Κρητικὰ κρα-

σιά. Ἡ ἀξία του ἦτο, 4 ὀκάδας πρὸς 80 λεπτά, 3,20 τὸ ὄλον!! ὁ ἄνθρωπος τὸ ἐδέχθη μὲ εὐχαρίστησιν καὶ ἀναμφιβόλως τὸ εἶπε. Μὲ εὐχαρίστησε καὶ διὰ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν ὅποιον τὸ ἀπέστειλα (ἐνῶ ἐὰν ἦτο ἀληθὲς ἐκεῖνο ποῦ ἰσχυρίσθη ὡφελε νὰ μὴν τὸ δεχθῆ) καὶ κατ' ἰδίαν ὅταν μὲ εἶδε μετὰ ταῦτα. Ἀλλὰ διὰ νὰ καταστήσῃ τὸ πρᾶγμα πομπωδέστερον εἶχε φέρῃ τὰς 10 μπουτίλιας εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας, ἀναμφιβόλως γεμισμένας ἀπὸ ἄλλο κρασί, καὶ προσθέτει μετὰ τοῦ συγαμερωτέρου κυνισμού. Ἰδοὺ, Κύριοι, μοῦ ἐστειλε καὶ αὐτὸ τὸ κρασί διὰ νὰ μὲ δωροδοκήσῃ! Ὡ τὸν κύτιδανὸν καὶ ἀποτρόπαιον! Πρᾶγμα ἀξίας ὀρ. 3,20 ἀπετόλμησε νὰ ὀνομάσῃ ἀντικείμενον δωροδοκίας καὶ ὁμὴ πρὸς πρόσωπον ὅλας αὐτὸς κοινωνικῆς θέσεως!!!

Θὰ παρακολουθήσετε βεβαίως ὅλην τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὑποθέσεως τοῦ δυστυχοῦς Δρεῦφοῦς. Δὲν θὰ ἠδυνήθητε βεβαίως νὰ ἐνοήσῃτε ὅπως καὶ ἐγὼ δὲν ἠδυνάμην μέχρι τίνος, πῶς ὅταν τοῦ ὑπηγόρευσε ὁ ἀνακριτὴς νὰ γράψῃ τὸ περίφημον ἐκεῖνο προδοτικὸν ἔγγραφο, πῶς, λέγω, ἔμεινε κόκκαλο καὶ ἄρχισε νὰ τρέμῃ. Ὡ πόσον τώρα τὸν ἐννῶ! Δὲν ἤξεύρω ἂν ὑπάρχουν ἰδιοσυγκρασίαι μὴ θορυβοῦμεναι καὶ μέχρι τίνος βαθμοῦ, ἀπὸ ἐν ὅλως ἀπροσδόκητον γεγονός. Ἐγὼ ὅμως ἐπὶ τῶ ἀκούσματι τῶν λόγων τούτων τοῦ κ. Ποταροπούλου, τῶν ὁποίων ἡ κατακλείς ἦτο «πάρτε τον τὸν ἀχρεῖον ἀμέσως μέσα» ἵνα οὕτω μὴ μετ' ὄψῃ καιρὸν νὰ συνέλθω, ἐκρίωσα, ἐπάγωσα, ἐκοκκάλιασα, ἐπύρεσα, οὔτε ἔβλεπα, οὔτε ἐγνώριζα. Σὰς βεβαιῶ οὔτε μίαν κἂν λέξιν ἠδυνήθην νὰ ἀρθρώσω. Ἡ μεγαλειτέρα ἴσως ἐνδειξις μιᾶς ἀθωότητος. Διότι ὁ ἐνοχος παρασκευάζεται καὶ προετοιμάζεται καὶ μετρᾷ μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν ὅλα τὰ ἐνδεχόμενα. Καὶ ὅμως ἀκριβῶς τοῦτο τὸ ὅποιον δὲν δύναται ἢ νὰ εἶνε τὸ πόρισμα τῆς ψυχολογίας, ὁ ἱλαρχος κ. Σκοτιδης, ὅταν τὸ δικαστήριον τὸν ἠρώτησεν, διότι δὲν εἶχον **οὐδεμίαν** ἄλλην ἀπόδειξιν, ὑποθέτετε ὅτι εἶνε ἐνοχος ἢ ἀθῶος ὁ κατηγορούμενος; ἀπήντησε: ὑποθέτω ὅτι εἶνε ἐνοχος, διότι δὲν **εἶπεν** οὔτε μίαν λέξιν ὅταν ὁ κ. Ποταρόπουλος τῶ κατέσχε τὰ δελτία»!! Καὶ ὁ κ. ἱλαρχος δύναται νὰ ἐναυρύνεται, δὲν ἤξευρω διὰ τὴν εὐσυνειδήσιάν του, ἀλλὰ διὰ τὸ ψυχολογικὸν του τάλαντον ἐξάπαντος.

Ἄπνευσται δὲ δύο ἀστυφύλακες ἐπὶ τούτῳ ὡς φαίνεται ἐκεῖ εὐρισκόμενοι μὲ παραλαμβάνουσι καὶ μὲ ἐγκλείουσιν ὡς τὸν ἐσχατον κακοῦργον εἰς τὸ σκοτεινὸν μπουτροῦμι τῶν λωποδουτῶν. Ἦτο ἡ ἐνδεκάτη ὅταν μετέβην εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἕως ὅτου περι-

μείνω ὀλίγον, νὰ πάη καί νὰ ἔλθῃ ὁ κ. Ποτερόπουλος κλπ. θὰ πῆγε βεβαίως ἔντεκαμισο ἴσως καὶ πλέον. Εἰς τὰς 3 μ. μ. ἐξεδίδοντο τὰ ἔσπερινὰ φύλλα· εἰς τὰς δύο δὲ ἐτίθεντο εἰς τὰ πιεστήρια. Ἐμεσολάθει δηλαδὴ διάστημα δύο ὥρων, καὶ ὅμως εἶχον τὸ γεγονός ἀπὸ 66 ὄλας σειρὰς τῆς συλλήψεώς μου, ὅπου καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐθεώρησαν τὸ πρᾶγμα τόσο ἐπιῖγον ὥστε νὰ παραιτήσων καὶ τὸ γεῦμα τους καὶ τὴν μεσημβρινήν μικρὰν ἀνάπαυσιν, πάλιν καὶ τότε δὲν εἶχον καιρὸν ὄχι μόνον νὰ τὸ στοιχειοθετήσων, ἀλλ' οὔτε νὰ τὸ συντάξω. Ἀπλουστάτη ψυχολογικὴ ἔρευνα τῶν μακροσκελῶν ἐκείνων δημοσιευμάτων ὡς πείθει ὅτι ἐγένοντο διὰ νὰ ἰκανοποιήσων τὴν τρωθεῖσαν διὰ τῆς πρὸ 5 ἡμερῶν δημοσιεθεῖσης διατριβῆς τῶν ἀστυνομικῶν φιλοτιμίας. Ἰδοῦ δὲ ἐπὶ λέξει πῶς ἤρχιζε τὸ μακροσκελὲς τῆς ἐφημερίδος δημοσίευμα: «Τὸ σημερινὸν γεγονός ἐν τῇ ἀστυνομίᾳ δίδει μικρὰν εἰκόνα τῶν **βασάνων**, τὰς ὁποίας ὑφίστανται οἱ ἀστυνομικοὶ προκειμένου νὰ ἐξελέγξων καὶ νὰ ἐγγράψων τοὺς ἐκ Κρήτης πρόσφυγας». Καὶ ἤρχιζε κατόπιν ἡ ἐξιστόρησις μὲ μύθους καὶ ψεύδη γεμισμένη. Καὶ τίς κατόπιν τῶν γραμμῶν τούτων ἔχει τόσῃ ἀμβλύτητα ἀντιλήψεως ὥστε νὰ μὴ διείσῃ εἰς τὸ βάθος τούτων ὄχι ἐντιμὰ ἐλατήρια; Ἴσως δι' ἓνα ὀξυδερκῆ κριτὴν νὰ μὴ ἐχρειάζετο ἄλλη ἀπόδειξις τῆς προμελετημένης καὶ προδιοργανωμένης πλεκτάνης. Ὁ Τζώρτζης Νικολοῖδης ἐκ Χαλέπας, μεθ' οὔ οὔτε ἀπλῆ ἀνταλλαγὴ καλημέρας μὲ συνδέει, κατάρθωσα νὰ διακρίνω τότε ὅτι παρευρίσκετο εἰς τὴν ἀστυνομίαν κατὰ τὴν ἀνωτέρω σκηνήν. Καὶ ἂς ὁμολογήσῃ ἂν εἶνε μέχρι κεραίας ἐπακριβῆς ἡ ἀφήγησις τῆς σκηνῆς. Τρεῖς ὄλας ἡμέρας μὲ ἐκράτουν εἰς τὴν ἀστυνομίαν. Συμβούλια βεβαίως ἐπὶ συμβουλιῶν θὰ ἐγένοντο περὶ τῆς τύχης μου. Τὴν δὲ τετάρτην ἀπεφασίσθη ἡ παραπεμπή μου εἰς τὴν εἰσαγγελίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Παλαιοῦ Στρατῶνος. Ἀστυφύλαξ φέρων τὸν ἀλησμόνητον ὡς ἐκ τῆς ἀτίμου πρὸς ἐμὲ συμπεριφορᾶς τοῦ ἀριθμὸν 401, μὲ περιελάμβανε καὶ ἐπιδεικτικῶς μὲ ἐτσελέκωνε. Ἐνα διὰ μέσου τοῦ πλήθους μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀνάκρισιν — Βρὲ ἀδελφὲ δὲν εἶμαι κακοῦργος νὰ μὲ βάλῃς τσελέκια, τῷ λέγω, ἀλλ' ἂν φοβεῖσαι ὅτι θὰ σοῦ φύγω νὰ σοῦ δώσω ἐγγύησιν ἢ πάρε συνοδοὺς περισσοτέρους. «Ὅχι, βλοσηρῶς μοὶ ἀπαντᾷ. Ἔτσι μέχουν διατάξῃ. Οἱ αἰσχροὶ τέτοια πρέπει νὰ παθαίνουν». Ὅστις δὲ παρηκολούθησε τὰ τοιαῦτα ἐν Ἑλλάδι θὰ γνωρίζῃ ὅτι πλειστάκις φοβεῖς καὶ ληστὰί

ὀδηγοῦνται ἄνευ τσελεκίων καὶ ταῦτα εἰς ὄλωσ ἐξαιρετικὰς μόνον περιπτώσεις τίθενται.

Μετὰ τὴν ἀνάκρισίν μου ὠδηγήθην εἰς τὴν ἀποτρόπαιον φυλακὴν τοῦ Παλαιοῦ στρατῶνος. Ἦτο ἡ τρίτη ἢ τετάρτη Ἰουλίου. Θύλαμος βρωμερὸς καὶ δυσώδης μὲ ἐδέχθη. Περιεῖχε προσέτι 48 ὑποδίκους, σὰν σαρδέλλαις στιβαγμένους· ὑπῆρχε καὶ ἐν δωμάτιον μᾶλλον εὐπρόσωπον τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἦτο προσωρισμένον διὰ τοὺς δίδοντας κολόκουρο εἰς τὸν ἐπιστάτην τῶν φυλακῶν· οἱ καύσωνες ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας ἦσαν ὑπερβολικοὶ καὶ οἱ ἀνίλεοι κορέοι ἐν φοφερᾷ πληθῶρα καὶ ἀμείλικτοι. Ἔνα καὶ μόνον νὰ ἔχω δὲν δύναμαι νὰ κοιμηθῶ. Μία παροιμία ὅμως Κρητικὴ λέγει: ὁ Θεὸς νὰ μὴ δώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ δὲν δύναται, γιατί ἅμα τοῦ τὰ δώσῃ τὰ καλοῦνεται. Μισὴ βαρέλλα, Βούτα, λεγομένη, ἀπετέλει τὰς νύκτας τὸ ἀποχωρητήριον τῶν 48 ἀνθρώπων. Καὶ ἡ εὐωδία τῆς ἔρραινε περιπαθῶς καθόλην τὴν νύκτα ὅλο τὸ δωμάτιον, μέχρι τῆς πρωίας ὁπότε ἐναλλάξ ἀνά δύο φυλακισμένοι τὴν μετέφερον καὶ τὴν ἀδείαζαν εἰς τοὺς ἀποπάτους. Ῥούχα δι' ὕπνον δὲν εἶχον. Καὶ μὲ ἐφιλοξένησεν εἰς τὸ κρεβάτι του εἰς γέρων Παπαηλιοῦ. Τὸ ἐκζεμα μου κατὰ τοὺς καύσωνας εἶνε τόσον φρικῶδες, ὥστε ἂν δὲν τὸ πλύνω δύο καὶ τρεῖς φορές μὲ κρύο νερὸ δὲν δύναμαι νὰ ἡσυχάσω. Καὶ ἂν μοῦ ἔλειπεν ἡ συναίσθησις ὄλων αὐτῶν τῶν γεγονότων καὶ ἐὰν ἡδυνάμην ἀναισθητῶν νὰ μὴν ἔχω οὐδεμίαν ἠθικὴν στενοχωρίαν, ἤρκει ἡ ἀδυσώπητος ἐπίθησις τῆς πληθῶρας τῶν κορέων, ἡ ζέστη καὶ ὁ συνωστισμὸς καὶ ἡ ἐκ τούτων ἐξαγρίωσις τοῦ ἐκζέματός μου καὶ ἡ ἀναφυκτικὴ αὔρα τῆς Βούτιας καὶ τὸ ἄφθονον ποδικόν ἄξυ, ὅπερ ἐξεπέμπετο κατὰ τὴν κατάκλισίν μας ἀπὸ τοὺς πόδας τῶν ἀκαθάρτων ἐν πολλοῖς ἐκείνων χαμηλίων, ὅταν ἔβγαζαν τὰ παπούτσια τους, νὰ μὲ φέρουν εἰς ἀπόγνωσιν. Εἶχον παρέλθῃ τρία ἡμερονύκτια καὶ ἐγὼ δὲν εἶχον κλείσῃ μάτι! Τὸ σῶμά μου ἐπέταξε φουσκες, τὰ σκέλη μου καὶ οἱ πόδες μου ὅπου εἶχον τὸ ἐκζεμα, ἐπειδὴ δὲν εἶχον τὰ μέσα νὰ τὸ πλύνω, εἶχον γίνῃ μία πληγὴ καὶ διηρχόμην τὰς πρώτας νύκτας ἐπὶ τῶν παραθύρων ἀκουμβισμένος. Δὲν ἤξεύρω σὲ ποιά ὄρια στενοχωρίας κοντὰ παραμονεύει τὸ ξεβύδωμα τῶν μυαλῶν, ἀλλὰ δὲν δύναμαι παρὰ νὰ υποθέτω, ὅτι ὕστερον ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶμαι ἐπιδεικτικὸς εὐτυχῶς τοῦ τοιοῦτου παθήματος. Ὅτ' ἦτο ἀνόητος ματαιοπονία ἐὰν ἐπεχείρουν νὰ σᾶς δώσω ἀμυδρὰν κἂν ἰδέαν τῆς τότε καταστάσεώς μου. Παρῆλθον ἐν τοιαύτῃ ἐλλεινῇ καὶ ἀπιστεῦτῳ μαρτυρικῇ τῆξαι 20 ὄλαι ἡμέραι, ὅτε πλέον πνιγμένος ἀπὸ τὸ ἀφόρητον πρὸ

πάντων τῆς σωματικῆς μου καταστάσεως ἐξεδιάσθην ὑπὸ ταύτης καί, καίτοι εἶχον ἀπόφρασιν νὰ ψεφῆσω καλλίτερα σὰν σκυλλί παρὰ νὰ ζητήσω τὸ ἔλεος ἢ τὴν βοήθειαν κανενός, ἀπετάσθην δι' αἰτήσεώς μου πρὸς τὸν Εἰσαγγελεῖα, ζητῶν ὡς μόνην χάριν νὰ στείλῃ ἕναν ἰατρὸν νὰ με ἐπιθεωρήσῃ καὶ ἂν ὁμολογήσῃ τὴν κατάστασίν μου λίαν ἀκροσφαλῆ νὰ με στείλῃ τότε μόνον εἰς τὸ ἐντὸς τῶν φυλακῶν ἐκείνων νοσοκομεῖον. Θὰ ὑποθέσητε ἴσως ὅτι θὰ ἐστάλῃ κάποιος νὰ με ἐξετάσῃ ἢ νὰ με ἐρωτήσῃ. Ἐὰν τοιοῦτον σκέπτεσθε πόσον θὰ εὐρεθῆτε ἀπατημένοι. Οὔτε φωνή, οὔτε ἀκρόασις. Ἡ τροφή μου ἀπετελεῖτο ἀπὸ μιᾶ σαλαμουριασμένη κουραμὰνα καὶ δυὸ δεκάρες κάθε δυὸ μέραις. Εἰς τὸν θάλαμόν μας ἐκεῖνον ἐφιλοξενουῖντο ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐγκληματιῶν, καὶ αἱ διάφοροι ἐξελίξεις τῶν μόρτιδων καὶ κουτσαβάκιδων. Τὸ κορύφωμα τούτων ἦτο ἕνας Γεώργης Ἀράπης Πατρινός, ὅστις ἔκαμνε καὶ τὸν καφετζῆ. Οὐζο ἄφθονον, καίτοι ἀπηγορεύετο, εἶχε τὰ μέσα νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸν προσφιλῆ μας θάλαμον. Ὑπὸ σάνδα δὲ λίαν ἐπιτηδεῖως κεκομμένην τοῦ πατώματος καὶ προσαρμοζομένην κατόπιν κατὰ τρόπον μὴ ἐπιτρέποντα τὴν ἀνακάλυψιν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, εὐρίσκετο ἡ κρύπτη τοῦ οὔζου καὶ λοιπῶν ποτῶν. Ὁ δὲ ἀξιώσιμος οὗτος κούτσαβος, Κύριος Γεώργης, εἶχε τρεῖς τῆς ἐβδομάδος ἐλευθέραν τὴν ἐξοδὸν καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Νεανίας δέ τις εὐειδῆς 18ετής, ὃν ἔφερον κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας καὶ ὃν ἐσπευσεν οὗτος νὰ φιλοξενήσῃ εἰς τὸ κρεββάτι του, ἀπετέλει ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν κατὰ τὰς νύκτας ὡς εἶχεν εὐθυμίαν τὸ προσφιλὲς ἤμισί του! Τοῦτο κατέστη γνωστὸν εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ ἦλθον καὶ ἔκαμαν κολοκυθένιας ἀνακρίσεις.

Κατόπιν δὲ τοῦ συμβάντος τούτου, τίς ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τούντεῦθεν κάθε βράδυ μετὰ τὸ κλείσιμον τῆς θύρας τοῦ θαλάμου, τὰς προκλήσεις καὶ τὰς βαναύσους ὕβρεις κατὰ τοῦ ἀγνώστου εἰς αὐτὸν μηνυτοῦ του; Ἀλλὰ τὸ κορύφωμα τῆς ἐλεεινότητος καὶ ἀκατονομάστου διαφθορᾶς τῶν τραγῶν καὶ διαφθορῶν ἐκείνων, ἅτινα κατ' εὐφημισμὸν ὀνομάζουσι Παλαιὸν Στρατῶνα καὶ Ἑλληνικὰς φυλακάς, ἀπετέλεσε τὸ γεγονός ὅτε κατόπιν μιᾶς ἰατρικῆς ἐξετάσεως εὐρέθησαν τρεῖς ὑπόδικοι ἀνήλικες 10—12 ἐτῶν ἕκαστος, με ἀφροδίσια νοσήματα ἀπὸ παθητικὴν αὐτῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς χρῆσιν πόσον μωραὶ εἶνε πολλάκις αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων. Ἐκαμαν τὸ Ἐφηβεῖον διὰ νὰ προφυλάξουν ἀπὸ τὴν διαφθορὰν τοὺς ἀθῶους ἐφήβους. Ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς ὑπάγουν εἰς τὸ Ἐφηβεῖον ὡς καταδικασμένους καὶ νὰ τοὺς προφυλάξουν ἐκεῖ,

τούς περνοῦν πρῶτον καὶ τούς ἐγκλείουν δύο ἢ τρεῖς μῆνας κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑποδικίας των εἰς τὰ μεγαλείτερα ἐξαχρειωτήρια, ὅπου ἐμβολιάζονται μὲ τὸ σπέρμα τῆς βρωμορωτέρας διαφθορᾶς. Πολλάκις δὲ ὅλοι αὐτοὶ οἱ κούτσαβοι ἔκαναν γλέντι καὶ ἐμέθυον καὶ τότε ὅλοι οἱ ἄλλοι ἔπρεπε νὰ κύπτουν ὑπὸ τὰς διαταγὰς των.

Εἰπέτέ μου, εἰς τοιαύτην φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἀτμόσφαιραν ἡ ζωὴ σας πῶς ἠδύνατο νὰ διαρρή;... Πλὴν ὁ Θεὸς μὲ ἐλυπήθη καὶ κατὰ τὸν δεύτερον μῆνα τῆς φυλακίσεώς μου, μοῦ ἔφερον τὸν ἀχώριστον σύντροφον κατὰ τὰς λοιπὰς ἡμέρας μου, τὸν Νέον Προφήτην Χριστογιαννόπουλον. Πνεῦμα σπινθηροβόλον καὶ ἐτοιμότατον. Χείμαρρος τὴν εὐγλωττίαν, γλυκύτατος τὴν ὄψιν, χαριτολόγος εἰς τὸ ἔπακρον καὶ λιαν εὐχάριστος εἰς τὰς συναναστροφὰς του. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον εὗρισκον εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν 40ῆμερον συμβίωσίν μας, ἦτο ὅτι ἐπίστευε ὅτι ἀπεστάλη ἀπὸ τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν νὰ καθοδηγήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν. Τὸ ἐπίστευε προσποιητῶς ἢ ἦτο ψύχωσης του, καίτοι πολὺ προσεπάθησα, δὲν ἠδυνήθην νὰ διαγνώσω. Συνέβησαν πλείστα ἐπεισόδια νοστιμώτατα ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἀπελπιστικὰ μὲ τὸν κ. Χριστογιαννόπουλον. Ἦρχοντο ὅλοι οἱ ἐπισκέπται, χάσκοντες νὰ ἴδουν τὸν νέον προφήτην, ὁ δὲ καθ' ἑκάστην ἀλλάσων ἀξιωματικὸς καὶ ὑπαξιωματικὸς ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ τὸν παίξωσι καὶ νὰ τὸν ἐμπαίξωσι χωρὶς νὰ γνωρίζωσι τὰ τσουχετὰ βέλη τοῦ πνεύματος του. Καὶ ἐπάθαιναν ὅ,τι παθαίνει πάντοτε ὁ βλάκας ὅταν θελήσῃ νὰ κάμῃ τὸν ἐξυπνον. Εἰς τελειόφοιτος τῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων εἶχεν ἔλθῃ μίαν ἡμέραν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φρουρᾶς. Ἐφώναξε τὸν Χριστογιαννόπουλον διὰ νὰ περάσῃ καὶ αὐτὸς μαζί του τὴν ὥραν του. Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταμεληθῇ, καὶ εἰς μίαν καυστικὴν ἀπάντησιν τοῦ κ. Χριστογιαννοπούλου, τῷ λέγει: Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε Χριστογιαννόπουλε, μὲ παρεξηγήσατε. «Κύριε, τῷ ἀπαντᾷ ὁ κ. Χριστογιαννόπουλος, καὶ ἐδῶ ἔχετε ἄδικον· διότι ἐγὼ ἐσπούδασα τὴν φιλολογίαν καὶ ἐσμεμένως ἔμαθα νὰ ἐξηγῶ καὶ ὄχι νὰ παρεξηγῶ». Πόσας ὠραίας καὶ σπαρακτικὰς καὶ ἀπειροδιδακτικὰς σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου του δὲν μοῦ διηγήθη ὁ καυμένος. Ἦτο ἡ δεκάτη ἴσως φορὰ ποῦ ἐφυλακίζετο διὰ τὰς ιδέας του. Εἶχε γυρίσῃ ὅλας τὰς φυλακὰς τοῦ Κράτους καὶ τῷ συνέβησαν τόσα καὶ τόσα, ποῦ ἦτο ἀπόλαυσις ἢ διήγησις του καὶ πολῦτιμος δι' ἓνα κοινωνιολόγον. Ὁλη ἡ θηριωδία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐφαίνετο εἰς τὴν συμπεριφορὰν πρὸς αὐτὸν Ἀρχῶν τινων κατὰ τὰς ἀπὸ φυλακὴν εἰς φυλακὴν περιπλανήσεις του. Ἐνῶ δὲ ἐντός

5 ἡμερῶν ἦτο δυνατόν νά ἐκδοθῆ τὸ βούλευμά μου, εἶχον παρ-
 ἔλθῃ δύο μῆνες, χωρὶς νά ἔχῃ τοῦτο ἐκδοθῆ. Διότι δὲν εἶχα νά
 δώσω, ἀλλὰ καὶ ἂν τὰς εἶχον δὲν θὰ τὰς ἐδίδον, 50 δρ., πού μου
 ἐζήτησε ἕνας δικηγόρος διὰ νά τὸ βγάλῃ ἐντὸς 10 ἡμερῶν ἀθωω-
 τικόν. Οὐδεὶς ἐπίστευε ποτὲ, καθὼς καὶ ὁ κ. Χριστογιαννόπουλος,
 ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἀπολύτως ἀθωωτικόν Δ: ὁ καὶ παίζων μὲ τὴν
 ἀγωνίαν μου μὲ ἐπείραζε πολλάκις Ἐπήγαινε λ. χ. εἰς τὴν αὐ-
 λαίαν θύραν καὶ ἐβάζε τὸν Ρεγκίναν καὶ ἐφώναζε: Κάτω ὁ Βου-
 τετάκης. Διότι ἔτσι ἐφώναζον ὅταν ἔφερναν κανένα βούλευμα.
 Ἦτο δὲ ὁ Ρεγκίνας ἕνα χαμίνη πρώτης τάξεως, παίρνων δεκά-
 ρας ἀπὸ ὅλους, βοηθῶν τὴν φρουρὰν εἰς τὴν καταμέτρησιν τῶν
 φυλακισμένων καὶ περῶν τέλος ζωὴν εὐχάριστον δι' αὐτὸν καὶ
 πολὺ εὐχαριστοτέραν παρὰ ἐὰν ἦτο ἔξω. Πρὸς αὐτὸ λοιπὸν τὸ χα-
 μίνιον μὲ ἐξίσωνε ἡ εὐρύνοια καὶ ἡ πανσοφία τῶν δικαστῶν μου.
 Αὐτὸν εἶχε καταδικάσῃ εἰς τρίμηνον φυλάκισιν διὰ μίαν κλοπὴν
 καὶ ἐμὲ εἰς ἄλλους τρεῖς μῆνας δι' ἀπέριωρ ἡπιωτέραν πράξιν.
 (Θὰ λαμβάνω πάντοτε ὡς δεδομένον ὅτι εἶμαι ἀληθῆς ἔνοχος).
 Εἰς αὐτὸν διὰ τὸν ὅποιον ἡ φυλάκισις ἦτο διασκεδάσις, καὶ εἰς
 ἐμὲ τοῦ ὁποῦ μίᾳ στιγμῆς καὶ μόνῃς φυλάκισις ἦτο τοῦτ'
 αὐτὸ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἄδου καὶ τὰ βασανιστήρια τῆς κολάσεως,
 εὗρισκεν ἡ ἐξυγιασμένη διάνοια τῶν δικαστῶν μου δίκαιον νά
 ἐφαρμόσῃ τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς ποινῆς ὄχι μόνον ποιοτικῶς ἀλλὰ
 καὶ ποσοτικῶς.

Μετὰ τὴν φυλάκισιν μου δὲ οἱ κύριοι αὐτοὶ ἀστυνομικοί, δὲν
 ὑστέρησαν νά λάβουν ὅλα τὰ προφυλακτικὰ μέτρα, δι' ὧν ἠδύνατο
 νά ἐπιτύχῃ ἡ ἔντιμος σκευωρία των. Ἀπέστειλαν δύο ἀγνώστους
 Κρήτας πρὸς τὰς ἀνωτέρω οἰκογενείας, βεβαιοῦντας καὶ πλαγίως
 ἀπειλοῦντας ὅτι ἀστεφύλακες τὰς καταζητοῦν, καὶ ὅτι ἂν τυχόν
 δὲν παρουσιάσουν ὅσα ἄτομα ἔχουν γραμμένα εἰς τὰ δελτία των θὰ
 τοὺς βάλουν καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακὴν. Οἱ δυστυχεῖς ἐφοδῆθη-
 σαν, καὶ εἶχον καὶ δίκαιον, ἀφοῦ πλέον φῶς φανερὰ ἔβλεπον τὴν
 πρὸς με διαγωγὴν των. Ἐπήγαν εἰς τὸν κ. Α. Ρικάκην, ὃν εἶχον
 ὅλοι οἱ Κρήτες ὡς προστάτην, τοῦ ἐξιστόρησαν ὅλην τὴν ὑπόθεσιν
 καὶ ἐγκατέλειψαν ἀμέσως τὰς Ἀθήνας. Τέλος ὑστερα ἀπὸ δύο
 μῆνας, καίτοι μετὰ τὴν ἀνάκρισιν ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Ποταροπούλου
 καὶ Σας οὐδεμίᾳ ἄλλῃ δικαστικῇ πράξιν ἐνηργήθη, καὶ ἠδύνατο
 ἐπομένως νά ἐκδοθῆ καὶ ἐντὸς 5 ἡμερῶν, ἐξεδόθη τὸ πολὺκροτον
 βούλευμα, διὰ τὸ ὅποιον τσακίς μὲ καταίθασεν εἰς τὴν αὐλαίαν
 θύραν ὁ καλὸς μου φίλος κ. Χριστογιαννόπουλος. Ὡ πόσον ἀλη-

σμόνητοι καὶ ἀδιάσπαστοι εἶνε οἱ δεσμοὶ οἱ σφυρηλατούμενοι ἐν χαλεπαῖς καὶ δειναῖς ἡμέραις. Θὰ ἤμην εὐχαριστημένος νὰ ζήσω αἰώνως μετὰ καὶ μόνοι τοῦ καλοῦ μου φίλου καὶ παρηγόρου μου κ. Χριστογιαννοπούλου. Ὁ Εἰσαγγελεὺς ἐπρότεινε τὴν ἀπαλλαγὴν μου, ἀλλὰ τὸ Συμβούλιον διέτασσε περαιτέρω ἀνακρίσεις. Συνεπεία τούτων καλεῖται ὡς μάρτυς ὁ κ. Ἄντ. Ρικᾶκης, ὅστις καταθέτει ὅτι μετὰ τὴν φυλάκισίν μου μετέβησαν εἰς τὴν οἰκίαν του αἱ ἀνωτέρω οἰκογένειαι καὶ τῷ ἐβεβαίωσαν ὅτι ἐγὼ δὲν πταίω καθόλου, διότι τὰ δελτία ἦσαν ἰδικὰ των καὶ με ἐφορτώθησαν νὰ ὑπάγω νὰ τῶν τὰ ἐξαργυρώσω, διότι ὁ κ. Ποταρόπουλος δὲν ἤθελε με κανένα τρόπον νὰ τῶν τὰ ἐξαργυρώσῃ. Ὁ κ. Ρικᾶκης τοῖς προέτρεψε τότε νὰ ὑπάγουν νὰ τὰ καταθέσουν αὐτὰ εἰς τὴν ἀνάκρισιν, ἀλλ' ἐκεῖνοι τῷ ἀπήντησαν : «Ναί, νὰ μᾶς φυλακίσουν καὶ μᾶς, ἀφοῦ τὸν Βουτετάκην ποῦ δὲν ἤξευρεν τίποτε ἐφυλάκισαν». Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν δὲ τῶν περαιτέρω ἀνακρίσεων, οὐδεὶς ἕτερος ἐζητάσθη. Πλὴν ἡ κατάθεσις τοῦ κ. Ρικᾶκη καὶ διὰ τὴν ἀξιοπιστίαν καὶ κοινωνικὴν θέσιν του καὶ διὰ τὸ ὑπεραρκετὰ διαφωτιστικὸν αὐτῆς ἤρκει νομίζω διὰ πάντα ἀμερόληπτον νὰ σχηματίσῃ γνώμην. Ἀφοῦ καὶ ἄνευ ταύτης οἱ εἰσαγγελεὺς ἐπρότεινε τὴν ἀπαλλαγὴν μου, τὸ δὲ Συμβούλιον δὲν εὔρε λόγους ἐπαρκεῖς νὰ με παραπέμψῃ, πῶς κατόπιν ταύτης, ἥτις νομίζω ὅτι δὲν ἦτο κατ' ἐμοῦ, εὐρέθησαν λόγοι πρὸς παραπομπήν, ἀπορῶ καὶ ἐγὼ ὡς καὶ πᾶς ὑγειῆς νοῦς. Οὐχ ἤττον τὸ βούλευμα ἐξεδόθη παραπεμπτικόν. Ὁρίσθη ἡ ἡμέρα τῆς δίκης· μετεφέρθη μετὰ κουστωδείας χωροφυλάκων μετὰ ἄλλων ἀλυτῶν εἰς τὰ ἐδῶλια τοῦ Πλημμελειοδικείου. Εἶχον παρέλθῃ ἤδη δύο ἡμισυ μῆνες ἀπὸ τῆς φυλακίσεώς μου. Πλὴν, ἡ δίκη μου ἀναβάλλεται. Καὶ διατί νομίζετε; Διότι ὁ εὐγενὴς κ. Ποταρόπουλος καὶ Σας, δὲν ἠθέλησε νὰ προσέλθῃ. Αὐτός, τὸ ὄργανον τῆς ἐξουσίας, τὸ ἄδρᾶ διὰ τοῦτο μισθοδοτούμενον, ἀντὶ νὰ διευκολύνῃ, ἐδυσχέρανε σκοπίμως τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλὰ εἴθε νὰ συνέβαινε τοῦτο καὶ νὰ μὴ προσήρχετο διὰ τὸν ἄνω λόγον εἰς τὸ δικαστήριον. Ἀλλὰ δυστυχῶς συνέβη κάτι ἄλλο πολὺ φαυλότερον. Καὶ τοῦτο τὸ βεβαίῳ διὰ τοῦ λόγου τῆς τιμῆς μου, καθ' ὅσον ἐν ἀνάγκῃ ἔχω νὰ τὸ ἀποδείξω, διότι μοῦ ἐβεβαίωσεν τοῦτο καὶ ἀξιοματικὸς καὶ δικαστικὸν πρόσωπον. Ὁ κ. Ποταρόπουλος ἦλθε εἰς τὸ δικαστήριον, ἀλλὰ δὲν ἐπαρσυσιάσθη, ὡς ἔμαθον κατόπιν, διότι δὲν τοῦ ἤρесе ὁ καταρτισμὸς τοῦ δικαστηρίου. Ἐὰν ποτὲ ἀμφισβητηθῇ ὅτι ὁ κ. Ποταρόπουλος ἦλθεν εἰς τὸ δικαστήριον κατὰ τὴν πρώτην δικάσιμον

καὶ ἐγὼ δὲν δυνηθῶ νὰ τὸ ἀποδείξω, δέχομαι νὰ μοῦ ἀρνηθῇ πᾶς τις ὅτι ἔχω λόγον τιμῆς. Κατὰ διαβολικὴν δὲ σύμπτωσιν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ δὲν τολμῶ νὰ ἐξηγήσω ὅπως θὰ τὴν ἐξήγει ἴσως πᾶς τις, ὅστις ἐπηρεάζεται μόνον ἀπὸ τὰ φαινόμενα, κατὰ τὴν δευτέραν δικάσιμον, καθ' ἣν ὠρίσθη καὶ ἡ ὑπόθεσις μου νὰ δικασθῇ, ὡς Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου ἐλάμβανε μέρος τὸ αὐτὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἐξέδοτο τὸ παραπεμπτικὸν βούλευμά μου. Τοῦτο νομικῶς δὲν ἤξεύρω ἂν ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ λογικῶς εἶνε ἀναμφιβόλως σόλοικον. Μᾶς φέρουν λοιπὸν πάλιν ὀπίσω, ἵνα ἀκόμη 17 ἡμέρας ζήσω εἰς τὸν προσφιλεῖ μου Παλαιὸν Στρατῶνα καὶ εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον. Ὡς πῶσα εἶδον καὶ πῶσα ἔμαθα ἀπὸ τὸ Μέγα αὐτὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Παλαιοῦ Στρατῶνος. Εἶδον ἀνθρώπους ποικίλων καὶ θετικῶν ἐγκλημάτων νὰ εἰσέλθουν καὶ νὰ ἐξέλθουν ἐντὸς 24 ὥρων. Δύο δανίδες μετ' ἄλλων μὴ συλληφθέντων μπράβων, εἶχον ἀφοπλίση καὶ σπάση ἔς τὸ ξύλο τὴν ἐξουσίαν εἰς ἓνα πορνεῖον. Τοὺς ἔφεραν τὸ ἑσπέρας καὶ τὴν ἐπομένην εἰς συνταγματάρχης ἤρχετο καὶ τοὺς παρελάμβανεν. Εἷς νέος εἰκοσαετῆς ἐκ Θεσσαλονίκης, ξένος καὶ μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει, εἶχε κόμει εἰς τὰς φυλακὰς **17** ὅλους μῆνας καὶ δὲν εἶχεν ἐπι ἐκδοθῆ τὸ βούλευμά του κἂν. Ἐνας Γεώργιος Μαῦρος ἀπὸ τὴν Σμύρνην εἶχε συλληφθῆ διὰ μίαν κλοπὴν· ὅταν συνελήφθη καὶ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἀκούσατε καὶ φρίζατε, αὐτὸς τοῦτος ὁ Λευκάδιος ἐπήγαινε μετὰ τὰς μεσονυκτίους ὥρας πάντοτε ἵνα μὴ ἀκούωνται αἱ φωναὶ ἀπὸ τοὺς διαβάτας, διέτασσε καὶ τὸν ἐκρεμοῦσαν ὥστε μόνον οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν του νὰ ἐγγίζουν τὸ ἔδαφος καὶ ἐλάμβανεν τὸν βούρδουλα καὶ ὁ ἴδιος μὲ αὐτούσια τὰ χέρια του, τὸν ἐκτύπα ἀνιλεῶς ἕως ὅτου ἐλιποθύμει· ἐπανελαμβάνετο τοῦτο καθ' ἑσπέραν πολλάκις, ἀπὸ τὰ ἴδια χέρια τοῦ Διευθυντοῦ, διὰ νὰ ἐκδιασθῇ ἢ ὁμολογία τῆς ἐνοχῆς του. Τότε μόνον, ὅταν μοῦ τὰ διηγείτο καὶ μοῦ ἔδειχνε τὰ μελανιασμένα καὶ κομματιασμένα κρέατά του ἤρχισα ἀμυδρῶς νὰ καταλαβαίνω τὸ ἀφάνταστον μέγεθος τῆς θηριωδίας καὶ τερατουργίας τῆς ἀγρίας καὶ βαναύσου καὶ ἀποτυγρωμένης ψυχῆς τοῦ κ. Διευθυντοῦ.

Ἄς δεχθῶμεν ὅτι τῷ ἐπετρέπετο νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὰ τὰ βάναινα μεσα ἕνεκεν μιᾶς πολιτικῆς ἢ διοικητικῆς ἀνάγκης. Ἄλλὰ νὰ τὰ μεταχειρισθῇ διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν ἓνας Συνταγματάρχης γέρων πατήρ, ἀλλὰ νὰ τὸν βαστᾷ ἢ καρδιά του μὲ τὰ ἴδια του χέρια νὰ κατακρεουργῇ καὶ κατασπαράσῃ ἓνα ἔστω καὶ ἀλύτην, ὃ τοῦτο εἶνε ἀκατανόητον καὶ ἀσύλληπτον εἰς πᾶσαν

ἀνθρωπίνην κεφαλὴν. Ἐὰν αὐτὴ ἢ θηριωδία τῆς ψυχῆς ἐπλάσθη ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ δὲν εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα βαναύσου καὶ πορνοφύλου βίου, ἀρνοῦμαι τὴν ἀγαθότητά του. Ὡς ποσάκις ἤσθάνθην ἀκατάσχετον τὴν ἀνάγκην, διὰ τὰ ἀνακουφίσω ἑμαυτόν, ὅταν αὐτὸς καὶ τόσοι ἄλλοι μοὶ διηγοῦντο παρόμοια, νὰ ἀνταλλάξω τὸ κεφάλι μου, ἐὰν ἤδυνάμην, μὲ ὀλίγους λόγους, τοὺς ὁποίους νὰ πετάξω κατὰ πρόσωπον ὄλων ἐκείνων τῶν ὑφισταμένων καὶ προϊσταμένων τοῦ τέρατος ἐκείνου, οἱ ὅποιοι ἐλάμβανον τυχὸν γινῶσιν τῶν ἀγρίων τούτων πράξεων του καὶ ὅμως ἐσιώπων, καὶ νὰ τῶν εἶπον: εἴσθε τὰ στίγματα τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἡ προσωποποίησης τῆς ὑπερατίμου ἀτιμίας ὅπου καὶ ἂν εὕρισκῃσθε ὅ, τι ἐξέλιξιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ ἂν λάβητε».

Ὡς ποσάκις ἐκεῖ μέσα, ὅπου ἐνώπιόν σας ἔχετε ἐν μικρογραφίᾳ ὅλα τὰ στρώματα τῆς κοινωνίας, δὲν ἐπεθύμησα νὰ εἶμαι ἀναίσθητος, ἡλίθιος, κτῆνος. Τότε πρώτην φοράν μοὶ ἐδόθη νὰ αἰσθανθῶ τὴν Μεγάλην καὶ ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν τῶν σοφῶν λόγων τοῦ Σοφοῦ καὶ βαθυτάτου ἀνατόμου τοῦ ἀνθρώπου, Οὐγγῶ, ὅταν ἔλεγε: «Δυστυχῆς ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις ἐν τῷ ματαίῳ τούτῳ κόσμῳ φέρει ρανίδα θείου πνεύματος».

Ἡ τρίμηνος φυλάκίσις μου καὶ δὴ εἰς τοιαύτας φυλακὰς καὶ εἰς τοιοῦτον θάλαμον καὶ μὲ τοιαύτην ἐξέλιξιν καὶ ἐλατήρια τῆς ὑποθέσεως, ἀφῆκεν ἀναμφιβόλως ἀνεξάλειπτα ἴχνη καὶ ἐπὶ τῆς υγείας μου καὶ ἐπὶ τῆς γαλήνης τῆς ψυχῆς μου. Διότι ἐὰν τις ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ τότε ἐν ἐμοὶ καὶ νὰ ἐννοήσῃ οὕτω τότε μόνον τὴν ὄλην συλλήβδην κατάστασίν μου, θὰ ὠμολόγῃ ὅτι καὶ τοῦ Θεοῦ ἀκόμη ἐὰν ἤμην ὁλοφόνος, ὡς ἀντίποινα τοιαύτης πράξεως ἡ τιμωρία ἐκείνη ἦτο ὑπερβολικὴ καὶ ἤρκει νὰ ἐξιλεώσῃ ὅσον μισαρὸν καὶ ἂν ἦτο τὸ ἐγκλημά μου. Οὔτε θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν ἐκ τῆς θλίψεως νάρκην ἣτις μὲ κατέλαβεν εἰς δύο περιπτώσεις. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀνηγγέλθησαν αἱ σφαγαὶ τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὴν ἡμέραν τῆς Παναγίας τοῦ δεκαπενταυγούστου, ἣτις ἔχει πάντοτε ἰδιόζυσαν αἴγλην καὶ ἀνάμνησιν εἰς ἐμέ, ἐκ τῆς ἀναπολήσεως τῶν ὠραίων παιδικῶν μου χρόνων, ὅπου ἔς τὸ χωριό μου ἐτελεῖτο τὴν ἡμέραν ἐκείνην πανήγυρις, εἰς ἣν ὅλοι οἱ ἐπαρχιώται μας μὲ τὰ ἑορτινὰ των φορέματα συνέρρεον. Ἀλλὰ μὲ ὅλα ταῦτα μένω ἤδη πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν φυλάκισίν μου ἐκείνην, διότι αἰσθάνομαι ὅτι ἔγινα κατὰ πολὺ τελειότορος ἑμαυτοῦ καὶ τὰ ἀνθρώπινα βαθύτερον ἐγνώρισα παρὰ ἐὰν ἐτελείωνα ὅλα τὰ Πανεπιστήμια τοῦ κόσμου.

Παρήλθον λοιπόν αἱ 17 ἡμέραι, μεθ' ἃς εἶχεν ὀρίσθῃ ἡ νέα δικασίμος καὶ ἐν συνοδείᾳ καὶ πάλιν μετὰ μιᾶ δεκαριά ἄλλων ὑποδίκων μετεφέρθη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Πλημμελειοδικείου· ὅλοι οἱ ἄλλοι ὑπόδικι ἦσαν τῆς κατωτέρας κοινωνικῆς ὑποστάθμης καὶ διὰ τοῦτο τὰ βλέμματα τῶν περισσοτέρων ἐστρέφοντο πρὸς ἐμέ.

Ἄφου ἐκαθίσασαμεν εἰς τὰ ἐδῶλια, μὲ πλησιάζει κάποιος ἄγνωστος μου, ὅστις, καθ' ἃ ἐπληροφορήθη κατόπιν, ἦτο ὁ δικηγόρος κ. Ἀναστασόπουλος, καὶ μὲ ἐρωτᾷ διατί κατηγοροῦμαι. Τοῦ εἶπον μὲ δύο λέξεις, ὅτι μὲ εἶχε καταγγείλῃ ὁ κ. Ποταρόπουλος, ὅστις τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶχεν εὐαρεστηθῆ νὰ προσέλθῃ μετὰ πέντε ἄλλων ἀξιωματικῶν, οὓς εἶχε μάρτυρας. Μὲ ἐρωτᾷ καὶ οἱ πέντε ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τί ζητοῦν; Εἶνε μάρτυρες, τῷ ἀπαντῶ. Μοὶ λέγει ἀλησμονήτως ἐπὶ λέξει, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἤξευρε περισσότερα ἀπὸ μένα. «Νὰ ἀφήσης νὰ δικασθῆς ἐρήμην, διότι καὶ τίποτε ἂν δὲν ἀποδειχθῇ ἡ παρουσία των μόνον θὰ ἐπηρεάσῃ τοὺς δικαστάς».

Ἄλλ' ἐγὼ εἶχον τόσον συχαθῆ, ὥστε καὶ τὴν ἀγχόνην ἐὰν ἐγνώριζον ὅτι θὰ μοῦ ἔβαζαν δὲν θὰ συνήνουν εἰς τοῦτο. Μετ' ὀλίγον ἀρχίζει ἡ διαδικασία. Ἡ ὑπόθεσίς μου ἤρχετο τετάρτη ἢ πέμπτη.

Ἀπὸ τὰς ποικίλας συγκινήσεις τὸ κεφάλι μου ἐπύρεσσε καὶ τὸ στόμα μου εἶχε ξηρανθῆ. Ἐζήτησα ὀλίγον ἕρῳ ἀπὸ τὸν κλητῆρα τοῦ Δικαστηρίου, ἀλλὰ μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἅμα ἔγω ἔξω πίνω.

Ἡ ἀπότομος καὶ ἀγροῖκος συμπεριφορὰ του αὐτῆ, ἡ ἀνεκτὴ ὅμως ἄνευ παρατηρήσεως ἐκ μέρους τοῦ δικαστηρίου, μοὶ ἔκαμε ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν. Ἦτο φαλακρὸς καὶ ἡ τρίχα του ἦτο ἴσάν φωτιὰ κόκκινη. Ἐκφράζων δὲ κατόπιν τὴν ἀπορίαν μου διὰ τὴν συμπεριφορὰν του, εἰς φίλος ἠθέλησε νὰ μοῦ πῆν λύση, δείξας μοι ἐπὶ τῆς ἄνωθεν τοῦ δικαστηρίου κατοικίας του μίαν ἀφρόπλαστον καὶ νοστιμοῦλαν σύζυγον. Ἐκφωνεῖται ἡ ὑπόθεσίς μου καὶ εἰς δικηγόρος, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζον, εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισίν μου ἐκ τοῦ προχείρου. Δὲν ἐγνώριζεν ὅμως τὴν ὑπόθεσιν, πολλῶ δὲ μᾶλλον τὸ ἱστορικόν της καὶ τὰ ἐλατήριά της, τούναντιον ἴσως θὰ ὑπέθετεν ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε τοιαύτη ἐξέλιξις της ἦτο φυσικὴ καὶ ἐντιμος. Οὕτω δὲ οὔτε νὰ ὤφελῃ οὔτε νὰ ἐξιχνιάσῃ τι καὶ περιπλέξῃ τοὺς σκευωροὺς ἠδύνατο. Παρελαύνουν λοιπὸν οἱ ἐξ ἀξιωματικοὶ καὶ ἐξεταζόμενοι κατεθέτουσι τὴν ἐν τῇ ἀστυνομίᾳ σκηνὴν ὅπως τὴν γνωρίζετε. Ἐρχεται ὁ κ. Ρικάκης καὶ λέγει ὅ,τι ἐλέχθη προηγουμένως, ὅτι, καθὼς τὸν ἐβεβαίωσαν, τὰ δελτία δὲν ἦτο ἰδικά μου καὶ καλοῦμαι εἶτα εἰς ἀπολογία. Ἄλλ' ἀφ' ὅτου ἐπρότεινα εἰς τὸν κ. Ποταρόπουλον, ὄρ-

κίας αὐτὸν εἰς τὴν στρατιωτικὴν του τιμὴν, τὴν ἐρώτησιν, ἂν αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν μοῦ ἀπήτησε νὰ ὑπάγω ἐγὼ ὁ ἴδιος τὰ δελτία νὰ τὰ ἐξαργυρώσω καὶ ὄχι οἱ κάτοχοί των, διότι δὲν τοὺς γνωρίζει, καὶ αὐτὸς ἠρνήθη τοῦτο· ἀπὸ τότε τόσον αἷμα ἀνέβη εἰς τὸ κεφάλι μου, ὥστε τὰ ἔχασα· οὔτε τὸ ἐν δέκατον ἐνεθυμήθην νὰ εἶπω ἀπὸ ὅσα ἔπρεπεν. Ἄλλὰ τὰ πράγματα δὲν ἤθελον οὔτε πολὺ σοφίαν, οὔτε ἔκτακτον ἀντίληψιν νὰ ἐξηγηθῶν. Εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως τῆς ἀστυνομίας οὐδὲν οὐδέποτε ἐξαργυρώθη δελτίον, ἀφοῦ λοιπὸν ἐγὼ ἀπεπειράθην τὴν δι' ἀπάτης ἐξαργυρῶσιν τῶν δελτίων τί ἤθελα εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ; Ἐὰν τὰ δελτία ἦσαν πλαστὰ ἤμην τόσον ἠλιθίος καὶ βλάκας ὥστε νὰ μὴ τὰ δώσω εἰς ἕνα μεσίτην, ὅπως τὰ ἐδίδον ὅλοι οἱ ὅπως οὖν καλῆς τάξεως Κρήτες, νὰ μοῦ τὰ ἐξαργυρώσῃ, ἵνα οὕτω εἶμαι πάντοτε ἀσφαλῆς ἀσφαλέστατος; Ἐὰν τὰ δελτία ἦσαν πλαστὰ εἶχον ἄρᾳ γε τόσῃ κωλοσσαίαν ἠλιθιότητα, ὥστε νὰ μὴ ἐνοήσω ὅτι θὰ ἡγείρον ἀναμφιβόλως ὑπονοίας, ἐὰν τὰ παρουσίαζον πρὸς ἐξαργυρῶσιν ὄχι ἕνα ἕνα, ἀλλὰ τόσον βλακωδῶς μαζὶ καὶ τὰ τέσσαρα; Ἐὰν ἤμην ἐνεστος καὶ ἐπομένως προφυλαττόμενος πάντοτε νὰ μὴ ἀνακαλυφθῶ, δὲν θὰ τὰ ἐδίδον ἐπὶ τέλους εἰς τέσσαρας διαφόρους πτωχὰς γυναῖκας, αἵτινες ἀντὶ μικρᾶς τιμῆς ἀμοιβῆς, ὡς συνέβαινε, νὰ τὰ ἐξαργυρώσουν; Ἐὰν ἐπὶ τέλους ἤμην ἐνοχος δὲν θὰ ἔφθανε τὸ μυαλό μου ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ ὁ κοινότερος νοῦς θὰ ἡννύει, ὅταν ὁ κ. Ποταρόπουλος μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ, ὅτι κάτι τρέχει, ὅτι ἴσως ἀνεκάλυψαν ἢ ὑποπτεύθησαν τὴν ἐνοχὴν μου; Ἄλλὰ καὶ ὅλαι αὐταὶ αἱ ὑποθέσεις, ὑποθέσεις λογικαὶ καὶ ἀπλεττον φῶς ρίπτουσαι ἐὰν ἔλειπον, ποῖα ἀπόδειξις, πλὴν τῆς καταμηνύσεως τοῦ μηνυτοῦ μου, ὑπῆρχε, ἐφ' ἧς νὰ στηριχθῇ τὸ δικαστήριον διὰ νὰ σχηματίσῃ πεποιθήσιν; Οὐδεμία, ἀπολύτως οὐδεμία. Ἐπεθύμουν δὲ νὰ ἡδυνάμην νὰ μὴ σᾶς εἶπω πῶς ἐστηρίχθη ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ βεβαίως καὶ τὸ δικαστήριον, διὰ νὰ μὴ σᾶς καταλάβῃ ἡ ἀηδία ἧτις καὶ ἐμὲ κατέλαβε. Τοῦτο θὰ τὸ μάθετε παρακάτω. Ἦθελε ἴσως τὸ δικαστήριον νὰ τῷ παρουσιάσω ὅλον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτόμων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ δελτία, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐξηρτάτο ἀπὸ ἐμέ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐξακριβωθῇ καὶ ἐξακριβώθη τετραγωνικῶς διὰ τῆς καταθέσεως τοῦ κ. Ρικάκη εἶνε ὅτι τὰ δελτία δὲν ἦσαν ἰδικὰ μου καὶ μόνον κομιστῆς τούτων ἤμην ἐγώ. Ἄλλὰ καὶ καλὰ ἢ κακὰ καὶ ἐντελῶς πλαστὰ ἐὰν ἦσαν τὰ δελτία, δὲν ἐνήχето ἐκεῖνος ποῦ τὰ παρουσίαζε, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποῦ τὰ ἐξέδιδε. Τὴν

ἐκβασιν τῆς ὑποθέσεως τὴν ἐγνώριζον ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ κ. Ἀναστασόπουλος μοι ἔδωσε νύξιν τῆς ἀπονομῆς τῆς Ἑλλ. Δικαιοσύνης. Καὶ ἡδυνάμην ἐάν, ὡς οἱ πολλοί, τὴν ποιοτικὴν ἀξίαν ἐμαυτοῦ ἐστήριζον οὐχὶ εἰς τὰς πράξεις μου, ἀλλ' εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὰς κοινωνικὰς συνθήκας, ἡδυνάμην, λέγω, θραύων καὶ κατακουρελιάζων τὴν πραγματικὴν μου τιμὴν νὰ διασώσω τὴν φαινομενικὴν. Ἡδυνάμην νὰ σηκωθῶ ἐπάνω καὶ νὰ εἶπω εἰς τοὺς δικαστὰς μου: «Κύριοι, ὅ,τι καὶ ἂν συμβαίη, μεγάλο ἢ μικρό, τὸ ἔπραξα ὄχι μόνον δικαίως, ἀλλὰ καὶ νομίμως, τῇ συναινέσει τοῦ ἀρμοδίου ὑπαλλήλου. Προσκαλέσατε τὸν δεῖνα καὶ θὰ σᾶς διαφωτίσω. Τοῦ ἔδωσα τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου ὅτι δὲν θὰ κάμω περὶ τούτου ποτὲ λόγον, ἀλλ' ἤδη ἵνα φαίνομαι εἰς τὰ μάτια τοῦ κόσμου τίμιος, τὸν ἀθετῶ, προτιμῶν νὰ φαίνομαι εἰς ἐμαυτὸν μόνον ἄτιμος».

Ὅταν δὲ ἐσηκώθην ν' ἀπολογηθῶ καὶ οὔτε τὰ μυαλά μου οὔτε αἱ σκέψεις μου εὐρίσκοντο εἰς τὴν φυσικὴν τῶν καταστάσεων, τὸ δὲ στόμά μου ἦτο ξηραμένο ἀπὸ τὴν δίψαν, ἦτο φυσικὸν νὰ μὴ μοῦ ἔρχεται πρόχειρον ὅ,τι ἤθελον νὰ εἶπω. Καὶ δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν φράσιν κατὰ τὴν ἀπολογία μου τοῦ κ. Προέδρου, ἣτις καταδεικνύει φαρδῶς πλατυὰ τὴν προθυμοποίησιν καὶ τὸ ἔνθεον ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον δεικνύουν οἱ κύριοι οὔτοι πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας. «Ἄντε λοιπόν, τελείωνε, μοι εἶπε ἀπολογουμένω ὁ κ. Πρόεδρος, καὶ τόσην ὥραν ποῦ μᾶς ἔφραε ἡ ὑπόθεσίς σου θὰ εἶχρμεν δέκα ἄλλαις τελειωμέναις». Ἄντι νὰ μὲ βοηθήσῃ, ἀντι ἀφοῦ μὲ εἶδε ὅτι εἶχα ἐπισκοτισθῆ καὶ θορυβηθῆ νὰ ἀφήσῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ τέλος ἵνα συνέλθω ὀλίγον καὶ δυνηθῶ ν' ἀπολογηθῶ, ἀφοῦ μάλιστα εἶδε ὅτι δὲν εἶχον κανένα συνήγορον γνωρίζοντα καὶ δυνάμενον νὰ εἴπη τι, ἐκεῖνος τοῦναντίον λογαριάζων, ὡς φαίνεται, τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας του, οὐχὶ ποιοτικῶς, ἀλλὰ ποσοτικῶς, ἐφρόντιζε, ψιλᾶ χαμηλᾶ, νὰ ἀπαλαχθῆ ἀπὸ μᾶς καὶ ἡμεῖς ἀπὸ ἐκεῖνον. Τοῦτο λέγεται ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ ὁ θεῖος πόθος τοῦ δικαστοῦ πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας. Τρία συμβάντα μοῦ ἔκαμαν τὴν χειρίστην καὶ οἰκροτάτην ἐντύπωσιν κατὰ τὴν δίκην ἐκείνην. Ἡ φράσις αὕτη τοῦ κ. Προέδρου, δι' ἧς μοι ἐδίδετο νὰ ἐννοήσω πῶς οὔτοι οἱ ἄνθρωποι σκέπτονται, πρὸς δὲ καὶ ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ δίκαιον, ἡ ἄρνησις τοῦ κ. Ποταροπούλου ὅταν τὸν ὠρκίσα εἰς τὴν στρατιωτικὴν του τιμὴν, ἂν αὐτὸς δὲν μὲ προσεκάλεσε εἰς τὴν ἀστυνομίαν διὰ νὰ λάβω τὸ βοήθημα τῶν ἐν λόγῳ οἰκογενειῶν, καὶ ἡ ἀγόρευσις τοῦ ἀντεισαγγελέως κ. Ὁρεινοῦ, τοῦ στίγματος τούτου, ἐκ πνευματικῆς ἀπόψεως, τῆς Ἑλληνικῆς Δικαιοσύνης.

αὐτῶν, Κύριοι Δικασταί, εἶπεν ἐπὶ λέξει ὁ μεγαλόμυθος οὗτος ἀντεισαγγελεύς, βλέπομεν τὸ ἄνθος (ὡς τί εὐώδες καὶ μυροβόλον ὄντως ἄνθος) τῶν ἀξιωματικῶν μας, παριστάμενον ἐνταῦθα καὶ βεβαιοῦν τὴν ἐνοχὴν τοῦ κατηγορουμένου, δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς παραδεχθῶμεν ὡς συκκφάντας, ἀλλὰ πρέπει νὰ τοὺς πιστεῦσωμεν».

Καὶ εἰς ἀναριθμήτους μυριάδας χρόνια καὶ ἂν ἀνέληθῃ ἡ ζωὴ μου δὲν θὰ λησμονήσω τὸ ἄνθος τοῦτο τοῦ κ. ἀντεισαγγελέως, τὸ ὁποῖον ἔδρεψε ἀπὸ τὸν ἀνθῶνα τῆς εὐτελεστέρως ταπεινοκολακείας διὰ νὰ στηρίξῃ ἓνα συλλογισμόν τόσο νευρώδη καὶ κοινωνιολογικῶς βαθύν, ὥστε νὰ ἀρκῆ ἵνα ἐξ αὐτοῦ καθορίσῃ τὸν βαθμὸν τῆς τιμῆς τῶν ἄλλων· ὅταν εἰς Εἰσαγγελεύς καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ οἱ ἀποδεξάμενοι τὸν μεγαλοφυᾶ τοῦτον συλλογισμόν δικασταί, δὲν δύνανται νὰ χειραφετηθῶσιν ἀπὸ τὸν ἐπηρεασμὸν ὃν δύνανται νὰ ἀσκήσῃ ἓνα πολυχρυσωμένον πιλίκιον ἢ ἓνα οἰονδήποτε ἀξίωμα καὶ ὅταν δὲν δύνανται νὰ ἀρθῶσιν ὑπεράνω τῆς προκαταλήψεως ὅτι ἡ τιμὴ δὲν δύνανται ἢ νὰ παρακολουθῇ μίαν τάξιν κατὰ συνθήκην τιμῶν, ὅταν τὸ πνεῦμά των δὲν ἔχει τὴν φιλοσοφικὴν δύναμιν νὰ σκεφθῇ καὶ τὴν θαρραλέαν εὐστροφίαν νὰ ἀνιχνεύσῃ καὶ νὰ ἀνασύρῃ ἀπὸ τὴν ἀφάνειαν τοῦ ἀγιοῦπαιδας, τὴν τιμὴν, καὶ ἀπὸ τὸν στίλβοντα ὄγκον τοῦ ἐπιφανοῦς, τὴν αἰσχρότητα, ὅταν εὐρίσκονται δικασταί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὴν πνευματικὴν δύναμιν νὰ ὑπερπηθῶσιν τὰ φαινόμενα καὶ νὰ ξεθάψωσι ὅσον βαθειὰ καὶ ἂν ταῦτα εὐρίσκονται, τὰ πράγματα, ἢ δικαιοσύνη θὰ σφαγιασθῆται. Τὸ ἐκδικητικὸν πνεῦμα οὐδέποτε ἐδέσποσε ἐπ' ἐμοί. Μόλους δὲ τοὺς λυσαλέους καταδιωγμούς μου, καὶ τοὶ πολλάκις πολυειδῶς ἠδυνάμην νὰ βλάψω πολλοὺς, οὐδέποτε τὸ ἐσκέφθην. Οὐχ ἤττον ἐὰν ποτὲ ἐγινόμην ἀπόλυτος μονάρχης τῆς ὑψηλίου, κατ' αὐτῶν τῶν κυρίων, οἱ ὁποῖοι τὸν μὲν κατήγορόν μου, διότι εἶχε χρυσᾶ γαλόνια, παρεδέχθησαν ἀληθινόν καὶ τὸν ἐπίστευσαν, ἐμὲ δέ, διότι ἤμην ἀφανὴς καὶ ἄγνωστος, ἐδέχθησαν ὡς ἀνάξιον πίστεως, οὐδὲν ἄλλο θὰ ἔπραττον παρὰ θὰ ἐδιπλασίαζον τὸν μισθὸν των καὶ θὰ τῶν ἔλεγα: Κύριοι, μπορεῖ νὰ εἰσθε νομομαθεῖς καὶ εὐσυνείδητοι, καλοὶ καὶ ἄξιοι, ἀλλὰ τὸ μυαλό σας εἶνε ἀνάξιον νὰ μετέχη τῶν πολυδαιδάλων καὶ λαθυρινθοειδῶν κοινῶν ὑποθέσεων. Πηγαίνετε ἑστὰ σπήτια σας.

Μ' ὅλον δὲ τὸν ἐπηρεασμὸν ὃν θὰ ἐξήσκησεν εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν δικαστῶν μου ἢ εὐωδία τοῦ ἐπικαλεσθέντος ἄνθους τοῦ κ. ἀντεισαγγελέως, ἠδύναντο οἱ Κύριοι οὗτοι νὰ διδῶσιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὑποθέσεως ἐκείνης κάτι τι τὸ ὁποῖον εἰς ἀξιοπρεπεστέρους σὺλ-

λογισμούς από τους του ἀντεισαγγελικοῦ ἀνθους, θὰ ἔφεραν αὐτούς, τὸ ὅτι ἴσως πρώτην φοράν εἰς τὰ δικαστικά χρονικά των δι' ἀνθρώπων, ὀλίγον τι ἀνώτερον τῆς τάξεως τοῦ ὄχλου ἰστάμενον, δικαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, οὐδὲν μπιλιετὰκη ἔλαβον ἢ ψιθύρισμά τι τοῖς ἐγένετο. Ἀλλὰ ἡ εὐωδία τοιούτων ἀνθῶν βεβαίως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ φθάνη μέχρι τῆς ρινὸς τοῦ κ. Ὁρεινοῦ.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἐτύχετε εἰς καμμίαν δικάσιμον τοῦ Πλημμελειοδικείου Ἀθηνῶν· ἀλλ' ἐὰν ἐτύχετε θὰ σᾶς κατέλαβεν ὁ ἔμετος τῆς ἀηδίας ἀναμφιβόλως. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι πολὺ προσεκτικώτερον καὶ πονετικώτερον ζυγίζει ὁ μπακάλης τὰ φασόυλια του, παρὰ οἱ κύριοι οὔτοι τὸ δίκαιον τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου. Μὲ ὄσσην εὐκολίαν ὁ μπακάλης κατατάσσει τὰ σκουμπριά του εἰς δεκάλεπτα καὶ δεκαπεντάλεπτα, μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ αὐτοὶ πετσοκόβουν τὴν τιμὴν τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου· ὅπως εἰς τὰς ἐκλογὰς ὅπου ὁ πλειὸς πονηρὸς καὶ καπάτσος καὶ αἰσχροὺς κομματάρχης κατορθώνει νὰ ἀρπάξῃ καὶ νὰ κλέψῃ περισσοτέρους ψήφους, ἀπαράλλακτα καὶ εἰς τὰ Πλημμελειοδικεῖα, ὁ πλειὸς πανοῦργος καὶ θοροβοποιοὺς κκορθώνει νὰ ἀρπάξῃ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν δικαστῶν ἐνόχους καὶ νὰ τῶν παραδώσῃ ἀθώους. Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν μου ἤμην περίεργος νὰ παρακολουθῆσω αὐτὴν τὴν καμαρωμένην δικαιοσύνην μας. Ἐδικάζετο ἓνας Ν. Ἀγγέλου ὑπηρετῆς τοῦ ξενοδοχείου «Ἐπιάνησος». Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἐκεῖνο εἶχε καταλύσῃ ἓνας νεανίας, ἔμπορος ἐκ Κορίνθου. Εἰς τὸ πανταλόνι του εἶχε 1000 δρ. διὰ νὰ ψωνίσῃ. Ἄμα ἐκοιμήθη ὁ ἔμπορος οὗτος, ὁ ὑπηρετῆς ἔβγαλε ἓνα ψαλλίδι, ἐκοψε τὴν τσέμπη τοῦ πανταλονιοῦ, ἔβγαλε τὰς 1000 δρ., τῆς ἔθεσε ἔς τὴν τσέμπη του καὶ ἐπήγε ἔς τὸ καλὸ. Τὸ πρῶτ' ξυπνᾷ ὁ ἔμπορος, βλέπει τὸ πανταλόνι του κομμένο μὲ τὸ ψαλλίδι (διότι τὸ εἶχε ὑπὸ τὸ προσκέφαλόν του καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ τραβήξῃ ὄλο ἔξω) καὶ τὰς 1000 δρ. κλεμένας. Καταγγέλει τὴν πράξιν. Ἐξετάζονται ὅλοι οἱ ἐν τῷ ξενοδοχείῳ καὶ ὁ διευθυντῆς τοῦ ξενοδοχείου καταθέτει ὅτι χωρὶς ἄλλο ὁ ὑπηρετῆς θὰ ἔκαμε τὴν κλοπὴν, διότι ἐκτός ὅτι καὶ ἄλλη φορά τὸν ἔκλεψε, οὐδεὶς ἄλλος ἐπήγε ἐκεῖνην τὴν βραδυὰ νὰ μείνῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Πέρνου εἰς τὴν ἀστυνομίαν τὸν ὑπηρετῆν, εὐρίσκουν τὸ ψαλλίδι ἐπάνω του ἀλλ' ἀρνεῖται ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ κλέπτης. Ἀρνεῖται προσέτι ὅτι ἔχει χρήματα μαζί του. Μετὰ ἀλύπητο ξύλο καὶ πάλιν ἀρνεῖται. Δὲν ἤξεύρω πῶς ἐκάπνισε τοῦ ἀστυνόμου καὶ διατάσσει καὶ τὸν γυμνῶνουν καὶ εὐρίσκονται δεμέναις ἀπὸ κάτω ὑπὸ τοὺς ὄρχεις του αἱ 1000 δρ. Περιττὸν θεωρῶ νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἤτις πρὸ

ὀλίγου ἐστιγμάτιζε ἐμὲ τὸν πρόσφυγα, τὸν ἄγνωστον καὶ ἀπροστάτευτον, ἠθώωσε πανηγυρικῶς τὸν κύριον αὐτόν, διότι λέγει τὰ χαρτονομίσματα ἦσαν συγκεκολλημένα καὶ ἐπομένως θὰ εἶχον τεθῆ πρὸ πολλοῦ ἐκεῖ. Ἄλλὰ περιπτὸν θεωρῶ νὰ σᾶς εἶπω ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης σχεδὸν παραπλεύρως τοῦ κατηγορουμένου παρὰ τὴν ἔδραν τοῦ συνηγόρου κ. Γουναράκη, ὅστις ἔβαλε εἰς τὴν τσέμπην 600 δρ., ἐκάθητο ὁ Βουλευτὴς καὶ ἀδελφὸς τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν κ. Σπ. Κουμουνοῦρος. Ὁ κλαπεὶς νέος, εἰς τὰ πρῶτα στάδια τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἔχασε τὰς 1000 δρ., καὶ ἐξώδευσε καὶ ἄλλας 1000 εἰς δικηγόρους καὶ ἄλλα ἔξοδα ἕως ὅτου τελειώσει ἡ δίκη, καὶ ἀναμφιβόλως μὴ δυνάμενος πλέον νὰ κάμνη τὸν ἔμπορον θὰ ἔκανε συγκεχωρημένως καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τοῦ λοιποῦ ἢ τὸν λωποδύτην ἢ τὸν ληστήν. Καὶ ἔδιδε τὸ δικαίωμα ἢ δικαιοσύνην ἐκείνην εἰς τὸν ἀθωοθέντα λωποδύτην ἐκεῖνον νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ μοῦ εἴπῃ : Κύριε, πρὸ ἔσοῦ εἶμαι κολοσσὸς τιμιότητος !

Μετὰ τὴν ἐν λόγῳ νευρώδη λοιπὸν ἀγόρευσιν τοῦ κ. Εἰσαγγελέως, τὸ δικαστήριον παραδεξάμενον ὅτι, εἰς ἔχων ἐπὶ τοῦ πικικίου χρυσᾶ γαλόνια δὲν δύναται νὰ ψευδεταί ἢ καὶ νὰ μὴ λέγῃ ἐπακριθῶς τάληθῆ, ἐξέδοτο τὴν ἀπόφασίν του, δι' ἧς δεξάμενον ὅτι αἱ τρεῖς ἀνωτέρω οἰκογένειαι εἶνε ἀνύπαρκτοι, μὲ κατεδίκαζε εἰς δίμηνον φυλάκισιν.

Ἦδη καλύπτων τὸ πρόσωπόν μου ἐξ αἰσχύνης διὰ λογαριασμὸν τῶν ἐκδωσάντων τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν δικαστῶν, δημοσιεύω κατωτέρω ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ ἐν Χανίοις Εἰρηνοδικείου, δι' οὗ περιτράνω ἀποδεικνύεται πόσον δίκαια καὶ πόσον ἐμβριθῆς ἦτο ἡ ἀπόφασίς των αὐτῆ, δι' ἧς εἰς τὴν τρυφερὰν συμπάθειαν πρὸς τὰ χρυσᾶ γαλόνια τοῦ κ. Πόταροπούλου καὶ Λευκαδίου, ἐπιβοηθοῦντος καὶ τοῦ μισοκρητισμοῦ των, ἢ εἰς τὴν στενοκεφαλίαν των, ἐθυσίασαν καὶ κατεσπίλωσαν τὴν τιμὴν τῆς δικαιοσύνης τῆς πατρίδος των.

Αἰτησις Δημητρίου Βουτετάκη κατοικοῦ Χανίων.

Πρὸς τὸν κ. Εἰρηνοδίκην Χανίων.

Κύριε Πρόεδρε,

Παρακαλῶ ὑμᾶς ὅπως χάριν τῆς ἐξακριβώσεως μιᾶς ἀληθείας εὐαρεστηθῆτε νὰ προσκαλέσητε καὶ ἐξετάσητε ἐνόρκως ἕνα ἕκαστον τοὺς ἐκ Χαλέπας Ἀτιόνιον Σφακιωτάκην ὑποδηματοποιόν, Νικόλαον Γαρεδάκην βυρσοδέην, Ἐμμ. Σφακιωτάκην βυρσοδέην

καὶ Θ. Π. Ἀλισταβάκην κτηματίαν καὶ καφεπώλην ἐπὶ τοῦ κατωτέρω θέματος κλπ.

« Ἐμφανισθέντες συνεπείᾳ τῆς ἀνωτέρω αἰτήσεως τοῦ Δημητρίου Βουτιετάκη ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ νομίμου ἀναπληρωτοῦ τοῦ Ἐπιτηροδίου Χανίων Χρήστου Ζηρωδωράκη, παρόντος καὶ τοῦ βοηθοῦ τοῦ γραμματέως Θ. Μαρκουλάκη σήμερον τὴν 22αν Μαρτίου 1903 οἱ Ἀντώνιος Σφακιωτάκης ὑποδηματοποιός, Νικ. Γαρεδάκης βυρσοδέφης, Θεοφάνης Π. Ἀλισταβάκης κτηματίας καὶ καφεπώλης, Ἐμμ. Σφακιωτάκης βυρσοδέφης ἅπαντες κάτοικοι Χυλέπας ἤτήσαντο ὅπως δώσωσι τὸν κατωτέρω ὄρκον. Μετὰ τὰς νομίμους δὲ διατυπώσεις θέντες τὴν χεῖρα αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἔδωκαν ἕκαστος τούτων τὸν ἐξῆς ὄρκον.

« Ὁρκίζομαι εἰς τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὅτι ἐν ἀπὸ τὰ τέσσαρα δελτία ἅτινα κατέσχεν ὁ ὑπογραμματεὺς τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν Π. Ποταρόπουλος εἰς χεῖρας τοῦ Δημητρίου Βουτιετάκη κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν, ὅποτε εὐρισκόμεθα ὡς πρόσφυγες εἰς Ἀθήνας, ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειάν μου».

Μετὰ τὴν δόσιν δὲ τοῦ ὄρκου τούτου ὑπὸ τῶν τεσσάρων αἰτοῦντων ὁ Ἀντ. Σφακιωτάκης ἤτήσατο καὶ ἔδωκε προσέτι τὸν ἐξῆς ὄρκον.

« Ὁρκίζομαι εἰς τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν, καθ' ἣν ἐγὼ καὶ ἡ οἰκογένειά μου εὐρισκόμεθα ὡς πρόσφυγες εἰς Ἀθήνας, ὅτε ἡμέραν τινὰ μετέβην παρὰ τῷ ὑπογραμματεῖ τῆς Ἀστυνομίας Π. Ποταροπούλῳ διὰ τὰ μου ἐξαργυρώσῃ τὸ δελτίον μου, ὁ Π. Ποταρόπουλος ἠρνήθη μὲ μεγάλην ἐπιμονὴν τὰ μου τὸ ἐξαργυρώσῃ καὶ μοῦ εἶπε τὰ δώσω εἰς τὸν Δημήτριον Σ. Βουτιετάκην καὶ ἐγὼ καὶ αἱ τρεῖς ἄλλαι οἰκογένειαι, τὰς ὁποίας οὗτος τῷ εἶχε συστήσῃ καὶ τὰ ὑπάγῃ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον γνωρίζει τὰ τοῦ ἐξαργυρώσῃ ἀμέσως. Μεταβὰς δὲ εἶτα κατὰ παράκλησίν μας ὁ Δημ. Βουτιετάκης παρὰ τῷ Ποταροπούλῳ κομίζων τὰ 4 δελτία ἅτινα ἡμεῖς κατὰ παραγγελίαν του ἐδώκαμεν εἰς τὸν Δημ. Σ. Βουτιετάκην, τῷ τὰ κατέσχεν ὁ Π. Ποταρόπουλος».

Ἐφ' ᾧ συνετάχθη τὸ παρὸν ὑπογραφέν ὡς ἔπεται, πλὴν τοῦ

(1) Εἶνε οἱ τέσσαρες οἰκογενεάρχαι, οὓς ἐν σελίδι 59 ἀναφέρω.

Ἄντ. Σφακιωτάκη καὶ Νικ. Γαρεδάκη δηλωσάντων ἄγνοιαν
γραμμάτων.

Ὁ ἀναπληρωτὴς τοῦ Εἰρηνοδίκου
Χ. ΖΗΝΩΔΩΡΑΚΗΣ

Οἱ ὀρκισθέντες
Θ. Π. ΑΔΙΣΑΒΑΚΗΣ
ΕΜΜ. ΣΦΑΚΙΩΤΑΚΗΣ

Ὁ βοηθὸς τοῦ γραμματέως τοῦ Εἰρηνοδικείου Χανίων.

(Τ. Σ)

Θ. Μαρκουλάκης.

Ἴδού καὶ ἡ προσκλητήριος ἐπιστολὴ τοῦ κ. Διευθυντοῦ τῆς
Ἀστυνομίας κ. Λευκαδίου αὐτόγραφος, ἣτις οὔσα γεγραμμένη μὲ
μπλὲ μελάνην, ἐπέστη μόνον παρὰ τοῦ τεχνίτου τὴν πιστὴν ἀντι-
γραφήν διὰ μαύρης μελάνης καθ' ὅσον ἡ φωτοτυπία ἐν πέρνει
τὸ μπλὲ μελάνι. Τὸ πρωτότυπον καταθέτω ἐπίσης εἰς τὸ γραφεῖον
τῆς Νομαρχίας.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ - ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Κύριον
Κ. Ζ. Βουττιάου

αγα. αγα.

1/2

Κύριε Βουττιάου!
Τὰς αἰσῶν ἀγαμίαν ἐν τῇ γραφείῳ τῷ
Συνεδρίου τῆς 11^{ης} ἡμέρας π. Α.
σήμερον. ... Αἰδ' ὑποσημειωσ.

Γ. Στυλίουδης.

Ἦδη δὲν θέλω νὰ λάβω οὐδεμίαν εὐθύνην ἀπέναντι τῆς συνειδήσεώς μου μὲ ὄλην τὴν συρροὴν τῶν πρὸς τοῦτο συμπτώσεων, καὶ νὰ πιστεύσω καὶ νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι ἡ ἀπόφασίς αὕτη δὲν ἐξεδόθη εὐσυνειδήτως ὑπὸ τῶν δικαστῶν μου. Εἶμαι λοιπὸν πρόθυμος ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν μοῦ πῆτε νὰ τὸ δεχθῶ. Εἶμαι πρόθυμος νὰ δεχθῶ ὅ,τι οἱ δικασταὶ ἐκεῖνοι εἶνε καλῆς πίστεως, εὐσυνειδήτοι, καὶ ὅτι ἄλλο παρεμφερές θέλετε. Ἀλλὰ δὲν θὰ δυνηθῆτε νὰ μοῦ ἀρνηθῆτε ὅτι ἂν ἔχωσι τὰς ἀνωτέρω ιδιότητας, δὲν δύναται τότε ἢ νὰ εἶνε σχολαστικῆς ἀντιλήψεως καὶ στενοδοσκαλικῆς κρίσεως.

Πλὴν σέβομαι τὴν γνώμην των, ἀφοῦ δυστυχῶς ἡ ἀτέλεια τῶν ἀνθρωπίνων εἶνε τοιαύτη καὶ ἡ ἐπιβολὴ ἐνίοτε τῆς ἀνάγκης χάριν ἐνὸς εὐρυτέρου ἢ ἀπωτέρου σκοποῦ τοσαύτη, ὥστε νὰ μὴ δύναται πᾶς συνετός καὶ λογικός ἢ πολλάκις νὰ σέβηται τὰ μὴ σεβαστὰ καὶ νὰ περιβάλλῃ καὶ νὰ στηρίξῃ μὲ ὄλην τὴν δύναμιν καὶ θερμὴν τῆς ζωῆς του τὰ κρημιστέα. Ὑποτασσόμενος λοιπὸν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μου λαμβάνω ὡς δεδομένον τὴν ἐνοχὴν μου καὶ παρακαλῶ πάντα εἶον δῆποτε, μεθ' οὗ θὰ διεξαγάγω τοὺς προσεχεῖς ἀγῶνας νὰ μὲ λαμβάνῃ ὡς πραγματικὸν ἐνοχον κατὰ τὰς συζητήσεις μας. Δὲν δέχομαι παρ' οὐδενὸς οὐδεμίαν συγκατάθεσιν, διότι καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀκόμῃ περιπτώσει θὰ ἀποδείξω ὅλους αὐτοὺς τοὺς κυρίους πολὺ κατωτέρους μου. Ἀλλὰ ἄς ἐξετάσωμεν ἤδη καὶ ἐνοχος ὢν, ἂν ἦτο δικαία ἡ τοιαύτης τιμωρίας ἀπόφασίς. Καὶ λαμβάνω ὡς ἐνιαίαν καὶ ἀχώριστον τὴν δικαιοσύνην.

Καθῆκον λοιπὸν νομίζω ὅτι εἶχεν ἡ δικαιοσύνη, ἐὰν ἤθελε ὄχι νὰ καταρρίπτῃ, ἀλλὰ νὰ ἐπαυξάνῃ τὸ γόητρον καὶ τὴν αἴγλην τῆς, νὰ καλέσῃ τὸν κ. Λευκάδιον καὶ σας καὶ νὰ τοῦ εἴπῃ:

Κύριε Λευκάδιε, εἶδομεν εἰς ἓνα φυλλάδιον ποῦ ἐξεδώκατε (τὸ πρωθύστερον ἐπιτρέπεται) ὅτι ἀνεκαλύψατε ὅτι τὰ μισὰ δελτία ἐξ ὧσων ἐλάμβανον βοήθημα, ἦσαν πλαστὰ καὶ τὰ εἶχον μὴ Κρητες, λαμβάνοντες καὶ οὗτοι βοήθημα καὶ ὅτι ὑμεῖς λίαν ἀξιεπαίτως τὰ κατέσχετε. Εἶνε ἀληθές τοῦτο, Κύριε Λευκάδιε καὶ Σας;

Λευκάδιος. Μάλιστα, ἀληθέστατον· ὡς εἶνε ἀληθές ὅτι τὸ εἶδετε γεγραμμένον καὶ εἰς τὸ φυλλάδιον κατὰ τοῦ Δερλερέ, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκα.

Δικαιοσύνη. Πολὺ καλά, Κύριε Λευκάδιε. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ ποῦ εἶχον παρανόμως αὐτὰ τὰ δελτία δὲν ἦσαν οὔτε πρόσφυγες, οὔτε κατεστραμμένοι, οὔτε ξεσπιτωμένοι. Ἔτσι;

Λευκάδιος. Μάλιστα.

Δικαιοσύνη. Ἐστείλατε, παρακαλῶ, Κύριε Λευκάδιε καὶ Σας κανένα ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς φυλακάς;

Λευκάδιος. Ὁχι.

Δικαιοσύνη. Λοιπόν, ἐντιμώτατε Κύριε Συνταγματάρχα καὶ Διευθυντὰ τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν-Πειραιῶς, ἀφοῦ δὲν παρεπέμψατε κανένα ἐξ αὐτῶν τῶν μυριάδων εἰς τὰς φυλακάς σας, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον σᾶς ἠπάτησαν, ἀλλ' οὔτε εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πράξωσι τοῦτο, διότι οὔτε ξεσπιτωμένοι, οὔτε πεινασμένοι ἦσαν, ἀλλὰ ἐκάθηντο εἰς τὰ σπίτια των μὲ ὄλην τὴν ἡσυχίαν των, στέλνετε τώρα καὶ μάλιστα τσελεκωμένον ἓνα ξεσπιτωμένον πρόσφυγα, πεινῶντα ἴσως καὶ διψῶντα; Σᾶς ἐρωτῶμεν εἶνε τοῦτο ἀμερόληπτον καὶ ἐντιμον, Κύριε Συνταγματάρχα καὶ Σας;

Λευκάδιος.

Δικαιοσύνη. Δὲν μᾶς λέγετε ἀκόμη ἓν πρᾶγμα, Κύριε Συνταγματάρχα καὶ Σας, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ἀπὸ Κρήτας πρόσφυγας ἔχετε κατάσχη ποτὲ δελτία πλαστά;

Λευκάδιος. Μάλιστα, πλεῖστα ὅσα καὶ καθεκάστην κατάσχομεν.

Δικαιοσύνη. Λοιπόν, γενναιότατε Κύριε Συνταγματάρχα καὶ Σας, νομίζετε ἐντιμον καὶ ἀνδρικόν νὰ ἀρκῆσθε εἰς τὴν κατάσχεσιν μόνον τῶν δελτίων ὅλης αὐτῆς τῆς πληθώρας τῶν ἐξ ἀνάγκης παρανομούντων, εἰς δὲ τὸν κατηγορούμενον νὰ δεῖξητε τοιαύτην λυσσαλέαν καταδίωξιν; Νομίζετε ὅτι εἰς καὶ μόνος ἐντιμος δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὰ ἐλατήρια τῶν τοιούτων γρονθοκοπομένων πράξεών σας εἶνε τὸ ἐνδιαφέρον σας πρὸς τὸ δίκαιον; Κύριε Συνταγματάρχα καὶ Σας, ἐγὼ ἢ δικαιοσύνη σοῦ φωνάζω, ὅτι τὰ καθήκοντά σου εἶνε πολὺ ὑψηλότερα καὶ ἐντιμώτερα.

Ἄλλὰ ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ἡ δικαιοσύνη αὐτὴ ἢ ἐκπροσωπηθεῖσα κατὰ τὴν ἀνωτέρω δίκην ἀπὸ Ὀρεινοῦς καὶ τὰ ρέστα, νὰ τῆς ἀπευθύνω μερικὰς παρατηρήσεις. Ἀφοῦ μὲ ἐκήρυξε, λαμβάνω ὡς δεδομένον ὅτι εἶμαι ἔνοχος καὶ ἀποκαλύπτομαι πρὸ τῆς ἀποφάσεώς της. Ἄλλὰ δὲν νομίζετε ὅτι ὄφειλε νὰ ἐρωτήσῃ, νὰ ἐρευνήσῃ καὶ νὰ μάθῃ ἐὰν τὴν πράξιν αὐτὴν τὴν διέπραττον ἐξ αἰσχροκερδείας ἢ ἐκ μιᾶς ὑπερτάτης ἀνάγκης, τῆς αὐτοσυντηρησίας; Πῶς δὲν μὲ ἐρώτησε: Κύριε εἶσθε πρόσφυξ καὶ ἐπράξατε μίαν πράξιν κολάσιμον καὶ ὁ κολασμὸς της δεόν νὰ εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὰς περιστάσεις καθ' ἃς ἐξετελέσθη. Δὲν μᾶς λέτε λοιπόν ποῖαι περιστάσεις σᾶς ἐξηνάγκασαν νὰ προβῆτε εἰς αὐτήν;

Κυρία Δικαιοσύνη, θὰ τῆς ἀπῆντων, λάβε τὸν κόπον νὰ ἐρωτή-

σης τὸν Α, τὸν Β, τὸν Γ καὶ τὸν Δ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐζήτησα ἐργασίαν καὶ δὲν εὔρον. Ἐρώτησον τὸν Ε, εἰς τὸν ὁποῖον εἰργάσθην μὲ 50 λεπτὰ τὴν ἡμέραν, ἐρώτησον τὸν Ζ διὰ νὰ ἴδῃς ὅτι τὸ γεῦμα μου καὶ τὸ δεῖπνον γίνεται μὲ 2 δεκάρας, ἐρώτησον τὸν Θεὸν νὰ Σοῦ εἶπῃ ποσάκις ἔπεσα νῆστις. Ἐρώτησον τὸν Η καὶ τὸν Θ, πρὸς οὓς ἀπετάσθην διὰ νὰ μὲ δανείσουν καὶ δὲν μὲ ἐδάνεισαν. Ἡδυνάμην νὰ ὠθήσω καὶ νὰ διοργανώσω δύο πατριώτας μου ἀλύτας καὶ νὰ σὲ ληστεύσουν ἢ νὰ σὲ δολοφονήσουν ἐσένα τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Δικαιοσύνης καὶ νὰ συντηρῶμι εἶτα ἀπὸ τὰ ἐκατοστάρικα ποῦ θὰ εὐρίσκοντο εἰς τὸ πορτοφόλι σου. Ἀντὶ τούτων κατέφυγα εἰς πολὺ ἠπιωτέραν καὶ ἐντιμωτέραν παράνομον πράξιν.

Ἐπῆρα ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον 156 δρ. μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ σωθῶ, ἀφοῦ εἶδον ὅτι ἐπῆραν χιλιάδες χωρὶς νὰ δικαιούνται, πολὺ μεγαλείτερα ποσὰ καὶ ὄχι ὅπως τὰ χρησιμοποιήσωσι διὰ νὰ σωθῶσι. Εἰς ἓνα ἀπολογισμὸν εἶδον ἓνα κονδύλιον 125.000 δρ. καὶ ἂν ἐξοδεύθησαν 5,000 (διότι ἤμην αὐτόπτης τῶν ἐξοδευθέντων) νὰ γίνω 5,000 κομμάτια. Ἀφοῦ βλέπω ὅτι σεῖς ἐπὶ τέλους κύριοι ἀντιπρόσωποι τῆς Δικαιοσύνης, ἐνῶ ὁ κόσμος χαλᾷ καὶ καταστρέφεται, ἐνῶ νοικοκυραῖοι ἔμειναν εἰς τὸν δρόμον ἀπολέσαντες πᾶν ὅ,τι εἶχον καὶ ἤδη πεινῶσι, ἐνῶ οὐδεὶς ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν ἔμεινε καὶ νὰ μὴ ζημιωθῇ, σεῖς μόνον ἤσυχοι καὶ ἀτάραχοι εἰς τὴν γαλήνην καὶ θαλπωρὴν τοῦ σπιτιοῦ Σας, ὄχι μόνον δὲν ἐζημιώθητε ἀλλὰ καὶ κάθε 29 ἀποταμιεύετε τὰ 60 σιδερωμένον τάλληρά Σας. Ἐνῶ εἰς τὴν θαλπωρὴν καὶ εὐμάρειαν τῆς ἀναπαυτικῆς οἰκίας Σας, σὰς λείπουν δλαι αἱ συγκινήσεις καὶ ἠθικοὶ περισπασμοὶ τῶν ζεσπιτωμένων, τρέχει ἐπιπροσθέτως καὶ τὸ μηνιάτικο εἰς τὸ πουργί Σας· τοῦτο ὅσον νόμιμον καὶ ἀνφαίνεται δὲν τὸ νομίζετε ἀδικώτατον; Δὲν νομίζετε ὅτι ἐὰν εἴχετε τὴν ἀξίωσιν νὰ ὑπερέχητε ἐμοῦ, ἐὰν εἴχετε τὴν ἀξίωσιν ἢ λευκότης καὶ τὸ μεγαλεῖον ἄτινα ἐξωτερικῶς σὰς περιβάλλουν, νὰ διεισδύουν καὶ νὰ φθάνουν μέχρι τοῦ βήθους τῆς ψυχῆς σας, ἀφομοιοῦντα αὐτὴν καὶ οὐσιαστικῶς πρὸς τὴν θεῖαν αἴγλην των, σὰς ἐπεβάλλετο ἐκ τῶν κατὰ μῆνα ἀποταμιευομένων 300 δρ., νὰ δώσητε ὀλίγας καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς ὁποίους τὸ μοιραῖον ἐξεσφενδόνισε πρὸ τῶν ποδῶν σας, ἅ,τι διὰ τῆς διαγωγῆς σας νὰ τοὺς ὠθήτε εἰς τὸ ἔγκλημα, ἀπρόθυμοι εἰς τὸ νὰ τοὺς βοηθήσητε νὰ μὴ τὸ διαπράξουν καὶ προθυμώτατοι μόνον νὰ τοὺς κατατομήσητε ὅταν τὸ διαπράξουν;

Καὶ ἐνῶ προθυμοποιεῖσθε πρῶτοι πρῶτοι καὶ περισσότερον τῶν ἄλλων νὰ συμμετάσχητε τῶν ὠφελημάτων καὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ

Κράτους, ἀποστέρητε εἴτα νὰ συμμετάσχητε καὶ τῆς ἐλαχίστης ζημίας ; Ἡ νομίζετε ὅτι δὲν δικαιούται πᾶς πολίτης νὰ ἀξιῶ ἀπὸ τοὺς μοιράζοντας τὴν δικαιοσύνην, ἵνα πρῶτα πρῶτα τὰ ἔνδον τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἔχουν ἀρδευθῆ καὶ ἀφθόνως ἐμποτισθῆ ἀπὸ τὰ θεϊόστακα ἀρώματα τοῦ δικαίου, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας ;

Βασιλεῦ τῶν Ἑλλήνων ! Τὸ Κράτος Σου δὲν ἔχει δικαιοσύνην. ἀλλὰ διακωμῶδῃσιν τῆς δικαιοσύνης. Πλὴν, τοῦτο ἀναμφιβόλως θὰ Σᾶς ἔχη λεχθῆ μυριάκις καὶ ἡ Μεγαλειότης Σου θὰ τὸ ἔχη ἀντιληφθῆ πλειστάκις. Πλὴν, ἅς λεχθῆ ἀκόμη ἅπαξ ἀπὸ ἕνα παθόντα ἀφανῆ ὑπήκοόν Σου, ὅστις τολμᾷ εὐλαβῶς νὰ κριτεύσῃ τὴν Μεγαλειότητά Σου νὰ ἐπιφορτίσῃ ἕνα τῶν θεραπόντων Της νὰ Τῆς λέγῃ καθεκάστην πρωΐαν. « Βασιλεῦ ! Τὸ Κράτος Σου δὲν ἔχει Δικαιοσύνην ! ».

Ὅλοι, Μεγαλειότατε, δύνανται νὰ ἐννοοῦν ὅτι ὅλα τὰ κακὰ εἶνε κακὰ, καὶ ὅλα αἱ ἀδικίαι εἶνε κακαί, ἀλλὰ μόνον ὁ παθὼν δύναται νὰ γνωρίζῃ τὸν βαθμὸν τῆς σπαρακτικότητος καὶ τῆς σκληρότητος καὶ τῆς ἀπελπιστικότητος τῶν ἀδικιῶν τῆς Δικαιοσύνης.

Δὲν εἶμαι, Βασιλεῦ, τόσον ἀφελῆς ὥστε νὰ νομίζω ὅτι εἶνε ἐπαρκῆς μία θέλησις νὰ ἐκρίζωσῃ διὰ μιᾶς, μακροχρονίους κακὰς ἐξεις καὶ νὰ θρυμματίσῃ φαῦλον καὶ αἰσχρὸν σύστημα· οὔτε νομίζω ὅτι δημιουργοῦνται στιγμιαίως, ἀλλὰ πλάττονται καὶ ζυμοῦνται ἐπὶ μακρὸν οἱ χαρακτῆρες, καὶ αἱ συνειδήσεις ἐκεῖναι, ἐφ' ὧν ἐπηρεάζουν καὶ ἰσοφαρίζουν τόσον τὰ εὐῶδη ἄνθη τοῦ κ. Ὀρεινοῦ ὅσον καὶ ἡ μεγαλειετέρα ἀφάνεια καὶ ἀσημότης ἐνὸς ἀγνώστου.

Ἐν τῇ νήσῳ ἧτις μετ' ὀλίγον σὺν θεῷ, Μεγαλειότατε, θὰ περικοσμηθῆ τὸ Στέμμα Σου, λέγουσιν μίαν παροιμίαν ὅτι: τὸ ξύλο δὲν κόβεται μὲ μιᾶ πελεκιά: Ἄλλ' ἐὰν δὲν εἶνε ἀνθρωπίνως δυνατόν νὰ σωθῆ ἀπὸ κηλίδας τὸ παρόν, ἅς γίνῃ τούλάχιστον κάτι διὰ τὸ μέλλον. Ρίψατε, Ἀνώτατε τοῦ ἔθνους ὁδηγὲ καὶ ἐπόπτα, πρῶτος τὸν σπῆρον καὶ ἐκλέξατε μετ' ἐπιμεμελημένης πατρικῆς στοργῆς ἀγαθὴν γῆν καὶ εὗρετε μετ' ἀνεπηρέαστου διορατικότητος τοὺς εὐστράφους καὶ εἰδικοὺς καλλιεργητάς, οἵτινες νὰ δύνανται νὰ δώσῃ εἰς τὸν καλλιεργηθησόμενον σπῆρον τὴν βλάστησιν ἐκεῖνην, ἧτις ἔδωκε τὸν καρπὸν ὃν ὁ Ἄγγλος ἱστορικο-φιλόσοφος εἶχε ὑπ' ὄψει του ὅταν ἔλεγε: « Καὶ τὰ μεγαλιετέρα δεινὰ καὶ ἂν ἐνσκήψουν ποτὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς καὶ μόνος δικαστῆς τῆς ἐὰν σωθῆ δύναται νὰ τῆς ἐπαναδώσῃ τὸ Μεγαλειῶν τῆς ».

Καὶ ἤδη ὀλίγα ἐτι ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως.

Ποῖα ὑγιῆς ἀντίληψις καὶ ποῖον δίκαιον πρὸς Θεοῦ θὰ συγχω-

ρήση ποτέ, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ ἔχθρὸς κατεῖχεν τὸ ἐν τρίτον τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣν ἀκριβῶς αἱ ἄγριαι σφαγαὶ τοῦ Ἡρακλείου εἶχον ἀναστατώσῃ καὶ συνειδήσεις καὶ γυναικόπαιδα καὶ μικροὺς καὶ μεγάλους, ὅπου οἱ πάντες εἶχον χάσῃ τὸν μπούσουλαν ἐκ τῶν διαφόρων καὶ ποικίλων δυστυχημάτων καὶ κακουχιῶν, τῆς πείνης καὶ τῆς φτώχειας, νὰ εὐρίσκωνται ἄνθρωποι, ἀντιπροσωπεύοντες, λέγει, τὴν Δικαιοσύνην, νὰ καθείργουν μὲ τὴν βαρβαρωτέραν καὶ ἀμειλικτωτέραν αὐστηρότητα τρεῖς ὅλους μῆνας εἰς τὰς ἀπάνθρωποτέρας τῆς ὑψηλοῦ φυλακᾶς, ἓνα ἄνθρωπον δι' ἄδίκημα 150 ὀρ.; Δὲν τοὺς ἤρκει, ἀφοῦ δὲν ἤθελαν νὰ περιορισθοῦν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον τὸ ὅλως ἔκτακτον καὶ ἐκρυθμον τῶν περιστάσεων ἐπέβαλε, νὰ ἐπιβλέπουν τούτέστιν μόνον καὶ νὰ παρεμποδίζουσαν τὴν διάπραξιν τῶν μικρῶν τούτων παρανομιῶν, διὰ τῆς κατασχέσεως ἀπλῶς τῶν περιττῶν δελτίων, δὲν τοὺς ἤρκει τοὺς εὐρύνοας αὐτοὺς ἀπονομεῖς τῆς δικαιοσύνης, ἢ τιμωρία διὰ τῆς συλλήψεως καὶ τῆς ἔστω καὶ διὰ 5 ἢ 10 ἡμερῶν φυλακίσεως; Ἐρωτῶ πάντα εὐσυνείδητον εἰάν εἰς οἰονδήποτε εὐνομούμενον κράτος καὶ ὄχι ὑπὸ ἐμπόλεμον καὶ ὅλως ἐκρυθμον κατάστασιν εὐρισκόμενον, ἀλλὰ εἰρηνικωτάτην καὶ ὀμαλωτάτην, τιμωρία τριμήνου τοιαύτης φυλακίσεως δι' ἄδίκημα 156 ὀρ., διαπραχθὲν ὑπὸ τὰς συνθήκας ὑπ' ἃς διεπράχθη, τῆς ἀπολύτου τούτέστιν στερήσεως καὶ ὑπερτάτης δυστυχίας, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑπερβολικὴ καὶ ἄδικος καὶ ἀπάνθρωπος. Ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἐπιβολὴν τῶν περιστάσεων, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ τὴν ὑποχρέωσιν ἣν ἔχει διὰ νὰ φροντίξῃ νὰ τὰς ἐξοικονομῇ, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ὑπάρχουν περιστάσεις καθ' ἃς ἄλλοτε μὲν ἡ ἀνάγκη καὶ ἄλλοτε τὸ δίκαιον ἐπιβάλλει νὰ κοιμῶνται οἱ νόμοι, οἱ ὅποιοι εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ προβλέπουν ὅλας τὰς φάσεις καὶ ὅλας τὰς πλοκάς καὶ ὅλους τοὺς συνδυασμοὺς καὶ ὅλας τὰς ἀπειρομυρίας πτυχὰς τῶν γεγονότων, εἶνε ἓνας ἀπέραντος βλαξ καὶ ἡλίθιος, ὅστις τὸ πλεῖο μικρὸ κακὸ ποῦ θὰ ἔκανε θὰ ἦτο ἀφοῦ δὲν ἔστιν ὅτε νὰ κοιμῆσῃ τὰς διατάξεις τοῦ ἀδικουμένου νόμου, νὰ κοιμῆσῃ τοῦλάχιστον τὴν ὀγκώδη ἡλιθιότητά του εἰς τὰς ἀσχολίας τοῦ οἰκιακοῦ του βίου.

Τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν ὑπῆρχον πολλοὶ καὶ ποικίλοι τρόποι νὰ τὴν ἀποφύγω. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἠθέλησα. Δὲν τὸ ἠθέλησα, ἐνῶ ἐγνώριζον καὶ τὸ ἐγνώριζον καλῶς, ὅτι ἐν τῇ μέλλοντι θὰ εὐρεθοῦν ἄνθρωποι σποδὸν καὶ οὐδὲν ἄλλο ἔχοντες ἐν τῇ καρδίᾳ των, τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ ἔχει πάθῃ ἀπὸ ἐντελῆ ἀποξήρανσιν, αὐχμηρὰ ὡς ἡ ἔρημος Σαχάρα, στεῖρα καὶ ἀναίσθητος ἀπὸ τὴν ὄρῳσιν τοῦ χρι-

στιανικῷ πόνου καὶ ἀπὸ τὴν ἐπήρειαν μιᾶς ἀδικίας, οἱ ὅποιοι θὰ καταδεχθῶν, θὰ φθάσουν εἰς τὴν ψυχικὴν κατάπτωσιν νὰ ἀναξέσουν καὶ νὰ περιστρέψουν ἀγρίως τὸν δάκτυλόν των ἐπὶ τῶν αἵμασυσῶν πληγῶν, ἃς ἡ ἀπόφασις αὕτη μοῦ ἤνοιγε. Τοῦτο τὸ ἐγνώριζον, διότι φεῦ ἐγνώριζον ὅτι ἡ ἀτέλεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δὲν ἐπέτρεψεν εἰσέτι, οὔτε θὰ ἐπιτρέψῃ ἴσως ποτέ, τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κτήνος νὰ καταπνίξῃ τὰ ἄγρια ἔνστικτα του εἰς τὴν ἐξυγιάνσιν καὶ ἀποκάθαρσιν καὶ θειοποίησιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Διότι ποσῶς μὴ ἀμφιβάλλετε, ὅτι ἐὰν ἔχετε ἓνα καὶ μόνον λατρευτὸν τέκνον, εἰς ὃ νὰ συγκεντρῶνται αἱ ἐλπίδες σας καὶ ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς σας, τὸ ὅποιον νὰ φονεύσῃ τὸ ὄπλον σας πίπτον τυχαίως ἐκ τῶν χειρῶν σας, μὴ ἀμφιβάλλετε, λέγω, ὅτι θὰ εὐρεθῶν ποτε ὑπὸ μορφὴν ἀνθρώπων τέρατα, οἱ ὅποιοι ἀπαθεῖς καὶ ἀναίσθητοι πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς πατρικῆς οὐδύνης καὶ θλίψεως σας, θὰ σᾶς ἀποκαλέσουν δολοφόνον. Δυστυχῶς τοιοῦτος ἦτο, εἶνε καὶ ἡ εἶνε ὁ κόσμος.

Μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐν λόγῳ ἀποφάσεως, δι' ἧς μὲ κατεδίκαζον εἰς δέμηνον φυλάκισιν καὶ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς δίκης, εἶπον εἰς τὸν κ. Εἰσαγγελέα· «Κύριε Εἰσαγγελεῦ, μὲ καταδικάσατε εἰς δύο μηνῶν φυλάκισιν καὶ ἐγὼ ἔχω κάμη ἤδη τρεῖς εἰς τὰς φυλακάς. Μοῦ ὀφείλετε ὅθεν ἐνός μηνός φυλάκισιν. Τὴν πρὸς ἐμὲ ὀφειλὴν σας λοιπὸν αὐτὴν σᾶς τὴν χαρίζω, ἀλλὰ χαρίσετέ μου καὶ σεῖς τὰ ἔξοδα τῆς δίκης, διότι εἶμαι πρόσφυξ καὶ ἑκατὸ χρόνια καὶ ἂν μὲ ἀφήσετε εἰς τὰς φυλακάς δὲν ἔχω νὰ σᾶς τὰ πληρώσω. Ὡ τὰ ἀναίσθητα κτήνη! Μὲ ἔστειλαν καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς φυλακάς. Ἐμείνα καὶ ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ ἡ τριήμερος ἐκείνη φυλάκισις ἰσοδυναμεῖ μὲ ὅλην τὴν μέχρι τοῦδε. Ἐδῶ πλέον βλέπετε μὲ τὰ ἀπαισιώτερα καὶ σπαρξικαρδιώτερα χρώματα τὴν ἀθλιότητα. Ὅλα τὰ ναυάγια, ὅλους τοὺς καραβοτσακισμένους καὶ συντετριμμένους καὶ ἐξηντλημένους καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς εἰς μίαν μακροχρόνιον φυλάκισιν, τοὺς πετᾶ ἡ βάρβαρος καὶ ἀπάνθρωπος πολιτεία κατόπιν ἐκεῖ διὰ νὰ πληρώσουν τὰ δικαστικὰ ἔξοδά τους. Οὔτε κρεθβάτι, οὔτε κρεθβατόρουχα εἶχε κανεὶς. Τὸ πολὺ πολὺ κανένα κατακουρελιάσμενα πάπλωμα ἢ βελέντζα. Ἡ ἀκαθαρσία δὲ καὶ ἡ βρωμα εἰς πολὺ ὑπέρτερον βαθμὸν παρὰ εἰς τὸν Παλαιὸν στρατῶνα. Ψεῖρα δὲ καὶ κορέους, μὴ ῥωτᾶτε. Ἡ διαρκὴς ἐνασχόλησις των ἦτο τὰ ζάργια. Ἐπαιζον πολλάκις καὶ τὸ ψωμί των καὶ τὰ ῥοῦχα των. Ἰνδικὸ δὲ καρύδι ξεκουφωμένο καὶ χωνόμενον εὐκόλως εἰς τὴν τσέπην, ἐφ' οὗ προσετίθετο ἓνας καλαμένιος σωλὴν καὶ ἓνας λουλᾶς, ἀφοῦ πρῶτον τὸ

καρύδι ἐγεμίζετο νερό, περιήρχετο ἐναλλάξ ὅλην τὴν δεκαμελῆ ἢ δεκαπενταμελῆ παρέα τῶν κουμαροπαιζόντων, οἱ ὅποιοι ἀπελάμβανον χασισοποτοῦντες. Ἴδιᾳ τὸ πρῶν ὅταν ἐσηκῶνοντο οἱ μᾶλλον θεργιακίδες, παρετῆρει τις τὴν μανιάν καὶ τὴν λύσσαν τῆς χασισοποσίας. Ἄναπταν τὸν ναργηλέ καὶ ἄρχιζεν ὁ πρῶτος ὡς λυσσασμένος μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων του νὰ ῥοφᾷ. Μόλις ἐρρόφα 5—6 φορές, ἄλλος ἀμέσως τοῦ ἄρπαζε τὸν ναργηλέ καὶ ἀπὸ τοῦτον ἄλλος κατόπιν καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐὰν μετανῶ τι εἰς τὴν ζωὴν μου, εἶνε ὅτι τότε δὲν ἐδοκίμασα καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Τὰ πρόσωπά των εἶχον γίνῃ ἀπαίσια καὶ χαλκοκίτρινα. Εἰς δὲ κυρίως, ὁ καὶ κάτοχος τοῦ ναργηλέ, ἔφερε βαθύτερον τὰ ἴχνη τῆς χασισοποσίας. Ἦτο 45τῆς περίπου. Ἠθέλησα νὰ τὸν συμβουλεύσω διατὶ νὰ θέλῃ νὰ καταστρέφῃ τὴν υἰείαν του χασισοποτῶν τόσον. «Τὸ ξέρω ὅτι χαλῶ τὴν υἰείαν μου, μοὶ ἀπαντᾷ, ἀλλὰ δὲν μοὶ μένει τίποτε ἄλλο. Πρὶν νὰ ῥμῶ εἰς τὰς φυλακὰς ἤμην παντρεμμένος. Κατεδικάσθην 7 χρόνια. Τοὺς πρώτους μῆνας ἤρχετο ἡ γυναικῆ μου καὶ μὲ ἔβλεπε καὶ μερικοὶ συγγενεῖς μου. Κατόπιν ὅμως μὲ ἐγκατέλειψαν ὅλοι τους· καὶ ἡ γυναῖκά μου ἔμαθα ὅτι ἐπαντρεύθηκε. Δὲν εἶχα κανένα ἄλλον νὰ μὲ θυμᾶται παρὰ ἴσως μόνον τὸν Θεόν. Μοῦ ἤλθε νὰ ξεστρήψω. Καὶ ἤρχισα τότε τὸ χασίς μὲ τὸ ὅποιον ξεχνῶ ὀλίγον τὰ βάσανά μου.» Φεῦ! ἠθανομένην ὅτι καὶ ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς ἤμην πολὺ ὑπέρτερος τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου, ἀλλὰ εὐρισκον τότε ὅτι καὶ ἐγὼ ἐὰν ἤμην εἰς τὴν θέσιν του τὸ ἴδιον θὰ ἔπραττον. Πλὴν ἡ ἀθεόφοβος δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπερτάτην ἐκφανσιν τῆς ἀθλιότητος καὶ δυστυχίας ἀπήτει χρήματα.

Εἰς ἄλλος εἰκοσαετῆς ἀμύσταξ καὶ ἀγένειος καὶ λιαν συμπαθητικὸς νεανίας εἶχε κάμη τρεῖς μῆνας εἰς τὰς πολιτικὰς φυλακὰς. Διότι δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ 30 δραχ. ἐξῶδα. Τοῦ ὑπεσκέθην τοῦ δυστυχή ὅτι ἅμα ῥγῶ θὰ φροντίσω νὰ τοῦ τὰ ἐξοικονομήσω, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν κατώρθωσα νὰ ἐκτελέσω τὴν ὑπόσχεσίν μου· διότι ὁ βίος μου μετὰ τὴν ἀποφυλάκισσίν μου εἶνε βίος τὸν ὅποιον δὲν δύναται εὐκόλως πᾶς ὁ μὴ παθὼν νὰ ἐννοήσῃ καὶ τὸν ὅποιον θέλω νὰ ἀφήσω ἄγνωστον καὶ νὰ τὸν θάψω ὑπὸ τὴν πλάκα ἣτις ποτὲ θὰ καλύψῃ καὶ τὸ εὐτελὲς σαρκίον μου. Ἐγραψα μόνον εἰς δύο πλουσίους καθιστῶν τὴν θέσιν τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου νέου γνωστήν, ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω τί ἀπέγεινε.

Αἱ φιλανθρωπίαι καὶ αἱ ἀγαθοεργίαι ξεσχιζοῦν τὰ ἀφθιάμας κάθε ἡμέρα διατυμπανίζομεναι καὶ διασαλπίζομεναι ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς

ὕψηλίου. Ἄλλὰ 30 ὄρ. δι' αὐτὸν τὸν πτωχὸν νέον δὲν εὐρίσκοντο διὰ τὰ μὴ σήπεται καὶ φθείρεται ἐπὶ τρεῖς μῆνας εἰς τὰς φυλακάς. Ἐκατομμύρια διασπαθίζονται καὶ διασκορπίζονται ἔνθεν κακείθεν ὑπὸ τοὺς δῆθεν ἀγαθοεργούς. Ἄλλὰ διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἀγαθοεργίας ἄραγε; Ἡ φυλάκισις αὐτοῦ τοῦ νέου σὰς ἀπαντὰ ξεσχιζομένη ἀπὸ τὰς διαμαρτυρίας.

Φεῦ! πόσον πείθεται τις ὅσον ἐγγύτερον καὶ βαθύτερον ἐξετάζει τὰ ἀνθρώπινα, ὅτι ὁ κόσμος δὲν εἶνε ὄντως τίποτε ἄλλο, παρὰ ἓνα θέατρον ὅπου ἕκαστος μὲ μιά μάσκα φροντίζει νὰ ὑποκριθῇ τελειότερον καὶ ἀπατηλότερον τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἐξέλεξε διὰ τὸν ρόλον του.

Ὁ δὲ κόσμος ὁ ἐπάγγελμα καὶ προορισμὸν ἔχων τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ νόμου καὶ τοῦ δικαίου, ἃς μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τοῦ εἶπω ὅτι πολὺ ὀλίγον ἐκτελεῖ τὸν προορισμὸν του. Ἀπὸ τοῦ προορισμοῦ του καὶ τοῦ σκοποῦ του ἀπεξέστη πᾶσα ἄλλη εὐγενὴς ἀρχὴ καὶ ἔμεινε ξηρὰ κατάξηρη καὶ στυγνὴ ἢ ἰδιοτέλεια καὶ τὸ χρηματίζεσθαι. Ἐὰν αὐτὸς ὁ νέος εἶχε νὰ δώσῃ 100 ὄρ. εἰς ἓνα δικηγόρον, οὗτος θὰ ἐρρήγνυε τὰ ἱμάτιά του καὶ δάκρυα ἴσως θὰ ἐπεφαίνοντο ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν του διὰ τὴν στυγνὴν ἀδικίαν καὶ ὁ νέος ἀναμφιβόλως θὰ ἀπεφυλακίζετο τὴν δευτέραν ἡμέραν. Ἴσως πολλοὶ θὰ μὲ ὀνομάσουν ἀνόητον ὅτι τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἀρχίζω ἀνίσους ἀγῶνας καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐπομένως συνηγόρων καταφέρομαι τόσον δρυμέως κατὰ τῆς ἰσχυροτέρας τάξεως τῆς κοινωνίας. Ἄλλ' ἐὰν πρόκειται τις νὰ κάμῃ συμβιβασμούς μὲ τὰς ιδέας του καὶ τὰ φρονήματά του διὰ νὰ δημιουργῇ ἑαυτῷ ὡς ἀντάλλαγμα φίλους καὶ ὑπερασπιστάς, προτιμῶ νὰ μείνω μόνος ἐν τῷ κόσμῳ πάντοτε, ἄφίλος καὶ ἀνυπεράσπιστος.

Ὑπάρχει τρόπος τις, γνωστὸς εἰς μικροὺς καὶ μεγάλους ἐν Ἑλλάδι, εἰς πολιτευτάς καὶ ὑπουργούς, χωρὶς ποτὲ κανεὶς νὰ ἐσκέφθῃ νὰ διορθωθῇ, δι' οὗ δίδων εἰς τὸν ἐπιστάτην τῶν πολιτικῶν φυλακῶν 25 δραχ. δὲν σὲ ἐγγράφει εἰς τὰ βιβλία καὶ δὲν ἠξεύρω τί συνεταρισμούς κάμνων μὲ τοὺς προϊσταμένους του, σὲ ἀποφυλακίζει. Εἶχον ἀποτολμίσῃ καὶ ἔγραψα εἰς ἓνα παιδικὸν μου φίλον, ὅστις ποτὲ ἐπὶ τῶν ἀθῶων χρόνων μου ὑπῆρξε τὸ ἰδανικὸν τοῦ φίλου δι' ἐμέ, καὶ ὅστις ἐγνώριζα ὅτι εἶχε πολλὰ χρήματα τότε, νὰ μὲ δανείσῃ 25 δραχ. Ἄλλ' ἐκεῖνος ηὐδόκησε νὰ μοῦ στείλῃ 15 μόνον. Διότι εἰς ἐμὲ δυστυχῶς ἐπεφυλάσσετο καὶ τοῦτο καὶ ἐγὼ ὅστις ἐν τῷ προσώπῳ φίλου μου ἐγνώρισα τὴν φιλίαν ὑπὸ τὴν εὐγενεστέραν καὶ θειοτέραν αὐτῆς ἐξέλεξιν καὶ μορ-

φήν, τὴν ἐγνώρισα καὶ εἰς πλείστους ἄλλους ὑπὸ τὴν ἰδιοτελεστέραν καὶ κιθδηλοτέραν αὐτῆς ἐκδήλωσιν. Λέγω λοιπὸν εἰς τὸν ἐπιστάτην τῶν φυλακῶν ὅτι δὲν ἔχω παρὰ 15 δρ. καὶ ἂν θέλῃ νὰ τὰς πάρῃ καὶ τῷ δίδω τὸν λόγον μου ὅτι καμμιά φορὰ θὰ τοῦ δώσω καὶ τὰς ἄλλας 10. Ἐκεῖνος ὅμως ἐνόμιζε ὅτι ἂν μὲ ἐπέλιζε θὰ ἐξοικονόμουν καὶ τὰς ἄλλας 10. Καὶ μὲ ἐκράτησε τρεῖς ἡμέρας. Θέλετε νὰ σὰς εἶπω πῶς τὰς διήλθον; Ἄ! ἄς μὴν τὸ μάθετε. Ἄφοῦ ὅμως εἶδε, πεισθεὶς εἰς τοῦτο, ἀφοῦ μὲ ἐβλεπε καὶ μεροζημερονόμουν ἐπάνω εἰς τὰ πόδια μου, ὅτι καὶ ὡς τὸν ἄλλον χρόνον ἂν μὲ κρατοῦσε δὲν ἠδυνάμην νὰ τοῦ δώσω ἄλλα, τὴν τρίτην ἡμέραν πρὸς τὸ ἑσπέρας, λαβὼν τὰς 15 δρχ. ἠυδόκησε νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀνακτῆσω τὴν πρὸ τριῶν μηνῶν λητσοσυμμορικῶς ἀφιρεθεῖσαν μοι ἐλευθερίαν μου. Ὡ πόσον ἐπεθύμουν, νὰ εἶχον τὴν δύναμιν νὰ σὰς περιγράψω τὸ ἀπερίγραπτον αἴσθημα τὸ ὁποῖον ἠσθάνθη τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐλεύθερος πλέον, ἄφινε τὸ τελευταῖον τῆς δεσμεύσεώς μου βῆμα μου τὸ κατώφλιον τῆς φυλακῆς καὶ ἐγὼ ἐρριπτόμην εἰς τὴν ἐλευθέραν ὁδὸν ἐλεύθερος ἐλευθέρως νὰ κινουμαι. Πόσον εἶνε κοῦφος ἐγώ στής ἐκεῖνος ὅστις νομίζει ὅτι δύναται νὰ ἐννοήσῃ μίαν ἐργασίαν ἣτις εἰς μίαν ὅλως ἑκτακτον περίστασιν τελεῖται μέσα εἰς μίαν ψυχὴν. Πῶς μοῦ ἐφάνη ὁ κόσμος ἐκείνην τὴν στιγμὴν, τί ἠσθάνθη, οὔτε περιγράφεται οὔτε κατανοεῖται. Ἐὰν ἐκείνην τὴν στιγμὴν διέπραττον ἐγκλημα, ὁ μεγαλύτερος ψυχολόγος τοῦ κόσμου ἐὰν μὲ ἐδίκαζε, θὰ ἔπεφτε ἐξω. Ἐπροχώρησα ὀλίγα βήματα καὶ ὅλος ὁ κόσμος καὶ ὅλαι αἱ τάξεις τῶν ἀνθρώπων ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῶν θολωμένων ὀμμάτων μου ἐν μικρογραφία. Καὶ εἶδα ἐκείνην τὴν στιγμὴν σμῆνος ἀτίμων, κατὰ ὑφὴν μὲν καὶ φύσιν φαύλων, κατὰ ἔξιν δὲ καὶ σύστημα αἰσχρῶν, νὰ μοι ἀπευθύνωσι κομπαστικῶς τὰ εἰρωνικὰ βλέμματά των καὶ περίτρομοι νὰ παραμερίζωσι μὴ τὸ μόλυσμα ὅπερ ἐκ τῶν φυλακῶν ἔφερον μολύνῃ τὴν φαινομενικὴν στιλπνότητά των. Καὶ εἰς ἄλλους μὲν τούτων τὸ δίκαιον τοῦ ὄρφανοῦ εἶχε μετουσιωθῆ εἰς πολῦτιμα κοσμήματα, ἐξ ὧν ὀγκώδης στίλβουσα ἄλυσσος περιεκόσμει τὴν ἐξογκωμένην καὶ πολὺ καλῶς θρεμμένην γαστέρα των. Βίς ἄλλους τὸ δάκρυ καὶ ἡ περιουσία τῆς χήρας εἶχον μετουσιωθῆ εἰς ἓνα ὠραῖον τέθριππον ἀμάξι, ἵνα τοὺς μεταφέρῃ ἀκόπως ὅπου ἂν οὔτοι ἤθελον. Βίς ἄλλους ὁ κόπος καὶ ὁ ἰδρῶς τοῦ πτωχοῦ ἐργάτου εἶχον ἀποτελέσῃ τὸν στυλοβάτην, ἐφ' οὗ οὔτοι ἀλύπητα πατώντες, ἀνῆλθον ὑπεράνω τῶν ἄλλων καὶ ἐκεῖθεν ἤδη ὑπὸ τὸν λιθωνωτὸν τοῦ πλῆθους καὶ τῆς κοινωνίας, εἰς μεγάλους καὶ χρῆ-

στοὺς ἐξελιχθέντες, νὰ δηγῶσι τοὺς λαοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ δικαίου. Εἰς ἄλλους ἢ ἀγνή παρθεσία τῆς ἀπροστατεύτου ὄρφανῆς κόρης εἶχε διὰ τοῦ σφαγιασμοῦ ἀναλυθῆ εἰς χαρὰν καὶ εὐθυμίαν, ἥτις διεσκέδαζε τὴν ἀνίαν τοῦ βίου των καὶ ἠϋφραине τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς των. Οὗτοι πάντες μοὶ ἐφαίνετο ἐκείνην τὴν στιγμήν ὅτι ἤκουον νὰ καγχάζουν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ μου καὶ νὰ φωνάζουν διαμαρτυρόμενοι: Αἶ τὸν ἀλυτῆριον! πῶς τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ ποῦ ἡμεῖς εὐρισκόμεθα; νὰ μολύνη τὴν ἀγνότητα τοῦ ἀέρος ὃν ἡμεῖς ἀναπνέομεν; ν' ἀτενίσῃ ἡμᾶς τῶν ὁποίων οὔτε τὰ ἄκρα τῶν ἱματίων μας ἔψαυσε ποτὲ ἡ φυλακὴ; Νὰ τῷ ἐπιτρέπη ἡ πολιτεία νὰ κατασπιλῶνῃ διὰ τοῦ μεθ' ἡμῶν συγχροτισμοῦ του τὴν πάλλευκον τιμιότητά μας; ὦ! μὰ τοῦτο εἶνε ἀνυπόφορον ἀδελφέ. Ἄλλ' ἀφοῦ ἡ πολιτεία εἶνε τόσο ἀστοργος πρὸς ἡμᾶς τὰ ἐντιμα τέκνα τῆς καὶ τοὺς ἡγέτας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς κοινωνίας, ἀφοῦ στέργει νὰ συζοῦν μεθ' ἡμῶν οἱ ἀλύται τῶν φυλακῶν, ἡμεῖς ἄς προφυλάξωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τούτων, ἄς ῥίπτωμεν ἐκάστοτε πρῶτοι ἐν τῷ δικαίῳ ματι τῆς ἡγεσίας μας τὸν λίθον τοῦ ἀναθήματος κατ' αὐτῶν καὶ ἄς σπεύδωμεν νὰ ἐπιδεικνύωμεν ἐκ καθήκοντος εἰς τὸν ἄκακον λαὸν τὸ στίγμα ὕπερ οὔτοι φέρουσι καὶ τὸν κίνδυνον τῆς μιάνσεως ὃν οἱ μετ' αὐτῶν καλημερίζόμενοι διατρέχουσιν.

Πρὸ τοῦ μεγάλου πόνου τῆς ψυχῆς τῶν κυρίων τούτων ἀποκαλύπτομαι.

Πρὸ τῶν ἀνεξερευνητῶν θείων σου βουλῶν, τῶν ἀπροσπελάστων εἰς τὴν πεπερασμένην ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν καὶ κατανόησιν, κάμπτω εὐλαβῶς τὸ γόνυ, ὦ διέπουσα τὸ σύμπαν Δύναμις! Πλὴν συγχώρησον τὴν μικρόψυχον ἀπορίαν μου, πῶς νὰ ἐγκαταλείπῃς τὴν πτωχὴν δημιουργίαν Σου ἀπροστάτευτον καὶ ἔρμαιον ὄλων τῶν ἐρπετῶν τούτων, ὑπὸ τὴν διαβατικὴν τροχίαν τῶν ὁποίων οὐδὲν ἄλλο θὰ εὑρεθῆ εἰμὴ βρῶμα καὶ δυσωδία; . . .

Πόσον δὲ ἀσφυκτικὸν καὶ πνιχτερόν εἶνε νὰ βλέπῃ τις τὰ ἐρπετὰ ἔχοντα ἀξιώσεις πτήσεως οὐρανοβάμονος ἀετοῦ καὶ τὰ κομποπετῆ στρουθία ἰδιοποιούμενα τὸν προορισμὸν τῆς εὐγενοῦς ἀηδόνας, γνωρίζει ἐκείνος μόνον ὅστις τῷ ἔτυχε νὰ δοκιμάσῃ ἀπτότερον τὴν θρασύτητα τῶν ἀξιώσεων τούτων· ὡς οὐχ' ἤττον ἀσφυκτικὸν εἶνε καὶ ἐν ταυτῷ ἀπελπιστικὸν νὰ ὑφίσταται τις τὴν δοκιμασίαν νὰ βλέπῃ τὸν αἰσχρὸν νὰ κρίνῃ τὸ ἠθικὸν του ἀνάστημα καὶ τὸν βλάκα τὴν πνευματικὴν του ἐργασίαν. Δυστυχῶς καὶ τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις μοὶ ἐπεφυλάσσετο νὰ δοκιμάσω.

Τί συνέβη ἐν τῇ ψυχῇ μου μέχρις οὗτο ἐξέλθω τῆς πόλεως τῶν

Ἰσθμῶν μετὰ τὴν ἐξοδὸν μου ἐκ τῶν φυλακῶν, πόσαι θύελλαι διεδέχθησαν ἀλλήλας, τί συγκλωνισμὸς καὶ συσπαραγμὸς συνέβη ἐκεῖ κάτω εἰς τὰ ἀόρατα βάθη τοῦ ἑαυτοῦ μου, τί αἰσθήματα ἀλλόκοτα καὶ ἀνεμνήνευτα ὑψηλὰ καὶ ταπεινὰ συμφυρόμενα φύρδην μύγδην ὡς τερατώδης χίμαιρα, στιγμιαίως διεδέχοντο ἀλλήλα, οὔτε νὰ περιγράψω δύναμαι, ἀλλὰ οὔτε καὶ κατὰ προσέγγισιν νὰ τὰ ἀναπολήσω πλέον. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ὄνειρευόμην ἐνῶ ἤμην ἐξυπνος καὶ ἠσθάνομην ὅτι δὲν ἐκοιμώμην ἐνῶ πάλιν δὲν ἀντελαμβάνομην εὐκρινῶς. Ποία λοιπὸν εἶνε ἐκείνη ἡ δύναμις ἣτις δύναται νὰ διεισδύσῃ καὶ νὰ κατανοήσῃ μίαν τοιαύτην ἀσυλλήπτου ἐντάσεως θεωλλώδη ἐργασίαν τῆς ψυχῆς καὶ νὰ Σᾶς καθορίσῃ εἶτα τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπηρρασμοῦ ὃν αὕτη ἔσχεν ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῆς διανοίας; Τοῦ κ. Ὁρεινοῦ; ἴσως.

Ἡ πρώτη σκέψις ἣτις σοὶ ἔρχεται αὐτομάτως μετὰ τὴν ἀναπόλησιν μιᾶς στυγνῆς, ἀδικίας ἣτις σὲ εὔρε, εἶνε ἡ τῆς ἐκδικήσεως. Ἐὰν αἱ ἀρχαὶ σοῦ εἶνε τοιαῦται ὥστε νὰ μὴ θεωροῦν τὸ πάθος τῆς ἐκδικήσεως ὡς ἀνανδρὸν καὶ συχαμερὸν καὶ ἐὰν ἡ δύναμις τῆς θελήσεώς σου δὲν εἶνε τοσαύτη, ὥστε νὰ ἐξασκῇ ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἐπὶ σεαυτοῦ καὶ τῶν παθῶν σου, ἀναμφιβόλως θὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τὴν βιαιότητα ταύτης. Ἀφηνιάζει, βλέπετε, τὸ ἔνδον κτήνος καὶ χρειάζεται χαλινὸς δυνατὸς νὰ τὸ συγκρατήσῃ. Δευτέρα σκέψις σοῦ γεννᾶται τότε: Μὰ ἀφοῦ ὁ κόσμος μὲ θεώρησεν ἄτιμον, διατὶ τάχα καὶ ἐγὼ νὰ μὴ γίνω; Δὲν ἐκακουρήσα καὶ μὲ στιγματίζουν, διατὶ τότε νὰ μὴ κακουρήσω ἵνα οὕτω ὁ στιγματισμὸς εἶνε δίκαιος; Εἰς τὴν σκέψιν ταύτην εἶμαι βέβαιος ὅτι ὀφείλεται ἡ ἐξέλεξις πλειστῶν ληστῶν καὶ μεγάλων κακούργων. Κατόπιν ὅλης αὐτῆς τῆς πάλης καὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἐνδον δυνάμεων καὶ τῆς ὑπερτάτης ταύτης δοκιμασίας τῆς συνειδήσεώς σας, ἐὰν αὕτη ἔχει ποτὲ ἐμποτισθῇ μὲ γλυκύτερα νάματα ἔρχεται ἀφ' ἑαυτῆς ἡ γαλήνη καὶ τὰ ἄγρια πάθη σας διάδεχονται ἡμεραι καὶ γαληναῖαι στιγμαί, καθ' ἃς ἡ συνείδησίς σας ὀρθομένη ὑπερήφανος σᾶς οἶδει τὴν εὐγενεστέραν καὶ γλυκυτέραν ἱκανοποίησιν. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἀπὸ τοὺς δικαστὰς μου πλὴν τοῦ κ. Ὁρεινοῦ καὶ τοῦ κ. Προέδρου κανένα ἄλλον δὲν γνωρίζω κατ' ὄψιν. Ἄλλ' ὅποταν δῆποτε μετὰ ταῦτα καὶ ἂν τοὺς συνήνησα καθ' ὁδόν, μοὶ ἐφαίνοντο τόσον μικροσκοπικὰ καὶ ταπεινὰ τὰ ἀναστήματά των, ὥστε νὰ αἰσθάνωμαι γεννωμένην ἐν ἐμοὶ μίαν κολοσσαίαν ὑπερήφανειαν, ἡ ὅποια μοὶ ἐνέπνεεν ἕνα παρὰ ξένον πρὸς αὐτοὺς αἰσθημα, αἰσθημα οὔτε καθαρῶς οἴκτου,

οὔτε καθαρῶς περιφρονήσεως καὶ τὸ ὅποῖον ἀδυνατῶ νὰ καθορίσω.

Κατῆλθον λοιπὸν περὶ εἰς Πειραιᾶ διὰ νὰ ζητήσω προσωρινὴν φιλοξενίαν εἰς φιλικὴν μου οἰκίαν. Καὶ εἶχον λάβῃ στερεὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατέλθω ποτὲ εἰς Κρήτην, καθ' ὅτι, γνωρίζων καὶ τὸν χαρακτῆρά μου καὶ τὰς μεγαλοφρόνους σκέψεις τῆς κοινωνίας, ἐπρομάντευον ὅσα συνέβησαν μετὰ τὴν κάθοδόν μου, ἐὰν δὲν παρυσιασθῆ ἡ πρώτην περίστασις νὰ ἀποδείξω διὰ τῶν ἔργων ὅτι εἶμαι ἀνώτερος οἷας δῆποτε ἀποφάσεως. Εἶχον καταδικάσει λοιπὸν ἐκουσίως ἑμαυτὸν εἰς ἐκπατρισμόν καὶ τὰς ἡμέρας τῶν μεγάλων ἐκείνων πανηγύρεων καὶ ἀλησμονήτων ἑορτῶν, ἃς διήλθεν ἡ Κρήτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της, ἐγὼ τὰς παρηκολούθουν μετ' ἄλλους καὶ συντριβῆς ψυχῆς ἀπεριγράπτου μακρόθεν.

Καὶ τοι ὅμως τοιαύτη ἦτο ἡ ἀπόφασίς μου ἠναγκάσθην νὰ τὴν παραβῶ ἐξαναγκασθεὶς εἰς τοῦτο διὰ νὰ διευθετήσω μίαν ὑπόθεσιν ἐνὸς συγγενοῦς μου, ὅστις χάριν ἐμοῦ εἶχεν ὑποθηκεύσῃ τὸ κτήμα του, τὸ ὅποῖον λυσσῶδῶς τρίς μέχρι τοῦδε ἔχει ἀποπειραθῆ ὁ κ. Παπαδόπετρος νὰ ἐκπλειστηριάσῃ, καὶ τοι πρὸ τῶν ἀποπειρῶν τούτων ἐκ τῶν 7,250 γρ. εἰς τὰ ὅποια συνεποσοῦτο ἡ ἀπαιτήσις αἰ 6,000 εἶχον πληρωθῆ.

Μετὰ τὴν κάθοδόν μου εἰς Κρήτην ἐκλήθην ἵνα λάβω τὴν Διεύθυνσιν τῆς Ἐφημερίδος «**Κέντρον**», τὸ ὅποῖον ἐξέδιδε τότε ἡ πολιτικὴ μερίς τοῦ κ. Πωλογιώργη. Πόσον ὅμως αἰ προϋποθέσεις μου περὶ τῆς κοινωνικῆς μεγαλοφροσύνης δὲν μὴ ἠπάτησαν. Μόλις εἶχον παρέλθῃ ὀλίγαι ἡμέραι ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ «**Κέντρον**» καὶ βλέπω αἴφνης εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Παπαδοπέτρου ἐκδοδισμένην τότε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ἐφημερίδα «**Ἐπιθεώρησιν**» μὲ μεγάλα καὶ φαρδῆὰ γράμματα. **Εἰδοποιήσις.** Βεβαίως ὑπὸ τοιοῦτον τίτλον, κάποιου παλησεμπορεύματος θα γνωστοποιηθῆ ἡ πώλησις, ὑπέθεσα. Ἄλλὰ δὲν ὑπῆρχε μεγάλη διαφορά· ἀντὶ τοῦ παλησεμπορεύματος, ὁ Κύριος οὗτος, διελάλει καὶ ἐπώλει τὴν τιμὴν ἐνὸς ἀνθρώπου. Καὶ ἔρριπτε τὸ δηλητήριον κατὰ ταύτης διὰ τῆς εὐρυτέρας ὁδοῦ, τῆς δημοσιογραφικῆς. Εἰδοποιεὶ λοιπὸν ὁ κ. Παπαδόπετρος εἰς τὴν ἔμπλεον ὑψηλοφροσύνης εἰδοποίησιν ἐκείνην, ὅτι θὰ ἐξιστορήσῃ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν μου ἐξηγημένα ἀπὸ **ἐπίσημα** ἀρχεῖα τῆς Κ)πόλεως καὶ Ἀθηνῶν καὶ ἐτελείωνε μὲ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς υπερτάτης πατριωτικῆς ὑπερευαισθησίας, διὰ τῶν ἐξῆς : Αὐτὸ ἐπιβάλλεται μοι καὶ ὡς δημοσιογραφοῦντι καὶ ὡς **Κρητί** : Ἐννοεῖται τώρα κατόπιν μιᾶς τοιαύτης εἰδοποιήσεως, τί βουρὰ καὶ τί κολοσσοὶ τερατολογημάτων δύνανται

νά διασταυρωθῶν εἰς τὴν κοινωνίαν. Καὶ τί λέγουν λοιπὸν τὰ ἐπίσημα ἀρχεῖα Κ) πόλεως τὰ ὅποια ὁ κ. Παπαδόπετρος κατέχει ἐν τῷ θυλακίῳ του, θὰ ἠρώτων βεβαίως κατόπιν τοιαύτης εἰδοποιήσεως, οἱ πάντες. — Λέγουσι ὅτι ὁ Βουτετάκης ἦτο προδότης. — Καὶ τὰ τῶν Ἀθηνῶν ; Ἀ ! αὐτὰ δὰ ὅ,τι θέλετε.

Ἄλλὰ τὸ οὕτως πως δηλητηριάζει τὸ κοινόν, εἶνε βεβαίως ἐντιμον καθήκον ἐνὸς δημοσιογραφοῦντι καὶ Κρητί. Μετὰ τὴν εἰδοποίησιν ταύτην τὸ ἀπαντῶ διὰ τοῦ «Κέντρου» ὅτι πολὺ εὐχαρίστως ἀποδέχομαι τὴν πρόκλησιν τοῦ κ. Γ. Παπαδοπέτρου καὶ περιμένω τὰς ἀνακοινώσεις του.

Ἐν τῷ ἐπομένῳ φύλλῳ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως», ἀντί, σεβόμενος ἑαυτὸν καὶ τὴν ὑπόσχεσίν του, νὰ γράψῃ, ὡς ὑποσχέθη, τὴν πολιτείαν μου ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ἀρχεῖα, εἶχε τὴν κατωτέρω ἀνταπάντησιν. Ἄλλὰ σὰς παρακαλῶ, τρίψετε ὀλίγον τοὺς ὀφθαλμούς σας διὰ νὰ πιστεύσητε ὅτι ἡ ἀνταπάντησις αὕτη δὲν εἶνε ὀφθαλμαπάτη, ἀλλ' εἶνε ἡ ἀπάντησις ἐνὸς δημοσιογραφοῦντι καὶ Κρητί, ἐπιστήμονος. Ἀνταπάντησις. Ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ νόμος περὶ ἐξυβρίσεως, μὲ τὸν ὅποιον δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἔχωμεν ἀλληλόχρεων λογαριασμόν, θὰ παρεκάλουν τὸν κ. Δ. Βουτετάκη νὰ μοὶ ὑποσχεθῇ προκαταβολικῶς ὅτι παραιτεῖται παντὸς δικαιώματός του ὅπως καταμηνύσῃ με ἐπὶ ἐξυβρίσει διὰ πᾶν ὅτι ἤθελον δημοσιεύσῃ ἀφορῶν τὸν βίον του καὶ τὴν πολιτείαν του ἐν Κ) πόλει καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἐὰν δὲ λάβω τὴν παραίτησιν καὶ τὴν δημοσίᾳ αἰτουμένην ὑπόσχεσιν, θὰ παρακαλέσω τὸν βῆθέντα Κύριον νὰ λάβῃ μικρὰν ὑπομονὴν (καὶ δὲν ἐγνωρίζετε, Κύριε Παπαδόπετρε, ὅτι οἱ ἔντιμοι ἄνθρωποι δὲν δηλητηριάζουν τὴν κοινὴν γνώμην καὶ νὰ ζητοῦν κατόπιν προθεσμίας καὶ νὰ κάθονται νὰ τοὺς περιμένουν, μέχρις ὅτου δηλονότι τὸ δηλητήριον κάμνει τὸν κύκλον του καὶ τὴν ἐπενέργειάν του καὶ ὅτι δὲν λέγουν τίποτε τοῦ ὁποίου δὲν κατέχουν τὴν ἀπόδειξιν;) ἕως οὗ ἐφοδιασθῶ μὲ πιστοποιητικὰ τινά, ὧν θὰ λάβω ἀνάγκην» Γ. Παπαδόπετρος.

Αἱ ! μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἀνταπάντησιν εἰς πάντα σεβόμενον ἑαυτὸν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξιοπρέπειαν δὲν ἐπετρέπετο ἄλλο τι νὰ πράξῃ ἢ νὰ σείσῃ τὴν κεφαλὴν του καὶ νὰ ἐξαπολύσῃ ἓνα μεγάλον οἰκτιρισμόν, ὅστις νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς λειτουργίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἄλλὰ θὰ νομίζετε ὅτι αἱ τοιαῦται ἐπιδείξεις τοῦ κυρίου τούτου διὰ τοῦ κουρελιασμοῦ τῆς τιμῆς τοῦ ἄλλου, ἀπεπειράθησαν μόνον ἐπὶ τῆς ράχεώς μου. Πολὺ ἀπατάσθε. Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 72 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος του εὐρίσκομεν

τὸν ἐξῆς ἀδάμαντα, ὃν ἐγέννησεν ἡ ἀγνότης τοῦ πατριωτικοῦ του πόνου :

«Τὰ Σφακίᾳ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐλευθερίας μας ἀπέκτισαν καὶ ἐν καιμῆλιον καὶ ἀντίκα τῆς προκοτόχου κυβερνήσεως, ἐφ' ἧς ἀφοῦ ἔπαιξε καὶ διεδραμάτισε τὸν αἰσχροτέρον ρόλον, ἐνεφανίσθη νῦν ὁ Ἑλληνικώτερος τῶν Ἑλλήνων καὶ φιλελευθερώτερος τοῦ Γαριβάλδη. Περὶ τοῦ ὑψηλῆν κατ' αὐτὸν κοινωνικὴν θέσιν κατέχοντος προσώπου θέλομεν ὀμιλήσῃ προσεχῶς ἀποκαλύπτοντες τὰ συμβαίνοντα. Περὶ τούτου καὶ τοῦ διαβοήτου ὀνόματος του θὰ λαλήσωμεν εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς «Ἐπιθεωρήσεως», ἧτις ἐλπίζομεν νὰ δεχθῆ (ὡ ὑψηλόφρων θάρρος) εἰς τὰς στήλας τῆς τὰς σπουδαίας ἀποκαλύψεις περὶ τῆς ἐντίμου προσωπικότητος». Εἰς μάτην τώρα θὰ τρίβετε τοὺς ὀφθαλμούς σας διὰ νὰ ἀναγνώσῃτε εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον συμφώνως μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ δημοσιογραφοῦντι Κρητὶ τὰς φοβερὰς ἀποκαλύψεις. Ποιὸς ξέρει, τί ἐζήτηε διὰ τῆς ἀπειλῆς καὶ τοῦ ἐκβιασμοῦ τούτου ὁ κ. δημοσιογράφος. Καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ὅταν ἔγραφε τὴν ἀνωτέρω ἀνθοδέσμην δὲν ἐσκόπει νὰ εἶπῃ τίποτε, ὡς δὲν ἐσκόπει νὰ εἶπῃ τίποτε καὶ δι' ἐμέ, καθὼς ὁ ἴδιος τὸ ἠμολόγησεν καὶ ἔχω νὰ τοῦ τὸ ἀποδείξω. Ἄλλὰ εἶναι ἓνας τρόπος ὑπηρεσίας τοῦ δημοσιογράφου καὶ πολιτευτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα του.

Εἰς δὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 75 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος του θὰ ἀναγνώσῃτε εἰς ἐπικεφαλίδα μετὰ μεγάλα γράμματα :

«Ὁ κ. Τζακάνης εἰς Ἅγιον Ὄρος. Ὁ ἰατρὸς Τσικαλᾶς».

Τώρα τί ἐζήτηε νὰ ἀνακατώσῃ τὸν ἰατρὸν Τσικαλᾶ (ξένον ἐπιστήμονα ἐλθόντα νὰ ἐξασκήσῃ τὸ ἐπάγγελμα του ἐν Χανίοις) μετὰ τὸ κηλιδομένον ὄνομα τοῦ Τσακάνη, χωρὶς οὔτε λέξιν καὶ νάναφέρῃ κατόπιν τὸ δημοσίευμα περὶ Τσικαλᾶ, δὲν εἶμαι ἐγὼ ὅστις εἰμπορῶ νὰ σᾶς εἶπω :

Ἴδου λοιπόν, Κύριοι, εἰς ποίαν περιωπὴν ὁ κύριος οὔτος, ὁ δημοσιοδραφοῦντι καὶ Κρητὶ, ἠθέλησε νὰ ἀναγάγῃ ἐν τῶν εὐγενεστέρων ἐπαγγελμάτων, τὴν δημοσιογραφίαν, περιωπὴν εἰς ἣν ἠθέλησε νὰ ἀναγάγῃ καὶ τὸν πατριωτισμόν.

Μετὰ τὰ λαβόντα χώραν ἔστειλα τὰ φύλλα τῆς «Ἐπιθεωρήσεως» καὶ ἔγραψα συγχρόνως εἰς Κ)πολιν εἰς ἓνα φίλον μου καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μεταβῆ παρὰ τῷ κ. Μαυροκορδάτῳ νὰ τῷ ἐκθέσῃ ὅλα τὰ λαβόντα χώραν λεπτομερῶς καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ χάριν τῆς ἀληθείας νὰ γράψῃ ἢ εἰς τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα ἢ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Κρήτης ὅ,τι περὶ ἐμοῦ γνωρίζει. Διότι ἀφοῦ

ἔγώ δὲν θέλω νὰ ὁμιλήσω καὶ δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ὁμιλήσω, ἅς μάθουν τοῦλάχιστον αἱ ἀρμοδίαι ἀρχαὶ τῆς πατρίδος μου ὅλην τὴν ἀλήθειαν παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Πρεσβευτοῦ. Μοὶ ἀπαντᾷ λοιπὸν ὁ φίλος μου ἐκ Κ)πόλεως καὶ μοὶ λέγει ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἐκ Κ)πόλεως ἐστάλησαν σωρεῖα ἐπιστολῶν περὶ ἐμοῦ εἰς τὸν Πρέσβυν, ἀλλὰ δὲν τὰς ἔλαβε καθ' ὅλου ὑπ' ὄψει, οὔτε τοῦ ἐκλώνισαν τὴν περὶ ἐμοῦ ἰδέαν του. Οὐχ ἤττον ἤδη θεωρεῖ ἀνάρμοστον νὰ γράψῃ αὐτὸς ἀυθορμήτως πρὸς τὴν Κρητ. Κυβέρνησιν. Ἐὰν ὅμως ἡ Κρητ. Κυβέρνησις ἢ οἰαδήποτε ἄλλη ἀρμοδία ἀρχὴ τυχὸν τῷ ἐζήτει πληροφορίας, εἶνε πράθυμος νὰ εἶπῃ ὅ,τι ἀντελήφθη καὶ ὅ,τι περὶ ἐμοῦ γνωρίζει. Μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μεταβαίνω ἀμέσως εἰς τὸν Προεδρεύοντα τότε τῆς Κρητ. Κυβερνήσεως κ. Μ. Κούνδουρον καὶ μετὰ μικρὰν εἰσήγησιν τὸν παρακαλῶ νὰ γράψῃ εἰς τὸν κ. Μχυροκορδάτον, καὶ ὡς Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως νὰ τοῦ ζητήσῃ περὶ ἐμοῦ τὰς δεούσας πληροφορίες. Ὁ κ. ὅμως Κούνδουρος ὀρθότερον καὶ ψυχραιμότερον ἐμοῦ σκεπτόμενος, ἴσως ἐνδομύχως νὰ ὤκτειρε τὴν λιποψυχίαν μου, καὶ μοὶ λέγει, ὅτι δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ γράψῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὅποσον ἐμμέσως μὲ θίγει καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου τίποτε ἄλλο δὲν θὰ εἰκάσῃ ὁ κ. Μχυροκορδάτος παρὰ ὅ,τι καὶ τῆς Κρητ. Κυβερνήσεως, ζητούσης τοιαύτας πληροφορίας, ἐκλονίσθη ἢ περὶ ἐμοῦ καὶ τῆς πατριωτικῆς μου ἐργασίας πεποίησις· καὶ ὅτι ἂν θέλω νὰ φυμῶσω τοὺς συκοφάντας δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ πάρω δύο ἐπιστολάς μου ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ νὰ τὰς δημοσιεύσω. Καὶ ὄντως εἶχε δίκαιον, καὶ ἤδη οἰκτεῖρω ἑμαυτὸν, διότι πρὸς στιγμὴν τότε ἐκλονίσθη πρώτην φορὰν τὸ θάρρος μου καὶ ἐπρότεινα νὰ ζητηθοῦν ἐξηγήσεις.

Δὲν περιωρίσθησαν ὅμως οἱ κύριοι εἰς τὴν δημοσιογραφίαν μόνον· ἔγραψαν καὶ ἀνωμόως εἰς τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα, καὶ τί νομίζετε; ὅτι ἐγὼ εὐρισκόμην μὲ μέλη τινὰ τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς συνενόησιν καὶ ἐκεῖνα μοῦ ἔγραφον νὰ εἶπω εἰς τὸν Σουλτάνον ὅτι νὰ μὴ δώσῃ κανὲν ζήτημα μὰ ἢ Ἐπιτροπῇ θὰ ὑποχωρήσῃ! Ἐφαντάσθητε, παρακαλῶ, ποτὲ ἀτιμωτέραν καὶ δυσωδωστέραν ψυχικὴν πόρωσιν καὶ ἠθικὴν κατάπτωσιν; Νὰ θέλουσιν νὰ προσάψουν τοιούτου μεγέθους κοιλῖδα εἰς τὸν Κρητικὸν πατριωτισμὸν καὶ νὰ ἐμποτίσσουν τὴν συνείδησιν τοῦ Πρίγκηπος μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ Κρητὲς εὐρίσκονται εἰς τὴν συχαμεωτέραν βαθμῖδα τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος; Αἶ, κύριοι ἀνωυμογράφοι! Καὶ δεκάκις ἐὰν ἤμην ὅσος μὲ παρεστήσατε, πάλιν θεωρῶ ἑμαυτὸν πολὺ ὑπέρτερον σας, τοιμῶν-

τας διὰ τῶν ἀνανύμων ἐπιστολῶν νὰ μολύνητε τοσοῦτον τὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου περὶ τοῦ ἠθικοῦ τῆς πατρίδος σας.

Φαντασθῆτε ὅαν δῆποτε δύναμιν, τί ἐπέκτασιν δὲν δύναται νὰ λάβῃ καὶ ποῦ δὲν δύναται νὰ φθάσῃ ὅταν δὲν εὕρισκῃ που ἀντίστασιν. Καὶ ἀφίετο ἤδη πάντι ἐλεύθερος ὁ πτεροῖς θρύλος, παραγεμισμένος μὲ ὄλον τὸ δηλητήριο, τὸ ὁποῖον τῷ παρέσχεν ἡ εἰδήσις τοῦ κ. Παπαδοπέτρου καὶ ἐπηυξημένος κατὰ τὴν βούλησιν ἐκάστου, νὰ κάμῃ τὸν γύρο του, νὰ εἰσέρχεται παντοῦ καὶ παντοῦ νὰ δηλητηριάξῃ ἄνευ οὐδεμιᾶς καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως. Διότι, καὶ ἴσως ἀποτελῶ μοναδικὴν εἰς τοῦτο ἐξάιρεσιν, εἰς οὐδένα, ἀπολύτως εἰς οὐδένα, ἠθέλησα νὰ δώσω ποτὲ οὐδεμίαν ἐξήγησιν, οὐδεμίαν δικαιολογίαν, οὐδεμίαν διευκρίνισιν ἐκείνων, ἅτινα διὰ δύο λέξεων, διὰ τῆς καταχωρήσεως ἐπὶ τέλους μιᾶς ἐπιστολῆς ἢ καὶ μόνου τοῦ εὐχαριστηρίου τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως, ἠδυνάμην νὰ διευκρίνισω. Πλὴν τοῦ κ. Πωλογεώργη καὶ Γ. Πανηγυράκη, μεθ' ὧν συνειργαζόμενι τότε καὶ εἴτινες μοὶ ἐζήτησαν ἐξηγήσεις, εἰς οὐδένα ἄλλον οὐδέποτε εἶπον οὔτε μίαν λέξιν. Καὶ τὰ σπερμολογήματα οἰασθήποτε βαναύσου ψυχῆς ὠγκοῦντο καθ' ἐκάστην καὶ τὰ σχόλια ἐπηύξανον εἰς βάρος μου.

Ρίψατε ἓνα θρύλον εἰς μίαν κοινωνίαν. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον θὰ τὸν υἱθετήσῃ θὰ σᾶς δείξῃ τὸ μέτρον τῆς πνευματικῆς τῆς καταστάσεως καὶ ὁ τρόπος, δι' οὗ θὰ τοῦ κάμῃ χρῆσιν, τὸ μέτρον τῆς ἠθικῆς τῆς ὑποστάσεως. Ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος δὲν δίδουν πολὺ κολακευτικὰ συμπεράσματα διὰ τὴν κοινωνίαν μας. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν αἱ διαδόσεις ἠύξανον καὶ ἠύξανον τερατωδῶς, ἐγὼ τούναντι ἐπὶ μᾶλλον ἐβουβαινόμην. Ἡσθάνομην εἰς αὐτὴν τὴν χαμαιζήλον καὶ χαμπερπὴ συμποριφορὰν τῆς κοινωνίας ὑπερηφάνειαν νὰ σιωπῶ. Καθεὶς οὕτω ἔμενε ἐλεύθερος νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει καὶ ὅσα θέλει ἀνεξελέγκτως καὶ ἀκινδύνως. Καὶ φαντάζεσθε ὅταν δώσητε τοιαύτην ἐλευθερίαν εἰς τὴν κακεντρέχειαν τῆς κοινωνίας, τί δύναται νὰ συμβῇ. Ὅταν ἤξεύρουσιν ὅτι δὲν ἔχουν νὰ φοβηθοῦν ἀπὸ σένα τίποτε, μέχρι τίνος βαθμοῦ δύναται νὰ σὲ θίξουν, θὰ δυσκολευθῆς νὰ ἐννοήσῃς. Καὶ θὰ σὲ θίξουν ἀμειλίκτως καὶ ἀλυπητῶς, διότι εἶνε καμωμένοι νὰ μὴ δύναται νὰ ἐννοήσουν πόσον εἶνε ὀρμὴν τὸ βέλος τὸ πλῆττον καρδίαν παραγνωρίζομένων αἰσθημάτων.

Ἡθέλησα λοιπὸν νὰ σφυγμομετρήσω τὸ ἠθικὸν ὕψος τῆς κοινωνίας καὶ ἠθέλησα νὰ ὑποδύσω ἑμαυτὸν μὲ ἓνα τέλειον πτώμα. Δι' ὃ καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν εἶχον παραδοθῆ ὡς πτώμα τελείως

ἀκίνδυνον, κατὰ τοῦ ὁποίου ἡδύνατο πᾶς τις νὰ βάλῃ, ἐφ' ὅσον ἤθελε πύξ καὶ λάξ, ἀναλόγως τοῦ ἠθικοῦ του ὕψους. Αἶ, φίλε ἀναγνώστα· οὐδέποτε θὰ δυνηθῆς νὰ σφυγμομετρήσης κατὰ βάθος τὴν ἠθικὴν ὑφὴν τῆς κοινωνίας ἀπὸ τῆς θέσεως εἰς ἣν εὕρισκεσαι. Πρέπει νὰ κατέλθῃς, νὰ φωνῆ ὅτι ἀπέθανες, νὰ μὴ παρέχῃς ἐξ ἄλλου οὐδεμίαν ἐλπίδα ἀναβιώσεως καὶ τότε μόνον θὰ σοὶ ἀνοιχθοῦν πόρτες καὶ παράθυρα διάπλατα διὰ νὰ ἴδῃς τὴν πραγματικὴν ἠθικὴν ὑφὴν τῆς ψυχῆς ἐκάστου. Ἐὰν εἶσαι πολιτευόμενος ἢ ἄλλος τις ἰσχυρός, ὁ ὁποῖος τυχὸν ὑπέστης κλωνισμόν ἢ ἀποτυχίαν ἢ πτώσιν τινὰ ἔστω καὶ οἰκτροτάτην, σὲ βεβαιῶ, ὅτι δὲν δύνασαι νὰ ἐννοήσης τίποτε ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ἠθικότητα φίλων σου καὶ ἐχθρῶν, διότι ἡ ἀμυδροτάτη ἐλπίς τῆς ποτὲ ἀνακίψεώς σου ἀλλοιώνει καὶ μεταμορφώνει τὴν πρὸς σὲ συμπεριφορὰν τῶν καὶ κάμνει νὰ ἐξέρχεται πλαστογραφημένη πᾶσα τῆς ψυχῆς τῶν ἰδιότης. Καὶ ἀφοῦ ἐτέθην εἰς τοιαύτην νεκραφάνειαν ἄφησα νὰ μοῦ ἀμφισβητηθοῦν οὐ μόνον τὰ ἠθικά καὶ πατριωτικά μου κεφάλαια, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ μου τὰ πνευματικά. Ἀναγνώσατε τὸ τελευταῖον ἔργον τὸ ὁποῖον ἐξέδωκα *Τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Συναγ. Πολίτου* καὶ ἐὰν δὲν ἔχητε ἢ παρὰ πολὺ μεγάλην δόσιν σχολαστικότητος ἢ παρὰ πολὺ μεγάλην κακεντρεχείας, δὲν δύνασθε παρὰ νὰ ὁμολογήσητε ὅτι εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον καὶ ὡς ἐκ τῆς πρωτοτυπίας του καὶ ὡς ἐκ τῆς ὑφῆς του καὶ πλοκῆς του ἐν γένει καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐντελοῦς παρεκκλίσεώς του ἀπὸ τὴν πεπατημένην, νὰ ἔχη ἀντιγραφθῆ οὔτε κατὰ μίαν σελίδα ἀπὸ οἰονδήποτε ἄλλο βιβλίον. Καὶ ὅμως τὸ ἰσχυρίσθησαν καὶ μάλιστα δυστυχῶς ἐπιστήμονες, καθηγηταὶ τῶν μαθηματικῶν. Πολλοὶ δὲ καὶ διέδιδον καὶ ὑπεστήριζον ὅτι ἐγὼ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ κάμω τέτοιο βιβλίον. Καὶ ποῖοι νομίζετε τὰ ἔλεγοι καὶ διατί τὰ ἔλεγον; Ἀπλούστατον· διότι δὲν ἀποκαλύπτεσαι πρὸ τῆς σχολαστικότητός των. Περὶ τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος ἔχω ἰδέας, ἃς ὑποθέτω ὅτι θὰ ἔχωσιν ὀλίγιστοι. Καὶ ἐὰν ποτὲ μοὶ ἐδίδετο, θὰ ἀνύψου εἰς τοιαύτην περιωπὴν τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ὥστε πολλοὶ δικηγόροι καὶ ἄλλων τάξεων ἄθρωποι νὰ τὸ ζηλεύσουν. Διότι εἰς τὸ σχολεῖον εἶνε ἡ βᾶσις καὶ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῆς χρηστότητος καὶ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς προόδου καὶ τοῦ θριάμβου τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐθνῶν. Ἐκεῖ θὰ καλλιουργηθοῦν καὶ θὰ στερεοποιηθοῦν ὅλαι αἱ γενναῖαι ἰδιότητες τῆς ψυχῆς καὶ ὅλαι αἱ εὐγενεῖς βλέψεις καὶ τοῦ πολίτου καὶ τοῦ στρατιώτου. Ὅταν αὐτὴ ἡ βᾶσις λείπη, ὅλαι αἱ ἄλλαι βᾶσεις εἶνε

κολοκύνθια. Ἄλλὰ μὲ ὄλον τοῦτον τὸν βαθὺν σεβασμὸν μου πρὸς τὸν προωρισμὸν τοῦ σχολείου, μπορῶ γιὰ τὸ Θεό, νὰ σταυροκοπηθῶ πρὸ μιᾶς τοσοῦτου μεγέθους σχολαστικότητος, ἣτις πηγαίνει εἰς ἀπόστασιν 13 ὥρων ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς σχολεῖόν τι καὶ ἐκεῖ ἀντὶ ἄλλης οὐσιαστικωτέρας, πρακτικῶς χρησιμωτέρας παρατηρήσεως καὶ ὁδηγίας, νὰ κάμῃ τὴν παρατήρησίν της εἰς τὰ παιδιὰ: Γιατί τὰ τετράδιά των δὲν εἶνε ἰσομεγέθη; χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰς συνθήκας τῆς λειτουργίας ἐκείνου τοῦ σχολείου, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ πατήρ τοῦ μαθητοῦ ἐκείνου, ὅστις δὲν ἔφερεν ἰσομέγεθες πρὸς τοὺς ἄλλους τετράδιον, ἴσως νὰ εἶχεν ἐξ μῆνης νὰ πιᾶσῃ εἰς τὰ χέρια του δεκάρα; Φαντασθῆτε τώρα αὐτὴν τὴν διάνοιαν, ἐάν ποτὲ τῆς ἐδίδετο τὸ δικαίωμα τῆς νομοθεσίας ἢ τῆς διοικήσεως, μὲ τί σχολαστικισμόν ἠδύνατο νὰ ὑπερπληρῶσῃ τὸ σύμπαν. Ἡ πῶς θέλετε νὰ σταυροκοπηθῆ τις πρὸ τῆς ἄλλης ἐκείνης ἐξοχότητος, ἣτις δὲν εὐρίσκει καλλίτερον ἢ νὰ σπᾶ τὸ κεφάλι της καὶ τὴν ὄραν της νὰ ποστηθίξῃ τοὺς πανηγυρικοὺς της; καὶ ἡ ὅποια νομίζετε ὅτι ἔγεινε διὰ νὰ δικαιώσῃ τὸν ποιητὴν, ὅταν ἐξαπέλυε τὸν ἀμίμητον ἐκείνον χλευασμὸν τὸν πρὸς τὰ δίποδα κακεντρεχῆ; ἀλλὰ μὲ μίαν μόνην διαφορὰν ὅτι ἡ ἐξοχότης, αὕτη δὲν εἶνε μόνον δίποδον, ἀλλὰ ἀποδοδιποδοτετράποδον, καθ' ὅτι ἀπὸ μὲν τὰ τετράποδα ἔχει τὴν κατατομὴν τοῦ Μπουλντόκ, ἀπὸ τὰ δίποδα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἄραβος, ἀπὸ δὲ τὰ ἄποδα τὸν ἰὸν τῶν ἑρπετῶν. Καὶ ἂν ταῦτα ἔχῃ τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὸ θάρρος νὰ τὰ ὑποδείξῃ ὡς τρωτὰ καὶ ἀνούσια καὶ συνεπῶς ἀντικαταστά, θὰ ἐπισύρῃ τὰ ἀνεξάντλητα σκώμματα καὶ τὴν ἀγαλίωτον μὴνιν των. Διότι, καὶ εἶνε πολὺ περίεργον τοῦτο, αὐτοὶ οἱ μὴ ἀνώτεροι τοῦλάχιστον σκωμμάτων, νὰ σκώπτουν καὶ νὰ χλευάζουν ἀενάως τοὺς ἄλλους. Ἄλλὰ δὲν ἠξέυρω ἂν θὰ γνωρίζουν πόσον ὀλίγον βαρύνει τὸ σκῶμμα καὶ τὰ εἰρωνικὰ σχόλια σχολαστικῶν καθηγητῶν καὶ πόρων καὶ μοιχῶν Γυμνασιαρχῶν. Εὐτυχῶς ὅτι τὰ τοιαῦτα διποδοτετράποδα κακεντρεχῆ τοῦ ποιητοῦ ἀποτελοῦν μειοψηφίαν ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ διδασκαλικοῦ ἡμῶν Συλλόγου.

Εἰς πάντα λοιπὸν ταῦτα τίποτε ἄλλο δὲν ἔπραττον εἰμὴ νὰ διακόπτω σιωπηρῶς τὰς σχέσεις μου καὶ νὰ προσφυλάσσωμαι ἀπὸ τὴν σύναψιν νέων τοιούτων. Ἐπιμελῶς δὲ ἀπέιχον νὰ συναστρέφωμαι μετὰ καλῆς τάξεως καὶ δὴ ξένων, διότι ἐγνώριζον ἀσφαλῶς ὅτι τὴν δευτέραν φορὰν ποῦ θὰ μᾶς ἐβλεπε μαζί, ὁ κόσμος μὲ οἰονόηποτε ἐξεχούσης θέσεως, θὰ ἐλάμβανεν οὗτος ἢ καμμίαν ἀνώνουμον ἢ κατὰ νὲν ψιθύρισμα εἰς τ' ἄφτί.

Ἐγὼ δὲ ἐγνώριζον ὅτι δὲν ἡδυνάμην ποτὲ ἀπολύτως νὰ εὕρω τὴν δύναμιν νὰ τοῦ κάμω μικρὸν ἢ μεγάλον περὶ τῶν ὑποθέσεων μου λόγον. Ὅταν ἐνόμιζα ὅτι γνώριμος μου τις ἢ φίλος μου καὶ ἐπ' ἐλάχιστον ἐδηλητηριάζετο, διέκοπτον ἀποτόμως καὶ αὐτὸν τὸν χαιρετισμόν· διότι δὲν ἡδυνάμην ποτὲ νὰ συμπεριπατῶ ἢ νὰ συναναστρέφωμαι μετ' ἀνθρώπου, οἰουδὴποτε ὕψους καὶ ἂν ἦτο οὗτος, τοῦ ὁποίου ἢ περὶ ἐμοῦ γνώμη καὶ ἐπ' ἐλάχιστον ἦτο δηλητηριασμένη καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεως του δὲν κατεῖχον τὴν θέσιν, ἣν ἤξιον ὅτι ἐδικαιούμην νὰ κατέχω. Δὲν ἡδυνάμην νὰ ἀνεχθῶ νὰνταλλάσω καλημέρα μετ' ἀνθρώπου, ὅστις καὶ ἀμυδρῶς πως θὰ τοῦ ἐπέρνα ἢ ἰδέα ὅτι τὸ ἀνταλλάσσει κατὰ συγκατάβασιν. Μετὰ στενοτάτου φίλου μου διέκοψα ἀποτόμως τὰς σχέσεις, διότι ἐνόμισα ὅτι εἰς λέξιν του τινὰ ἤτις ἐξέφυγεν αὐτοῦ ἐν τῇ μέθῃ του, εὔρον ὅτι δὲν εἶχε περὶ ἐμοῦ τὴν ἰδέαν, ἣν ἐγὼ ἀπὸ πάντα φίλου μου ἤξιον νὰ ἔχῃ. Ἡ τοιαύτη δὲ στάσις ἦτο λίαν παρακεκινδυνευμένη βεβαίως· τοῦτο τὸ ἐβλεπον. Διότι οὕτω καθιστάμην λίαν εὐεπίφορος εἰς παρεξηγήσεις. Καὶ ἐνόουν πολὺ καλὰ πολλάκις ὅτι μίαν ἀδιαθεσίαν ἢ μίαν ἀπροσεξίαν ἐνός φίλου μου ἡδυνάμην νὰ τὴν ἐξηγήσω εἰς ἐκδήλωσιν μειώσεως τῆς πρὸς με ὑπολήψεώς του.

Καὶ ἀναμφιβόλως πολλάκις θὰ ἠδίκησα καὶ θὰ παρεξήγησα πολλούς. Ἀλλὰ προετίμων μυριάκις νὰ διαπράξω μίαν τοιαύτην ἀδικίαν, ἣτις ἐμὲ καὶ μόνον θὰ ἔβλαπτε, καθ' ὅσον θὰ μὲ ἐχαρακτήριζεν ἀνάγωγον ἢ βάνουσον ἐγωῖσθην, παρὰ νὰ ὑφίσταμαι τὴν ὑπερτάτην ἀγωνίαν καὶ δοκιμασίαν ὅτι συνειλίω μετ' ἀνθρώπου ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ὁποίου κατεῖχον εὐτελῆ θέσιν. Παρ' ὅλων δὲ τούτων τοὺς ὁποίους τυχῶν ποτὲ παρεξήγησας ἠδίκησα, ζητῶ ἤδη συγγνώμην καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ μοῦ τὴν ἀρνηθῶσιν, ἀφοῦ λόγος ὑποκειμενικός καὶ οὐχὶ ἀντικειμενικός ἦτο τὸ ἐλατήριον τῆς τοιαύτης στάσεώς μου· καὶ ἂς πιστεύσουν ὅτι ἂν τις ὑπέφερε καὶ δὴ φρικωδῶς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναγωγῆς καὶ μισανθρωπικῆς συμπεριφορᾶς μου, οὗτος ἦμην ἐγὼ. Διότι ἡδυνάμην νὰ αἰσθάνωμαι καὶ νὰ συναισθάνωμαι. Ἀλλὰ δὲν εὔρισκον ἄλλην διεξόδον πρὸς καθήσυχασιν τοῦ συνταράσσοντος τὰ μύχια τῆς ψυχῆς μου κλύδωνος. Τὸ νὰ ὑποδύεται δὲ τις ἰδιότητος κατ' ἀνάγκην τὰς ὁποίας δὲν ἔχει καὶ ἐξ ὧν δὲν δύναται νὰ προσδοκᾷ ἢ ζημίας μόνον, βεβαίως δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἐνοήσῃ τις πόσον εἶνε σκληρόν. Καὶ οὕτω ἔφθασα εἰς τὸ σημεῖον, τὸ ἀπίστευτον ἴσως, νὰ διακόψω τὸ καλημέρα πρὸς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους ὑπερμέτρως ἐξετίμων. Ὁ φίλος μου καὶ βουλευτὴς Γ. Πανηγυράκης μοὶ εἶχε συστάσῃ ἓνα ἐκ τῶν νεοδιορι-

σθέντων δικαστῶν. Εἶχεν οὗτος μίαν ἀριστοκρατοδημοκρατικὴν μελιχίότητα, ἣτις μεῦ ἀπέσπα καὶ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἀγάπην μου. Αἶ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀκόμη σιγὰ σιγὰ ἐφρόντισα νὰ διακόψω καὶ τὸ καλημέρα, διότι ἄλλως ἐγνώριζον ὅτι ἐκ πληροφοριῶν αἰτινες θὰ τῷ ἐδίδοντο καὶ ἄκοντι, θα τὸ διέκοπτε ἴσως ἐκεῖνος. Ἔτσι λοιπὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεμονούμην. Διότι ἀρνούμαι τὴν αὐτοπεποιθήσιν καὶ τὴν ἀτομικὴν αὐτοτέλειαν, πρὸς δὲ καὶ τὸν ἀνδρισμὸν ἀκόμη εἰς ἐκεῖνον ὅστις δὲν εὐρίσκει ἐν ἑαυτῷ τόσον εὖρος ὥστε νὰ δύναται νὰ ζήσῃ ἐν αὐτῷ εὐχαριστημένος, ὅταν ἀντὶ τούτου τῷ προβάλλεται νὰ θυσιάσῃ τι ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὰ ἀναπόσπαστα στοιχεῖα διὰ τὸν ἀνθρωπισμὸν του. Εἰς δὲ τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου ἢ συνταραχῆ καὶ θύελλα αὐτῆ τῆς ψυχῆς μου ἐξωτερικεύετο βεβαίως οὐχὶ ὡς τοιαύτη, ἀλλὰ ὡς μία χονδροειδῆς ὑποχονδρία καὶ ἀπολακτιστέα μισανθρωπία. Καὶ ἀπέδιδεν οὗτος βεβαίως τὴν τοιαύτην ἀπότομον καὶ ἀλλόκοτον συμπεριφορὰν μου εἰς ὑπερφίλον τινὰ πρόθεσίν μου, νὰ τὸν περιφρονῶ. Καὶ ὡς γνωρίζετε τὰ $\frac{9}{10}$ πάσης σχεδὸν κοινωνίας κατέχουν ἀναξίως τὴν θέσιν ἣν κατέχουν. Πάντες οὗτοι οὐδεμίαν ἀξίαν πραγματικὴν ἔχουσι· τὴν γυμνοτήτά των ταύτην ἴσως τὴν γνωρίζουσιν οἱ περισσώτεροι. Στηρίζουσι δὲ τὸ πᾶν εἰς τὴν ἔστω ψευδοεκτίμησιν τῆς κοινωνίας, καὶ ἦν ἐκτίμησιν καὶ μόνην σὰς προβάλλον πάντοτε ὡς περγαμηνὰς καὶ διπλώματα τῆς ἀξίας των. Ἐκεῖ στηρίζονται· ἐπὶ ἐκείνης καὶ μόνης ἐλπίζουσι. Καὶ εἶνε πολὺ φυσικόν, ὁ μὴ ἔχων ἔρεισμα τι ἐσωτερικόν, νὰ ζητῇ τὴν ἀναπλήρωσιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἄλλοίμονον λοιπὸν ἐὰν φανῆς εἰς τὴν μεγάλην ταύτην κοινωνικὴν τάξιν, τῶν ἐσωτερικῶς ντενεκέδων, ὅτι τοὺς περιφρονεῖς. Θραύεις, βλέπεις, τὸ ἔρεισμα των καὶ οὕτω ἐπαπειλεῖται ἡ κατάπτωσις των. Ὁ ἔχων πραγματικὴν ἀξίαν, δὲν χαμπαρίζει γιὰ τὸν κόσμον. Καὶ ἂν τὸν περιφρονήσετε καὶ ἂν δὲν τὸν περιφρονήσετε, τὴν ἀξίαν του δὲν τοῦ τὴν ἀφαιρεῖτε· αὐτὸς λοιπὸν δύναται νὰ ἀντιπαρέλθῃ ἀπτότητος καὶ ἀμνησικακος πρὸ οἵαδῆποτε ἀπέναντι αὐτοῦ στάσεώς σας. Ἐνῷ ὁ πρῶτος, ὄχι. Οὕτω δὲ τὸν ἔχοντα πραγματικὴν ἀξίαν σπανιώτατα θὰ τὸν εὕρητε συκοφάντην. Συναισθάνεται ὅτι ἔχει ἄλλο τι εὐγενέστερον ὄπλον, τὴν ἀξίαν του, διὰ νὰ ἀναδειχθῇ καὶ φροντίζει νὰ ὑψώσῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐργασίας του ὑπὲρ τοὺς ἄλλους, ἐνῷ ὁ ντενεκές, γνωρίζων ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑψωθῇ διὰ νὰ φανῆ, προσπαθεῖ νὰ καταρρίψῃ πάντας τοὺς ἄλλους, νὰ κατασπιλώσῃ καὶ κατερειπώσῃ τὰ περὶ αὐτὸν διὰ νὰ φανῇ τὸ μικροσκοπικὸν ἀνάστημά του. Ὁ μὲν λοιπὸν οἰκοδομεῖ διὰ νὰ ὑπερφανῇ, ὁ

δὲ κατακριμνίζει διὰ τὴν ὑπερφανῆ. Μικρὰ ἢ διαφορὰ. Ἄλλὰ σὰς παρακαλῶ πόσοι εἶνε ἐκεῖνοι οἵτινες ἐπιζητοῦσι τὴν ἑαυτῶν ἀνύψωσιν διὰ τῆς οἰκοδομῆς ; Ὀλίγιστοι. Αἶ, θὰ μὲ πιστεύητε νὰ σὰς βεβαιώσω ὅτι ὄλων τούτων τῶν ὀλίγων ἠσθάνθη ἀθρόας τὰς συμπαθείας καὶ τὴν γλυκύτητα τῆς ψυχῆς των καὶ τὴν ἵπποτικότητα τοῦ φρονήματός των πολλάκις τὴν εὐρον κατὰ τὴν ἐντιμον στασιοδρομίαν των ἐν ταῖς πρὸς ἐμὲ πράξεσιν αὐτῶν ;

Ὅλη ἢ ἄλλη ὅμως μεγάλη τάξις τῶν ἐψιμυθιωμένων ἀξιῶν, ἐξέλαβε τὴν ἀπομονωτικὴν συμπεριφορὰν μου ὡς συμπεριφορὰν οὐχί σκοποῦσαν τὴν διάσωσιν τῆς φιλοτιμίας μου καὶ ἀξιοπρεπείας μου ἀπέναντι καὶ μόνῃς τῆς συνειδήσεώς μου, ἀλλὰ ὡς συμπεριφορὰν σκοποῦσαν τὴν περιφρόνησιν αὐτῶν. Καὶ παρέστην οὕτω πρὸ ἀπιστεύτου θεάματος. Καὶ εἶδον ὄλο αὐτὸ τὸ σηῆος νὰ ἀνορθωθῆ ἐναντίον μου καὶ νὰ βάλῃ ἀνεπιφυλάκτως τὰ βέλη του, ἐνῶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν οὐδεμίαν ποτὲ εἶχεν ἀφορμὴν κατ' ἐμοῦ. Διότι οὐδέποτε οὔτε ἠθέλησα οὔτε διενεόθη καὶ νὰ βλάψω κανένα. Καὶ εἶδον καὶ κατάρθωσα νὰ ὑποστῶ τὴν μαρτυρικότητα νὰ κρατήσω τὴν ὑπομονὴν μου καὶ νὰ μὴ ἀπολύσω τὴν σιωπὴν μου, νὰ παρελάσουν πρὸ ἐμοῦ ὡς κατήγοροι ὄλα τὰ εἶδη τῶν βδελυροτήτων καὶ βαναυσότητων καὶ ἠλιθιωτήτων. Καὶ εἶδα αἰμομόχτας, δολοφόνους ἀδελφῶν, ἄρπαγας τῆς συγγενικῆς τιμῆς, ὑποκλέπτας καὶ σφαγιαστάς τῆς παρθενικῆς ἐμπιστοσύνης, καταχραστάς καὶ ἀπατεῶνας φίλων καὶ συγγενῶν, πόρνους καὶ μοιχοῦς, ὄλους τοὺς χρεωκόπους τῆς ἠθικῆς καὶ ὄλους τοὺς εὐνούχους τοῦ πνεύματος, ὄλους τοὺς ἀγγραμμάτους ἐγγραμμάτους καὶ ἀνεπιστήμονας ἐπιστήμονας, νὰ ἀμιλλῶνται ἀλλήλοις τίς πρότερον νὰ μὲ φορτώσῃ σιωπῶντα ἓνα κἀλαθον, εἰς ὃν ἐναπέθετον ὅ,τι ἀτιμία ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ· ἀντέσχον καὶ ἐβάσταξα χωρὶς νὰ τῶν εἶπω ὅτι τὸ φορτίον τοῦτο δὲν εἶνε κατάλληλον ἴσως διὰ τὴν ῥάχιν μου. Δύναμαι δὲ νὰ ἰσχυρισθῶ ἄνευ φόβου διαψεύσεως, ὅτι οὐδεὶς, ἀπολύτως οὐδεὶς ἄλλος, θὰ ἠδύνατο νὰ δεῖξῃ μεγαλειτέραν ἀντοχὴν καὶ μεγαλειτέραν ὑπομονὴν καὶ μεγαλιτέρον πῆγμα εἰς σιωπὴν. Ἦθελα ἔτσι νὰ εἰσδύσω εἰς τὰ ἄδυτα βάθη τῆς γενναίας κοινωνίας καὶ νὰ φθῶς ἐκεῖ ὅπου δὲν φθάνει πλέον τὸ στῤῥωμα τοῦ θαυματουργοῦ ψιμυθίου τῆς.

Κατὰ τὸ 1878 ἤμην μόλις δωδεκαετῆς νεανίας ἀνίδεος καὶ ἄπειρος βεβαίως τοῦ κόσμου. Ἦτον ἐπανάστασις καὶ κάποιος ἐκ Χαλέπας Ποντικὸς ἦλθε μετ' ἄλλου νὰ κλέψουν πρόβατα ἀπὸ τὸ χωριὸν μας. Οἱ χωριανοὶ τοὺς μυρίστηκαν, τοὺς πῆραν κυνήγι καὶ ἐξῶθεν τοῦ χωριοῦ μας εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας συνέλαβον τὸν

Ποντικόν. Τὸν ἔδειραν καὶ τὸν αἵματοκύλισαν καὶ τὸν ἔφεραν ἡμιθανῆ καὶ δεμένον εἰς τὸ χωριό. Ὄταν τὸν περνοῦσαν ἀπὸ τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ μεσαποθαμμένον πλέον, δύο ἐκ τῶν χωριανῶν μου κρατοῦντες βρόπαλα τὰ κατέφερον κατ' αὐτοῦ μετ' ὄλην τὴν ἀγριότητα εἰς κάθε δέκα βήματα. Δὲν εἶχε πλέον τὴν δύναμιν ὁ δυστυχῆς Ποντικός οὔτε νὰ ἀναστενάξῃ. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι τόσην φρικώδη ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμε ἐκεῖνη ἡ εἰκὼν καὶ ἐκεῖνη ἡ συμπεριφορὰ τῶν δύο χωριανῶν μου, ὅπου μετ' ὄλην τὴν οἰκτροτάτην ἐπιλησμοσύνην μου δὲν θὰ ἐξάλειφθῆ ποτὲ τῆς μνήμης μου. Καὶ ἐνθυμοῦμαι ἀλγισμονήτως τὰς σκέψεις ἅς τότε ἔκαμνα: Βρέ τοὺς ἀθεοφόβους, τί τοῦ χτυποῦν ἔτσι ἀφοῦ τὸν βλέπουν πῶς εἶνε μεσοποθαμμένος; Καὶ μοῦ ἐσηματίσθη αὐτομάτως τότε ἡ ἰδέα ὅτι αὐτοὶ οἱ δύο μας χωριανοὶ θὰ εἶνε χωρὶς ἄλλο καὶ ἄνανδροι καὶ πρόστυχοι. Καὶ αὐτὴ ἡ σκέψις ἡ νεανικὴ μετ' ἄσχετον ἔως ὅτου ἠνδρώθη. Μετ' ἄσχετον ἠνδρώθη διὰ νὰ βεβαιωθῆ ἀπὸ τὴν ὠριμον ἡλικίαν ἂν ἡ τότε αὐτόματος γέννησις τις ἦτο δικαία. Καὶ ὄντως σᾶς βεβαιῶ ἤδη, ὅτι ἀνανδροτέρους ἄνδρας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δύο χωριανούς μας καὶ ταπεινοτέρους δὲν ἔχομεν εἰς τὸ χωριό μας. Δὲν ἐφαντάζετο ὅμως ὁ παρθένος τὴν ψυχὴν καὶ ἀθῶος τὴν σκέψιν νεανίας ἐκεῖνος, ὅστις τοσοῦτον συνεταράσσετο ἀπὸ τὴν σκηνὴν ἐκεῖνην, ὅτι ἡμέραν τιὰ ἡ σκηνὴ αὐτὴ θὰ ἐπανελαμβάνετο ἀγριωτέρα ἐπὶ τῆς βράχειός του, ἀλλὰ διὰ μέσων πολὺ ἀνηθικωτέρων καὶ ἀνανδροτέρων.

Αἱ θεριναὶ νύκτες μοὶ παρέσχον τὴν εὐκαιρίαν τῶν λεπτοτέρων παρατηρήσεών μου. Καθήμενος ἐπὶ καθίσματός τινος εἰς τι καφφενεῖον ἐόλεπον τὴν βαναυσότεραν μπόζαν καὶ καρδάρισμα ἀπὸ ἐκείνους ἀκριβῶς οἱ ὅποιοι ὀλίγον παρὰ 'κεῖ ἐμεσοστακίζοντο μέχρι τῆς συχαμερωτέρας ταπεινοφροσύνης καὶ περιπαθῶς περιεπτύσσοντο ἓνα αἰσχροφαυλόβιον, διότι ἐγνώριζον ὅτι ἔμπορεῖ νὰ καταδεχθῆ νὰ τοὺς βλάψῃ ἢ νὰ τοὺς ὠφελήσῃ.

Οὕτω δὲ εἶχεν ὑπερπληρωθῆ πλέον ἡ περὶ ἐμὲ ἀτμόσφαιρα δηλητηριωδῶν ἀτμῶν μέχρι ἀσφυξίας. Καὶ ἡ ἔπρεπε νὰ σηκωθῶ νὰ φύγω, ἐπιβάλλων ἐμαυτῷ ἐκούσιον ἐκπατρισμόν, ἢ ἔπρεπε νὰ ὀμιλήσω. Ἄλλη διεξοδὸς δὲν ὑπῆρχεν. Ἄλλὰ τὸ πρῶτον μοὶ ἐφάνετο φυγομαχία ἀνανδρος, τὸ δὲ δευτέρον λυπόψυχον καὶ ἐκβιαστικόν. Καὶ τὰ ἀπέρριψα καὶ τὰ δύο.

Μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τῆς Κρήτης, μέχρι τῆς Σητείας, τὸ δηλητηριώδες τῆς εἰδήσεως τοῦ κ. Παπαδοπέτρου εἶχε φθάσει καὶ ὁ φίλος ἐλληνοδιδάσκαλος Στ. Μαρκουλάκης μοὶ ἔγραψε: Τί νὰ

σοῦ κάμω, κύριε Βουτετάκη; θὰ σοῦ ἔκανα καὶ ἄλλους συνδρομητάς, ἀλλὰ πολλοὶ μοῦ λέγουν: αὐτὸν ὑποστηρίζεις, ποῦ ἔκαμε 'ς τὴν Πόλιν τοῦτο καὶ ἔκαμε 'ς τὰς Ἀθήνας ἐκεῖνο;

Βεβαίως ἐπεισόδια παρ' οἰκουμένης, οἷός τις ἀγροικότητος, δὲν θὰ ἤμην συνεπὴς πρὸς τὰς ἀρχάς μου, ἐὰν δὲν ἠδυνάμην νὰ τὰ ἀντιπαρέλθω ἀπαντῶν διὰ μόνης τῆς περιφρονησεώς μου. Ἀναφέρω δὲ δύο μόνον τούτων, διότι οἱ δράσται αὐτῶν, τοῦ μὲν πρώτου εἶνε καὶ ἤδη δημόσιος λειτουργός, τοῦ δὲ δευτέρου ἦτο ποτὲ καὶ ἴσως προβὴ εἰς τὸ ἀσυγχώρητον ὀλίθημα ἢ πολιτεία νὰ τὸν διορίσῃ καὶ πάλιν. Διότι συμπεριφορὰ ἀγενεῆς καὶ τόσοσ βανασος ἀντακαλῶ πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν πολιτείαν, ὅταν ἡ βανασότης αὐτὴ διαπράττεται ἀπὸ τὰ ὄργανα αὐτῆς, ὅταν ταῦτα τύχῃ νὰ εἶνε ἠθικῶς ἢ ψυχικῶς ἀνάξια τοῦ ἀξιώματός των.

Τὴν ἐπομένην τῆς δημοσιεύσεως τῆς εἰδήσεώς τοῦ κ. Παπαδοπέτρου ἐκάθημην ἐν Χαλέππῃ εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Ἐμμ. Καστρινάκη μετὰ των φίλων Ἰω. Βουλγαρίδη, Γεωργ. καὶ Νικ. Ὁρφανοῦδάκη, Γεωργ. Γορεδάκη καὶ ἄλλων τιῶν. Ἦτο ἀπόδειπνον. Εἰσέρχεται τότε ὁ ὑπογραμματεὺς τοῦ Ἐφετείου ἐν ἐσχάτῃ κραιπάλῃ, ὡς συνειθίζει πάντοτε, χειρότερος ἀπὸ τὸν Κουλαῦτην καὶ ἤρχισε νὰ φωνάζῃ ὅτι γυρεύει τὸν Βουτετάκην νὰ τὸν ἐρωτήσῃ τί εἶνε αὐτὰ ποῦ γράφει ὁ Παπαδόπετρος. Ἐπὶ τῇ παρατηρήσει ἐνός φίλου μου ὅτι δὲν πρέπει νὰ λέγῃ τέτοια πράγματα εἰς τὰ καφενεῖα, ἀρχίζει νὰ λέγῃ ὅτι ἔμαθε, καθὼς τόγραψε καὶ ἡ ἐφημερίδα ὅτι ἔκανα τὸν σπιοῦνον εἰς τὴν Κων)πολιν. Ἐξῶθεν τοῦ καφενείου ἐκάθηντο τρεῖς πρωτεζᾶδελφοὶ μου, ὅχι μόνον ἐκ τῶν ζωηροτέρων καὶ τολμηροτέρων τῆς Χαλέππας νέων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐκείνων οἵτινες δὲν μποροῦν νὰ ἐνοήσουν ὅτι ἡ τιμὴ εἶνε κάτι αἰθέριον καὶ ἀπρόσβλητον, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἐξαρτηθῇ ποτὲ ἀπὸ τὰ ρυπαρὰ χεῖλη ἐνός βωμολόχου. Δὲν εἶχον λοιπὸν τίποτε ἄλλο νὰ κάμω ἐὰν ἤθελον νὰ τὸν τιμωρῶσω αὐτὸν τὸν κύριον, παρὰ χωρὶς νὰ τὸν ἐγγίξω οὔτε νὰ σηκωθῶ ἀπὸ τὴν θέσιν μου, νὰ τοῦ ἀπαντήσω ὀλίγον μεγαλοφώνως ὥστε νὰ πάρουνε χαμπάρι οἱ ἐξῶθεν καθηήμενοι ἐξαδέλφοι μου μὲ τοὺς ὑπολοίπους δὲν ἤξεύρω πῶς θὰ ζεμπέρδουε. Μάλιστα ὁ Ν. Ὁρφανοῦδάκης τὴν ἐπομένην ἔλεγεν ὅτι τοῦτο ἐφοβήθη μὴ συμβῆ. Ἀλλὰ ἐνόμισα ἀνδρικόν καὶ γενναῖον νὰ μὴ ὀμιλήσω καὶ οἱ φίλοι μου ἐσηκώθησαν καὶ τὸν ἐβγαλαν ἔξω. Εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐγὼ ἐπραξα τότε, διότι ἀκριβῶς τοῦτο ἐνόμισα γενναῖον καὶ ἐπιβαλλόμενόν μοι, πάντες οἱ παρευρεθέντες θὰ ἐξέλαβον ὡς ἀνανδρον. Διότι ὁ ἐπιδεικτικὸς κουτσαβακισμὸς εἰς τὰ ὄμματα τῶν

πολλῶν δυστυχῶς εὐρίσκεται φέρων τὰ στοιχεῖα τῆς γενναιότητος. Ὄταν δὲ τόσον καταφόρως πλέον αἱ ἰδέαι σας ἀντίκεινται πρὸς τὰς τοῦ περιθάλοντος δὲν εἶνε ἀπορον ἂν ὁ βίος σας ὅλος ἀποτελεῖ ἄλλυσσον παρεξηγήσεων.

Τὴν ἐπομένην ἐπληροφόρηθην ὅτι εἰς τῶν πρωτεξαδέλφων μου μαθὼν τὸ γεγονός ἀνεζήτηε τὸν κύριον ὑπάλληλον καὶ ἐγὼ ἔσπευσα νὰ τὸν καθησυχάσω εἰπὼν αὐτῷ ψευδῶς ὅτι νὰ μὴ τοῦ εἶπη τίποτε, διότι μετανοήσας μετὰ τὴν μέθην του ἤλθε καὶ μοῦ ἐπήρε μπαρτόν.

Μὲ πάντας τοὺς παρευρεθέντας ἐν τῷ καφφενείῳ ἐκείνῳ, καίτοι φίλους μου, καὶ ἀγαθοὺς, διέκοψα κατόπιν καὶ τὸ καλημέρα, πλὴν τοῦ Γ. Γαριδάκη καὶ Ι. Βουλγαρίδη, ὃν δὲν ἐνόησα ποτὲ νὰ ἐπηρεασθῆ, διότι ἤξευρα ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν ἢ σκηνὴ ἐκείνη νὰ μὴν ἀφήσῃ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν κατακάθισμά τι εἰς βάρος μου.

Ἄλλὰ τὴν ἀγενεστέραν καὶ κακοθυστέραν καὶ προστυχοτέραν, διότι οἱ ἄλλοι εἶχον καὶ κάποιαν ἀξιοπρέπειαν, συμπεριφορὰν ἐπέδειξεν ἐκάστοτε ὁ πρῶην βοηθὸς τοῦ Συμβουλίου κ. **Βαρθῆς Βαρθίδης** Δι' ὑποκείμενον δὲ τοιοῦτον, οὐ μόνον ἀνισόρροπον, ἀλλὰ ἐκφυλον τὴν ψυχὴν καὶ τὸ χριστιανικὸν φρόνημα, τοῦ ὁποῦ τοῦ παραλυμένον καὶ τρεμοσθῦνον βῶμα καὶ ἡ ἐκτεθυλημένη φωνὴ του σὰς καταδεικνύουν ἀμέσως τὸν ἐκφυλισμὸν ὅστις πέρα πέρα διήκει δι' ὅλους του τῆς ἰδιοσυστασίας σωματικῆς καὶ πνευματικῆς, θὰ ἦτο βεβαίως ἀναξιοπρεπὲς νὰ κάθεται κανεὶς νὰ κἀνῃ λόγον, διότι οὐ μόνον νὰ συγχρωτίζεται ἢ νὰ ἀνταλλάσῃ τις μετ' αὐτοῦ καὶ ἀπλοῦν χαιρετισμὸν, ἀλλὰ καὶ νὰ καταδέχεται νὰ τὸν κρίνῃ ἀνώτερον μιᾶς σιωπηρᾶς περιφρονήσεως, εἶνε ἀνάξιον παντὸς ἔχοντος μὴ ἐκφύλους ἀρχάς. Ἄλλὰ διὰ νὰ πράττω τοῦτο ἀναγκάζομαι ἀπὸ οὐσιωδέστατον λόγον, σχετιζόμενον πρὸς τὴν ἠθικὴν ἰσορροπίαν παντὸς λαοῦ. Καὶ ἀπορῶ πῶς τὴν ἐπικινδυνότητα αὐτοῦ τοῦ κυρίου δὲν τὴν παρετήρησε ἡ Εἰσαγγελικὴ ἀρχὴ καὶ νὰ προφυλάξῃ ἐν τῷ δικαίωματι τῆς τὴν πολιτείας. Ὁ κύριος οὗτος ὁ ἔχων τὰς ζωχάδας εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐγκεφάλου του εἶνε ἀθεϊστής. Καὶ ὡς ἐδῶ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει τι τὸ περίεργον. Θὰ ἀπεκαλυπτόμην πρὸ τῶν ἰδεῶν του καὶ ἀρχῶν του ὅσον τερατώδεις καὶ ἂν ἦσαν αὐταί, ἐὰν εἶχε τὴν στοιχειώδη φρόνησιν νὰ μὴ τὰς διακηρύττῃ δημοσίᾳ καὶ νὰ γνωρίζῃ ὅτι, εἴα δῆποτε καὶ ἂν νομίζῃ ὅτι εἶνε ἡ ἀλήθεια, οἱ λαοὶ ὀφείλουσιν καὶ δεῖον νὰ ἔχουν θρησκείαν καὶ ἀδιάσειστον θρησκευτικὸν αἶσθημα· ἄνευ τούτου λαὸς ἠθικὸς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τούτου τὰ θεμέλια τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑπο-

στάσεως κλωνίζονται καὶ ἐπαπιλοῦνται. Ὁφείλε νὰ γνωρίζῃ τούτο καὶ νὰ πόσῃ ἐπιμελῶς ἀπὸ τοῦ νὰ κάθεται εἰς τὰ καφενεῖα δημοσία καὶ ἰδίᾳ νὰ δηλητηριάξῃ καὶ νὰ σπείρῃ τὸν σπόρον τῆς διαφθορᾶς καὶ παραλυσίας κατὰ τῆς ἠθικωτέρας τοῦ λαοῦ βάσεως.

Ἡμέραν τινα ἤμην μετὰ τοῦ ἐξ Ἑρακλείου τότε ἐλθόντος Γυμνασιάρχου κ. Ἀνδρούτσου, τοῦ δικηγόρου κ. Κουτσουρελάκη, τοῦ Διευθυντοῦ τῆς δημ. Σχολῆς κ. Τηλεμάχου καὶ καμμιά δεκαριά ἄλλων. Ὁ κ. Ἀνδρούτσος μὲ βαστοῦσε ἀπὸ τὸν βραχίονα, διότι εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μὲ τιμᾷ διὰ τῆς φιλίας του. Ἐρχεται καὶ τὸν ἀποσπᾷ ὁ κύριος οὗτος καὶ τῷ λέγει τὰ ἐξ ἀμάξης ἐναντίον μου· ὁ δὲ κ. Ἀνδρούτσος ὅταν ἐπέστρεψε κατόπιν μᾶς λέγει ἐνώπιον ὄλων, ἀμῆπασεν ὁ Βαρδίδης καὶ μοῦ 'πε χίλια δυὸ ἐναντίον σου».

Ἄλλην τινα ἡμέραν ἐκαθήμεν ἐξωθεν τοῦ καφνεείου τοῦ Κ. Μετζιζιδάκη πρὸς τὸ παράλιον μέρος. Ἐντὸς τοῦ καφνεείου ἐκάθητο ὁ Γ. Ζουριδῆς λογιστῆς τοῦ ταχυδρομείου καὶ Ν.κ. Παπαδάκης Ἑλληνοδιδάσκαλος καὶ ἀπεσπασμένος τότε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Εἶχον γράψῃ τότε πραγματεῖαν τινα περὶ τοῦ Ἱυρριχείου χοροῦ καὶ διδασκαλίαν τούτου. Ἑλληνικὴ Ἐφημερίς εἶχε μακρὰ σχόλια διὰ τὴν πραγματεῖαν μου ἐκείνην. Δι' ὃ καὶ ἔδωσα τὴν Ἐφημερίδα εἰς τὸν κ. Μετζιζιδάκη διὰ νὰ τὴν δώσῃ πρὸς ἀνάγνωσιν εἰς τὸν κ. Ν. Παπαδάκην, ὃν διὰ τὰ ἔκτακτα χαρίσματά του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἄκραν αὐτοῦ σεμνότητα καὶ ἀγαθότητα ὑπερμέτρως συνεπάθουν. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ ὀνόματός μου, ὁ ἀχρεῖος αὐτὸς κύριος Βαρδῆς Βαρδίδης ἐγείρεται ἀπὸ τὴν θέσιν του, πλησιάζει τὸν κ. Παπαδάκη καὶ ἀρχίζει μεγαλοφώνως ὅσα μόνον ἓνας ἀχρεῖος καὶ χυδαῖος συκοφάντης καὶ ξετσιπωμένος σὰν τὰ παλειογύναια τῶν καταγωγίων, κατεδέχετο νὰ εἴπῃ. Ἐξέρχεται τοῦ καφνεείου εἰς φίλος μου καὶ μοῦ λέγει· ὁ Βαρδίδης μέσα λέγει ἐναντίον σου πολλὰ, πρέπει νὰ τὸν προσβάλωμεν. Ἐμειδίασα, ἐννοεῖται τεταραγμένος, καὶ τῷ ἀπαντῶ· ἐὰν ἤξευρες τὴν διαφορὰν ποῦ ὑπάρχει μεταξύ ἑνὸς συκοφάντου ἐξαχρειωμένου καὶ ἑνὸς συκοφαντουμένου σιωπῶντος, δὲν θὰ μοὶ ἐπρότεινες τὸ τοιοῦτον. Δὲν πειράζει, ἄφρσέ τον». Παραπλευρῶς ἐκάθητο ὁ φίλος Δ. Πορτοκάλης, πρὸς ὃν ἔστρεψε κατόπιν τὴν ὀμιλίαν. Ἐννοεῖται τώρα ὅτι ἀφοῦ εἶδε ὅτι δὲν τῷ συνεριζόμεν ἤρχισε μὲ τῆς δυὸ του φύχταις ὅπου καὶ ἂν εὕρισκετο νὰ σκορπᾷ τὰς ῥαδιουργίας καὶ συκοφαντίας. Δι' ὅτι εἶνε παρατήρησις ἐξηκριβωμένη, ὅτι παράβλεψε 'ς τὸν γενναῖον καὶ εὐγενῆ νὰ γίνῃ εὐγενέστερος καὶ μαλακώτερος, παράβλεψε 'ς τὸν ταπεινὸν καὶ ἄναν-

δρον νὰ γίνῃ θρασύτερος καὶ ἐπιθετικώτερος. Ἡδυνάμην νὰ τὸν παραδώσω εἰς τὴν Εἰσαγγελίαν ὡς ἀχρεῖον συκοφάντην, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα νὰ τὸ πράξω.

Ἄλλ' ἀφοῦ ὅλη αὐτὴ ἡ τάξις τῶν ἵπποτων ἐβλεπον ὅτι ὅσα καὶ ἂν ἔλεγον, ὅσα καὶ ἂν διέσπειραν δὲν τὰ ἐλάμβανα ὑπ' ὄψει, ὅτι εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν κυνικὴν λύσαν των δὲν ἔπραξα ἄλλο παρ' ὅ,τι πράττει ὁ καταδικωκόμενος τυχὸν ἀπὸ δαγκανιάρικα σκυλιά, ὅπου διὰ νὰ γλυτώσῃ τῶν πετῶ ὅλα τὰ τρόφιμά του· καὶ δύναμαι νὰ καυχῆθῶ ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν φουρτούναν τῶν ἐπέταξα ὅλα ὅσα ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τρόφιμά μου, δημοτικότητα, ὑποστήριξιν, ὑπόληψιν, εὐνοίαν κοινωνικὴν, συμπαθείας, ἀξιώματα καὶ τὰ βέστα, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπέτρεψα νὰ ἐγγίζουσι οὔτε κατὰ κεραίαν εἰς τὰς σάρκας μου καὶ διέσωσα ἀκεραίας τὰς πρὸς τὸ **ἐγὼ** μου ὑποχρεώσεις μου, τὴν ὑπερηφάνειάν μου, τὴν ἀξιοπρέπειάν μου, τὴν συνειδήσιν μου. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐβλεπον ὅτι ἐξήντησαν τὸ μέσον τοῦτο τῆς καταλαλιάς, ἔστρεψαν τὸ φύλλον ἤρχισαν τὰς καταγγελίας. Ὁ σύζυγος μιᾶς Ἐλισάβετ Τσιριγιώτισας ἐκ Χαλέπας εἶχε φυλακισθῆ διὰ μίαν κλοπὴν ἐλαίου, ἣν εἶχε κάμῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ μίαν οἰκίαν. Διέμενα τότε ἐν Χαλέπα. Ἐρχεται λοιπὸν καὶ με εὐρίσκει αὐτὴ ἡ Κυρία Ἐλισάβετ, τὴν ὅποιαν γνωρίζω ἀπὸ μικρὸ παιδί διότι δυστυχῶς εἰμῆθα συγχωριανοί, καὶ κλαίουσα μοὶ διηγεῖτο τὰ βάσανα τοῦ συζύγου της καὶ ὅτι τὸ Δικαστήριον θὰ βγῆ ἀπὸ τὰ Χανιά νὰ κάμῃ αὐτοψίαν ἔς τὸ σπίτι ποῦ ἐκλάπη τὸ λάδι καὶ δὲν ἔχει κανένα νὰ παρασταθῆ καὶ ὅτι γιὰ τὸν Θεὸν νὰ κάμω νὰ τῆς βοηθήσω. Τῆς εἶπα νὰ βρῆ ἓνα δικηγόρον διὰ νὰ τοῦ ἀναθέσῃ τὴν υπόθεσιν καὶ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ἔχει δοσμέναις ὡς τώρα 30 λίρας εἰς τοὺς δικηγόρους καὶ ὅτι ὁ δικηγόρος της δὲν ἔμπορεῖ νὰ βγῆ ἀπὸ τὰ Χανιά ὅταν θὰ γίνετα ἡ αὐτοψία, διότι δὲν ἤξευρε καὶ τὴν ἡμέραν ποῦ θὰ τὴν κάμουν. Ἐγὼ δὲν ἐδέχθην καὶ ἤλθε ἐπανεληγμένως κλαίουσα καὶ μοῦ ἔστειλε καὶ δὲν ἤξεύρω πόσας φορὰς ριζαντζίδες. Ἐπέμενε δὲ πρὸ πάντων, διότι ὡς μοὶ ἔλεγεν καὶ ἦτο καὶ ἡ ἀλήθεια, οἱ σπουδαῖοι μάρτυρες τῆς κατηγορίας Νικόλ. Μουντάκης καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, μεθ' ὧν αὐτὴ εἶχε ἐχθρητα, ἦσαν φίλοι μου καὶ ἠδυνάμην νὰ τοὺς κάμω νὰ προσέλθουν κατὰ τὴν δικάσιμον διὰ νὰ μὴν ἀναβληθῆ ἡ δίκη· διότι εἶχε μάθῃ ὅτι δὲν θὰ ἐπήγαινον με κανένα τρόπον κατὰ τὴν δικάσιμον. Ἐπὶ τέλους ἐδέχθην καὶ συνεφωνήσαμεν ὅτι ὑποχρεοῦμαι νὰ πηγαίνω καθεκάστην εἰς τὸ σπίτι ποῦ θὰ ἐγένετο ἡ αὐτοψία μέχρις ὅτου θὰ ἐξήρχετο τὸ δικαστή-

ριον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐφρόντιζον νὰ ὑπεδείκνυον καὶ νὰ παρίστων τὸν τρόπον καθ' ὃν ἦτο δυνατόν νὰ ἐγένετο ἡ κλοπὴ χωρὶς νὰ γίνῃ διὰ ῥήξεως, ὅτι θὰ ἐξήσκουν τὴν ἐπιρροήν μου νὰ προσέλθουν οἱ μάρτυρες τῆς κατηγορίας διὰ νὰ μὴν ἀναβληθῇ ἡ ὑπόθεσις, ὁπότε θὰ διέμενε δύο μῆνας τοὐλάχιστον ἀκόμη εἰς τὰς φυλακὰς ὁ σύζυγός της, καὶ ἂν ὅλα αὐτὰ γίνοντο καὶ ἀποφυλακισθῇ ὁ σύζυγός της νὰ μοῦ δώσῃ 100 δραχ. Ἐβγαλε νὰ μοῦ δώσῃ μερικὰ μπροστὰ καὶ ἐγὼ δὲν τὰ ἐδέχθην. Αὐτὰ ὅλα γίνονται **ἐνώπιον** πέντε μαρτύρων. Ἐπήγαινα ἐπὶ 15 ἡμέρας ἔς τὸ σπίτι ποῦ ἐγένετο ἡ κλοπὴ, ἐπὶ τέλος ἐξέρχεται τῶν Χανίων ὁ Ἐφέτης καὶ εἰσηγητῆς κ. Ζαχαράκης νὰ κάμῃ τὴν αὐτοψίαν. Κανεὶς ἄλλος δικηγόρος δὲν παρέστη. Κατάρθωσα πραγματικῶς νὰ τῷ ὑποδείξω καὶ νὰ πεισθῇ ὅτι ἡ κλοπὴ ἐγένετο, ἀλλ' ὄχι διὰ ῥήξεως, ὡς ἔλεγε τὸ κατηγορητήριον (καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἦτο ἡμνησθευμένη) καὶ ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα θὰ ἔκαμε τὴν ἔκθεσίν του. Ἐρχεται ἡ δικάσιμος, κατορθῶν νὰ προσέλθουν οἱ μάρτυρες τῆς κατηγορίας καὶ ἐπιπροσθέτως ἐπιφορτίζω καὶ τὸν φίλον Γ. Πανηγυράκη καὶ λαμβάνει τὸ μέρος τῆς ὑπερασπίσεως δωρεάν. Καὶ ὁ σύζυγός της ἀπεφυλακίσθη. Ἐρχεται κατόπιν κλαίουσα καὶ εὐχαριστοῦσα ὅτι ἔσωσα τὸν σύζυγόν της καὶ μοῦ φέρει 80 δρ. καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τῆς χαρίσω τὰ ἄλλα, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τὰ μόνα χρήματα ποῦ ἔλαβα ἔς τὴν ζωὴν μου ἀπὸ ὅσας ἀγκαρμαῖς εἰς διαφόρους ἔχω κάμῃ ἐκάστοτε. Τώρα σὰς παρακαλῶ προσέξετε διότι δὲν θὰ τὸ πιστεύσητε. Μετὰ 8 ἢ 10 δὲν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, **μῆνας** μετὰ ταῦτα, πηγαίνει ἡ Κυρία αὐτὴ Ἐλισάβετ εἰς ἓνα δικηγόρον δι' ὑπόθεσίν της. Αὐτὸς τῆς λέγει ὅτι ἂν μὲ καταγγείλῃ θὰ μοῦ πάρῃ ὀπίσω τὰ χρήματα διότι ἐγὼ δὲν εἶμαι δικηγόρος καὶ δὲν ἐδικαιούμην νὰ τῆς πάρω παράδες. Ἀλλὰ τοιαύτη καταγγελία δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ οὔτε νομικὴν, οὔτε ἠθικὴν καὶν βασιμότητα καὶ τῆς λέγουν νὰ εἴπῃ ὅτι αὐτὰ τὰ χρήματα τῆς τὰ ἐζήτησα διὰ νὰ ὀμιλήσω ἔς τοὺς δικαστάς. Αὐτὴ ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ τοιαύτην ψευδῆ καταγγελίαν, διότι ἐφοβήθη τὴν ἐπὶ ψευδεὶ καταμηνύσει καταμηνύσιν εἶτα. Πηγαίνουν αὐτοὶ εἰς τὸν Εἰσαγγελεῖα (ὀθωμανὸν ὄντα) φωνάζουν, κάνουν, δείχνουν καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς κάμνει αὐτεπάγγελτον καταδίωξιν, ἣν δὲν εἰσάγουσιν εἰς τὸ Συμβούλιον, ἀλλ' ἀπευθείας εἰς τὸ Δικαστήριον. Τώρα προσέξετε σὰς παρακαλῶ, ἐὰν σὰς ἐνδιαφέρῃ ἡ σπουδὴ τοῦ λαβυρίνθου τούτου, ὃν ἀνθρώπινον κόσμον καλοῦμεν. Καλεῖται ἡ παθοῦσα καὶ ἐξετάζεται πρῶτον καὶ φοβηθεῖσα δὲν ἤξεύρω τὸν Θεὸν ἢ τὸν Νόμον, λέγει

εἰς τὴν πρώτην κατάθεσίν της 14ην Ὀκτωβρίου 1900, (διότι ἐξητάσθη δις ἢ τρίς νομίζω, ὁπότε πλέον δασκαλευθεῖσα τὰ ἔστρηφε) ἐπὶ λέξει ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐν τῇ πέμπτῃ σελίδι, σειρά ἐνάτη τῆς καταθέσεώς της.

«**A!** Δεν μοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Βουτετάκης τέτοιο πρᾶγμα», ὅτι ζητεῖ τοῦτέστι τὰ χρήματα διὰ νὰ μιλήσῃ ἔς τοὺς δικαστάς. Καλοῦνται πέντε μάρτυρες κατηγορίας, **αὐτῆκοι** πάντες κατὰ τὴν συμφωνίαν μας καὶ ὅλοι κατὰ γραμμὴν καταθέτουν ὅτι, ὄχι πρὸς Θεοῦ, οὔτε λέξιν γιὰ τέτοιο πρᾶγμα δὲν τῆς εἶπε ποτὲ ὁ Βουτετάκης. Καλεῖται ὁ ἰατρὸς Ε. Μουντάκης, τοῦ ὁποῦ ἡ οἰκία εἶνε παραπλεύρως τῆς οἰκίας τῆς ἐμμέσως μηνυούσης καὶ καταθέτει ὅτι ἂν ἔλειπα ἐγώ, οὔτε ὁ ἀδελφός του οὔτε ἡ μήτηρ του δὲν θὰ πῆγαιναν κατὰ τὴν δικάσιμόν μου ἐκείνην καὶ ὅτι ἐπομένως θὰ ἐκάθητο δύο μῆνας εἰς τὰς φυλακὰς ἀκόμη ὁ σύζυγος τῆς μηνυούσης, ὅτι τὴν μηνύουσαν τὴν γνωρίζει καλῶς, διότι εἶνε 30 ἔτη γείτονες, ὅτι εἶνε μία γυναῖκα τοῦ τελευταίου φυράματος, πολὺ κακοήθης καὶ γλωσσού, ὅτι ἔχει ὅλους τοὺς ἀδελφούς της εἰς τὰ δικαστήρια καὶ ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει τοῦ κ. Προέδρου ἂν ὑποθέτῃ ὅτι τὸ ἔκαμεν, διότι τὴν ἀπανώβαλαν διὰ νὰ πάρῃ ὀπίσω τὰ χρήματα, ἀπαντᾷ, ὅτι αὐτὴ γιὰ νὰ πάρῃ 80 δρ. μπορεῖ νὰ καταγγείλῃ καὶ, Ἐρωτᾶτε ἡ μάρτυς τῆς κατηγορίας Μαργίτσα Καρῆ καὶ καταθέτει ὅτι τῆς εἶπεν ὁ κλητῆρ ποῦ τῆς ἐκοινοποίησε τὴν κλήσιν ὅτι τοῦ ἔλεγε ἡ μηνύουσα ὅτι αὐτὴ δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ κάμῃ τέτοιο πρᾶγμα (νὰ με καταγγείλῃ δηλονότι), ἀλλ' ἄλλοι τὴν ἀπανώβαλαν. Καὶ ὅμως ἡ ὑπόθεσις ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀναβάλλεται. Τὸ πιστεύετε; καὶ ὅμως συνέβη. Ἦθελον νὰ με ἔχουν ὑπόδικον. Τὸ διατί, θὰ τὸ μάθετε παρακάτω. Ἐξορκίζω δὲ πάντα ἔντιμον ἄνθρωπον νὰ πάῃ νὰ διαβάσῃ τὴν δικογραφίαν, διὰ νὰ πεισθῇ, ἡ ἀνθρωπίνῃ μεγαλοφροσύνη μέχρι τίνος σημείου ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ.

Ὡς πρόεδρος εἶχε λάβῃ μέρος εἰς τῶν δικαστῶν. Παλαιὸς συμφοιτητής μου, ἀλλ' ἀπὸ τὰ ἑτερόφωτα ἐκεῖνα σώματα ποῦ θέλουν ἐξωτερικὰ ἐρείσματα. Διότι τί ἦτο ἐκείνη ἡ ἀκράτητος μῆνις του κατ' ἐμοῦ κατὰ τὴν συνεδρίασιν ἐκείνην δὲν δύναμαι νὰ ἐξηγήσω ἄλλως ἢ ὅτι ἐνόμισεν, ἔνεκα τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεών μας, ἑαυτὸν περιφρονούμενον.

Ἐπρεπε νὰ τύχητε εἰς τὴν συνεδρίασιν ἐκείνην διὰ νὰ ἴδῃτε τοὺς ἄφροὺς ζέοντας καὶ ἀκρατήτους τῆς προσωπικῆς ἐμπαθείας τοῦ κ. Προεδρεύοντος. Ὡς ποσάκις μοὶ ἤλθεν ἐκείνην τὴν σι-

γμῆν ἢ σκέψις, ἀσεβῶν πρὸς τὸν τόπον ἐν ᾧ εὐρισκόμην, νὰ ση-
 κωθῶ ἀπὸ τὸ ἐδῶλιον τοῦ κατηγορουμένου καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς
 τὸν κ. Προεδρεύοντα, ἀφοῦ ἐλησμόνει τὴν θέσιν ἐν ἧ τὸν ἀνύ-
 ψωνε τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ ἀξίωμα καὶ κατρεκυλεῖτο εἰς τὸν βάρβο-
 ρον ἐν ᾧ τὸν προώριζον αἱ ταπειναὶ τῆς ψυχῆς του ἰδιότητες, νὰ
 τῷ εἶπω: Κύριε, εἰς τὴν θέσιν ἐν ἧ ἐτάχθητε ἀνισοροπεῖτε, ὡς
 θὰ ἀνισοροπητε ὅπου δήποτε ἄλλου καὶ ἂν ταχθῆτε, ἐκτός ἢ
 πλησίον ἐνὸς βαρελίου, κηρύττοντες ἀντὶ ὄρισμένων κηρυκείων
 τὸ πέντε εἰς τὸ γρόσι ἢ μυροδάτες ἢ εἰς τὸ διασκεδαστήριον τῶν
 ποτὲ Σουλτάνων, ὅπου αἱ ἠλιθιότητες τῶν καταγκλιζιδῶν ἐπαι-
 ζον μεγάλο ρόλον. Διότι ἔπρεπε νὰ μάθῃ ἢ γραῶδης ἐκείνη μορφή,
 ἢ τσιφουτική ἐκείνη φάτσα, ἢ παραφουὰς ἐκείνη τοῦ καλλιγράμ-
 μου Ἑλληνικοῦ τύπου, ὅτι διὰ τῆς ἀγρίας ἐκείνης μὴνίδος του,
 τῆς ὀρωμένης καὶ ψυχολογομένης ἀπὸ τὸ ἀκροατήριον, δὲν ἐζή-
 μειου ἐμέ, ἀλλὰ τὸ λεπτὸν αὐτοῦ ἀξίωμα ἀνυπολογίστως καὶ
 ἔπρεπε νὰ μάθῃ ἀκόμη τὸ συνονθύλευμα ἐκεῖνο τῶν μεμαλακυσμέ-
 νων κυττάρων, ὅτι ὑπάρχουν πλεῖστοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δύναν-
 ται νὰ περιπέσουν εἰς ἐγκλημα, τοῦ ὁποίου τὰ ἀντίποινα νὰ εἶνε
 δεκάκις ἢ ἀγχόνη καὶ ὅμως νὰ διασώζουσι πολὺ μεγαλειετέρας ἀρε-
 τὰς τῶν ἰδικῶν του καὶ ἂν ὁ βίος του παρετεινετο ἄσφογος καὶ μη-
 μουαπτικός μακρότερος τοῦ Μαθουσάλα· καὶ ἔπρεπε νὰ μάθῃ ὁ
 ἀπὸ ἀγαθότητα καὶ ὑψηλοφροσύνην παραγεμισμένος ἐκεῖνος ἀσκός
 ὅτι ἢ ἀπὸ τῆς δικαστικῆς ἑδρας διαγωγῆς του ἐκείνη ἢ ἀκολάσιμος
 μὲν ἀπὸ τὸν νόμον καὶ κολάσιμος ἀπὸ τὸν στοιχειώδη ἀνθρωπι-
 σμόν, ἢ το πολὺ συχαμερωτέρα καὶ ἀσυγκρίτως ἐπιζημιωτέρα διὰ
 τὴν ἠθικὴν ἐνὸς πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ ὑπόστασιν ἢ ἡ διάπραξις
 δέκα ληστειῶν ἢ ἄλλων παρεμφερῶν πράξεων. Αἶ, λοιπόν, ὅταν
 τοιαῦτα ὄντα πρόκειται νὰ δώσουν τὸ μέτρον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ
 χρησιμότητός μου καὶ καθορίσουν τὸν βαθμὸν τῆς ἠθικῆς μου ὑπο-
 στάσεως, ἀρθήτω ἢ ὑπαρξίς μου ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, κατα-
 θρυμματισθῆτω καὶ ἐξαφανισθῆτω ὡς αἱ τολίπαι τοῦ καπνοῦ εἰς
 τὸ ἀχανές ἄπειρον πᾶσα ὄντοτης μου, κατασυντριβήτω ἡ ζωὴ μου
 καὶ ἄς πεταχθῆ ἔς τὰ σκυλιὰ καὶ ἔς τὰ τάρταρα τοῦ Ἄδου· ἄς
 λείψῃ καὶ ἄς ἐξαφανισθῆ καὶ ἐγὼ καὶ ἡ γενεὰ τῆς γενεᾶς μου καὶ
 ἂν δι' ἐμοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀνατείλῃ ὁ περιλαμπέστερος ἀστὴρ τοῦ
 κόσμου! Καὶ ὅμως ὁ κύριος οὗτος ὑπῆρξε ποτὲ ὁ ἀντιπρόσωπος
 τῆς Δικαιοσύνης· ὅπου νὰ μὲ πάρῃ ἢ ὀργή, ὡς ἐκ τῆς συζητήσεως
 ἦν ἤκουσα νὰ κάμῃ ποτὲ μὲ τὸν Νομάρχην κ. Φωτάκην καὶ τὸν
 δικαστὴν κ. Ἀντωνανάκη, περὶ τῶν ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν

τιθεμένων, ἂν σκαμπάζῃ περισσότερον περὶ τῆς ἐξελιξέως τοῦ ποινικοῦ δικαίου ὅταν τοῦτο ἔλαβεν ἐσχάτως, παρ' ὅσον ἐγὼ σκαμπάζω περὶ τῆς προκατακλεισθιαίας πολιτικῆς τῶν Σινῶν.

Εἶμαι δὲ βέβαιος καὶ ὑπερβέβαιος, ὡς τότε ἠδυνήθην νὰ ψυχολογήσω, ὅτι ἐὰν ἔλειπεν ἡ χαλύβδινος τιμιότης τοῦ Γιάννη Κριάρη, ἐφ' ἧς ἐθραύσθη ἡ πυώδης ἐμπάθεια ἀπὸ τὴν ὁποίαν πέρα πέρα εἶνε παραφουσκωμένος ὁ μακαρίτης Προεδρεύσας, θὰ εἶχε προσάψῃ οὗτος τὴν κηλίδα εἰς τὸ μέτωπον τῆς δικαιοσύνης διὰ τῆς καταδίκης μου.

Καὶ ἤδη ἄρχεται τὸ μυστήριον. Ἡμέραν τινα ἐκαθήμεν εἰς τὸ καφφενεῖον τοῦ Παύλου Μυλωνογιαννάκη ἔρχεται δὲ οὗτος καὶ με ἐρώτᾳ, τί ἔκαμα, διότι ὁ ἀξιότιμος **Τζανάρας**, ὑπάλληλος τῆς ἀστυνομίας, με κατεζήτηε δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ διακηρύττων ὅτι ἐγδύσα μιά χήρα καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλα τερατολογήματα. Καὶ τὴν ἐπομένην καὶ τὴν μεθεπομένην ἐπίσης με εἰδοποίησεν ὅτι με ἀνεζήτηε καὶ τὸν παρεκάλεε ἐπειδὴ οὗτος δὲν με ἐγνώριζε νὰ με ὑποδείξῃ εἰς αὐτόν. Τοῦ εἶπα ὅτι ὅταν με ξαναζητήσῃ νὰ με ὑποδείξῃ. Οὗτος ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ τὸ πράξῃ καὶ τὸ ἐπραξε κάποιος ἄλλος. Ἐρχεται λοιπὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καφφενεῖου ὁ κ. Τζανάρας καὶ με διατάσσει νὰ τὸν ἀκολουθήσω. Τὸν ἀκολουθῶ καὶ πηγαίνομεν εἰς τὸν σταθμὸν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Τμήμα. Μοῦ αἰδοῦν δύο χωροφύλακας νὰ με συνοδεύσουν διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸν Νομάρχην ποῦ, ἔλεγον, με ζητεῖ! Ἐλα, Παναγία μου, σκέπτομαι. Ἐσποῦσα τὸ κεφάλι μου χωρὶς νὰ μπορέσω νὰ νοιώσω τίποτε. «Βραδελφέ, τῶν λέγω, ἐγὼ με τὸν Νομάρχην δὲν ἔχω καμμιά δοσοληψία, τί θέλω λοιπὸν ἔς τοῦ Νομάρχου καὶ μάλιστα με συνοδίαν; Τότε ἀφήσατέ με καὶ πηγαίνω μόνος μου». Ὅχι θὰ πάτε με συνοδείαν. Βραδελφέ, ὁ Νομάρχης ὅταν θέλει κανένα τὸν καλεῖ με τὸν κλητῆρα του, τί θέλει τώρα ἡ ἀστυνομία ἔς τὴν μέσην; Ἐπέμειναν ὅμως καὶ θέντες μοι ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων χωροφύλακα πηγαίνομεν εἰς τὸν κ. Νομάρχην. Ἦτο τότε ὁ κ. Σπαθᾶκης. Παρουσιάζονται οἱ χωροφύλακες καὶ τῷ λέγουν. Αὐτὸν τὸν κ. ζητεῖτε κ. Νομάρχα. Ὅχι, τῶν ἀπαντᾷ, μὰ γιὰ νὰ ρωτηζώμεν καὶ τὸν γραμματικόν. Καλεῖ τὸ γραμματεῦντα τότε, διότι ἐχῆρευε ἡ θέσις τοῦ γραμματέως, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ἀφοῦ ἔψαξε τὰ χαρτιά του ἀπεφήνατο ὅτι δὲν με θέλουν τίποτε. Κάνω τὸν στουρόνμου χωρὶς νὰ μπορέσω νὰ καταλάβω γρὺν ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν σκηνήν. Με πάνε πάλιν ἐν συνοδείᾳ ὀπίσω εἰς τὸ Τμήμα. Τότε νὰ τὸν στείλωμεν εἰς τὴν Εἰσαγγελίαν. Μωρὲ ἀμάν, θὰ σκάσω πλεία, τῶν λέγω,

οὔτε μὲ τὴν Εἰσαγγελίαν ἔχω καμμιὰ δοσοληψία. Ἐγὼ μιὰ καταγγελία ἐκκρεμῆ, ἡ ὅποια δὲν ἐδικάσθη ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ὅποιαν ὁ Εἰσαγγελεὺς μὲ ἐκάλεσε πρὸ μηνὸς ὄλου καὶ μάλιστα ἐξ ἀβρότητος μὲ τὸν γραμματέα τῆς Ἀνακρίσεως καὶ μὲ προανέκρινε. Ἐπέμειναν ὅμως· καὶ ἐγὼ συνδευόμενος ὑπὸ τῆς κουστοδίας τῶν χωροφυλάκων διέρχομαι διὰ μέσου τῆς πόλεως καὶ πηγαίνομεν ἐξω εἰς τὴν Εἰσαγγελίαν. Ὁ Εἰσαγγελεὺς, ἐννοεῖται, ὅτι τοὺς ἀπέπεμψεν ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω ἂν εὐρέθη εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεώς του νὰ θελήσῃ νὰ ἐξιχνιάσῃ καὶ βαθύτερον τί ἔτρεχε. Αἶ, ἐννοεῖται πλέον μὲ ὅλα αὐτὰ, τί σούσυρο θὰ ἔγινεν εἰς τε τὴν Νομαρχίαν καὶ παντοῦ ὅπου διῆλθον.

Καὶ ἀναμφιβόλως ἐδίδετο εὐκαιρία καταλληλοτάτη, ἵνα ὅλοι αὐτοὶ οἱ καλοθεληταὶ μου μὲ πλάσσουν καὶ μὲ παραδώσουν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ὡς ἓνα τέλειον τύπον ἀγύρτου. Τώρα τί ἤθελεν αὐτὴ ἡ διαπομπευσίς μου ἐνώπιον τοῦ κ. Νομάρχου, ἡμπορεῖτε σὰς παρακολῶ νὰ ἐννῆσετε; ὄχι βεβαίως, ὅπως καὶ ἐγὼ, ἐὰν δὲν μετέβαινον μετ' ὀλίγας ἡμέρας τότε εἰς Ἀθήνας, ὁπότε ὁ φίλος καὶ νῦν πρωτοδίκης κ. Ἐμμ. Πανηγυράκης μοῦ λύει τὸ μυστήριον. Μεταξὺ τῶν ἄλλων μὲ ἐρωτᾷ. Ζητεῖς τὴν θέσιν τοῦ γραμματέως τῆς Νομαρχίας Χανίων; Καθόλου, τῶ ἀπαντῶ. Διότι ὁ δεῖνα, (δικηγόρος ἐξ Ἀποκορώρου, ὅστις εἶχε λόγους νὰ μὴ καταδεχθῆ νὰ τὸ κάμῃ καὶ ὁ ὅποιος περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὸ νὰ φαίνεται καλοκάγαθος καὶ ἡμεῖς δὲν θὰ ἐδυσκολευόμεθα νὰ τὸν πιστεῦσωμεν ἐὰν δὲν ἐγνωρίζωμεν ὅτι ἔχει πολλὴν τὴν ὁμοιότητα τὸ ἔνδυμα τοῦ καλοκαγάθου μὲ τὸ τοῦ ἰησοῦίτου) γράφει εἰς τὸν δεῖνα ἐδῶ, τὸν καὶ πάτρωνά του (τὸν ἐρεθωδέστερον χαρακτήρα καὶ ἐπιφοβώτερον φίλον ἐξ ὧν ποτὲ ἐγνώρισα καὶ ὄν λίαν προσφυῶς ὁ φίλος μου Θεοδωράκης μετωνόμασεν, ὁ συμβιβάζων τὰ ἀσυμβίβαστα) ὅτι εἰσθε καὶ σεῖς ὑποψήφιος, ἀλλ' εἰσθε ἀκίνδυνος διότι ἔχετε δύο καταγγελίας ἐκκρεμεῖς. Σὰς λύεται λοιπὸν πιστεῦω τώρα τὸ μυστήριον τῆς διαπομπευσεώς μου ἐνώπιον τοῦ Νομάρχου Χανίων. Καὶ εἶχε ὄντως κυκλοφορήσῃ τότε ὅτι ἡμῖν ὑποψήφιος διὰ τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἐπεζήτησαν οἱ κύριοι νὰ διαθέσουν δυσμενῶς τὸν κ. Νομάρχην, ὅστις ἐφοβοῦντο μήπως μὲ ὑπεστήριζεν. Καὶ ἐπλάσσαν καὶ ἐδημιούργησαν ὅσα ἴδετε. Ἐνῶ ἐγὼ οὐδέποτε ἐζήτησα οὔτε αὐτὴν, οὔτε ἄλλην τινὰ θέσιν καὶ δύναται νὰ μάθωσιν ὅταν θέλωσιν, ὅτι μοὶ ἐπροτάθη ἀπὸ ἓνα Σύμβουλον διὰ μέσου ἑνὸς Νομάρχου ἢ θέσις τοῦ γραμματέως μιᾶς Νομαρχίας καὶ δὲν ἐδέχθην. Καὶ δὲν ἐδέχθην καὶ δὲν θὰ ἐδεχόμεν

ἐν εὐκρινείᾳ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ Νομάρχου, ἐνῶ ὑπέφερον καὶ ὑπέφερον πολὺ. Καὶ δὲν ἐδεχόμην διὰ δύο λόγους. Πρῶτον διότι δὲν ἤθελα αὐτὴν τὴν μὴνιν τῆς κοινωνίας, αὐτὴν τὴν ἀδίκον καταφορὰν νὰ τὴν διασκεδάσω διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀξιώματος. Δὲν ἤθελα ξένη αἴγλη νὰ συγκαλύψῃ τὰς δικαίας ἢ ἀδίκους κηλίδας μου. Ἡσθάνομην ἑμαυτὸν ὑπέρτερον τοῦ νὰ ζητῶ ξένα ἐρείσματα ἐξαγνισμού. Ἐὰν παρὲ ἐσωζόμεν ἤθελα νὰ σωθῶ δι' ἑμαυτοῦ καὶ μόνοῦ. Καὶ δεύτερον, ποῦ δὲν ἐδεχόμην δημοσίον ἀξίωμα, καίτοι πολλοὶ φίλοι μου βλέποντες ὅτι ὑπέφερα φορτικῶς μὲ προέτρεπον εἰς τοῦτο, εἶνε ὅτι ἐγνώριζον ὅτι ὑπῆρχον καλὰ ὑπὲρ ἐμοῦ διαθέσεις τῶν ἀρμοδίων. Καὶ ἠδυνάμην ἐὰν ἐπέζητουν τι, νὰ τὸ λάβω. Ἀλλὰ ἤξευρα ὅτι μικρὸ ἢ μεγάλο ἦτο τοῦτο, θὰ ἔκανε εἰς ὅλον αὐτὸν τὸν συφερόν, ὅστις ἐν τῷ προσώπῳ μου εὗρισκε πρῶτα πρῶτα τὸν προδότην, χωρὶς κανεὶς ποτὲ νὰ τοῦ ἔχῃ διαψεύση τὴν ιδιότητα ταύτην, πολὺ δυσάρεστον ἐντύπωσιν καὶ ἐγὼ τὰς εὐγενεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ διαθέσεις τῶν ἀρμοδίων θὰ ἐπλήρωνα προμηθεύων εἰς αὐτοὺς δριμυτάτην ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας μομφὴν κατὰ τῆς ὑπὲρ ἐμοῦ πράξεώς των. Καὶ διότι προσέτε ἐφρόνουν καὶ φρονῶ ὅτι οἱ δημοσίοι λειτουργοὶ πρέπει ὄχι μόνον νὰ εἶνε ἀλλὰ καὶ νὰ φαίνωνται καὶ νὰ ἀναγνωρίζωνται ἀντάξιοι τῶν ὑπουργημάτων των. Ἐγὼ ὅμως διεγίγνωσκον ὅτι εἰς πολλοὺς ἐφαινόμην ἀντάξιος ἀνασκολοπισμοῦ. Καὶ ἐπροτίμησα νὰ ὑποφέρω μὲν ἀλλ' ὄχι νὰ γίνω ποτὲ παραίτιος νὰ ζημιωθῶν αἰ πρὸς χρηστὴν Διοίκησιν προθέσεις ὑψηλῶν προσώπων καὶ τὸ γόητρον τοῦ δημοσίου ἀξιώματος.

Ἀναβάλλεται λοιπὸν ἡ ὑπόθεσις, μετὰ 5 ἢ 6 μῆνας ὀρίζεται καὶ πάλιν καὶ ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ προεδρεύοντος ἔλαβεν ὁ ἀντίπους αὐτοῦ κατὰ τὸ φρόνημα καὶ τὴν ψυχὴν, ὁ τακτικὸς Πρόεδρος, μέρος, ὅστις ὅταν ἀπήγγειλε τὸ ἀλησμόνητον δι' ἐμέ, κηρύττει αὐτὸν ἀπολύτως ἀθῶον, τὸ ἀπήγγειλε μὲ τοιοῦτον τόνον αὐτὸ τὸ ἀπολύτως ὥστε καὶ ἓνας κουτὸς νὰ εὕρῃ ὅτι ἔλεγεν : μὰ νισάφι καὶ λιγάκι, δὲν νιρέπεσθε πλειά;

Πάει λοιπὸν κι' αὐτὸ μαζὺ μὲ τᾶλλα. Ἐμὲ δὲ ἤρχισε νὰ μὴ μὲ παραξενεύῃ τίποτε. Ἐσχημάτισα πλειά τὴν ιδεάν ὅτι ἐν τῇ μοιραίᾳ περιστροφικῇ κινήσει τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, ταῦτα αὐτομάτως καὶ ἄνευ λόγου ἐξηγηματικῆς πλειστάκις, διαχωρίζονται εἰς δύο, ἐξ ὧν τὰ μὲν καταρτίζουσι τὴν σφύραν, τὰ δὲ τὸν ἄκμωνα· ἐὰν δὲ τὸ μοιραῖον εἰς τὴν σφύραν ἢ εἰς τὸν ἄκμωνα σὲ τάξῃ, δὲν πρέπει νὰ ζενίζεσαι καθόλου, ἐκτὸς ἐὰν ἐντελῶς εἴσαι

ἀφιλοσόφητον πνεῦμα. Ἐσπέραν τινὰ διηρχόμην ἀπὸ τὰ Χαλικού-
 τικα μεταβαίνων εἰς Χαλέπαν. Μία χαλικούτισσα ἀνυπόδητος καὶ
 ἀπαισίως βρωμερὰ 45ῆς ἐκουφοσυνομίλει μὲ κάποιον. Ἄμα μὲ
 εἶδον ἐχωρίσθησαν. Ἐγὼ διήλθον ἔμπροσθέν τῆς τὴν παρετήσα
 ἀσκαρδαμικτεῖ καὶ αὐτὴ ἐπειδὴ φαίνεται τῆς χάλασα τὸ ραντεβοῦ
 τῆς ἤρχισε νὰ μὲ ὑβρίζῃ. Τῆς ἔκαμα τὴν παρατήρησιν καὶ ἐκείνη
 περισσότερον ἐξετρέπετο, ὥστε νὰ ἀναγκασθῶ νὰ μεταβῶ εἰς τὸν
 ἐκεῖ πλησίον σταθμὸν νὰ τὴν καταγγεῖλω. Τώρα τί κατόπιν
 συνέβη δὲν ἤξεύρω, τοῦτο μόνον ἤξεύρω ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας
 μέκουβαλοῦσαν πάλιν εἰς τὸ Πταισματοδικεῖον, διότι, λέγει, τὴν
 ἐξύθρισα καὶ τῆς ἐτάραξα καὶ τὴν οἰκιακὴν αὐτῆς ἤσυχίαν. Καὶ
 ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον θὰ σᾶς ἐκπλήξῃ καὶ θὰ σᾶς καταπλήξῃ εἶνε ὅτι
 παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῆς τῆς δεσποίνης ἐστέκετο ὁ κ. Παπαδόπε-
 τρος συνήγορός τῆς καὶ πολιτικός ἐνάγων, λέγει. Διότι ὁ κ. δικη-
 γόρος τῆς τῆς εἶχε κάμη πολιτικὴν ἀγωγὴν καὶ δὲν ξέρω καὶ γὰρ
 πόσα ζητοῦσε, διότι ἐζημιώθη ἡ χαριτόβρυτος πελάτις του ὡς μὴ
 δυναμένη πλέον νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τοὺς βασιλικούς χοροὺς
 εἰς τὰ ἐπίσημα γεύματα καὶ εἰς τὰ γυνακεῖα συνέδρια.

Ἐὰν δύναμαι νὰ καυχθῶ διὰ τι, τοῦτο εἶνε ἡ ἐγκράτειά μου
 καὶ ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν νεανικὴν μου ἡλικίαν. Καὶ σᾶς βεβαιῶ
 εὐσυνειδήτως ὅτι καὶ ὅταν ἀκόμη εὐρισκόμην εἰς τὸ δξύτερον στά-
 διον τῆς ἡλικίας μου καὶ ἔαν ἐπιπροσθέτως δὲν εἶχον δοκιμάση
 ποτὲ ὡς τότε τὸν καρπὸν τῆς γνώσεως, δὲν θὰ ἐπλησίαζα αὐτὴν
 τὴν τόσον ἀκάθαρτον καὶ δυσώδη χαλικούτισαν. Καὶ ὁμως παρε-
 στάθη ὁ κ. Παπαδόπετρος διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἐπῆγα νὰ ζη-
 τήσω καὶ δὴ ἐκβιαστικῶς παρὰ τῆς κυρίας αὐτῆς τὸν καρπὸν ἀπὸ
 τὸν ὅποῖον μετὰ τὴν κατοχὴν βρωμοῦν τὰ Χανιά. Ὁ κ. Εἰρηνο-
 δίκης ἐψυχολόγησα ὅτι δὲν διέκειτο φιλικῶς πρὸς ἐμέ. Ἄλλ' ὅταν
 εἶνε τις τίμιος αἰ συμπάθειαι καὶ ἀντιπάθειαι δὲν ἔχουν καμμίαν
 θέσιν εἰς τὴν λευκότητα τῆς συνειδήσεώς του. Ἀπέπεμψε λοιπὸν
 τὸν κ. συνήγορον καὶ πολιτικῶς ἐνάγοντα καὶ ἀπέρριψε τὴν πολι-
 τικὴν ἀγωγὴν, διότι ἡ πελάτις τοῦ κ. Παπαδοπέτρου ἠδύνατο
 μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας μεθ' ἧς καὶ πρότερον νὰ εἰσέρχεται εἰς
 ὅλα τὰ βασιλικὰ καὶ ἀριστοκρατικὰ σαλόνια.

Ἐπειδὴ δὲ γνωρίζω ὅτι ὁ ἀποπεμφθεὶς συνήγορος καὶ πολιτικός
 ἐνάγων τῆς πελάτιδός του κυρίας Χαλικούτισσας, εἶνε ἀπερροφη-
 μένος ἀπὸ πολλὰς καὶ ποικίλας ἀσχολίας καὶ δὴ ἀπὸ τὴν ἀγρυ-
 πνον φρούρησιν τῶν πατριωτικῶν συμφερόντων ἀπὸ τοὺς καταδο-
 λισμομένους ταῦτα προδότης, τοῦ κάμνω τὴν χάριν νὰ τῶ μεθερ-

μηνεύσω εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς λογικῆς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ κ. Εἰρηνοδίκου, δι' ἧς δὲν τῷ ἐπετρέπη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν τῶσον ἀξιοπρεπῆ αὐτὴν ὑπόθεσιν. Ἴδου δὲ ἡ μεθερμηνεία τῆς ἀποφάσεως πιστοτάτη.

«Κύριε Παπαδόπετρε, μόνον διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ κατηγορούμενος εἶνε ἐχθρὸς σας δὲν ἔπρεπε νὰ καταδεχθῆτε, ὄχι βεβαίως νὰ ὑποκινήσετε τὴν καταγγελίαν, διότι δὲν θὰ τὸ ἐπράξατε, ἀλλ' οὔτε νὰ λάβετε κατ' αὐτοῦ μέρος. Ἐὰν τοῦτο σας ἐπέβαλε τὸ ἐπάγγελμά σας, ἀνώτερον τούτου ἴσταται ὁ ἀνθρωπισμὸς καὶ ἡ ὑψηλοφροσύνη καὶ ταῦτα σας τὸ ἀπηγόρευον. Δὲν ἔπρεπε νὰ καταδεχθῆτε νὰ λάβῃτε τοιοῦτον μέρος, ὅπως αὐτὸς δὲν κατεδέχθη ποτέ, καίτοι πάντοτε ἀντεπροσώπευεν Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας, νὰ γράψῃ μιὰ λέξιν γιὰ σέ, ὅπου καὶ μετὰ εὐμενέστερα σχόλια ἐὰν ἀπέστελεν εἰς ταύτας τὴν ὑπὸ χρονολογίαν 28 Δ)βρίου 1901 καθ' ὑμῶν μήνουσιν τῆς Χ. Π. ἢ Β., ἤρκει νὰ θρυμματίσῃ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τὸ ἠθικόν σας. Ὁ ἐπιστήμων, κύριε Παπαδόπετρε, ἀπὸ τὸν ὁποῖον λείπουν τὰ στοιχεῖα τῆς εὐρυτάτης ἀξιοπρεπείας καὶ τῆς ἰπποτικωτέρας μεγαλοφροσύνης, δύναται νὰ ἐξελιχθῆ εἰς τὸ ἐπιφοβώτερον ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ κοινωνίᾳ μέλος».

Ἐννοεῖται ὅτι ἀφοῦ ἐξητάσθησαν τρεῖς Ὀθωμαναὶ μάρτυρες, τοὺς ὁποῖους εἶχε καλέσῃ ἡ πελάτις τοῦ κ. Παπαδοπέτρου, καὶ οἱ χωροφύλακες, καὶ κατετέθη παρὰ πάντων τὸ γελοῖον τοῦ πράγματος, ὅπως γελοῖος ἦτο καὶ ὁ ὑποκινήσας τὴν καταγγελίαν, ἀπερρίφθη αὕτη.

Καὶ ἤδη ἔρχεται ἡ κατακλείς τῆς κοινωνικῆς μεγαλοφροσύνης. Μετὰ τὴν καθοδὸν μου εἰς τὴν Κρήτην διέμενον τακτικὰ εἰς Χανία. Καὶ θὰ γνωρίζετε βεβαίως πολλοὺς εἰς τὴν πόλιν ταύτην, οἱ ὁποῖοι χρεωστοῦν 100 καὶ 200 καὶ 500 λίρας, χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς πνίγῃ. Ἐγὼ τοῦναντίον. Ἐργασίαν προσοδοφόρον τακτικὴν δὲν εἶχον καὶ ὁμως εἰς οὐδὲνα ἀπολύτως, καὶ προκαλῶ οἰονόησθε νὰ μὲ διαψεύσῃ, ὡφείλον οὔτε μιὰν πεντάραν, παρὰ εἰς τὸν Γ. Μνητήν ξενοδόχον 32 δραχ. καὶ εἰς τὸν Α. Πασχάλ 20, χρέος τὸ ὁποῖον συνῆψα χάριν ἐνός φίλου μου, ὅστις πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχεν ἔλθῃ ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν καὶ εἶχεν ἀνάγκην μιᾶς ἐνδομασίας φορεμάτων. Τοῦ ἠγόρασα τὰ φορέματα, ἐπλήρωσα τότε εἰς τὸν κ. Πασχάλ 20 δρ. καὶ τῷ ἕκαμα ἐγὼ ἀτομικῶς, διότι εἰς τὸν φίλον μου δὲν ἐνεπιστεύετο, ἀπόδειξιν δι' ἐτέρας 20, ἃς δὲν εὐκολυνόμην νὰ τῷ δώσω τότε. Ἡδὲ ὁ φίλος μου εἶχε θέσιν, λαμβάνων 150 δραχ. κατὰ μῆνα καὶ εἶχον παρακαλέσῃ τὸν κ. Πασχάλ νὰ

περιμένη ὀλίγον, ἀφοῦ ἐγνώριζεν ὅτι τὸ χρέος δὲν ἦτο ἰδικόν μου καὶ μάλιστα ἐγνώριζε ὅτι εἶχον πληρώσῃ 20 ὀρ. χρυσ., ἄς οὐδέποτε θὰ ἐζήτησαν νὰ λάβω ὀπίσω, καὶ διότι ὁ φίλος μου ἔδωσε τὸν λόγον του ὅτι θὰ φροντίσῃ νὰ μὲ γλυτώσῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ χρέος ἀφοῦ μάλιστα ἐγνώριζε τὴν θέσιν μου. Οὐχ ἤττον ὁ φίλος μου φαίνεται δὲν ἠκολούθησεν νὰ τὸν πληρώσῃ, μὴ κάμνει ἀγωγὴν καὶ ἐπιταγὴν καὶ προγράμματα πλειστηριασμοῦ καὶ ὁ ἔντιμος κ. Γ. Μανήτης, τῆ ὠθήσει τοῦ ἀχρείου δικηγόρου του στέλνει τὸν ἀχρεϊέστερον δικαστικὸν κλητῆρα, ὅστις μὲ τὸν μᾶλλον βάναυσον τρόπον ἐρχεται καὶ μοῦ κάνει κατὰσχεςιν τὰ βιβλία μου καὶ ὄχι μόνον ἀξίας 32 ὀρ., ὅσα ἦτο ἡ ὀφειλή μου, ἀλλὰ δεκαπλασίας τούλασχιστον, ἀπεξάπαντα ὅσα εὔρεν. Καὶ ἔτσι πλέον εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀγαθοὺς κυρίους δὲν ἔμεινε τίποτε ἄλλο νὰ κάμουν. Ἐξήντησαν, ὑποθέτω, ὅλα τὰ εἶδη τῶν βελῶν των. Ἐκορέσθησαν ἄρά γε; Δὲν ἤξεύρω. Ἐρωτήσετε τους.

Οὔτε ἡ μεγάλη τριετής ἐπανάστασις τοῦ 1866, ἡ γιγαντομαχία ὄντως ἐκείνη, ἣτις ἐπὶ τριετίαν ἔλην ἐπάλαισε κατὰ 100,000 τακτικοῦ στρατοῦ Τουρκικοῦ, πλὴν τῶν ἐντοπιῶν, δὲν ἀνέδειξε τόσοις ἥρωας καὶ τόσοις ἀρχηγούς καὶ καπετάνιους. Ὅπου καὶ ἂν καθίσετε εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ κρούσῃ τὰ ὠτά σας ὁ θρίαμβος παρακαθημένου τινός. Καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἐβάστα ἐν ὄπλῳ, τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν ἄλλην χρῆσιν ἔκαμεν ἢ ἐσκόπει νὰ κάμῃ ἢ νὰ φυλάττῃ τὸ σαρκίον του ἢ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν αὐθαίρετον θέλησίν του εἰς τοὺς ἄλλους, ὡς καὶ ἐκεῖνος, ὅστις καὶ ἄνευ τούτου ἔμεινεν ἀπλῶς ἐν τῇ τόπῳ, ἠγειραν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς πατρίδος των. Πλὴν, ὅσα μεγάλα ἀποτελέσματα καὶ ἂν ἔχη πράξις τις, νομίζω ὅτι χάνει ἐντελῶς τὴν ἠθικὴν τῆς ἀξίας, ὅταν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδεικνύεται ὅτι ἐγένετο μὲ ἐμπορικοὺς ὑπολογισμούς. Σᾶς δίδω ἓνα διὰ νὰ μοῦ δώσητε κατόπιν δύο. Ὅταν σύ, ὦ ἀπαιτητικὲ πατριῶτα, ἐγείρῃς κάθε λίγο τὰς ἀπαιτήσεις σου δι' ὅ,τι ἐπραξες, φωρᾶσαι ἓνας τέλειος ἔμπορος καὶ τίποτε πλέον ἀπαιτῶν τοὺς τόκους τῶν τοκισθέντων κεφαλαίων σου. Ἡ ἀφετηρία σου δὲν ἦτο μία ἰδέα, μία ἀρχή, ἀλλὰ τὸ συμφέρον σου, τὸ πεζότατον.

Καὶ ἀφοῦ αὐτοὶ οἱ τόσοι κύριοι, οἱ ὀλιγώτερον ἴσως δικαιοῦμενοι, ἠγειραν ἀξιώσεις, ἔδει καὶ ἐκεῖνοι οἴνινες πολλῶ μᾶλλον ἐδικαιοῦντο νὰ μὴ σιωπήσωσι καὶ μίαν πρῶταν, ζυπνῶντες μὲ τὸ καλὸ, ἀνεγινώσκαμεν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 50 φύλλον τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῆς 21 Ἀπριλίου 1900, τὰδε.

« Προκαλῶ ἐπίσης πάντα οἰονδήποτε Κρητα νὰ μοὶ ἐπι-

δείξῃ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας του δι' ὧν περισσότερον ἐμοῦ κατεπολέμησεν τὸ καταλυθὲν σύστημα».

Ἀποκαλυφθῶμεν νῦν, Κύριοι, εὐλαδῶς καὶ κλίνωμεν τὸν αὐχένα εὐσεβᾶστως πρὸ τῆς τοιαύτης πατριωτικῆς προκλήσεως, διότι βεβαίως ὑπὸ τὰς γραμμὰς ταύτας θὰ περιεμένετε ἐναγωνίως νὰ εὑρῆτε τὸ λίγο τὸ λιγώτερον τὸ ὄνομα ἐνὸς Φερραίου ἢ ἐνὸς Γαριβάλδη. Πλὴν ἀντὶ τούτων εὔρομεν νεώτερόν τι ὄνομα, ἰσοβαρὲς οὐχ ἤττον πρὸς ταῦτα τὸ ὄνομα, **Γεώργιος Παπαδόπετρος**.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι λαθόντες ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἀνωτέρων γραμμῶν ἀνετρέξαμεν καὶ ἀνεσκαλίσαμεν τὰ καθ' ἡμᾶς γεγονότα καὶ εὔρομεν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν πρωτουργίαν τῆς δράσεως τοῦ κ. Γ. Παπαδοπέτρου ἐν τε τῇ Μεταπολιτευτικῇ ἐπιτροπῇ καὶ ἐν τῷ Ἐκτελεστικῷ, τοῖς δύο τούτοις σημείοις τῆς εὐρυτέρας δράσεως τῶν τελευταίων ἐπαναστάσεων, φαινήν καὶ πανταχοῦ ἀκτινοβολούσαν, οὐχ ἤττον μετὰ τὴν φαινήν ταύτην ἀκτινοβολίαν τῆς τοιαύτης μεγαλοουργοῦ δράσεως, θὰ ἤρώτα ἴσως ἄλλος τις, ἐὰν αἱ ἀνωτέρω προκλητικαὶ γραμμᾶι δὲν εἶνε ὀλίγον τι μετριοφρονέστεραι τοῦ δέοντος.

Ὅταν λοιπὸν εἰς περιβάλλον, τοιαύτης περὶ πατριωτικῶν καθηκόντων ἀντιλήψεως, ζῆτε, ἐὰν δὲν ἔχετε τὸ κουράγιο νὰ ὁμολογήσητε ὅτι ὡς διπλωμάτης δύνασθε νὰ εὐδοκιμήσητε, ὡς πολεμιστῆς νὰ θριαμβεύσητε, ὡς στρατηγὸς νὰ διαπρέψητε, ὡς πολιτευτῆς καὶ νομοθέτης νὰ σώσετε τὸν τόπον σας καὶ ὡς πατριώτης νὰ αἰσθάνεσθε τοὺς ἀγνοτέρους παλμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ σας, καὶ νὰ ἐξωτερικεύετε καὶ νὰ γεμίζετε μὲ αὐτὰς τὸν κόσμον, ἐὰν δὲν σκούζετε, δὲν οὔζετε καὶ δὲν μπιζετε τὴν φωνὰς κάθε λίγο γὰρ τὴν δόλια πατρίδα, ἐὰν ὅ,τι αἰσθάνεσθαι δὲν τὸ ἐξωτερικεύετε ἐπὶ τὸ θεατρικώτερον καὶ ταρταρικώτερον, θὰ εὑρῆτε πολλοὺς οἱ ὁποῖοι εἶνε ἔτοιμοι νὰ ἀμφισβητήσωσι τὸ αἰσθημά σας καὶ τὰς διαθέσεις σας, διότι ἢ μέχρι τῶν φαινομένων ἐξικνουμένη ἐκάστοτε ἀντίληψις των δὲν τῆς ἐπέτρεψε νὰ φθάσουν εἰς τὴν ἐκ τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων ἐξαγαμένην σκέψιν, καθ' ἣν τὸ δάκρυ τῆς λεπτῶς καὶ βαθέως παθαινομένης ψυχῆς ἔχει τὴν ιδιότητα τῶν πολυτίμων μετάλλων, ἅτινα τείνουσι νὰ καταλάβουν τὸν βυθὸν τοῦ χώρου πρὸς ὃν ρίπτονται, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἀνερχομένας πεμφόλυγας.

Ἐὰν δὲν ἐλησμόνουν οἱ ἄνθρωποι οὔτοι ποῖαν ἰδέαν ἔχουν περὶ τῆς τάξεως αὐτῆς τῶν καθ' ἀποκοπὴν πατριωτῶν οἱ τόσον εὐρωστοὶ καὶ ἰσορροποὶ ψυχικῶς τε καὶ ἠθικῶς Ἀγγλοὶ, οἱ ὁποῖοι καὶ

ἂν δὲν ὑπερβαίνουν δὲν ὑπολείπονται ὅμως ἴσως τοῦ ἰδικοῦ των πατριωτισμοῦ καὶ οἱ ὅποιοι λέγουν : «Οἱ αἰσχροὶ ὅταν δὲν ἔχουν τί ἄλλο νὰ κάμνουν πουλοῦν πατριωτισμόν», θὰ ἦσαν ἀναμφιβόλως συντηρητικώτεροι. Ὁ δὲ πολὺς Οὐγγῶ, ἐλακωνικοποίησε τὸ Ἑγγλικὸν τοῦτο γνωμικὸν εἰς δύο λέξεις «Μόνον οἱ ἄτιμοι, εἶπεν ὁμιλοῦσι περὶ τιμῆς.» Ἡ δὲ ἐπιστήμη τοῦ κ. Παπαδοπέτρου, ἥς τόσον βαθὺς μύστης εἶνε, ἐπιστημονικώτερον καὶ λεπτότερον διετύπωσε τὸ πόρισμα τοῦτο ὡς ἐξῆς : Μόνον ἐκεῖνο τὸ ἄτομον τὸ κατανοοῦν ἐν ἑαυτῷ τὴν τιμὴν δύναται νὰ κατανοήσῃ ἅμα καὶ νὰ **σεβασθῇ** τὴν τιμὴν τῶν μεθ' ἑαυτοῦ βιούτων».

Καὶ πολὺ δίκαιως δὲν δύναται τις ν' ἀμφισβητήσῃ τὸ δικαίωμα εἰς τὸν κ. Παπαδόπετρον διὰ νὰ ἔχῃ περὶ ἑαυτοῦ τοιαύτην ιδεάν καὶ τοιαύτην ἀξίωσιν, οὐ μόνον περὶ τῆς πατριωτικῆς δράσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς του περινοίας, ἣν δὲν δύναται πᾶς τις ἢ νὰ παραδεχθῇ καὶ ὁμολογήσῃ, τὸ ἐκχειλισμα ἰδίως τῆς ὁποίας δύναται νὰ ἀποθαυμάσῃ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο πολιτικὸν ἄρθρον ἐν τῷ «Κέντρῳ» δι' οὗ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν ὁ Πρίκιψ ἡμῶν περιήρχετο τὴν Εὐρώπην ἐκτυλίσσων πρὸ αὐτῆς τὴν εἰκόνα τῆς Διοικήσεώς Του, τὴν ἐπὶ τῆς ἰσονομίας καὶ ἰσοπολιτείας ἐδραιωμένην, ὁ κ. Παπαδόπετρος ὑπὸ τοῦ πατριωτικοῦ του καὶ αὐθις πόνου ὠθούμενος ἐκάκιζε τὴν Κρητ. Κυβέρνησιν διότι **ἀδικεῖ** τὸ ὀθωμανικὸν στοιχεῖον (καὶ τὰ ἐλατήρια ; ἂν θέλετε κ. Παπαδόπετρε νὰ Σᾶς τὰ πῶ διὰ νὰ ὀδητὴ πόσον σᾶς παρηκολούθησα, πόσον σᾶς ἐσπούδασα, πόσον σᾶς ἐγνώρισα, πόσον σᾶς ἐψυχολόγησα καὶ πόσον σᾶς ἐννοῶ) πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ **βήματος τῆς Βουλῆς** ἀγόρευσίν του, ὅταν ἀπεκάλει, διὰ νὰ καύσῃ τὸν λιθανωτὸν εἰς τὴν ψῆφον ἐνὸς τζομπάνη, τοὺς προστάτας καὶ ἐλευθερωτὰς ἡμῶν Ἰταλοῦς, **Καζερσίους**, καὶ τίς οἶδε τὸ ἄλλο, ἐὰν ἡ ὑπεραξιέπαινος σύνεσις τοῦ κ. Προέδρου τῆς Βουλῆς τῶν Κρητῶν δὲν τὸν ἀνεχαίτιζεν.

Εἶνε μία τάξις ἀνθρώπων οἵτινες ὅταν διέρχονται ἀπὸ κάπυ καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τοὺς περιπάτους δὲν κάμνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ περιστρέφουν ἂν φοβισμένοι λαθρέμποροι, τὰ βλέμματά των δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ ἐκζητοῦντες ἐν τούτῳ καὶ ἐκβιάζοντες τὸν χαιρετισμὸν τοῦ πλήθους, ἵνα οὕτω ὁ βλέπων χαζὸς κόσμος τοὺς ὑποθέτῃ δημοφιλεῖς, ἰσχυροὺς καὶ Μεγάλους. Ἐὰν εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνήκει καὶ ὁ κατήγορός μου, ἐγὼ δὲν γνωρίζω ἑρωτήσετε τὴν παρατηρητικότητά σας. Ἐδῶ λοιπὸν στηρίζουν τὸ Μεγαλειόν των, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι τὸ τοιοῦτον στήριγμα μὲ ἓνα πούφ

δύναται νὰ καταπέση. Θὰ ἴδουν ὅτι μὲ ἓνα φύσημα θὰ τοὺς τὸ μεταβάλλω εἰς θρύμματα καὶ συντρίμματα. Αἱ βλέψεις των λοιπὸν ἐξικινοῦνται μέχρι τοῦ σημείου ν' ἀρέσουν. Τοῦτο εἶνε ἡ φροντίς καὶ τὸ ὄνειρόν των. Ἡ δὲ φροντίς καὶ τάσις αὕτη, ἡ ἀνανδροπρεπὴς καὶ ἀνανδροπεστάτη, ἡ ἀρμόζουσα μόνον εἰς τὰς γυναῖκας, κατέστη σήμερον ὁ σκοπὸς πρὸς ὃν αἱ πράξεις τείνουσι τῶν σημερινῶν κοινωνιῶν, ὅσαι δὲν κατάρθωσαν ν' ἀντιστοῦν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ψευτοπολιτισμοῦ. Τὸ πρόγραμμά των εἶνε : Πρέπει ν' ἀρέσῃ τις εἰς τοὺς ἄλλους. Καὶ διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ὀφείλεις νὰ γελᾷς ὅταν πρέπει νὰ κλαίῃς, νὰ περιπτύσσεσαι τρυφερῶς ἐκεῖνον ὃν ἀποστρέφεται, νὰ ἐπαινῆς καὶ νὰ συνδιασκεδάζῃς μετ' ἐκεῖνου ὃν ὀπίσω του συκοφαντεῖς καὶ ὑποσκάπτεις καὶ τέλος νὰ γίνεσαι μία τελεία μαίμου, ἀποβάλλων ὅλα τὰ συστατικά τοῦ ἀνθρωπισμοῦ σου, διὰ νὰ γίνῃς ἢ μᾶλλον νὰ φανῆς κοινωνικὸς ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἀρέσῃς. Βεβαίως τὸ νὰ ἀρέσῃ τις δὲν εἶνε οὔτε κακὸν οὔτε ἀξιοκατάκριτον, ἀλλ' ὅταν δὲν ἐπιδιώκεται ἀναλώμασι ἐκείνων ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶνε τις κατ' οὐσίαν ἄνθρωπος.

Αἰσθάνομαι ἐξ ἐνστίκτου τσαυτὴν ἀντιπάθειαν πρὸς τὴν γυναικοπρεπὴ ταύτην τάσιν τοῦ ἀρέσκειν, ἣτις μεταμορφώνει κατ' ἀνάγκην τὸν ἄνθρωπον εἰς ἓνα τέλειον ὑποκριτὴν καὶ Ἰησοῦίτην, ὥστε νὰ εὐρίσκω μὴ ἀνδρικὸν νὰ προσέχω καὶ νὰ ἐκφοβίζωμαι πρὸ τῶν σχολίων καὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ κόσμου, ὅταν συναισθάνωμαι ὅτι κάμνω ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ κάμω.

Πρὸ τῆς εἰς Κρήτην καθόδου μου εἶχον συλλάβῃ μίαν ἰδέαν πρωτοτύπου τινὸς ἐπιχειρήσεως, τὰ μάλα ἐθνωφελοῦς καὶ ἡ ἐπιδιώξις τῆς πραγματώσεως τῆς ὁποίας εἶνε καὶ ἔσται τὸ ὄνειρόν μου. Ἡθέλησα λοιπὸν πρὸς πραγμάτωσιν αὐτῆς νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν μεσολάβησιν τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης, διότι αἱ δυνάμεις μου ἦσαν ἀνεπαρκεῖς. Ἀλλὰ ἐγνώριζον πόσον δύσκολον εἶνε ἡ ἀναγνώρισις ὑπὸ τῶν ἄλλων τῆς ὀρθότητος πάσης πρωτοτύπου ἰδέας. Διότι ἐκεῖνος ὅστις θὰ ἔχῃ τὴν ἰδιοφυίαν νὰ συλλάβῃ κατὶ τι ἐν τῷ νῷ του, θὰ αἰσθάνεται καὶ τὴν δύναμιν καὶ θὰ ἔχῃ καὶ τὴν ἰδιοφυίαν τῆς ἐκτελέσεως ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ. Τὴν δύναμιν ἣτις τὸν ὤθησεν εἰς τὴν σύλληψίν του, αἰσθάνεται ἐμπνέουσιν αὐτὸν καὶ παρουσιάζουσιν εὐκρινὲς σχέδιον ἐκτελέσεως διὰ πᾶσαν λεπτομέρειαν. Ἐἶνε λοιπὸν πολὺ δύσκολον νὰ δώσῃς εἰς τὸν ἄλλον νὰ ἐνοήσῃ τὴν εἰκόνα ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῆς ἐκτελέσεώς της ὅπως σὺ τὴν αἰσθάνεσαι καὶ ἀκόμη δυσκολώτερον νὰ τοῦ μεταδώσῃς τὴν πεποιθήσιν

μεθ' ἧς σὲ ὀπλίζει ἡ ἔμπνεύσασά σε ἰδιαιτέρα ἐκείνη δύναμις. Καί εἶνε ἀκόμη δύσκολον νὰ εὕρητε τοῦ ἄλλου ἐκείνου τὴν ἀντίληψιν προσαρμοζομένη ἐπακριβῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ παράστασιν τῆς πρωτοτύπου ἰδέας σου. Δι' ὃ καὶ κατὰ τὰ $9\frac{1}{2}$ δέκατα εἶνε πάντοτε βεβαία ἡ μὴ ἀποδοχὴ τῆς κατ' ἀρχάς. Διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον ἠθέλησα νὰ περάσῃ ἀπὸ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερα χερίᾱ. Ἦθελα νὰ τὴν ἀνοκοινώσω ἀπ' εὐθείας εἰ δυνατόν πρὸς τὸ πρόσωπον οὗ τὴν μεσολάβησιν ἐπεκαλούμην, τὴν Βασιλίσσαν. Διότι ἂν ἐπήγαιεν εἰς τὸν κ. Μεσσαλᾶν, ὡς εἴθισται, ἐγνώριζον ἀναμφιβόλως ὅτι θὰ σταματοῦτε ἐκεῖ, διότι δὲν θὰ ἐνεκρίνετο. Πηγαίνω λοιπὸν εἰς τὸν κ. Μεσσαλᾶν καὶ τῷ λέγω ὅτι ἔχω νὰ δώσω μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν Βασιλίσσαν ἀπ' εὐθείας. Καὶ ἐκεῖνος μοι λέγει νὰ τὴν ἀφήσω εἰς αὐτόν. Φεύγω καὶ πηγαίνω εἰς τὸ Τατόϊ καὶ παρουσιάζομαι εἰς τὴν Μεγάλην Κυρίαν τῆς τιμῆς Κυρίαν Θεοχάρην καὶ τῆς λέγω ὅτι ἔχω νὰ δώσω μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν Αὐτῆς Μεγαλιότητα. Μοὶ ἀπαντᾷ ὅτι δὲν δέχονται ἐκεῖ ἀναφοράς, μόνον πρέπει νὰ τὴν ὑπάγω εἰς τὸν κ. Μεσσαλᾶν. Καὶ ἔτσι τὸ σχέδιον ἐναυάγει. Τῆς λέγω λοιπὸν ὅτι ὁ κ. Μεσσαλᾶς, ἐπειδὴ τῷ εἶπον ὅτι εἶνε ἀνάγκη, μοι εἶπεν νὰ τὴν ὑπάγω εἰς τὸ Τατόϊ. Ἡ αἴτησις μου ἐξέφευγε τῆς συνήθους στενότητος τῶν αἰτήσεων. Δὲν ἦτο οὔτε ρουσφετολογικὴ οὔτε χρηματολογικὴ. Καὶ ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ διότι ἐκ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐξήρτων μεγάλα πράγματα, ἐδεχόμενη νὰ διακινδυνεύσω τὴν ὑπόληψίν μου εἰς τε τὸν κ. Μεσσαλᾶν καὶ τὴν κ. Θεοχάρην, οὔτινες ἐγνώριζον ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἀντέλλασσον ὀμίλιας καὶ θὰ ἀπεδεικνύετο ὅτι ἐψεύσθην. Εἰς ἐμὲ τὸ τοιοῦτον ψεῦδος ἦτο ἀθῶον καὶ ἂν θέλετε εὐγενὲς ἐκ τῶν ἐλατηρίων του, εἰς ἐκείνους ὅμως θὰ παρίστατο ἀναμφιβόλως ὅτι ἡ πηγὴ του ἦτο ἕνας βαγαπόντης. Ὅτι θὰ σχηματιθῇ περὶ ἐμοῦ ἡ ἰδέα αὐτὴ ἐκ μέρους τῶν δύο τούτων προσώπων τὸ ἐγνώριζον ἀσφαλῶς καὶ ὅμως τοῦτο δὲν μὲ ἐπτόησε, τὸ ἐπεχείρησα, τὸ ἐπραξα, καὶ τοι ἡ ὑπόθεσις δὲν ἦτο προσωπικῆς μου ὠφελείας. Τὸ ἐπραξα ὄχι διὰ νὰ ἀρέσω, ἀλλὰ ἐκ προθέσεως διὰ νὰ μὴν ἀρέσω.

Ἄλλη πάλιν τίς τάξις νομίζουν ὄντως ὅτι γίνονται Μεγάλοι, διότι εἰς φίλος των ἐκ Ρουμανίας, οὗ τὸ ὄνομα χάριν συντομίας σιωποῦν, τοῖς ἔδωκε τοιοῦτον δίπλωμα, τὸ ὁποῖον μᾶς σερβίρουν εἰς τὸ βίον φύλλον τῆς Ἐφημερίδος των, ὡς ἐξῆς·

Φίλιππε κ.

Ἐλπίζω νὰ μὲ ἐνθυμῆσαι. Ἐγὼ οὐδέποτε σὲ ἐλησιμόνησα. Πρὸ δετίας δὲν σὲ ἀντάμωσα καὶ ὅμως καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Βουλγα-

ρίαν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν . . . καὶ ἐξ Ἱερουσαλήμ . . . καὶ εἰς Σμύρνην καὶ πανταχοῦ ἄλλου ὅπου καὶ ἂν μετέβην δὲν σὲ λησμονῶ τὸν ζωηρὸν καὶ ἀχωρίστον σύντροφον κλπ. . . . Ἡ συμπάθεια μου δὲ αὕτη εἶνε μὲν μεταδοτικὴ ἐκ κληρονομίας τοῦ ἐκ μητρὸς θεοῦ μου Βασιλείου φονευθέντος εἰς Κρήτην κατὰ τὸ 1866 καὶ τοῦ πατρός μου πολεμήσαντος ὑπὸ τὸν θεῖον σου Παντελῆν, οὗ τὴν ἀνδρείαν δὲν δύναται νὰ λησμονήσῃ, ὅσον ἐπίσης καὶ τῶν λοιπῶν φονευθέντων θεῶν σου Ἰωάννου καὶ Μάρκου καὶ τοῦ δυστυχοῦς τραυματίου Σταυράκη (τὴν ἱστορικὴν μεγαλοφυΐαν αὐτὸς ὁ φόλος Σας, Κύριε . . . Εἰς τὴν τιμὴν σας Κύριε Κούνδουρε καὶ Πολογιώργη, σεῖς ἢς Σφακιανοὶ ἐγνωρίζετε ἐκ τοῦ προχείρου αὐτὰς τὰς λεπτομερείας; ἄς ἐυθυριάσων λοιπὸν ὀλίγον αἱ ἱστορικαὶ Σας γνώσεις, διότι αὐτὰς τὰς γνωρίζει ἕνας ξένος οὐδέποτε πατήσας εἰς Κρήτην), εἰς τὸν ὅποιον τὰς πρώτας βοηθείας παρέσχεν ὁ πατήρ μου, καὶ πλειστάκις μοῦ εἶχεν εἰπεῖ ἐπαινῶν ὅλην σου τὴν πατριαρχικὴν οἰκογένειαν . . . Τὴν Ἐπιθεώρησιν σου ἀνέγνωσα παρὰ τῷ Κρητικῷ Ἐμμ. Μαν. (τὸ ὑπόλοιπον τόσας ὁ ποντικός), ὅστις μοι ἔδωκε τὰς 49, 50 καὶ 51, ἐν οἷς διέλογον τὴν γνωστὴν μοι περισσήν τόλμην σου, ὅσον ἐπίσης τὴν πρακτικὴν τετὰ σου καὶ τὸν ἄκρον πατριωτισμὸν σου. Σὲ συγχαίρω ἀπὸ καρδίας καὶ σοὶ εὐχομαι νὰ ἴστασαι πάντοτε ὑψηλὰ συνεχίζων τοὺς ἡρώεικους ἀθλοὺς τοῦ ἐνδόξου οἴκου σου (πολὺ περίεργος σύμπτωσης, πόσον ὑπὸ τὰς γραμμάς ταύτας τοῦ ἐκ Ρουμανίας φίλου του εὕρισκει τις τὸ ὕψος, τὸ πνεῦμα, τὴν μετριοφροσύνην, τὴν ἐν γένει ὑψηλὴν, συνταυτιζόμενα πρὸς τὰ τοῦ πόδ' ὃν ἀπευθύνεται ἡ ἐπιστολή· μεγαλειτέρα ὁμοιότης καλάμου φίλου εἰς τὴν ὑψηλὸν δὲν ὑπῆρξεν) . . . λοιπὸν γνωρίζων τὸ πόσον πονεῖς καὶ σὺ τὴν πατρίδα σου . . . σπεύδω νὰ σοὶ καταστήσω γνωστὰ. . . . Κατ' αὐτὰς κυκλοφορεῖ ἡ φήμη (ἀκούσετε;) κυκλοφορεῖ, ὅτι ἡ Κρητ. Κυβέρνησις ἔπαυσεν τοὺς Καντῆδες καὶ Μουφτῆδες κλπ. . . .»

Καὶ χάριν τῆς κυκλοφοροῦσης φήμης ἔμαθε τόσα πολλὰ καὶ ὅτι περὶ λεπτοτάτου ζητήματος ὁ μὴ Κρῆς καὶ ἐν ξένῃ, ὅσα ἤρκουν νὰ πληρώσῃ εἶτα στήλας ὅλας τῆς Ἐφημερίδος ἐλέγχων ταῦτα.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, νομίζω περιττὸν πᾶν σχόλιον, διότι ἅμα ἀρχίσῃ κανεὶς δὲν θὰ δύναται νὰ σταματήσῃ.

Τοιαύτη βλέπετε ἡ ἀντίληψις τοῦ ἀνθρώπου περὶ τῆς νοημοσύνης τῶν ἄλλων.

Ἄλλη πάλιν τάξις ἀνθρώπων νομίζουσι ὅτι δικαιοῦνται νὰ λογαριάσουν εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῶν πατριωτικῶν των πράξεων ἐὰν ποτὲ ἔγραψαν μίαν ἐπιστολὴν εἰς φίλον των τινὰ ἐν Κ(π)όλει δι' ἧς, δὲν ἤξεύρω διὰ ποίας προμαντικῆς δυνάμεως προγνώσαντες, ἐγνώριζον αὐτῷ ὅτι μετὰ 10 ἡμέρας δὲν θὰ τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ μένουν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον.

Κύριε Πηλαδόπετρε, Δὲν ἔξεύρω ἂν μπορήτε νὰ πιστεῦσθε ἐὰν σᾶς εἶπω ὅτι εὗρήκατε μίαν κοινωνίαν πολὺ ὑποχωρητικὴν καὶ τὸ πῆρατε πολὺ ἀπάνω σας, Τὴν γαλήνην σας καὶ τὴν οὕτω πως

σταδιοδρομίαν σας δὲν ἠθέλησε ποτὲ κανεὶς ἐκ τῶν δυναμένων νὰ ταράξῃ. Οὔτε τὴν ἐν τῇ πολιτικῇ, οὔτε τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οὔτε τὴν ἐν τῷ πατριωτικῷ πανθέῳ θέσιν σας σὰς διεξεδίκησα ποτέ. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν σὰς ἐφθανεν. Ἡθέλησα μόνον νὰ ζήσω λάθρα, μὴ ἐνοχλῶν οὔτε τὴν σκιάν κἂν τοῦ ὄγκου Σας. Καὶ σεῖς καὶ τοῦτο ἠθελήσατε νὰ μοῦ ἀρνηθῆτε.

Αἰσθάνομαι λοιπὸν τὴν ἀνάγκην, Κύριε Παπαδόπετρε, νὰ σὰς ὁμολογήσω ὅτι συναισθάνομαι πλήρως τὴν μικροσκοπικότητα τοῦ ἀναστήματός μου, ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ ὑποθέσω ὅτι θὰ δυνηθῶ ποτὲ καὶ ἐπ' ἐλάχιστον νὰ χρησιμεύσω εἰς τὴν πατρίδα μου, οὐχ ἤττον ὅμως ἐξ ἄλλου συναισθάνομαι βαθύτατα, ὅσον τοῦλάχιστον καὶ ὑμεῖς, τὴν ἰλιγγιώδη οὐτιδανότητα καὶ δυσωδίαν τοῦ δουλειουμένου τὴν πατρίδα του. Ὁ δόλος πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὴν φιλίαν οὔτε εἰς τὰ κτήνη συγχωρεῖται. Καὶ σεῖς ἠθελήσατε νὰ μὲ θέσῃτε εἰς κατωτέραν μοῖραν καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ κτήνη. Καὶ μοῦ ἐπετάξατε ἀκριβῶς τοῦτο κατὰ πρόσωπον. Καὶ δὲν ἠρέσατε εἰς τοῦτο, ἀλλὰ ἠθελήσατε νὰ τὸ διασαλπίσητε διὰ τῆς εὐρυφωνότερας ὁδοῦ, τῆς δημοσιογραφίας. Ἐσπρώξατε, κύριε Παπαδόπετρε, τὸ μαχαίρι σας ὡς τὸ κόκκαλον καὶ ἠθελήσατε νὰ παίξῃτε ἐν οὐ παικτεῖς. Τοῦτο θὰ σὰς κάμω πολλάκις εἰς τὴν ζωὴν σας νὰ τὸ μετανοήσητε. Θάττον ἢ βράδιον ἢ θέσις καθενὸς θὰ ξεκαθαρισθῇ, διότι ὑπάρχει Θεός.

ὑποθέτω ὅτι κάθε ἄνθρωπος, ποῖός ὀλίγο, ποῖός πολύ, ἔχει στιγμας τινὰς ψυχικῆς ἐξάρσεως εἰς θείας σκέψεις, καθ' ἃς ἡ συνειδήσις ἐν τῇ ἀγνοτέρᾳ αὐτῆς νηφαλιότητι ἀπολύτως κυριαρχεῖ. Σὰς παρακαλῶ λοιπὸν, κύριε Παπαδόπετρε, καιροφυλακτήσατε μίαν τοιαύτην ψυχικὴν μεταρσίωσιν καὶ τότε ἐρωτήσατε αὐτὸς ἑαυτὸν ἐὰν αὐτὸ ποῦ ἐπράξατε τὸ εὐρίσκετε συγχωρημένον. Καὶ ἐὰν δὲν τὸ εὐρίσκετε πολύ, ἂν ὄχι, ἔστω, διὰ τὸν ἐγκαλούμενον, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐγκαλοῦντα τοῦλάχιστον, δὲν τὸ εὐρίσκετε ὀλίγον τι περισσεῖο; Ὅ,τι θὰ σὰς ἀπαντήσῃ ἡ συνειδήσις σας ἐκείνην τὴν θεῖαν στιγμὴν, εἰπέτε το καὶ θὰ σὰς πιστεύσω. Σὺν τούτοις νομίζω ὅτι ὀφείλω νὰ σὰς κάμω ἄλλην μίαν ἀκόμη ὁμολογίαν· ὅτι τούτέστιν ὅπως ὁ πατριωτισμός μου δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἰδικοῦ σας, κατ' ἀναλογίαν καὶ αἱ ἰδιότητες μου ὡς πολίτου δὲν δύνανται νὰ φθάσουν τὴν ἀγνότητα τῶν ἰδικῶν σας. Δι' ὅ, καὶ τὸ λέγω ὄχι φαρισαϊκῶς, ἀλλὰ μὲ ὄλην τὴν σοβαρότητα, ὁμολογῶ ὅτι εἰς μίαν ὑπερτάτην ἀνάγκην, ὅταν εὐρεθῶ εἰς τὸ ἀπροχώρητον, δύναμαι νὰ πράξω ὅ,τι μὲ θέτει ἐκτὸς τοῦ νόμου, ἀλλ' ὄχι

ἐκτός τοῦ ἀνθρωπισμοῦ μου· ὅ,τι κηλιδώνει τὸν πολίτην, ἀλλ' ὄχι ὅ,τι κηλιδώνει τὸν ἄνθρωπον· διότι τὸ κατὰ συνθήκην, τὸ κατὰ κοινωνικὴν ἀνάγκην, ἐγκλημα, τὸ εὕρισκω κατώτερον μιᾶς ζωῆς. Τὴν στιγμὴν δὲ καθ' ἣν θὰ εὐρεθῶ εἰς τὴν ἐπιβεβλημένην ἀνάγκην νὰ πράξω ὅ,τι ρυπαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, θὰ ἔχω τὸ θάρρος, κύριε Παπαδόπετρε, νὰ τὰ τινάξω ἑκατοντάκις τὰ μυαλά μου. Ναι, σᾶς ὁμολογῶ ὅτι δύναμαι νὰ προβῶ εἰς πράξιν ἔκνομον, ἀλλ' οὐδέποτε εἰς αἰσχράν. Δύναμαι νὰ διαπράξω ἀδίκημα, ἀλλ' οὐδέποτε ἀτιμίαν. Διότι εἶναι πολλαὶ πράξεις καὶ πλεῖσται περιστάσεις, τὰς ὁποίας ὅσον αὐστηρῶς καὶ ἂν τιμωρῇ ὁ νόμος καὶ ὅσον ἐγκληματικαὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν καὶ ἂν φαίνωνται, δύναται νὰ τὰς συγχωρήσῃ καὶ ὁ Θεὸς καὶ οἱ τίμιοι ἄνθρωποι, καὶ μόνον οἱ ἄτιμοι θὰ φανῶσι ἀπρόθυμοι νὰ τὰς συγχωρήσωσι. Ὅπως ἐπίσης εἶνε καὶ τόσαι ἄλλαι, τὰς ὁποίας καίτοι ὁ νόμος δὲν πιάνει ἐξ ἀνάγκης τινός, φέρουν οὐχ ἤττον τὴν σφραγίδα τῆς ἀτιμίας καθ' ὅλα αὐτῶν τὰ σημεῖα. Οὔτε θὰ δεχθῶ ποτὲ νὰ φθάσω εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀνδρικῆς ἐξουθενώσεως καὶ ἀποζούσης καταπτώσεως τῆς ἀνδρικῆς ἀξιοπρεπείας, ὅποτε πλεῖα πᾶσα ἀνδρικὴ ὁσμὴ ἐξατμίζεται καὶ ἡ μυρωδιὰ ἡ ἀντρίστικη φεύγει ἀπὸ τὸν δράστην, νὰ πλαστογραφήσω ἑμαυτὸν, ὅπως λαθραίως ὑπεισέλθω εἰς τὴν συνείδησιν καὶ ἀπατηλῶς εἰς τὴν ἐκτίμησιν ἐκείνου, οὗ δὲν εἶμαι ἄξιος καὶ ὑποκλέπτων οὕτω πως τὴν εὐτυχίαν του, νὰ συζῶ τοῦ λοιποῦ μετ' αὐτοῦ, εὐτυχῶν ἀναλώμασι τῆς εὐτυχίας ἐκείνου, ὅστις μόνον μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι παρυσέφρυσά με μίαν μάσκαν εἰς τὴν συνείδησιν του δὲν δύναται ἢ νὰ μοὶ δώσῃ τὴν εὐτελεστέραν ἐν ἑαυτῷ θέσιν. Οὔτε θὰ δεχθῶ ποτὲ ἀντὶ ψυχία ἄρτου ἄτινα δίδω ἀντὶ τῆς ἐργασίας του εἰς ἀτυχῆς τοῦ Θεοῦ πλάσμα, νὰ τοῦ ὑποκλέψω ἐκείνο ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζει τὰς ἐλπίδας του καὶ τὸ μέλλον του, ἐκείνο ὅπερ καὶ ἂν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν εἶνε τίποτε, κατὰ κοινωνικὴν συνθήκην ὅμως εἶνε τόσον μέγα, ὥστε ἡ ὑπόκλιψίς του νὰ συνεπιφέρῃ τὴν δυστυχίαν, τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν καταστροφήν. Οὔτε θὰ δεχθῶ ποτὲ καὶ ἂν εἰς ὅλον τὸν κόσμον εἶμαι ἀπατεῶν, τὴν δοθεῖσαν μοι ἐμπιστοσύνην, τὴν ἐμπιστευθεῖσαν μοι ἐμπιστοσύνην φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου νὰ καταχρασθῶ. Ἡ πρὸς ἡμᾶς ἐμπιστοσύνη τῶν ἄλλων εἶνε ἡ εὐγενεστέρα τιμὴ καὶ ἡ εὐαδესτέρα ἐκδήλωσις τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐκτιμῆσεώς των, καὶ ὁ μὴ σεβόμενος αὐτὴν ὡς ἅγιον λείψανον εἶνε ἕνα δισεκατομμύριον μυριάδας φορὰς κατώτερος τοῦ κτήνους.

Πᾶσα κοινωνία νόμιζω ὅτι ἔχει δύο τάξεις τιμιῶν ἀνθρώπων.

Ἡ μία εἶνε ἡ τῶν παθητικῶς τιμίων, οἱ ὅποιοι ἢ λόγῳ συμφέροντος ἢ λόγῳ δηλίας δὲν ἔχουν τὸ θάρρος τῆς γνώμης των. Ἡ δὲ ἄλλη, ἡ τῶν ἐνεργητικῶς τιμίων. Τὴν πρώτην τὴν παρέρχομαι ἀδιαφόρως καὶ σοῦ τὴν χαρίζω μετὰ τῆς ἄλλης τῆς μεγάλης, τῆς ἐκτὸς τῶν τιμίων, κύριε Παπαδόπετρε, νὰ σὲ χειροκροτῇ, καὶ ὅταν ἀκόμη προκαλῆς διὰ τῆς ἐφημερίδος σου νὰ σοῦ ἐπιδειχθῇ οἶον δῆποτε πατριωτικὸν ἀνάστημα μεγαλῆτερον τοῦ ἰδικοῦ σου. Πρὸ τῆς δευτέρας ἀποκαλύπτομαι. Πρὸς τιμὴν τῆς πατρίδος μου κολακεύομαι νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ τάξις αὕτη δὲν εἶνε πολὺ μικροσκοπική. Ἄλλ' ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶνε, ἀπὸ ἓν καὶ μόνον ἄτομον ἂν ἀποτελεῖται, μὲ ἀρκεῖ. Πρὸς ταύτην ἀπευθύνομαι ταύτης τὴν κρίσιν θὰ ζητήσω. Καὶ τὴν γλώσσαν τὴν χειροκροτουμένην ὑπὸ τῶν πολλῶν τὴν γνωρίζω, κύριε Παπαδόπετρε, ὅταν θέλω νὰ τὴν μεταχειρισθῶ. Ἄλλὰ δὲν θέλω νὰ ὑπείσέλθω εἰς τὸν δρόμον σας. Δέον ὅμως νὰ μάθετε ὅτι τὴν τελευταίαν ταύτην τάξιν τῶν ὀλίγων, τῶν ἐχόντων τὸ θάρρος τῆς γνώμης των, ἢ σεῖς θὰ τὴν πείσετε καὶ θὰ τὴν διαθέσετε νὰ ἐρυθριᾷ καὶ κατὰ συγκατάβασιν νὰ τείνῃ τὴν χεῖρά της πρὸς ἐμὲ ἢ ἐγὼ θὰ πράξω τοῦτο δι' ὑμᾶς. Ὅταν μοῦ ἐμπήχνετε τὸ μαχαῖρι ὡς τὸ κόκκαλο, κύριε Παπαδόπετρε, ἔπρεπε νὰ σκεφθῆτε ὀλίγον ἂν σεῖς εἴσθε ὁ ἀρμόδιος πρὸς τοῦτο.

Πρέπει νὰ γνωρίσετε ὅτι εἰς τῶν δύο πρέπει νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ἀγῶνος ἠθικῶς νεκρός. Δι' ὃ καὶ σᾶς προκαλῶ νὰ τονώσετε τὰ νεῦρα Σας, νὰ γαλθανίσετε τὸ πνευματικὸν καὶ νευρικὸν Σας σύστημα καὶ νὰ ἀκονίσετε καὶ νὰ λαδώσετε τὰ ὄπλα σας καὶ τὰ βέλη σας διότι θὰ σᾶς ζετινάξω ἀπὸ τὰ κράνυχα μέχρι τὰ ἀκροκεφαλότριχα σας τὴν σμήλην θὰ τὴν ἐμπήξω πολὺ βαθειά. Ὅ,τι ἔχετε πρόσθετον, ὅ,τι ἔχετε καὶ δὲν σᾶς ἀνήκει, ἀμειλίκτως θὰ σᾶς τὸ ἀφαιρέσω, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἂν σὰν τρίχα ἐγγίσω εἰς ὅ,τι σᾶς ἀνήκει, εἰς τὰς πραγματικὰς σάρκας σας, δέχομαι τὸν τίτλον τοῦ συκοφάντου, τὸ ἀπεχθὲς καὶ βδελυρὸν τοῦτο ἐντρύφημα τῶν πολλῶν, ὅστις ἤδη τόσοον δικαιοματικῶς εἰς ἄλλον ἀνήκει. Θὰ σᾶς προσφέρω μίαν πολὺ μεγάλην ἐκδούλευσιν, νὰ σᾶς ὑποβοηθήσω εἰς τὸ γνῶθι σαυτόν, ὅπερ πρὸς τιμὴν σας ἐπιθυμῶ νὰ πιστεύω ὅτι δὲν γνωρίζετε. Θὰ σᾶς ζυγίσω καὶ θὰ σᾶς εἴπω ποῦ ἤδη εὑρίσκεσθε καὶ ποῦ ἔπρεπε καὶ ποῦ ἤρμοζε νὰ εὑρίσκεσθε καὶ ἐκ κοινωνικῆς ἀπόψεως καὶ ἐκ πολιτικῆς καὶ ἐκ πολλαπλῶς ἐπιχειρηματικῆς καὶ ἐξ ἐμπορικῆς καὶ ἐκ δημοσιογραφικῆς καὶ ἐκ πατριωτικῆς. Διὰ τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος δὲν εἶμαι ἀρμόδιος νὰ εἴπω τι· ἀλλὰ τὸ

κατὰ δύναμιν θὰ δημοσιεύσω δύο δικόγραφέας τὰ ὅποια σχολιάζουσι καὶ βαθμολογοῦσι ἀναμφισβητήτου καὶ ἀνεγνωρισμένου κύρους νομομαθεῖς καὶ αὕτη νομίζω θὰ εἶνε ἡ μεγαλύτερα ἐκδούλευσις ἣν θὰ κάμω καὶ εἰς τοὺς πελάτας σου καὶ εἰς τοὺς συνεπαρχιώτας μου, διὰ τοὺς ὁποίους, εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 11 φύλλον, τῆς τρίτης ἤδη αὐτῆς μεταμορφώσεως, τῆς ἐφημερίδος σας, διὰ τὸν καταπληκτικὸν ἀριθμὸν τῶν ψήφων ὅς σας ἔδωκαν, παρὰ τὰς προσπάθειάς τῶν **συκοφαντῶν σας ! ! !** εἶθε τόσον ἐνθουσιασμένος καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν φράσιν σας «**κατασκληρωμένος**» (τί αἰθερία καὶ φιλελεύθερος ἔκφρασις, ἐξηγημένη δὲν ἤξεύρω ἂν καὶ αὕτη ἀπὸ τὰ ἐπίσημα **ἀρχεῖα** τῆς Κων)πόλεως, ἢ ἀπὸ τὰ ἐπίσημα **ἀρχεῖα** τῆς δημοκρατίας, ἐξάπαντος ὅμως ἀπὸ τὴν περιωπὴν τῆς τελευταίας ἐξελίξεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξιοπρεπείας καὶ καλλιπειείας.

Δὲν ἤξεύρω, κύριε Παπαδόπετρε, ἂν ἔχετε κανένα φίλον ἔχοντα καὶ εἰλικρινεῖαν καὶ ὀξυδέρκειαν. Ἐὰν ναί, ἐρωτήσατέ τον νὰ σας εἴπῃ ἂν πάντατε βαίνει κατ' εὐθὺν λόγον ἀνάλογον τὸ πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ἀνάστημα πρὸς τὸ σωματικὸν καὶ ἂν δὲν ἤξεύρῃ νὰ σας ὑποδείξῃ ἐγγύς που ἐξαίρεσίν τινά.

Θὰ σας παρακαλέσω νὰ ὑποβληθῆτε εἰς τὴν θυσίαν θυσιάζοντες μέρος τοῦ πολιτίμου χρόνου σας νὰ μὲ παρακολουθήσετε ἐν τοῖς ἐπομένοις καὶ ἐλπίζω νὰ σας κάμω νὰ πεισθῆτε ὅτι εἶνε μερικὰ πρῶτωπα καὶ μερικὰ πράγματα ποῦ δὲν ἐγγίζονται εὐκόλως καὶ ἔστιν ὅτε καὶ ἀκινδύνως καὶ δὴ ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἐντιμὸς ἀφορμὴ νὰ θιγθῶσιν. Ἐκεῖνος δὲ ὅστις θὰ θελήσῃ νὰ τὰ θιξῇ, θὰ ἔχῃ ἢ πολὺ-πολὺ μεγάλο τὸ ἀνάστημα ἢ πολὺ-πολὺ μεγάλην τὴν ἡλιθιότητα.

Ὅταν καταρτιζόμενος κατα τὰς ἐγκυκλοπαιδικάς σας σπουδὰς, κύριε Παπαδόπετρε, προηλήφθητε διὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου τοῦ πολιτευτοῦ, τοῦ δημοσιογράφου, τοῦ ἐμπόρου καὶ τοῦ πατριώτου, δὲν ἀπαντήσατε κάπου «Ὁὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον ; » Δὲν ἐσκοντάφατε εἰς τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν, ὥστε νὰ τὴν προσέξετε ὀλίγον ;

Τὸ νὰ καταλύῃ τις τὰ εἰδῶλα καὶ ἀκόμη ὅταν ταῦτα δὲν εἶνε εἰδῶλα Θεῶν, γνωρίζω πόσον δύσκολον εἶνε. Οὐχ ἤττον μὲ εὐχαριστεῖ νὰ ἐπιχειρῶ τὰ δύσκολα καὶ παρακεκινδυνευμένα· διότι ἀπτότερον θέλω νὰ δοκιμάσω ἂν ἡ δύναμις τῆς βαναύσου ὕλης καὶ τοῦ βαναύσου ὄγκου δύνανται νὰ κατισχύσουν ἐπὶ τέλους τῆς δυνάμεως τοῦ Δικαίου. Καὶ ἂν ὄχι, θὰ σας τὸν παραδώσω αὐτὸν τὸν κύριον καὶ τοὺς συντρόφους του πρὸ τῶν ποδῶν σας πτώμα, ἂν

ναί, οὔτε εἰς τὸν κόσμον, οὔτε εἰς τὴν ζωὴν εὐρίσκω πλέον θέλητρα. Τότε ἄς γίνῃ ὅ,τι θέλει. Οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἠθέλησα νὰ κάμω χρῆσιν ἑμαυτοῦ, ἂν καὶ ἡσθάνομην ὅτι εἶχον τὸ εὐγενέστερον καὶ τὸ ἀκαταμαχητότερον τῶν ὄπλων, τὸ δίκαιόν μου — ναί, τὸ δίκαιόν μου, τὸ ὅποιον ταύτην τὴν στιγμήν ἀκούω τόσο σφριγηλῶς νὰ ἐπενεργῇ ἐν ἐμοί, τόσο νὰ με κρατύνῃ καὶ νὰ με ἐμπνέῃ ἀπὸ ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὥστε νὰ αἰσθάνωμαι ἑμαυτὸν ἱκανὸν νὰ ἀντεπεξέλθω νικηφόρως κατὰ λεγεόνων ὅλων Παπαδοπέτρων. Θὰ τὸ πῆτε τοῦτο ἐγώιστικόν. "Ὅπως θέλετε. Ἐγὼ γνωρίζω ὅτι εἰς τὰς γραμμὰς ταύτας δὲν πλαστογραφεῖ ὅ,τι αἰσθάνομαι ταύτην τὴν στιγμήν καὶ ἀδιαφορῶ πῶς ἕκαστος θὰ τὸ πάρῃ.

Σὰς παρέχω, Κύριε Παπαδόπετρε, τὸ σῶμά μου ὀλόγουμον νὰ τὸ κτυπήσῃτε ὅπως θέλετε καὶ ὅπου θέλετε καὶ σὰς δηλῶ συνάμα ὅτι οὐδέποτε θὰ μεταχειρισθῶ ξένον ἔρεισμα οὔτε φιλικὸν οὔτε συγγενικόν, οὔτε ἔμμεσον, οὔτε πλάγιον καὶ προκαλῶ καὶ σὰς καὶ πάντα ἄλλον, ἐὰν ἔχετε συνέπειαν καὶ σεβασμὸν πρὸς ἑαυτοὺς, ἤδη ὅποτε ἀπεφάσισα νὰ ὑπερασπισθῶ, νὰ ἀποδείξητέ καὶ τὴν μικροσκοπικωτέραν κηλίδα ἐπ' αὐτοῦ. Τοῦτο δὲν σὰς εἶνε δύσκολον διότι ἐξῆσα πάντοτε μεταξύ ὑμῶν καὶ εἰς κοινωνίαν ὅπου καὶ ἂν βῆξῃ τις τὸ ἀντιλαμβάνονται πάντες καὶ με γνωρίζετε ὅπως σὰς γνωρίζω.

Σεῖς ἐκαιροφυλακτῆσετε νὰ με κτυπήσετε πρὸ διείας, εὐρίσκόμενον, ὄχι χάριν τῆς δυνάμεώς σας, ἀλλὰ χάριν τοῦ διαβολοχαρακτῆρός μου, εἰς κατάστασιν πτώματος. Ἐγὼ ἤδη τούναντίον θὰ σὰς κτυπήσω ἀκριβῶς ὅποτε εὐρίσκασθε εἰς τὸ ζενίθ τῆς ἀνυψώσεώς σας, με τὸν τίτλον καὶ τὴν δύναμιν τοῦ διευθυντοῦ καὶ ὑπευθύνου Ἐφημερίδος καὶ με μίαν ἐκλογικὴν ἐπιτυχίαν, ἣτις σὰς περιέκοσμησε με τὸν τίτλον τοῦ Βουλευτοῦ. Καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σὰς βεβαιώσω ὅτι ἐὰν ἐγνώριζον ὅτι εἶχετε ἐλπίδας ἔστω καὶ λίας ἀμυδρὰς ὅτι αἱ πτέρυγές σας δι' ὑπερφυσικοῦ τινὸς θαύματος ὑπάρχει ἐλπίς νὰ μὴ κλυθῶσι ποτέ, ὥστε νὰ καταστῇ πιθανὸν ἀκόμη ἐν θαῦμα, δι' οὗ νὰ πεταχθῆτε αἴφνης εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Συμβούλου, ὅποτε πλέον αἱ βλέψεις σας δὲν πιστεύω νὰ μὴ ἤρκοῦντο εἰς τὴν μέχρι ἐκείνου τοῦ σημείου ἀνυψώσιν Σας, ἐπιθυμῶ νὰ Σας βεβαιώσω, ἐπαναλαμβάνω, ὅτι θὰ σὰς περιέμενον ὡς τότε, διὰ νὰ μὴ ἔχη κανεὶς ἀκόμη περισσότερον παρ' ὅσον δὲν ἔχει τώρα, τὸ δικαίωμα νὰ με ὀνομάσῃ δολοφόνον.

Μοῦ ἐζητήσατε, Κύριε Παπαδόπετρε, κατὰ τὴν πρώτην ἡμῶν ἀψιμαχίαν, μίαν συγκατάβασιν, νὰ παραιτηθῶ τουτέστιν παντός

δικαιώματός μου ὅπως σᾶς καταγγείλω ἐπὶ ἐξυβρίσει. Ἐπιθυμῶν δὲ ἤδη νὰ διευκολύνω τὴν θέσιν σας προσχωρῶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν σας καὶ σᾶς δηλῶ δημοσίᾳ ὅτι παραιτοῦμαι παντός δικαιώματός μου ὅπως σᾶς καταγγείλω ἐπὶ ἐξυβρίσει καὶ παραιτοῦμαι ἀκόμη παντός δικαιώματός μου ὅπως σᾶς καταγγείλω δι' ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν πῆτε δι' ἐμέ, τὸ ὅποῖον νὰ μὴ φέρῃ τὰ στοιχεῖα τῆς συκοφαντίας. Ἐὰν δὲ καὶ ἄλλην τινὰ συγκατάβασιν, Κύριε Παπαδόποτερε, θέλετε, ζητήσετε τὴν καὶ σᾶς τὴν ὑπόσχομαι δημοσίᾳ.

Σᾶς ἤκουσα πρὸ ὀλίγου χρόνου εἰς τὸ Ζαχαροπλαστεῖον τοῦ κ. Χαλκιάδακη νὰ λέτε εἰς τοὺς παρακαθημένους φίλους σας κ. Ἐμμ. Φραντζεσκάκη, Μιχ. Σαββάκη καὶ Γεώργ. Φούμη, ὅτι εἰς τὰς ἐκλογὰς θὰ βάλῃς νὰ δεῖρουν μερικοὺς ποῦ σὲ πειράζουν. Καὶ διὰ τὴν ἱπποτικὴν ταύτην ἀρχὴν σας δὲν ἠπόρησα τόσον, ὅσον ἠπόρησα πῶς ἂν ὄχι οἱ ἄλλοι, τοῦλάχιστον ὁ κ. Γ. Φούμης, ὅστις, καὶ τοι καλῶς δὲν τὸν γνωρίζω, ἔχω διδόμενα τινὰ νὰ νεμίζω ὅτι φρονεῖ γενναῖα, δὲν ἐσηκώθη τότε ἐπάνω καὶ νὰ ἀπευθύνῃ δύο συγχαρητήρια, ἓνα πρὸς ὑμᾶς διὰ τὰς γενναίας καὶ ἱπποτικὰς ταύτας ἀρχάς σας καὶ ἓνα ἄλλο πρὸς τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοιούτων φίλων. Τὰς ἀρχάς σας λοιπὸν ταύτας εἰσθε ἐλεύθερος νὰ τὰς θέσητε εἰς ἐνέργειαν καὶ ὡς πρὸς ἐμέ καὶ εἰς τοῦτο θὰ σᾶς διευκολύνω διὰ τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνός μας ἀπομονώσεώς μου καὶ ἀπομακρύνσεώς μου ἀπὸ πάντα φίλον μου.

Ἦδη, ἐρίτιμε πατριῶτα, ἀδιαφορῶν ὑπὲρ τίνος ἀπέβησαν τὰ ἀνωτέρω, θραύω τὸν κάλαμόν μου μετὰ τόσης ἀηδίας, μεθ' ὅσης θὰ τὸν θραύσω καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις καὶ ὁπόταν δήποτε εὔρεθῶ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸν ἀναλάβω διὰ τοιαῦτα χαμαιζήλα καὶ ἀνανδροπρεπῆ ζητήματα, ἀφ' ὧν κάθε ἀρτίας ἠθικότητος ἄθροπος οἰκτεῖρων ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον, καὶ εὐχομαι εἰς τὸν Ὑψίστον καὶ Παντοδύναμον ὅπως κρατύνῃ ὑμᾶς, τὸν ἀσυγκρίτως χρησιμώτερον ἐμοῦ, νὰ ἐξέλθητε ἐν τοῖς ἐπομένοις ἄτρωτος καὶ νικητῆς ἐπ' ἀγαθῶ τῆς φιλτάτης Σας πατρίδος, ἧς τόσον ἀπαράμιλλος ὑπέρμαχος καὶ λυτρωτῆς, συμφῶνως τῇ προκηρῦξει σας, ὑπῆρξατε εἰς τὸ παρελθόν, ὅσον καὶ μέγας ἀναμφιβόλως, συμφῶνως τῇ πεποιθήσει μας, δοξαστῆς αὐτῆς εἰς τὸ μέλλον.

**Ο εἰς τὰς διαταγὰς Σας ἀπολύτως πρόθυμος*

ΔΗΜ. Σ. ΒΟΥΤΕΤΑΚΗΣ

Ἴδου καὶ ὀλίγα πειστήρια (χωρὶς νὰ λάβω τὰ ἐκ Κρήτης ὑπ' ὄψει ἅτινα θὰ ἀπετέλουν τόμον ὅλον) τῆς ἐργασίας, ἣτις κατὰ τὸν κ. Παπαδόπετρον, ἀτιμάζει τὴν πατρίδα μου, πρὸς ἣν μᾶλλον ἀναμφιβόλως ταῦτα ἀπευθύνονται παρὰ πρὸς τὸν ἄγνωστον εἰς τοὺς γράφοντας ταῦτα συγγραφέα. Τὴν ἐπιστολὴν τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας, ἣτις ἐγράφη ἐν τῇ θαλαμηγῷ της, ἀναγκάζομαι νὰ καταχωρήσω τοιγκοφωτοτυπωμένην ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, διότι ἄλλως ἤθελον εἶπη εἶμαι βέβαιος οἱ κύριοι οὔτοι καθ' ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους : Νὰ δὰ ἡ ὥρα νὰ μᾶς εἶπη αὐτὸς ὁ κύριος, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς δὲν κρίνομεν ἀνώτερον τῆς κλωτσᾶς μας, ὅτι τῷ ἔκαμε τοιαύτην τιμὴν καὶ ἠσχολήθη μὲ τὸ ἄτομόν του καὶ ἀλληλογράφησε μαζὺ του ἡ Βασίλισσα τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ ἐκπολιτιστικωτέρου ἔθνους τοῦ κόσμου.»

Ἐπίσης τὰ πρωτότυπα ὄλων τῶν κατωτέρω ἐπιστολῶν καταθέτω εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Νομαρχίας.

Ἀξιότιμε Κύριε Δ. Σ. Βουτετάκη,

Ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα εὐμενῶς ἀποδεξαμένη τὴν ὑμετέραν συγγραφὴν, ἣν ἔλαβον τὴν ὑψηλὴν τιμὴν ὅπως ἐγχειρίσω, μὲ διάταξε ὅπως ἐκφράσω ὑμῖν τὰς εὐχαριστίας Αὐτῆς.

Μετὰ πλείστης ὑπολήψεως

Δ. ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Κλειδοῦχος τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης
τῶν Ἑλλήνων Ὀλγας

Ἰδοὺ τὸ εὐχαριστήριον ἐκ τοῦ πρωτοτύπου τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλεί-
σης τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰρλανδίας καὶ Αὐτοκρατείας τῶν Ἰνδιῶν.

Sir,

I am desired to
acknowledge the receipt
of the letter you have
addressed to The Princess
of Wales and to thank
you for the copy of one
of your works, which
Her Royal Highness has

the pleasure to accept

I remain, Sir,

Yours faithfully

J. de C. Clarke

Major General

Private Secretary to

H. R. H. The Princess of Wales

à Monsieur

Demetrios Vouretakis

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

τῆ 3 Ἰανουαρίου 1902

Ἀξιότιμε Κύριε,

Ἡ Ἀ. Θειοτάτη Παναγιότης, ὁ σεπτὸς ἡμῶν Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἐντείλειτό μοι ἵνα ἐκφράσω ὑμῖν τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ διὰ τὸ ὑφ' ὑμῶν ἐκδοθὲν χρήσιμον καὶ κοινωφελὲς ἔργον καὶ τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ διὰ τὴν εὐγενῆ προθυμίαν ὑμῶν, ἵνα. . .

Τὸ ἔργον ὑμῶν ἐγένετο γνωστὸν ἐνταυθα εἰς ἱκανὸν κύκλον. . .

Ἐπὶ τούτοις διατελῶ ὄλος πρόθυμος

Ὁ ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

† Ἀρχιμανδρίτης ΦΩΤΙΟΣ

Ἀξιότιμε Κύριε Δ. Σ. Βουτετάκη,

Ἐφ' ᾧ καὶ ἔλαβα τὸ θάρρος νὰ Σᾶς ἀπευθύνω τὴν παροῦσαν καὶ ἰδίᾳ νὰ Σᾶς συγκαρῶ διὰ τε τὴν δημοσιογραφικὴν καὶ τὴν συγγραφικὴν δρασίαν Σας.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξόχου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως, μεθ' ἧς διατελῶ ὄλος Ὑμέτερος

ΒΛ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Διευθυντῆς τῆς Ἐφημερίδος «Ἀκρόπολις»

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως

Συνιστῶντες θαρούντως ὑμῖν τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ο ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝ», ἦτοι **Τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώ-**

που τοῦ συνταγματικοῦ πολίτου κτλ. ἐκδοθὲν ἔργον ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Βουτετάκη, ὡς συντελοῦν εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ διάπλασιν χρηστῶν πολιτῶν, παραγγέλλομεν ἵνα διευκολύνητε τὴν διάδοσιν οὐ μόνον παρὰ τῆ ἐμπεισιτευμένη ὑμῶν πρὸς διαπαιδαγώγησιν νεότητι, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῆ κοινωνία ἐν ἧ δρᾶτε.

Ὁ Ὑπουργὸς
Α. ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΡΥΤΑΝΕΩΣ

Φίλε Κύριε,

Θερμῶς εὐχαριστῶ διὰ τὸ ἑραῖον βιβλίον, τὸ ὁποῖον εἴχετε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μοι ἀποστείλητε. Τυχὸν κατ' αὐτὰς εὐκαιρίας τὸ ἀνέγνωσα καὶ τὸ εὖρον πολὺ σκόπιμον καὶ ἐπιτυχές.

Εὐχαριστῶν ὑμᾶς καὶ πάλιν

Διατελῶ ὢν ὑμέτερος

Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Πρύτανις τοῦ Ἑλλην. Πανεπιστημίου

Ἀξιότιμε Κύριε Βουτετάκη,

Πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἐπανελθὼν ἐνταῦθα εὖρον τὸ ὑμέτερον σύγγραμμα, ἐπὶ τῆ ἀποστολῇ τοῦ ὁποίου εὐχαριστῶ εἰς ἄκρον. Ἀνέγνων τοῦτο μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ μεγάλου ἐνδιαφέροντος, δύναμαι δὲ μετὰ πάσης εἰληκρινείας νὰ συγχαρῶ ὑμῶν ἐπὶ τῷ ἔργῳ, οὐ μόνον διὰ τὰς ὑγιεῖς ἠθικὰς, κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρχὰς ἃς διδάσκει, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἐπαγωγὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν τῆς διδασκαλίας. Τοιοῦτων βιβλίων ἔχομεν καὶ ἐν Ἑλλάδι σπάνιν καὶ ἀνάγκην, μετὰ χαρᾶς δὲ ἤθελον μάθει ὅτι τὸ βιβλίον σας εἰσάγεται ὑπὸ τῶν ἐπιμελουμένων τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Κρήτῃ ὡς ἀνάγνωσμα εἰς τὰ δημοικὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Μεγάλην πάντως θέλει ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῶν Κρητοπαίδων.

Δέξασθε τὰς φιλικωτάτας προσορῆσεις μου.

ΣΤΕΦ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

πρώην Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος

Ἀξιότιμε Κύριε Δ. Βουτετάκη,

Ἐκφράζω ὑμῖν τὰς εὐχαριστίας μου ἐπὶ τῷ πεμφθέντι μοι ἀξιολόγῳ βιβλίῳ ὑμῶν ὅπερ πραγματεύεται τὰ ἠθικά, θρησκευτικά καὶ πολιτικά καθήκοντα τοῦ Ἑλληνος πολίτου ἐν γλώσσει σαφεῖ καὶ εὐκόλως καταληπτῇ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Τοιαῦτα βιβλία εἶναι χρησιμώτατα εἰς τὸ ἡμέτερον Ἔθνος, ὅπερ πρὸ πάντων ἔχει νὰ γνωρίσῃ καλῶς καὶ ἐφαρμόσῃ εἰς τὸν βίον του τὰ καθήκοντά του, διότι ἄνευ τῆς γνώσεως καὶ ἐκτελέσεως αὐτῶν, πᾶσα ἄλλη γνώσις καὶ ἰκανότης ἀποβαίνει ἐπιβλαβής. Συγχαίρων ὑμῖν ἐπὶ τῇ καλῇ διεξαγωγῇ τοῦ θέματος τοῦ βιβλίου ὑμῶν, παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

Z. Δ. ΡΩΣΗΣ

Καθηγητῆς τῆς Θεολογίας τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου

Ἀγαπητέ μοι κ. Βουτετάκη,

Ἔλαβον τὸ ἀντίτυπον τοῦ ἑραίου βιβλίου σας, ἀλλ' ἔνεκα πολλῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπιγενοσῶν ἀσχολιῶν δὲν κατώρθωσα νὰ σᾶς ἀπαντήσω, διότι ἐπεθύμουν μετὰ προηγουμένην ἐπισταμένην μέλητην αὐτοῦ νὰ ἐκφράσω τὴν περὶ τοῦτου γνώμην μου ἥδη διεξῆλθον μέρος αὐτοῦ, ὀφείλω δὲ νὰ σᾶς ὁμολογήσω ὅτι τὸ εὔρον ἄριστον ὑπὸ πᾶσαν ἔποιν καὶ σᾶς συγχαίρω ἀπὸ καρδίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ σᾶς ἀσπάζομαι φιλικώτατα καὶ σᾶς εὐχομαι...

Μεθ' ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης ὅλως ὑμέτερος

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΜΟΣΧΑΚΗΣ

Καθηγητῆς τῆς Θεολογίας τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου

Ἀξιότιμε φίλε,

Ἐγκαίρως ἔλαβον τὸ τεῦχος τοῦ ἑραίου πονήματός σας, ὅπερ εὐθρεσιήθητε νὰ μοὶ πέμψητε. Δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθη ἔνεκα ἀσθενείας νὰ σᾶς ἀπαντήσω μέχρι τοῦδε, ὅπερ μὲ ἐλύπησε μεγάλως. Σήμερον λαμβάνω τὴν εὐχυρίστησιν νὰ σᾶς ἀπαντήσω καὶ νὰ διαβεβαιώσω ὑμᾶς ὅτι μεγάλως ἐξετίμησα τὸ ἔργον σας, διὰ τὸ ὅποιον καὶ σᾶς συγχαίρω ἐγκαρδίως.

Δέξασθε, παρακαλῶ, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἀγάπης καὶ εἰλικρι-

νοῦς ἐκτιμήσεως ἦν πρὸς ὑμᾶς τρέφω καὶ μὴ λησμονεῖτε ὅτι ἡ
ἐκτίμησις αὐτῆ εἶνε ἐγκάρδιος.

Σὲ γλυκοφιλῶ, ὅπως σὸς

X. I. ΒΟΥΡΝΑΖΟΣ

Πρόεδρος τοῦ Δημ. Συμβουλίου Ἀθηναίων

Ἀξιότιμε Κύριε,

Ἐνεκα τοῦ πρὸ μικροῦ τελεσθέντος γάμου μου ἐβράδυνα νᾶπαν-
τήσω ὑμῖν. Τὸ βιβλίον σας ἀνέγνωσα πρὸ πολλοῦ καὶ τὸ ἀπήλυσσα
κυριολεκτικῶς. Ἡ γλῶσσα του, αἱ φράσεις του, αἱ ἐννοιαὶ του
κατ' ἐμὲ εἶνε ὅτι ἐκλεκτὸν διὰ τὸν λαόν.

Μετὰ τῶν θερμοτάτων συγχαρητηρίων μου διατελῶ πρόθυμος
καὶ εὐκρινῆς φίλος σας.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΣΤΑΗΣ

Τέως Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τῆς Ἑλλάδος

Κύριε Δημ. Σ. Βουτετάκη,

Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ βιβλίου ὑμῶν, οὗ-
τινος εὐηρεστήθητε νὰ μοι πέμψητε ἐν ἀντίτυπον καὶ οὐτινος τὸ
περιχόμενον μετ' εὐχαριστήσεως ἀνέγνω.

Εὐρίσκω αὐτὸ πλήρες ἠθικῶν διδαγμάτων καὶ ὑπὸ κοινωνικῆν
καὶ ἠθικῆν ἔποψιν.

K. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ

Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν

Ἀριθ. πρωτοκ. 47.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ"

Ἀξιότιμε Κύριε,

Ἐλάβομεν τὸ ὑμέτερον βιβλίον «Τὰ καθύκοντα κλπ.» καὶ
ἀνεκοινώσαμεν τοῦτο καὶ πρὸς τὸν σύλλογον ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ
μετὰ τὰς διακοπὰς συνεδριάσει, τῇ προχθὲς συγκροτηθείσῃ. Καὶ
ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς σᾶς εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ βιβλίου,
ἀφ' ἑτέρου σᾶς ἀποστέλλομεν τὰ θερμὰ ἡμῶν συγχαρητήρια ἐπὶ
ἔργῳ ὅπερ προωρισμένον διὰ τὸν λαόν καὶ διὰ τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ,
προώριστα νὰ λάβῃ μεγάλην διάδοσιν ὠφελοῦν συγχρόνως καὶ
διδάσκον.

Εὐχαριστοῦντες διὰ τοῦτο ἐκ τῶν προτέρων, σὰς παρακαλοῦμεν
 νὰ δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ἡμῶν ὑπο-
 λήψεως.

Ὁ Πρόεδρος

Τ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Καὶ καθηγητῆς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Μ. Λάμπρος

Ἐντιμε κ. Δ. Βουτετάκη,

Ὑπὸ τὸ κράτος δυσαρέσιων ἐντυπώσεων, ἐκ προσφάτων ἐν
 τῇ πατρίδι μου γεγονότων, ἀναγνοὺς τὸ σπουδαῖον καὶ ἐν πρωτο-
 τυπία ἀπαράμιλλον ὑμῶν σύγγραμμα «Τὰ καθήκοντα κλπ.»
 εἰς ἐποχὴν μάλιστα καθ' ἣν τὸ πλεῖστον τῆς νεολαίας πρὸς τὰ μυ-
 θιστορήματα καὶ ἕτερα φθοροποιὰ συγγράμματα ἀκατάσχετον φέ-
 ρεται, δὲν δύναμαι ἢ νὰ συγχαρῶ ὑμᾶς διὰ τὰ σωτήρια διδάγματα,
 τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ τις εἰς ἐκάστην σελίδα τοῦ ὑμετέρου βιβλίου, τοῦ
 ὁποῖον πᾶς εὖ φρονῶν θὰ εὐχῆται τὴν εὐρύτεραν διάδοσιν, τὴν
 ἐκλαϊκεύσιν αὐτοῦ, πρὸς διάπλασιν ἠθικῶν καὶ ἑλληνοπρεπῶν χα-
 ρακτῆρων καὶ βαθμιαίαν ἀνακαίνησιν τῆς πρὸς ἀποσύνθεσιν δυ-
 στυχῶς βαινούσης, ὡς μὴ ὤφειλε, ἐκ τῶν ὀθνείων διδαγμάτων
 Ἑλληνικῆς κοινότητος.

Διατελῶ μετὰ φιλικῶν αἰσθημάτων

Κ. Ν. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΙΔΗΣ

Συγγραφεὺς καὶ διευθ. τῶν ἐν Σωζοπόλει Ἑλλ. Σχολείων.

Φίλε Κύριε Βουτετάκη,

Φίλον καὶ ἀδελφὸν ἔρχομαι νὰ σὲ ἀποκαλέσω. Ἕλληνα ἀκραί-
 νην καὶ πατριώτην ὑπέρμαχον τῆς ἐθνικῆς παρακαταθήκης ἀδά-
 μαστον. Ὅχι! Δὲν θέλω νὰ κολακεύσω, οὔτε νὰ πλέξω ἐγκώμιον
 ἐκ τῶν λόγων μου τούτων· δὲν ἔρχομαι νὰ σοὶ προσφέρω στέφα-
 νον νὰ στέψης τὸ σῶφρον μετώπόν σου, διότι ἀπὸ κάθε στόμα
 ἀγνοῦ καὶ γνησίον Ἕλληνος θ' ἀποσπάσης τὸν ἔπαινον καὶ τὸν
 θαυμασμόν. Ἄλλ' ἔρχομαι διὰ τῆς ἐπισιολῆς ταύτης νὰ ἐπιθέσω
 ἐν θερμῶν, φλογερῶν φίλημα ἐπὶ τοῦ μετώπου σου, τὸ ὁποῖον ἐγ-
 κλείει τόσην διάνοιαν, τόσον πατριτισμόν, τόσον ζῆλον ὑπὲρ τῶν
 πατρίων. Δέξαι το, εἶνε ἀγνὸν καὶ ἐνθερμον, ὅσον ἀγναὶ καὶ ἀγναὶ
 αἱ ἰδέαι σου, ὅσον θερμὸς καὶ ἠλεκτριζῶν ὁ μέγας πατριωτισμὸς
 σου. Μᾶς ἔδωσες βιβλίον ἀνώτερον πάσης προσδοκίας, πάσης ἐλ-
 πίδος, ἐγκόλπιον βαρῦτιμον, ἐγκλείον τοὺς πολυτιμότερους λίθους

τῆς ἠθικῆς, τὰ τιμαλφέστερα καθήκοντα παντὸς Ἕλληνοσ προὸς τὴν οὐρανίαν Ἑλλάδα μας, προὸς τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην. Ὑψῶ τὴν φωνήν μου καὶ ἄς ἀκουσθῇ ὅπου γῆς Ἑλληνικὴ καρδιά πάλλει, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν εὐαγγέλιον πολιτικόν. Μὴ ἐκπλαγῆς, διότι ἡ καρδιά μου εἶνε πλημμυρισμένη ἀπὸ συγκίνησιν ἱερὰν καὶ δὲν δύναμαι παρὰ τὰ ἔκραγῶ εἰς ἔμνους διὰ τὸ ἑξαίσιον ἔργον σου, διότι ἀξίζει, ἀξίζει, ἀξίζει! Ὡ ἐὰν οἱ ἐκάστοτε δημοσιεύοντες διδακτικὰ βιβλία, ἐνεπνέοντο ἀπὸ τὰ αὐτὰ αἰσθήματα, ἦσθάνοντο ἑαυτοὺς ἰκανοὺς εἰς τοιαῦτα ἔργα, σήμερον ἢ Ἑλλάς θὰ εἶχε παιδιά, ὅπως ὁ Χρῆστος σου καὶ ἄνδρας ὅπως ὁ Δήμαρχός σου. Ἄλλ' ἐσώρευσαν πλῆθος, ἔκαμαν στίβον ἀπὸ κιτάπια προὸς ἀργυρολογίαν καὶ διὰ τίποτε ἄλλο. Ἐνετρίψησα καὶ ἐντρυνῶ εἰς εἰς τὸν Γέροστάθην καὶ εἶδον σήμερον μὲ τὸ βιβλίον σου ν' ἀνοίγεται ὁ δρόμος τοῦ ἐπιδειξιώτατα, ἐπιστημονικώτατα. Χαῖρε καρδιά ἑλληνικωτάτη. Δέξαι τὸν ἀσπασμὸν ἀπομεμακρυσμένης ἑλληνικῆς ψυχῆς καὶ εἶθε ὁ σκοπὸς τοῦ ἑλληνικωτάτου καὶ χριστιανικωτάτου βιβλίου σου νὰ ἐπιτευχθῇ. Ἐρχεται μακρόθεν, ἀλλὰ ταχὺ καὶ γλυκύτατος ὁ τε ἀσπασμὸς καὶ ἡ μύχιός μου εὐχή.

Ὁ ἰδικός σου

ΠΕΡ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Διευθυντῆς τῆς Ἑλλ. Βασ. Σχολῆς Σόφιας.

Ἱεροσολῆμ 10 Δεκεμβρίου 1901.

Ἀγαπητέ μοι Κύριε,

Ἐπανελθὼν ἐκ μακρῶς περιοδείας ἀνὰ τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν, εὔρον τὸ ἄρι ἐκδοθὲν σύγγραμμά σας. Διεξελεθῶν, ἀγαπητέ, τὸ ἔργον σας, τὸ εὔρον ἐξαίρετον καὶ ὀφείλω νὰ σᾶς συγχαρῶ διὰ τὸ τάλαντόν σας. Τὸ ἔργον εἶνε ἀληθῶς πρωτότυπον καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ τὰς ἰδέας καὶ κατὰ τὴν πλοκὴν αὐτῶν. Ἡ φιλολογικὴ του ἀξία εἶνε ἀναμφισβήτητος, Ἄλλὰ πολλῶ σπουδαιότερα καὶ τῆς φιλολογικῆς εἶνε ἡ παιδαγωγικὴ. Ἐχομεν ἀνάγκην ἀπόλυτον βιβλίων διαπλαστικῶν τοῦ ἠθους προὸς μόρφωσιν πολιτῶν χρησίμων ἑαυτοῖς τε καὶ τῇ πατρίδι καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην ταύτην ἀνταποκρίνεται πληρέστατα τὸ ἔργον σας. Θὰ ἠψύχομην διὰ τοῦτο νὰ εἰσαχθῇ διὰ νόμον εἰς πάντα τὰ σχολεῖα οὐ μόνον τῆς Κρήτης, ἀλλὰ καὶ τοῦ Βασιλείου. Ἐξακολουθήσατε, ἀγαπητέ μοι Κύριε, ἐργαζόμενος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σταδίου. Τὸ τάλαντόν σας εἶνε πλούσιον καὶ θὰ σᾶς προσπορίῃ δάφνας

πολλάς. Περὶ τὸν νὰ σὰς εἶπω ὅτι ἐναβρύνομαι ἐπὶ τῷ ὅτι ἡ φι-
λίτη Πατρὶς τιμᾶται ἐν τῷ προσώπῳ σας.

Ἐπὶ τούτοις πᾶσι τὰ βέλτιστα ὑμῖν ἐπευχόμενοι διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως ἐξαιρέτου

Φίλος ὑμέτερος

ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΜΕΤΑΞΑΚΗΣ

Διάκονος γραμματεὺς τῶν Πατριαρχικῶν γραφείων Ἱεροσολύμων.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκ τῆς πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐπισήμου ἐκθέσεως.

«Τοιοῦτον ἐν κεφαλαίοις εἶνε τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τούτου, ὅπερ ὁ Δημ. Βουτετάκης, Κρῆς ἀνήρ, συνέγραψε. Θερμὴ φιλοπατρία διαπνέει τὸ βιβλίον, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς ἠθέλησε νὰ προσφέρῃ ὡς ἀνάγνωσμα εἰς τὸν γενναῖον λαὸν τῆς ἡρωικῆς αὐτοῦ πατρίδος, εὐθὺς ὡς αὕτη ἀπηλλάγη τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ, διδάσκων δι' αὐτοῦ τοὺς συμπολίτας του, τίνα εἶνε τὰ καθήκοντα τοῦ ἀληθοῦς πολίτου καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὸν λαὸν καὶ ἰδίᾳ τὸν Κρητικὸν προώρριζεν ὁ συγγραφεὺς τὸ βιβλίον του, διὰ τοῦτο καὶ διὰ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ, πολλαχοῦ δὲ καὶ διὰ λέξεων καὶ φράσεων τοῦ Κρητικοῦ ἰδίᾳ γλωσσικοῦ ἰδιώμιτος προσεπάθησε νὰ διδάξῃ ὑψηλὰς ἀληθείας καὶ σωτήρια διδάγματα καὶ δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς ὡς πολλοὶ ἄλλοι νὰ συγχαρῶμεν τῷ συγγραφεῖ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του. Διότι ὄντως τὸ βιβλίον τοῦ κ. Δ. Βουτετάκη εἶνε λαμπρὸν διὰ τὸν λαὸν ἀνάγνωσμα καὶ θὰ ἠδύχόμεθα νὰ ἀναλάβῃ ἡ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Α. Β. Ὑψ. τῆς Πρωγκηπίσεως Σοφίας «Ἐταιρεία πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων», τὴν ἀνατύπωσιν τοῦ βιβλίου πρὸς ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρυτέραν ἐξάπλωσιν αὐτοῦ ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν.

Ὁ Πρόεδρος

Χρ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγ. τῆς Φιλοσοφ. ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπ. καὶ Διευθ. τοῦ Παιδ. φροντιστ.

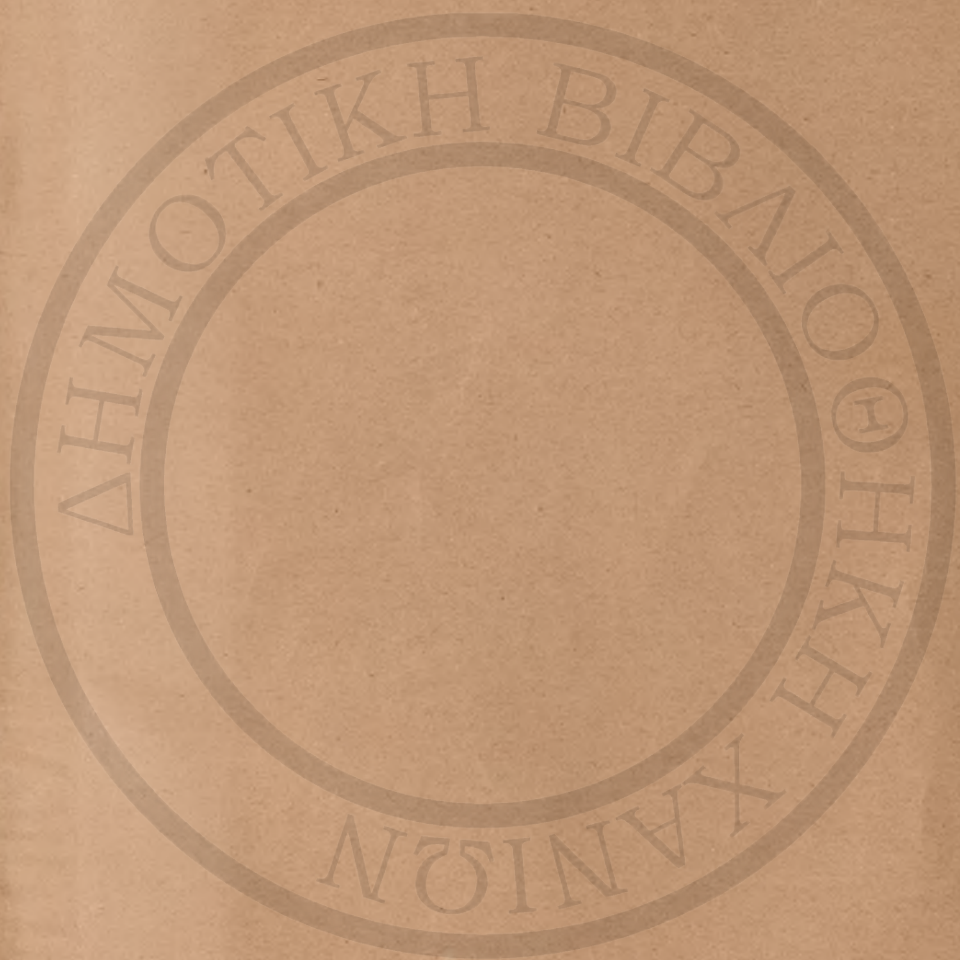
Τὰ μέλη

Ἄν. Σακελλάριος (Διευθ. Διδασκαλείου)

Β. Ἰατρίδης (Ν. Ἐπιθ. τῆς Δ. Ἐκπαιδεύσεως)

Δ. Κουσελάς (Νομαρ. Ἐπιθεωρητῆς.....)

Ν. Βούλτσος (Νομαρ. Ἐπιθεωρητῆς.....)

Παρακαλούνται πάντες οί ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις καὶ ἀλλαχοῦ ὅσοι τυχόν
ἐπιθυμοῦν νὰ λάβουν τὸ μετ' ὀλίγον ἐκδοθησόμενον Β' φυλλάδιον καὶ τῶν
ἄλλων τὸ ὄνομα κατὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ θὰ διαφύγη ἴσως ἡμᾶς, νὰ
τὸ ζητήσωσι παρ' ἡμῶν καὶ θὰ τὸ λαμβάνωσι δωρεὰν καὶ ἀπηλλαγμένον
ταχυδρ. τελῶν.